

PATVIRTINTA
Marijampolės savivaldybės tarybos
2021 m. balandžio 26 d. sprendimu Nr. 1-128

MARIJAMPOLĖS SAVIVALDYBĖS STRATEGINIS PLĖTROS IKI 2030 METŲ PLANAS

TURINYS

1. BENDROJI INFORMACIJA.....	2
2. SAVIVALDYBĖS VIDAUS IR IŠORĖS APLINKOS ANALIZĖ.....	3
2.1. BENDRIEJI GEOGRAFINIAI IR DEMOGRAFINIAI DUOMENYS	3
2.1.1. Geografiniai ir administraciniai duomenys	3
2.1.2. Demografinės tendencijos ir prognozės	4
2.2. EKONOMIKA	7
2.2.1. Verslo struktūra ir finansai	7
2.2.2. Materialinės investicijos	15
2.2.3. Tiesioginės užsienio investicijos	16
2.2.4. Verslo rėmimo sistema	19
2.3. SOCIALINĖ APLINKA	21
2.3.1. Gyventojų užimtumas ir nedarbas.....	21
2.3.2. Švietimas	23
2.3.3. Kultūra	40
2.3.4. Nekilnojamosios kultūros vertybės.....	50
2.3.5. Jaunimo politika.....	51
2.3.6. Sveikatos apsauga.....	52
2.3.7. Socialinė apsauga	57
2.3.8. Viešasis saugumas	61
2.4. VIEŠASIS VALDYMAS	62
2.4.1. Viešasis administravimas.....	62
2.4.2. Žmogiškieji ištekliai	65
2.4.3. Informacinės ir ryšių sistemos	65
2.4.4. Savivaldybės nekilnojamojo turto valdymas	66
2.5. INŽINERINĖ INFRASTRUKTŪRA IR APLINKA	67
2.5.1. Susisiekimas ir transportas	67
2.5.2. Vandens tiekimas ir nuotekų tvarkymas	75
2.5.3. Melioracijos sistemos.....	78
2.5.4. Komunalinės atliekos	79
2.5.5. Centralizuotas šilumos ir kašto vandens tiekimas.....	81
2.5.6. Gamtinės dujos.....	83
2.5.7. Elektros energija.....	84
2.5.8. Aplinkos oro kokybė.....	84
2.5.9. Gamtos ištekliai	85
2.6. VIDAUS IR IŠORĖS APLINKOS ANALIZĖS IŠVADOS.....	87
3. SAVIVALDYBĖS PLĖTROS VIZIJA.....	91
4. SAVIVALDYBĖS PLĖTROS PRIORITETAI IR TIKSLAI.....	91
4.1. SAVIVALDYBĖS PLĖTROS PRIORITETAI.....	91
4.2. SAVIVALDYBĖS PLĖTROS TIKSLAI, UŽDAVINIAI	91
4.3. SVARBIAUSIŲJŲ PRIEMONIŲ SĄRAŠAS	95
5. STRATEGINIO PLANO ĮGYVENDINIMO SVARBIAUSIOS NUOSTATOS	103

1. BENDROJI INFORMACIJA

Marijampolės savivaldybės strateginio plėtros iki 2030 metų plano (toliau – plėtros plano) parengimo tikslas – parengti suinteresuotųjų pusių poreikius atitinkantį strateginį plėtros planą, tokiu būdu sudarant prielaidas panaudoti vietos valdžios, vietos bendruomenės ir verslo ryšius ir pagerinti Marijampolės savivaldybės (toliau – Savivaldybės) socialinę ir ekonominę būklę.

Plėtros plane pateikiama vidaus ir išorės aplinkos analizė; Savivaldybės plėtros vizija; Savivaldybės plėtros prioritetai ir tikslai; juos įgyvendinantys uždaviniai; tikslų ir uždavinių vertinimo kriterijai, jų matavimo vienetai ir reikšmės, pagal kuriuos bus vertinama per tam tikrą laiką pasiekta pažanga ir nauda Savivaldybės bendruomenei; plėtros plano įgyvendinimo svarbiausios nuostatos, taip pat svarbiausių priemonių (investicinių projektų) sąrašas.

Plėtros plane vartojamos sąvokos:

Priemonė – užsibrėžto uždavinio įgyvendinimo būdas (veiklų grupė), kuriam naudojami finansiniai, materialiniai ir žmogiškieji ištekliai.

Plėtros planas – ilgesnės kaip 3 metų trukmės strateginio planavimo dokumentas, skirtas aplinkos, socialinei ir ekonominei raidai Savivaldybės teritorijoje numatyti.

Tikslas (strateginis tikslas) – strateginio planavimo dokumentuose užsibrėžtas siekis, rodantis planuojamą pasiekti per strateginio planavimo dokumento įgyvendinimo laikotarpį rezultatą.

Uždavinys – per nustatytą laikotarpį planuojama veikla, užtikrinanti, kad bus pasiektas strateginio planavimo dokumente nustatytas tikslas.

Kitos vartojamos sąvokos apibrėžtos Lietuvos Respublikos vietos savivaldos įstatyme, Lietuvos Respublikos biudžeto sandaros įstatyme ir kituose teisės aktuose.

Plėtros planas parengtas, vykdant 2020 m. lapkričio 4 dienos paslaugų pirkimo sutartį Nr. As-387 dėl Marijampolės savivaldybės strateginio plėtros iki 2030 metų plano parengimo paslaugų. Strateginį plėtros planą rengė VšĮ Mokslinių ir taikomųjų projektų centras (toliau – Sutarties vykdytojas).

Plėtros planas parengtas vadovaujantis Strateginio planavimo savivaldybėse rekomendacijomis, Strateginio planavimo Marijampolės savivaldybėje organizavimo tvarkos aprašu.

Strateginis planas parengtas atsižvelgiant į valstybės planavimo dokumentus (Valstybės pažangos strategiją, Nacionalinės pažangos programą, atskirų sričių plėtros nacionalines programas), Marijampolės regiono plėtros planą, Marijampolės savivaldybės teritorijų bendruosius ir specialiuosius planus. Rengiant plėtros plano pasiūlymus, įvertintos minėtų dokumentų aktualios nuostatos.

Siekiant įvertinti tam tikros srities vystymosi tendencijas Savivaldybėje, ekonominės–socialinės būklės analizės dalyje atliktas rodiklių lyginamoji analizė. Aplinkos analizė vykdyta 2020 m. pabaigoje, todėl pasirinktas analizės laikotarpis nuo 2014 m. iki 2019 m. (jei duomenų už 2019 m. analizės metu nebuvo pateikta, analizuojamas laikotarpis iki 2018 m.). Analizė vykdyta lyginant šalies, apskrities ir savivaldybės duomenis.

Plėtros plano rengimo dalyviai. Plėtros plano projektą kartu su Sutarties vykdytoju rengė atskirų veiklos sričių darbo grupės (sudėtis patvirtinta Administracijos direktoriaus 2021 m. sausio 11 d. įsakymu Nr. DV-22, pakeista 2021 m. sausio 12 d. įsakymu Nr. DV-29, Marijampolės savivaldybės strateginio planavimo darbo grupė (sudėtis patvirtinta Administracijos direktoriaus 2020 m. spalio 19 d. įsakymu Nr. DV-1540).

2. SAVIVALDYBĖS VIDAUS IR IŠORĖS APLINKOS ANALIZĖ

Atliekant aplinkos analizę, įvertinami Savivaldybei įtaką darantys svarbiausieji išorės ir vidaus veiksniai, galintys turėti tiek neigiamą, tiek teigiamą įtaką. Aplinkos analizei taikomas SSGG analizės metodas. Aplinkos analizė atliekama sektoriniu principu, duomenis lyginant su regiono ir šalies statistiniais duomenimis.

2.1. Bendrieji geografiniai ir demografiniai duomenys

2.1.1. Geografiniai ir administraciniai duomenys

2.1 pav. Marijampolės savivaldybės geografinė padėtis

Marijampolės savivaldybė (toliau – Savivaldybė) yra Lietuvos Respublikos pietvakariuose, Marijampolės apskrities rytinėje dalyje. Savivaldybės teritorija šiaurėje ribojasi su Kazlų Rūdos savivaldybe, rytuose – su Prienų rajono, Birštono savivaldybėmis, pietuose – su Alytaus rajono, Lazdijų rajono ir Kalvarijos savivaldybėmis, vakaruose – su Vilkaviškio rajono savivaldybe.

Vertinant pagal geografinę padėtį, Savivaldybė yra strategiškai svarbioje ir geografiškai patogioje Lietuvos vietoje – šalia didžiausių Lietuvos miestų – Kauno, Alytaus.

Savivaldybės teritorijos bendras plotas 2020 m. pr. – 754,86 kv. km. 2020 m. pr. Savivaldybės žemės naudmenų struktūroje ariama žemė sudarė 67,55 proc. (2016 m. pr. – 67,56 proc.), miškai (miško žemė) – 14,83 proc. (2016 m. pr. – 15,06 proc.), užstatyta teritorija – 5,89 proc. (2016 m. pr. – 5,95 proc.), žemė užimta vandens telkinių – 2,52 proc. (2016 m. pr. – 2,50 proc.); likusią teritorijos dalį sudarė sodai, natūralios ganyklos, keliai ir kita žemė (medžių ir krūmų želdiniai, pelkės ir kt.)¹.

Savivaldybės administracinis centras – Marijampolės miestas (plotas – 20,51 kv. km.) 62 km atstumu nutolęs nuo Kauno miesto, 161 km – nuo Vilniaus miesto, 56 km – nuo Alytaus.

Savivaldybėje yra vienas miestas (savivaldybės centras Marijampolė (2020 m. pr. – 34.975 gyv.) ir šeši miesteliai: Daukšiai (čia ir toliau pastraipoje remiamasi duomenimis iš 2011 m. visuotinio Lietuvos gyventojų surašymo; 275 gyv.), Gudeliai (340 gyv.), Igliškėliai (231 gyv.), Liudvinavas (966 gyv.), Sasnava (546 gyv.), Šunskai (468 gyv.). Kitos didesnės gyvenvietės Savivaldybėje buvo Igliauka (873 gyv.), Mokolai (1.032 gyv.), Netičkampis (543 gyv.), Patašinė (888 gyv.), Puskelniai (824 gyv.), Trakiškiai (597 gyv.), Želsva (561 gyv.).

Savivaldybės teritorija suskirstyta į 9 seniūnijas: Gudelių, Igliaukos, Liudvinavo, Marijampolės, Sasnavos, Šunskų, Degučių, Mokolų ir Narto.

¹ Parengta pagal <https://zis.lt/statistika/zf/>

2.1.2. Demografinės tendencijos ir prognozės

Demografinės tendencijos. 2020 m. pr. savivaldybėje gyveno 53 772 gyventojai. Gyventojų skaičius – tai išvestinis demografinių procesų (gimstamumo, mirtingumo bei migracijos) rodiklis. Savivaldybės gyventojų skaičius 2016–2020 metais sumažėjo 5,83 proc.; sumažėjimas buvo mažesnis nei apskrityje (8,32 proc.) ir didesnis nei šalyje (3,27 proc.). Pagal šį rodiklį Savivaldybė patenka tarp savivaldybių, kuriose situacija yra vidutinė lyginant su šalies vidurkiu.

2.1 lent. Gyventojų skaičius, m. pr. (asmenys)

	2016	2017	2018	2019	2020
Lietuvos Respublika	2 888 558	2 847 904	2 808 901	2 794 184	2 794 090
Marijampolės apskritis	149 077	145 360	141 287	138 678	136 671
Marijampolės sav.	57 103	55 757	54 600	54 090	53 772

(šaltinis: Lietuvos statistikos departamentas (toliau – LSD))

2020 m. pr. Savivaldybės miesto tipo vietovėse (konkrečiai – Marijampolės mieste) gyveno 34 975 gyventojai (65,04 proc. visų gyventojų), kaimiškosiuose teritorijose – 18 797 gyventojai (34,96 proc.). Pažymėtina, kad sparčiau mažėjant miesto gyventojų skaičiui, 2016–2020 metais gyventojų skaičiaus struktūra nežymiai keitėsi kaimiškųjų vietovių naudai.

2.2 lent. Gyventojų skaičius mieste ir kaime (asmenys)

	2016	2017	2018	2019	2020
Marijampolės sav.	57 103	55 757	54 600	54 090	53 772
Miestas	37 599	36 602	35 692	35 241	34 975
Kaimas	19 504	19 155	18 908	18 849	18 797

(šaltinis: LSD)

2020 m. pr. Savivaldybės gyventojų tankis siekė 71,2 asmens kvadratiniam kilometre (Marijampolės apskrityje – 30,6, Lietuvoje – 42,8). Nagrinėjamu laikotarpiu mažėjant gyventojų skaičiui, gyventojų tankis taip pat mažėjo (5,82 proc.). Nors Savivaldybės gyventojų tankis mažėjo, tačiau tiek apskrities, tiek ir šalies kontekste jis išliko labai didelis².

2.3 lentelė. Gyventojų tankis

	2016	2017	2018	2019	2020
Lietuvos Respublika	44,2	43,6	43,0	42,8	42,8
Marijampolės apskritis	33,4	32,5	31,6	31,1	30,6
Marijampolės sav.	75,6	73,9	72,3	71,6	71,2

(šaltinis: LSD)

Paskutiniaisiais metais stebimas gyventojų skaičiaus mažėjimas turėjo įtakos Savivaldybės gyventojų amžiaus struktūrai:

- gyventojų nuo 0 iki 15 m. 2016 m. pr. buvo 9062 (15,87 proc.), 2020 m. pr. – 8521 (15,85 proc.);
- darbingo amžiaus gyventojų 2016 m. pr. buvo 36 087 (63,20 proc.), 2020 m. pr. – 33 471 (62,24 proc.);
- pensinio amžiaus gyventojų 2016 m. pr. buvo 11 954 (20,93 proc.), 2020 m. pr. – 11 780 (21,91 proc.).

Analizuojant atskirų amžiaus grupių tendencijas, matyti, kad labiausiai gyventojų skaičius mažėjo 10–24 ir 40–54 m. amžiaus grupėse. Lyginant savivaldybę su Marijampolės apskrities ar šalies rodikliais, matyti, kad savivaldybėje yra nežymiai didesnė jauno amžiaus ir darbingo amžiaus asmenų dalis, nežymiai mažesnė pensinio amžiaus asmenų dalis.

² Po didžiųjų šalies miestų savivaldybių (Vilniaus m. sav., Kauno m. sav. ir kt.) tankio rodiklis yra didžiausias Lietuvoje.

2.4 lentelė. Savivaldybės gyventojų skaičiaus kitimas amžiaus grupėse

Amžiaus grupė	2016	2020	Pokytis, proc.
Iš viso pagal amžių	57 103	53 772	-5,83
0–4	2933	2715	-7,43
5–9	2749	2784	1,27
10–14	2795	2524	-9,70
15–19	3441	2706	-21,36
20–24	4133	3172	-23,25
25–29	3662	3497	-4,51
30–34	3259	3074	-5,68
35–39	3347	3031	-9,44
40–44	3747	3288	-12,25
45–49	4386	3767	-14,11
50–54	4728	4162	-11,97
55–59	4423	4614	4,32
60–64	3399	4039	18,83
65–69	2526	2993	18,49
70–74	2419	2207	-8,76
75–79	2167	2062	-4,85
80–84	1655	1625	-1,81
85 ir vyresni	1334	1512	13,34

(šaltinis: LSD)

Socialinė ir demografinė analizė rodo, kad Savivaldybės gyventojų skaičiaus pokyčius labiausiai lemiantis veiksnys – migracija, kuri savo ruožtu daro įtaką gimstamumui.

Paskutiniais metais neto migracijos rodiklis Savivaldybėje buvo neigiamas. Visgi reikia pažymėti, kad paskutiniais metais neigiamos neto migracijos apimtys sumažėjo keletą kartų – nuo -713 (2015 m.) iki -168 (2019 m.). Neigiama migracijos tendencija yra viena iš aktualiausių problemų. Turint omenyje, kad emigruoti yra linkę darbingo amžiaus gyventojai (kaip buvo pažymėta aukščiau, labiausiai gyventojų skaičius sumažėjo 15–24 ir 35–54 m. amžiaus grupėse), darbuotojų netekimas Savivaldybėje blogina socialinę ir ekonominę padėtį. Mažėjant dirbančiųjų skaičiui, mažėja ir Savivaldybės verslumo, inovacinis bei konkurencinis potencialas, o visa tai stabdo ekonominę plėtrą.

2.5 lentelė. Neto migracija, asmenys

	2015	2016	2017	2018	2019
Lietuvos Respublika	-22 403	-30 171	-27 557	-3292	10 794
Marijampolės apskritis	-1893	-2969	-3236	-1652	-1162
Marijampolės sav.	-713	-1 178	-961	-259	-168

(šaltinis: LSD)

Paskutiniais metais gimstamumas Savivaldybėje sumažėjo. 2015–2018 metais gimstamumas sumažėjo nuo 579 iki 493 asmenų per metus, t.y. 14,85 proc., tačiau 2019 metais išaugo iki 523 asmenų. Bendras gimstamumo sumažėjimas Savivaldybėje 2015–2019 metais vertintinas kaip nedidelis (-9,67 proc.), kadangi tiek apskrityje, tiek ir šalyje gimstamumas mažėjo žymiai smarkiau – atitinkamai 16,55 proc. ir 12,97 proc.

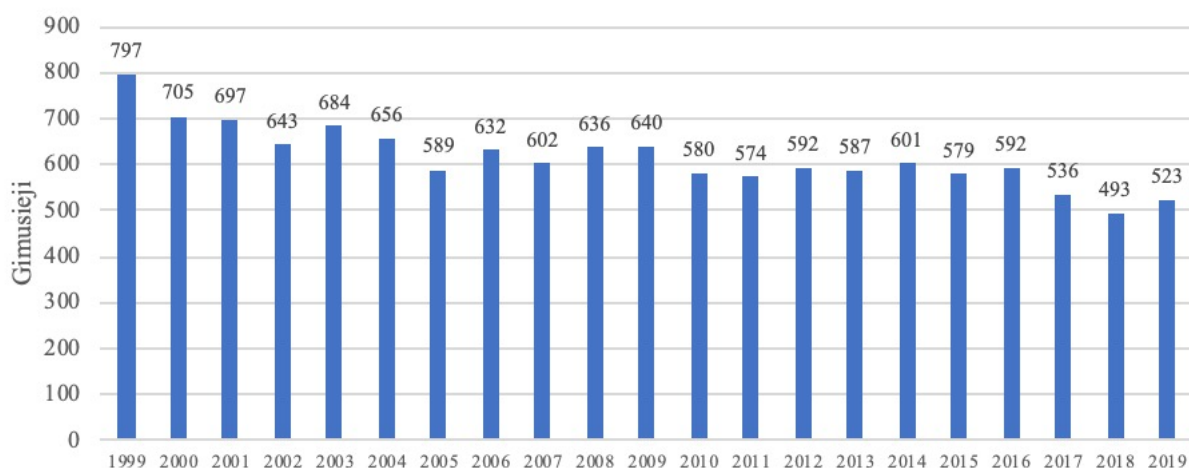
2.6 lentelė. Gimusiųjų skaičius, asmenys

	2015	2016	2017	2018	2019
Lietuvos Respublika	31 475	30 623	28 696	28 149	27 393
Marijampolės apskritis	1547	1491	1357	1259	1291
Marijampolės sav.	579	592	536	493	523

(šaltinis: LSD)

Pažymėtina, kad per paskutinius dvidešimt metų gimstamumas Savivaldybėje kito netolygiai (2.2 pav.), akivaizdžiai veikiamas ekonominių šalies tendencijų. Tai leidžia tikėtis periodiškai

pasikartojančių gimusiųjų skaičiaus augimo laikotarpių. Visgi bendra gimstamumo tendencija iki šiol išliko neigiama.

2.2 pav. 1999–2019 metais Savivaldybėje gimusiųjų skaičius
(šaltinis: LSD)

Tyrėjų nuomone, veiksniai, darantys įtaką gyventojų migracijai yra ekonominiai, politiniai ir teisiniai, socialiniai ir kultūriniai, psichologiniai, saugumo, geografiniai, demografiniai ir kiti. Labai svarbus sprendimą emigruoti lemiantis veiksnys yra vietovės viešosios infrastruktūros būklė: mokslininkai daro išvadą, kad neveikiant kokioms nors papildomoms jėgoms, asmens sprendimas emigruoti remiasi dviejų vietovių pranašumų ir trūkumų subjektyviu vertinimu, t. y. vietovės, kurioje asmuo gyvena, ir vietovės, į kurią jis ketina migruoti. Tai reiškia, kad didelę reikšmę sprendžiant migracijos klausimą turi viešosios infrastruktūros būklė. Pažymėtina, kad viešosios infrastruktūros kokybei Savivaldybėje paskutinį dešimtmetį buvo skiriama palyginti daug investicijų, tačiau ir tolimesnis viešosios infrastruktūros modernizavimas turi didelio potencialo papildyti investicijų į viešąją infrastruktūrą ekonominį poveikį vietos gyventojams.

Gyventojų skaičiaus prognozės. Siekiant nustatyti prognozuojamą tikslinės grupės (Savivaldybės gyventojų) dydį iki 2050 m., žemiau parengta gyventojų skaičiaus dydžio prognozė.

Atsižvelgiant į tai, kad patikimų oficialių prognozių dėl Savivaldybės gyventojų skaičiaus kitimo iki 2050 m. nėra, prognozavimui naudojamos Lietuvos statistikos departamento pateikiamos prognozės dėl Lietuvos gyventojų skaičiaus iki 2050 m. (žr. 2.7 lent.). Prognozuojama, kad 2050 m. pr. šalies gyventojų skaičius sumažės bus 2,14 mln. asmenų, t.y. 23,48 proc. mažesnis nei 2020 m. pr.

2.7 lentelė. Vidutinio metinio Lietuvos gyventojų skaičiaus prognozės

	2021	2030	2040	2050
Gyventojų skaičius m. pr., asmenys	2 788 725	2 575 553	2 339 698	2 137 939

(šaltinis: LSD)

Prognozuojama, kad iki 2050 m. labiausiai sumažės darbingo amžiaus gyventojų (nuo 15 iki 64 m. amžiaus) skaičius – sumažėjimas sieks 25,25 proc. Vaikų iki 14 m. amžiaus sumažės 15,93 proc.; 65 m. ir vyresnių gyventojų skaičius padidės 27,17 proc. Atitinkamai prognozuojamu laikotarpiu keisis ir Lietuvos gyventojų struktūra pagal amžiaus grupes: vaikų iki 14 m. amžiaus dalis mažės iki 14,47 proc. 2050 metais, 15–64 m. amžiaus asmenų dalis sumažės iki 56,55 proc., 65 m. amžiaus ir vyresnių gyventojų dalis padidės iki 28,98 proc.

Prognozuojant Savivaldybės gyventojų skaičiaus kitimą iki 2050 metams, laikomasi prielaidos, kad šis skaičius keisis tokiu pačiu apimtimi, kaip ir Lietuvos gyventojų skaičius. Vadovaujantis šiomis prielaidomis atlikta prognozė rodo, kad iki 2050 m. Savivaldybės gyventojų skaičius sumažės iki 41,15 tūkst.

2.8 lentelė. Marijampolės savivaldybės gyventojų skaičiaus prognozės

	2021	2030	2040	2050
Savivaldybės gyventojų skaičius m. pr., asmenys	53 669	49 567	45 028	41 145

(sudaryta autorių)

2.2. Ekonomika

Ekonomikos augimas – tai produkcijos gamybos ir suteiktų paslaugų apimtys išaugimas per tam tikrą laiko tarpą, kuris išreiškiamas realiojo BVP padidėjimu. Ekonomikos augimas suteikia galimybes pasiekti aukštesnį gyvenimo lygį ir geresnes ūkio plėtros ekonomines ir socialines sąlygas.

Verslas yra visuotinai pripažintas ekonominės ir socialinės plėtros variklis, o jo plėtra – būtina užimtumo ir konkurencingumo augimo prielaida. Smulkusis ir vidutinis verslas Lietuvoje sudaro apie 99 % visų veikiančių įmonių; jis sukuria daugiau nei 80 proc. šalies BVP. Smulkiojo ir vidutinio verslo plėtra yra vienas iš prioritetinių šalies ekonominės politikos tikslų.

2.2.1. Verslo struktūra ir finansai

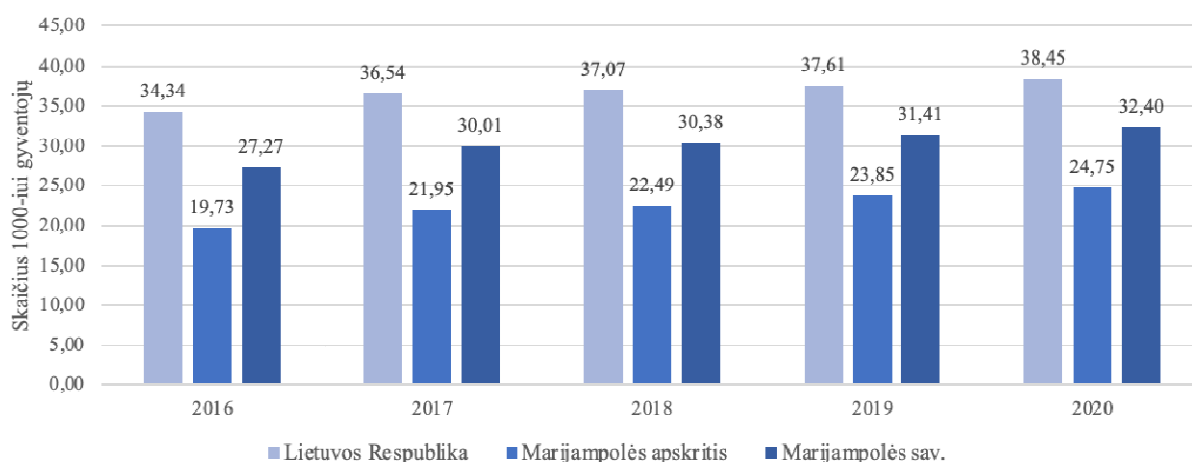
Veikiantys ūkio subjektai. Paskutiniiais metais šalies ekonomika nuosekliai augo: 2010–2019 metais šalies BVP vidutiniškai augo 3,50 proc., oficialiai neapskaitytos ekonomikos dalis nuo BVP sumažėjo iki 14,00 proc.. Visa tai lėmė, kad 2020 m. pr. bendras Savivaldybėje veikiančių ūkio subjektų (juridinių asmenų) skaičius išaugo iki 1742 ir buvo 11,88 proc. didesnis nei 2016 m. pr. Tiek apskrityje, tiek ir šalyje veikiančių ūkio subjektų skaičius nagrinėjamu laikotarpiu taip pat padidėjo (atitinkamai 15,00 proc. ir 8,31 proc.).

2.9 lentelė. Veikiantys ūkio subjektai m. pr.

	2016	2017	2018	2019	2020
Lietuvos Respublika	99 200	104 074	104 117	105 093	107 444
Marijampolės apskritis	2941	3191	3178	3308	3382
Marijampolės sav.	1557	1673	1659	1699	1742

(šaltinis: LSD)

Paskutiniiais metais augęs veikiančių ūkio subjektų skaičius lėmė, kad veikiančių ūkio subjektų tankis (skaičius tūkstančiui gyventojų) šalies kontekste tapo vidutiniu (žr. 2.3 pav.): 2020 m. pr. Savivaldybėje jis pasiekė 32,40, kai tuo pačiu metu šalyje rodiklio reikšmė siekė 38,45.

2.3 pav. Veikiančių ūkio subjektų skaičius tūkstančiui gyventojų*(šaltinis: LSD)*

Ekonominės veiklos struktūra ir finansai. 2020 m. pr. iš Savivaldybėje veikusių ūkio subjektų (juridinių asmenų) didžioji dalis (443 ūkio subjektai, 25,43 proc.) ūkio subjektų veikė didmeninės ir mažmeninės prekybos bei variklinių transporto priemonių ir motociklų remonto srityje. Kitos daugiausiai ūkio subjektų turinčios ekonominės veiklos rūšys yra: transportas ir saugojimas (241 ūkio subjektas, 13,83 proc.), apdirbamoji gamyba (109 ūkio subjektai, 6,26 proc.), profesinė, mokslinė ir techninė veikla (104 ūkio subjektai, 5,97 proc.).

2.10 lentelė. Savivaldybės veikiančių ūkio subjektų struktūra, m. pr. pagal veiklos sritis

	2016	2017	2018	2019	2020
Žemės ūkis, miškininkystė ir žuvininkystė	31	31	29	29	28
Kasyba ir karjerų eksploatavimas	2	2	1		1
Apdirbamoji gamyba	98	106	105	109	109
Elektros, dujų, garo tiekimas ir oro kondicionavimas	26	34	24	22	21
Vandens tiekimas, nuotekų valymas, atliekų tvarkymas ir regeneravimas	4	4	4	4	4
Statyba	71	77	82	82	91
Didmeninė ir mažmeninė prekyba; variklinių transporto priemonių ir motociklų remontas	437	437	425	429	443
Transportas ir saugojimas	180	205	214	225	241
Apgyvandinimo ir maitinimo paslaugų veikla	56	55	52	56	54
Informacija ir ryšiai	29	28	24	24	27
Finansinė ir draudimo veikla	8	10	8	10	11
Nekilnojamojo turto operacijos	51	53	58	56	58
Profesinė, mokslinė ir techninė veikla	78	92	93	97	104
Administracinė ir aptarnavimo veikla	27	28	28	30	33
Viešasis valdymas ir gynyba; privalomasis socialinis draudimas	13	12	11	11	8
Švietimas	70	67	68	68	65
Žmonių sveikatos priežiūra ir socialinis darbas	63	68	72	74	75
Meninė, pramoginė ir poilsio organizavimo veikla	71	109	108	97	95
Kita aptarnavimo veikla	242	255	253	276	274
Iš viso:	1557	1673	1659	1699	1742

(šaltinis: LSD)

2020 m. pr. iš visų veikusių ūkio subjektų 1290 ūkio subjektų priskirti mažų ir vidutinių įmonių (MVĮ) kategorijai. Veikusių MVĮ skaičius nuo 2016 m. išaugo 11,98 proc. Tiek apskrityje, tiek ir šalyje veikiančių MVĮ proc. subjektų skaičius nagrinėjamu laikotarpiu taip pat didėjo (atitinkamai 13,23 proc. ir 9,14 proc.). Nagrinėjamu laikotarpiu didžiausia Savivaldybės MVĮ subjektų dalis veikė didmeninės ir mažmeninės prekybos bei variklinių transporto priemonių ir motociklų remonto, transporto ir saugojimo, apdirbamosios gamybos srityse.

2.11 lentelė. Veikiančių mažų ir vidutinių įmonių skaičius m. pr.

	2016	2017	2018	2019	2020
Lietuvos Respublika	79 472	82 885	83 069	84 510	86 738
Marijampolės apskritis	2146	2288	2275	2344	2430
Marijampolės sav.	1152	1232	1214	1241	1290

(šaltinis: LSD)

Bendras darbuotojų skaičius Savivaldybėje registruotose ir veikusiose įmonėse 2020 m. pr. siekė 15 709, t. y. 1,52 proc. daugiau nei 2016 m. pr. Darbuotojų skaičius veikiančiose MVĮ 2020 m. pr. siekė 12 128, t. y. 7,78 proc. daugiau nei 2016 m. pr. Pažymėtina, kad nuo 2018 m. visoje šalyje matomas MVĮ darbuotojų skaičiaus mažėjimas, kuris nagrinėjamu laikotarpiu savivaldybėje dar nepasireiškė.

Daugiausiai asmenų Savivaldybėje teritorijoje 2019 metais dirbo kasybos ir karjerų eksploatavimo, apdirbamosios gamybos (6080 asmenų, 30,62 proc.), didmeninės ir mažmeninės prekybos bei variklinių transporto priemonių ir motociklų remonto (4356 asmenys, 21,94 proc.), transporto ir saugojimo (3208 asmenys, 16,16 proc.) ir statybos (1915 asmenys, 13,24 proc.) srityse.

2.12 lentelė. Dirbančių asmenų skaičius (veiklos vykdymo vieta – Savivaldybė) (ne finansų įmonių; be žemės ūkio sektoriaus)

Ekonominės veiklos rūšis (EVRK sekcijų lygiu ³)	2015	2016	2017	2018	2019
Miškininkystė ir žuvininkystė	197	188	156	142	65
Kasyba ir karjerų eksploatavimas; apdirbamoji gamyba	5458	5237	5203	5586	6080
Elektros, dujų, vandens tiekimas ir atliekų tvarkymas	655	675	603	605	540
Statyba	1836	1953	2061	2091	1915
Didmeninė ir mažmeninė prekyba; variklinių transporto priemonių ir motociklų remontas	4743	4589	4527	4327	4356
Transportas ir saugojimas	2152	2397	2653	2936	3208
Apygyvendinimo ir maitinimo paslaugų veikla	471	505	483	617	634
Informacija ir ryšiai	198	177	181	181	207
Nekilnojamojo turto operacijos	294	422	461	436	458
Profesinė, mokslinė ir techninė veikla	615	649	676	634	637
Administracinė ir aptarnavimo veikla	418	477	614	585	455
Švietimas, sveikatos priežiūra ir kita komunalinė ir socialinė aptarnavimo veikla	642	701	745	743	740
Meninė, pramoginė ir poilsio organizavimo veikla, kompiuterių ir asmeninių bei namų ūkio reikmenų taisymas, kita aptarnavimo veikla	521	524	568	640	561
Iš viso:	18200	18494	18931	19523	19856

(šaltinis: LSD)

Savivaldybės teritorijoje vykdomos visų ūkio šakų verslo subjektų (juridinių asmenų; be finansų ir žemės ūkio sričių įmonių) bendroji apyvarta 2015–2019 metais padidėjo iki 1 340 mln. eurų, t.y. 30,55 proc. (Lietuvoje – padidėjo 18,81 proc., apskrityje – 25,52 proc.). Nagrinėjamu laikotarpiu absoliučia apimtimi labiausiai išaugo ir didžiausią dalį bendroje apyvartoje sudarė kasybos ir karjerų eksploatavimo, apdirbamosios gamybos; didmeninės ir mažmeninės prekybos bei statybos sektoriai. Daugumos kitų sričių apyvarta augo, tačiau šių veiklos sričių dalis buvo nedidelė.

2.13 lentelė. Savivaldybės teritorijoje veiklą vykdančių įmonių apyvarta (be finansų ir žemės ūkio įmonių), tūkst. eurų

Ekonominės veiklos rūšis (EVRK sekcijų lygiu)	2015	2016	2017	2018	2019 ⁴
Miškininkystė ir žuvininkystė	6245	6478	6252	6763	2996
Kasyba ir karjerų eksploatavimas; apdirbamoji gamyba	347 443	355 335	400 381	459 485	447 740
Elektros, dujų, vandens tiekimas ir atliekų tvarkymas	39 083	36 061	33 980	32 498	30 904
Statyba	62 764	63 988	67 435	80 687	80 623
Didmeninė ir mažmeninė prekyba; variklinių transporto priemonių ir motociklų remontas	388 790	385 407	431 751	451 551	465 829
Transportas ir saugojimas	109 275	123 525	144 427	197 182	217 675
Apygyvendinimo ir maitinimo paslaugų veikla	6496	9463	8580	13 388	13 671
Informacija ir ryšiai	8164	7804	7160	7979	9561
Nekilnojamojo turto operacijos	14 577	20 122	14 983	16 628	14 806
Profesinė, mokslinė ir techninė veikla	11 869	11 180	11 719	9895	11 190
Administracinė ir aptarnavimo veikla	8296	10 042	14 156	12 234	11 462
Švietimas, sveikatos priežiūra ir kita komunalinė ir socialinė aptarnavimo veikla	7551	8616	10 129	10 960	13 150
Meninė, pramoginė ir poilsio organizavimo veikla, kompiuterių ir asmeninių bei namų ūkio reikmenų taisymas, kita aptarnavimo veikla	16 162	19 174	29 645	20 711	20 762
Iš viso:	1026715	1057193	1180598	1319961	1340369

³ Detalesnio skirstymo Statistikos departamentas neteikia.

⁴ Išankstiniais duomenimis

(šaltinis: LSD)

Savivaldybės teritorijoje vykdomos visų ūkio šakų verslo subjektų (be finansų ir žemės ūkio įmonių) pridėtinė vertė gamybos sąnaudomis 2015–2019 metais padidėjo iki 335,68 mln. eurų (42,87 proc.) (apskirtyje sukurta pridėtinė vertė padidėjo 29,71 proc., Lietuvoje – 46,42 proc.. Matyti, kad 2015–2019 metais absoliučiomis reikšmėmis labiausiai didėjo transporto ir saugojimo, kasybos ir karjerų eksploatavimo bei apdirbamosios gamybos sektorių pridėtinė vertė.

2.14 lentelė. Pridėtinė vertė gamybos sąnaudomis pagal veiklos vykdymo vietą (be finansų ir žemės ūkio įmonių), mln. eurų

	2015	2016	2017	2018	2019
Lietuvos Respublika	16 364 799	17 591 092	19 445 508	21 611 072	23 960 497
Marijampolės apskritis	416 364	420 987	455 415	503 558	540 056
Marijampolės sav.	234 959	244 654	256 219	296 245	335 679

(šaltinis: LSD)

2.15 lentelė. Savivaldybės teritorijoje veiklą vykdančių įmonių pridėtinė vertė gamybos sąnaudomis (be finansų ir žemės ūkio įmonių), mln. eurų

	2015	2016	2017	2018	2019
Miškininkystė ir žuvininkystė	1787	2251	2695	2263	883
Kasyba ir karjerų eksploatavimas; apdirbamoji gamyba	81 649	83 098	80 422	97 176	117 867
Elektros, dujų, vandens tiekimas ir atliekų tvarkymas	16 126	16 447	14 138	13 694	18 589
Statyba	24 104	25 720	26 302	29 552	29 654
Didmeninė ir mažmeninė prekyba; variklinių transporto priemonių ir motociklų remontas	51 793	43 714	50 975	55 253	57 909
Transportas ir saugojimas	29 696	36 976	43 088	57 906	69 611
Apgyvendinimo ir maitinimo paslaugų veikla	2906	9055	3645	5463	6593
Informacija ir ryšiai	3634	3155	2938	2521	3543
Nekilnojamojo turto operacijos	4371	4841	8817	7014	7285
Profesinė, mokslinė ir techninė veikla	7166	5982	6492	6143	6210
Administracinė ir aptarnavimo veikla	4555	5603	7513	8304	5922
Švietimas, sveikatos priežiūra ir kita komunalinė ir socialinė aptarnavimo veikla	4145	4565	4956	6281	7327
Meninė, pramoginė ir poilsio organizavimo veikla, kompiuterių ir asmeninių bei namų ūkio reikmenų taisymas, kita aptarnavimo veikla	3026	3.248	4239	4675	4287
Iš viso:	234 959	244 654	256 219	296. 245	335 679

(šaltinis: LSD)

Gyventojų, vykdančių individualią veiklą (be žemės ūkio sektoriaus), skaičius Savivaldybėje 2019 m. pab. siekė 2565 asmenis (48 asm./tūkst. gyv.; Lietuvoje – 61 asm./tūkst. gyv.). Asmenų, įsigijusių verslo liudijimus, skaičius nagrinėjamu laikotarpiu iš esmės nesikeitė ir siekė apie 1900 asmenų (35 asm./tūkst. gyv.; Lietuvoje – 96 asm./tūkst. gyv.). Kaip matyti, savarankiškai užsiimančių verslu Savivaldybėje yra palyginti nedaug.

2.16 lentelė. Savivaldybės savarankiškai dirbančių fizinių asmenų skaičius (be žemės ūkio sektoriaus)

	2015	2016	2017	2018	2019
Gyventojai, vykdanys individualią veiklą ⁵ (mokesčių mokėtojų tipo kodas – 215), skaičius per metus	352	1595	1865	2401	2565
Asmenys, įsigiję verslo liudijimus (mokesčių mokėtojų tipo kodas – 204), skaičius per metus	1829	2027	2011	1878	1896

(šaltinis: Valstybinė mokesčių inspekcija)

⁵ Bent vieną dieną per metus vykdę veiklą.

Žemės ūkio veiklos struktūra ir finansai. Be aukščiau lentelėse nurodytų veikiančių ūkio subjektų (juridinių asmenų), žymus skaičius fizinių asmenų – ūkininkų ir šeimos ūkių – veikia žemės ūkio sektoriuje. 2020 m. pr. Savivaldybėje veikusių ūkių skaičius sumažėjo iki 2161. Panaši tendencija buvo stebima šalyje ir apskrityje, kur ūkių skaičius 2016–2020 metais sumažėjo atitinkamai nuo 150 317 iki 114 181 ir nuo 12 509 iki 10 584.

2.17 lentelė. Ūkių skaičius m. pr.

	2016	2017	2018	2019	2020
Marijampolės sav.	2650	2299	2271	2219	2161

(šaltinis: LSD (2016 m.), Savivaldybės administracija (2017 ir 2018 m.), VĮ Žemės ūkio informacijos ir kaimo verslo centras (2019 ir 2020 m.))

Nagrinėjant žemės ūkio srities užimtumo tendencijas, pažymėtina tai, kad bendras sąlyginių darbuotojų skaičius šioje srityje išaugo: 2013–2016 metais darbuotojų skaičius Savivaldybėje išaugo 12,75 proc. (apskrityje – 2,81 proc., šalyje – 2,47 proc.). Pažymėtina, kad žemės ūkio srityje paskutiniiais metais augo visą darbo dieną dirbančių asmenų skaičius – tokių darbuotojų skaičius Savivaldybėje išaugo nuo 560 iki 948 asmenų.

2.18 lentelė. Žemės ūkio sektoriuje dirbančių asmenų (sąlyginių darbuotojų) skaičius

		2013	2016 ⁶
Lietuvos Respublika	Visi ūkiai	144 774	148 347
	Ūkininkų ir šeimos ūkiai	129 860	132 621
	Žemės ūkio bendrovės ir įmonės	14 914	15 726
Marijampolės apskritis	Visi ūkiai	12 741	13 099
	Ūkininkų ir šeimos ūkiai	11 373	11 871
	Žemės ūkio bendrovės ir įmonės	1368	1228
Marijampolės sav.	Visi ūkiai	2760	3112
	Ūkininkų ir šeimos ūkiai	2295	2636
	Žemės ūkio bendrovės ir įmonės	465	475

(šaltinis: LSD)

Bendras žemės ūkio valdų plotas Savivaldybėje 2020 m. pr. siekė 39,38 tūkst. ha plotą, kuris paskutiniiais metais iš esmės nepasikeitė. Lyginant su kitomis apskrities savivaldybėmis matyti, kad šis plotas buvo nedidelis: pavyzdžiui, Šakių rajone žemės plotas siekė 73,08 tūkst. ha, Vilkaviškio rajone – 75,26 tūkst. ha. Tokią situaciją lėmė bendra Savivaldybės žemėnaudos struktūra (kaip jau buvo minėta, Savivaldybės žemės ūkio naudmenų bendras plotas 2020 m. pr. siekė tik 53,69 tūkst. ha (2016 m. pr. – 53,83 tūkst. ha), kai tuo pačiu laikotarpiu Šakių rajono – 98,69 tūkst. ha 2020 m. pr. ir 2016 m. pr., Vilkaviškio rajono – 97,72 tūkst. ha 2020 m. pr. ir 98,15 tūkst. ha 2016 m. pr.).

2.19 lentelė. Savivaldybės žemės ūkio naudmenų struktūra m. pr., ha

	2016	2017	2018	2019	2020
Žemės ūkio naudmenos, iš viso	53 828,50	53 773,88	53 738,62	53 737,89	53 685,87
Ariama žemė	50 997,01	51 127,43	51 002,46	51 002,41	50 991,22
Sodai	304,32	311,21	392,90	392,90	392,72
Pievos ir natūralios ganyklos	2 527,17	2 335,24	2 343,26	2 342,58	2 301,93

(šaltinis: Nacionalinė žemės tarnyba prie ŽŪM)

Pažymėtina, kad Savivaldybės žemėnaudos struktūrai didelę įtaką daro palyginti gera dirvožemio sudėtis (žemės ūkio paskirties žemės vidutinis našumo balas Savivaldybėje 2020 m. pab. buvo 49,43, kai tuo pačiu laikotarpiu, pavyzdžiui, Kalvarijos savivaldybėje – 35,75, Kazlų Rūdos savivaldybėje – 39,60, Vilkaviškio rajone – 44,37, Šakių rajone – 51,64). Žemės našumas atskirose Savivaldybės vietovėse įvairuoja. Derlingiausios žemės yra teritorijoje aplink Balsupius, Meškučius, Padovinį, Netičkampį, Patašinę, Katiliškius, Smilgius; mažiausiai derlingos – aplink Igliauką.

⁶ Naujesnių duomenų Statistikos departamentas neteikia.

Didžiąją Savivaldybės žemės ūkio naudmenų dalį 2020 m. pr. užėmė ariama žemė – 50 991 ha (94,98 proc. viso ŽŪ naudmenų ploto). Pažymėtina, kad ariamos žemės plotas 2016–2020 metais nežymiai sumažėjo. Tuo pačiu laikotarpiu kultūrinių ir natūralių ganyklų plotai taip pat mažėjo (8,91 proc.), o sodų plotai – augo (29,05 proc.). Bendras žemės ūkio naudmenų plotas Savivaldybėje sumažėjo 0,27 proc.

Žemės ūkio augalų pasėtų plotų analizė rodo, kad Savivaldybėje 2019 metais daugiausia ploto buvo užsėta grūdinais augalais (28 815 ha) (iš kurių daugiausia javais – 26 759 ha), rapsais (6752 ha) ir ankštiniais augalais (2056 ha). Atitinkamai ir šių kultūrų derliai buvo didžiausi: 2019 metais grūdinių kultūrų nuimta 118,48 tūkst. tonų, rapsų – 19,13 tūkst. tonų, ankštinių augalų – 4,36 tūkst. tonų. Pažymėtina, kad paskutiniiais metais kelis kartus išaugo tiek rapsų (žieminių) pasėlių plotai, tiek ir derliai. Kitų esminių žemės ūkio augalų pasėtų plotų ir derlių pokyčių pastaraisiais metais nepastebėta.

Žemės ūkio augalų derlingumo analizė rodo, kad tų kultūrų, kurių Savivaldybėje sėjama daugiausiai, t.y. grūdinių augalų, rapsų, ankštinių augalų, derlingumai yra paprastai aukštesni už šalies vidurkį, tačiau gerokai mažesni, nei apskrities vidurkis: pavyzdžiui, 2019 metais grūdinių augalų derlingumas Savivaldybėje siekė 4,16 t/ha, kai tuo pačiu metu šalies vidurkis buvo 3,70 t/ha, o apskrityje – 4,91 t/ha; ankštinių augalų derlingumas (2,16 t/ha) ir rapsų derlingumas (2,93 t/ha) buvo tik šiek tiek didesni už šalies vidurkį.

Gyvulių, paukščių ir kitų gyvūnų skaičiaus pokyčių analizė rodo, kad laikomų galvijų skaičius 2016–2020 metais sumažėjo iki 15 683 (14,07 proc.), kiaulių skaičius sumažėjo iki 6924 (6,05 proc.), kalakutų skaičius išaugo iki 61 480. Atitinkamai keitėsi ir realizuotų skerstų gyvulių ir paukščių gyvojo svorio kiekis: jis 2015–2019 metais išaugo nuo 4029 t iki 6069 t. Šias tendencijas didžiąja dalimi lėmė stebima bendra gyvulių ir gyvulininkystės produkcijos supirkimo kainų mažėjimo (arba kai kuriais atvejais – tik nežymaus kainų augimo) tendencija, kurią savo ruožtu lemia ne tiek šalies, kiek tarptautinė šios rinkos konjunktūra. Juntamos įtakos sektoriaus veiklos rezultatams turėjo kiaulių maro ir kiti veiksniai.

Kiek kitokios tendencijos matyti avių ir bičių auginimo ir jų produkcijos realizavimo srityje: auginamų avių skaičius 2016–2020 metais išaugo iki 2317 (45,63 proc.), o prikirptos vilnos kiekis išaugo iki 41 t (41,39 proc.), bičių šeimų skaičius išaugo iki 3601 (160,94 proc.). Panašios tendencijos stebimos ir kitose savivaldybėse.

Savivaldybės žemės ūkio produkcijos apimtys 2015–2019 metais išaugo iki 59,60 mln. eurų (išaugo 8,76 proc.). Pardavimų struktūroje didesnę dalį sudarė augalininkystės produkcija – 37,10 mln. eurų.

2.22 lentelė. Savivaldybės žemės ūkio produkcija to meto kainomis, mln. eurų

	2015	2016	2017	2018	2019
Bendroji žemės ūkio produkcija	54,8	50,3	59,2	53	59,6
Augalininkystės produkcija	37,9	29,7	36,2	30,6	37,1
Gyvulininkystės produkcija	16,9	20,6	23	22,4	22,5

(šaltinis: LSD)

Turizmo veiklos struktūra ir finansai. Savivaldybėje 2019 metais veikė 32 apgyvendinimo įstaigos⁷. Jų skaičius 2015–2019 metais išaugo 77,78 proc. Panaši tendencija buvo stebima tiek apskrityje, tiek ir visoje šalyje – apgyvendinimo įstaigų skaičius išaugo atitinkamai 60,00 proc. ir 61,88 proc.

2.23 lentelė. Apgyvendinimo įstaigų skaičius

	2015	2016	2017	2018	2019
Lietuvos Respublika	2319	2686	2971	3616	3754

⁷ Viešbučiai ir panašios laikinos buveinės; poilsiautojų ir kitas trumpalaikis apgyvendinimas; poilsinės transporto priemonės, priekabų aikštelės ir stovyklavietės.

Marijampolės apskritis	55	71	72	88	88
Marijampolės sav.	18	24	22	27	32

(šaltinis: LSD)

Vietų skaičius Savivaldybės apgyvendinimo įstaigose paskutiniaisiais metais taip pat augo ir 2019 metais pasiekė 777 (išaugo 57,61 proc.). Panašios tendencijos buvo stebimos tiek apskrityje, tiek ir šalyje, kur rodiklio reikšmės augo atitinkamai 41,54 proc. ir 47,08 proc. Visgi vietų skaičius Savivaldybėje yra palyginti nedidelis – 2019 metais jis siekė 14,47 vietų tūkstančiui gyventojų; tuo pačiu metu Lietuvoje – 38,83 vietos.

2.24 lentelė. Vietų skaičius apgyvendinimo įstaigose

	2015	2016	2017	2018	2019
Lietuvos Respublika	73 762	77 024	80 766	89 813	108 488
Marijampolės apskritis	1897	2107	2128	2013	2685
Marijampolės sav.	493	584	618	701	777

(šaltinis: LSD)

Regiono analizė rodo, kad Savivaldybėje gerai kiekybiškai išplėtota apgyvendino paslaugų pasiūla: tiek apgyvendinimo įstaigų skaičiumi, tiek ir vietų skaičiumi jose Savivaldybė gerokai lenkia Kalvarijos, Kazlų Rūdos, Šakių ir Vilkaviškio rajonų savivaldybes.

Šias tendencijas lėmė ne tik paskutiniaisiais metais augantys Lietuvos vietinių turistų srautai (vietinių turistų skaičius šalies apgyvendinimo įstaigose 2015–2019 metais išaugo 48,15 proc., o jų nakvynių skaičius – 34,55 proc.), bet ir turizmui palankios Savivaldybės geografinės, gamtinės, istorinės bei kultūrinės sąlygos. Visos šios sąlygos sudarė prielaidas turistų srautams Savivaldybėje didėti: turistų skaičius apgyvendinimo įstaigose išaugo 55,74 proc. (iki 27 432), nakvynių skaičius apgyvendinimo įstaigose išaugo 70,33 proc. (iki 48 896).

2.25 lentelė. Turistų skaičius apgyvendinimo įstaigose

		2015	2016	2017	2018	2019
Lietuvos Respublika	Visi turistai	2 805 808	3 064 514	3 253 204	3 620 390	4 037 749
	Lietuvos gyventojai	1 417 321	1 546 624	1 669 403	1 875 657	2 099 777
	Užsieniečiai	1 388 487	1 517 890	1 583 801	1 744 733	1 937 972
Marijampolės apskritis	Visi turistai	38 720	39 880	45 790	54 725	56 904
	Lietuvos gyventojai	28 342	27 204	27 935	32 842	39 478
	Užsieniečiai	10 378	12 676	17 855	21 883	17 426
Marijampolės sav.	Visi turistai	17 614	19 042	25 035	32 839	27 432
	Lietuvos gyventojai	8641	7956	9006	13 138	12 153
	Užsieniečiai	8973	11 086	16 029	19 701	15 279

(šaltinis: LSD)

Didžiausią tam įtaką darė vietinių (Lietuvos) turistų skaičiaus ir jų nakvynių skaičiaus augimas: turistų skaičius 2015–2019 metais išaugo beveik tris kartus, o jų nakvynių skaičius – beveik pustrėčio karto.

Pažymėtina, kad Savivaldybėje, kitaip nei kitur regione, didelę dalį turistų sudarė užsieniečiai: 2019 metais buvo apgyvendinta 15 279 užsieniečiai (su 19 838 nakvynėmis), t. y. 55,70 proc. visų turistų ir 40,57 proc. visų nakvynių. Visgi paskutiniaisiais metais stebima užsieniečių skaičiaus ir jų nakvynių mažėjimo tendencija.

2.26 lentelė. Nakvynių skaičius apgyvendinimo įstaigose

		2015	2016	2017	2018	2019
Lietuvos Respublika	Visi turistai	6 581 192	6 992 675	7 364 924	8 091 647	8 946 758
	Lietuvos gyventojai	3 570 465	3 719 255	3 933 691	4 354 797	4 804 232
	Užsieniečiai	3 010 727	3 273 420	3 431 233	3 736 850	4 142 526
Marijampolės apskritis	Visi turistai	84 043	84 284	94 215	110 581	117 490
	Lietuvos gyventojai	64 653	65 737	66 251	79 634	93 587
	Užsieniečiai	19 390	18 547	27 964	30 947	23 903
Marijampolės sav.	Visi turistai	28 707	26 460	36 605	48 002	48 896

	Lietuvos gyventojai	11 966	11 243	12 591	21 453	29 058
	Užsieniečiai	16 741	15 217	24 014	26 549	19 838

(šaltinis: LSD)

Vertinant tolimesnės turistų skaičiaus augimo/didinimo perspektyvas Savivaldybėje, būtina pažymėti, kad šalia esantis Vilkaviškio rajonas 2015–2019 metais taip pat demonstravo ypač sparčius turistų skaičiaus augimo tempus: turistų skaičius Vilkaviškio rajono savivaldybės apgyvendinimo įstaigose išaugo 36,94 proc. (iki 9 995, iš kurių didžioji dalis buvo Lietuvos turistai, 9209), nakvynių skaičius išaugo 4,50 proc. (iki 20 214, iš kurių didžioji dalis buvo Lietuvos turistų nakvynės, 19 213).

Nacionalinės turizmo skatinimo agentūros „Keliauk Lietuvoje“ užsakymu 2020 m. birželio mėnesį atliktas vietinio turizmo tyrimas⁸. Tyrime įvertintos 2019–2020 m. vietos turistų kelionių tendencijos. Tyrimo duomenimis, per paskutinius 12 mėnesių Lietuvoje ilgąsias atostogas leido septyni iš dešimties respondentų. Didžioji dauguma (67 proc.) bent kartą per pastaruosius metus keliavo Lietuvoje su nakvyne. Tuo tarpu 82 proc. asmenų, nekeliavusių su nakvyne, mažiausiai vieną kartą leidosi į vienos dienos išvyką Lietuvoje. Lietuvos gyventojai labiausiai linkę keliauti su sutuoktiniais ar partneriais, vaikais, draugais bei artimaisiais. O mėgstamiausia lietuvių turistų kelionių kryptis yra Klaipėdos apskritis. Pajūrio regioną lietuviai dažniausiai renkasi kasmetinių atostogų ir ilgųjų savaitgalių metu, kiek rečiau – paprasto savaitgalio išvykoms su nakvyne.

Tyrimo duomenimis, vietos turistai kelionės metu vidutiniškai išleidžia po 130 eurų. Nuo 2018 m. šios išlaidos išaugo 23 eurai. Įprastai savaitgalio išvyka atsieina 98 eurus, ilgojo savaitgalio išvyka – 173 eurus, o kasmetinės atostogos – 228 eurus. Didžiausia išlaidų dalis tenka apgyvendinimui, maitinimui bei transportui.

Lietuvos gyventojai dažniausiai užsiima gamtos turizmu – vietiniams turistams svarbiausia ramus poilsis gamtoje – sodyboje, prie jūros ar kito vandens telkinio (58 proc.), gamtos objektų lankymas (50 proc.) bei aktyvus poilsis gamtoje (31 proc.). Lankymasis restoranuose ir kavinėse sudaro 38 proc., kultūros objektų lankymas – 35 proc. visų veiklų, kuriomis užsiima vietiniai turistai. Lietuviai ypatingai vertina gamtos objektų pasiūlą, bendrą infrastruktūrą ir gamtos turizmo objektus.

Renkantis, ką aplankyti, dauguma turistų kliaujasi artimųjų rekomendacijomis bei Google paieška. Visi kiti informacijos šaltiniai turi mažesnę reikšmę, tačiau, lyginant su 2018 m., reikšmingai išaugo socialinio tinklo Facebook, Lietuvos turizmo informacijos centrų, interneto portalų, kelionių organizatorių bei Lietuvos regiono svetainių svarba. Vienas iš būdų didinti regionų patrauklumą – aktyviai prižiūrėti ir laiku atnaujinti turizmo informacijos centrų teikiamą informaciją. 2020 m. Lietuvos turizmo informacijos centrų svetainėmis naudojosi daugiau nei 12 proc. keliautojų, kas yra 4 proc. daugiau nei 2018 m. Augant svetainių populiarumui ir koncentruotos informacijos poreikiui, centrams rekomenduojama teikti informaciją apie apgyvendinimo įstaigas.

Daugiausia turistų keliaudami apsistoja nuomotame privačių asmenų būste (37 proc.), viešbutyje (33 proc.) ir svečių ar poilsio namuose (32 proc.). Pastebima, kad, lyginant su 2018 m., apsistojančių šiose apgyvendinimo įstaigose dalis gerokai išaugo, o neatlygintina nakvynė pas artimuosius liko tokia pati (30 proc.). Manoma, kad tokio pokyčio priežastys gali būti susijusios ne tik su geresne finansine turistų padėtimi, bet ir su siekiu kokybiškiau pailsėti bei turėti daugiau privatumo. Vienadieniai keliautojai nurodo, kad nakvynės dažniausiai atsisako dėl trumpų atstumų, dėl kurių nėra būtinybės nakvoti keliaujant, taip pat dėl finansinių priežasčių. Apie penktadalį jų nurodo, kad renkasi keliauti užsienyje, rečiau pasitaiko nenakvojančių dėl sveikatos problemų ar šeiminių įsipareigojimų. Rezervuojant nakvynę vis svarbesni tampa užsakymai internetu. Tokiu būdu nakvynės ieško 85 proc. vietinių turistų, o populiariausia paieškos svetainė yra booking.com. Daugiausiai šia platforma naudojasi asmenys iki 46 m., taip pat aukštąjį išsilavinimą turintys

⁸ Šaltinis: Vietinis turizmas Lietuvoje (tyrimo ataskaita), VšĮ Keliauk Lietuvoje, 2020 m. birželis.

gyventojai ir gyventojai su aukštesnėmis pajamomis. Aktualios išlieka ir pažįstamų žmonių rekomendacijos.

Dalies vietinių turistų vertinimu, vis dar trūksta paslaugų, infrastruktūros ir pramogų keliaujant su vaikais. Prasčiausiai kelionių su vaikais patogumą Lietuvoje vertina tėvai, auginantys mažamečius iki 7-erių m. Labiausiai tėvai nurodė pasigendantys privatumo ir užsiėmimų, pritaikytų tokio amžiaus vaikų kategorijai.

Atsižvelgiant į šias aplinkybes, galima teigti, kad Savivaldybė turi geras sąlygas pasinaudoti bendrosiomis Lietuvos turizmo tendencijomis.

Savivaldybės turizmo rinkodara. 2017 m. gegužės mėn. Savivaldybės administracijos patalpose buvo atidarytas turizmo informacijos centras (TIC), jame įrengta suvenyrų ir spausdintos medžiagos ekspozicija. Iki 2019 m. pabaigos TIC operatoriumi buvo ir turizmo informavimo funkcijas pagal bendradarbiavimo sutartį su Savivaldybės administracija vykdė VšĮ „Sveikatingumo idėjos“.

2019 m. pab. įkūrus VšĮ Marijampolės TVIC „SMART Marijampolė“ (toliau – TVIC), visos funkcijos ir įsipareigojimai perduoti šiai įstaigai, buvo užtikrintas turizmo informavimo funkcijos tęstinumas. TVIC įrengtose patalpose galima sužinoti aktualios informacijos apie mieste esančius turistinius objektus, veiklas, specialistų pagalbą susidėlioti maršrutą, išsinuomoti turistinį gidą, įsigyti suvenyrų bei nemokamai platinamų informacinių leidinių. TVIC specialistai teikia informaciją miesto svečiais ir gyventojais J. Basanavičiaus a. 1 įrengtose patalpose, taip pat elektroniniu paštu ir telefonu. TVIC platina informaciją apie savivaldybėje esančius turistinius objektus, teikiamas turizmo paslaugas, leidžia ir nuolat atnaujina turizmo informacinius leidinius, prisideda prie mieste esančių objektų žymėjimo, informacinių stendų įkūrimo, kuria ir viešina naujus turizmo maršrutus, bendradarbiaujant su vietiniais verslais kuria degustacijų programas, gidais – naujas temines ekskursijas. TVIC organizuoja ekskursijas miesto svečiams ir gyventojams, dalyvauja Lietuvoje ir užsienyje vykstančiose turizmo ir verslo parodose bei kituose renginiuose, kuriuose pristato savo veiklą ir Savivaldybėje esančius turizmo išteklius. TVIC aktyviai palaiko paskyras socialiniuose tinkluose bei internetinę svetainę www.marijampoletic.lt, bendradarbiauja su VšĮ „Keliauk Lietuvoje“, teikia jiems aktualią informaciją apie mieste ir rajone esančius turistinius objektus, paslaugas, pramogas ir renginius, taip pat bendradarbiauja su kitomis Lietuvos turizmo viešinimo kompanijomis („We love Lithuania“, „Keliaujančios mamos“ ir kt.), žiniasklaidos priemonėmis. TVIC dalyvauja įvairiuose televizijos projektuose, siekiant viešinti Savivaldybės turistinius išteklius (TV3 laida „Maisto kelias“, LRT, LNK bei kt.).

2.2.2. Materialinės investicijos

Investicijos suprantamos kaip ekonominės veiklos procesas (kuris gali trukti ilgą arba trumpą laikotarpį), kurio pagrindiniai tikslai yra ekonominiai (kapitalo augimas), finansiniai (pelno padidėjimas), socialiniai (pragyvenimo lygio kėlimas, užimtumo didėjimas ir pan.), regioninių skirtumų mažinimas ir kt. Materialinės investicijos turi didelę reikšmę savivaldybės plėtrai – investicijos, būdamos dideliu ir labai dinamišku išlaidų komponentu, turi įtaką visuminei paklausai, nuo kurios priklauso užimtumo didėjimas arba mažėjimas.

Savivaldybėje materialinių investicijų apimtys 2015–2019 metais išaugo 21,66 proc. ir pasiekė 127,35 mln. eurų. Panašios materialinių investicijų apimčių tendencijos buvo apskrityje ir Lietuvoje, kur augimas siekė 22,53 proc. ir 32,47 proc.

2.27 lentelė. Materialinių investicijų apimtys, tūkst. eurų

	2015	2016	2017	2018	2019
Lietuvos Respublika	6 912 736	6 895 354	7 315 932	8 077 810	9 157 037
Marijampolės apskritis	186 369	194 001	178 869	216 766	228 348
Marijampolės sav.	104 677	117 694	102 732	128 442	127 347

(šaltinis: LSD)

Didžiausia dalis materialinių investicijų Savivaldybėje buvo skirta kasyba ir karjerų eksploatavimo bei apdirbamosios gamybos (59,51 mln. eurų), transporto ir saugojimo (21,97 mln. eurų) ir nekilnojamojo turto operacijų (12,95 mln. eurų) sritims.

2.28 lentelė. Materialinių investicijų Savivaldybėje struktūra pagal ekonomines veiklas

	2015	2016	2017	2018	2019
Iš viso pagal ekonomines veiklos rūšis	104 677	117 694	102 732	128 442	127 347
Žemės ūkis, miškininkystė ir žuvininkystė	8581	6831	6396	4930	3734
Kasyba ir karjerų eksploatavimas; apdirbamoji gamyba	23 055	18 216	22 186	52 512	59 511
Elektros, dujų, vandens tiekimas ir atliekų tvarkymas	13 391	2627	2090	5524	6648
Statyba	2156	2122	2783	1989	2378
Didmeninė ir mažmeninė prekyba; variklinių transporto priemonių ir motociklų remontas	11 514	9849	8466	5123	5204
Transportas ir saugojimas	8233	20 996	23 420	23 205	21 966
Apgyvandinimo ir maitinimo paslaugų veikla	209	2046	246	952	1050
Informacija ir ryšiai	685	1178	593	424	505
Nekilnojamojo turto operacijos	14 131	18 367	15 998	16 629	12 951
Profesinė, mokslinė ir techninė veikla	2844	3707	483	636	594
Administracinė ir aptarnavimo veikla	3879	1361	714	654	305
Viešasis valdymas ir gynyba; privalomasis socialinis draudimas	13 752	26 119	17 401	12 828	8637
Švietimas, sveikatos priežiūra ir kita komunalinė ir socialinė aptarnavimo veikla	1907	3958	1611	1989	3554
Kitos ekonominės veiklos rūšys	340	317	345	1047	310

(šaltinis: LSD)

2.2.3. Tiesioginės užsienio investicijos

Tiesioginių užsienio investicijų (TUI) pritraukimas yra svarbus savivaldybės ekonominio augimo rodiklis. TUI gali prisidėti prie ekonominio augimo ir plėtros, papildyti ir suaktyvinti vietinių įmonių veiklą ir rezultatyvumą.

Bendrosios tiesioginių užsienio investicijų tendencijos. Tiesioginių užsienio investicijų (toliau – TUI) apimtys Lietuvoje 2019 metais, lyginant su 2015 metais, išaugo 25,95 proc., apskrityje – 12,03 proc..

Bendrovės „EY“ atliktas Europos investicinio patrauklumo tyrimo duomenimis Lietuva 2019 metais pritraukė 60 TUI projektų (2018 m. – 83), Latvija – 24, Estija – 27. Toks investicijų mastas 2019 m. pelnė 21-ą reitingo vietą iš 47 tyrimo sąraše esančių Europos šalių (2018 metais – 16 vieta). Baltijos regione 2017–2019 metais pritrauktas 421 TUI projektas, iš jų 217 – Lietuvoje.

Tyrimas taip pat parodė, kad 2020 metais investuotojų planus stabdė COVID-19 pandemija: keturi iš penkių investuotojų nurodo, kad tolesnius jų sprendimus Europoje lems konkretūs valstybių planai ir pagalbos verslui paketai po pandemijos sukkelto nuosmukio. Taigi Lietuvos investicinei aplinkai tiesioginės įtakos turės tiek LR Vyriausybės ilgalaikių investicijų ekonomikos skatinimui plano (Ateities ekonomikos DNR plano) įgyvendinimas, tiek ir Europos Komisijos siūlomos Europos ekonomikos gaivinimo ir atsparumo didinimo priemonės (angl. Recovery and

Resilience Facility, RRF)), skirtos sumažinti ir padėti atitaisyti koronaviruso pandemijos padarytą ekonominę ir socialinę žalą, paskatinti ekonomikos atsigavimą ir išsaugoti bei kurti darbo vietas.

2016–2019 metai pasižymėjo ir tuo, kad Lietuva tapo dar labiau matoma verslo pasaulyje – vienas iš to rodiklių yra Lietuvos pakilimas į 14 vietą prestižiniame „Doing Business“ reitinge; „fDi Markets“; šiuo laikotarpiu pagal TUI projektų skaičių, tenkantį milijonui gyventojų, Lietuva buvo pakilusi į penktą vietą Europos Sąjungoje (milijonui gyventojų teko 21,4 tiesioginių užsienio investicijų projekto).

VšĮ „Investuok Lietuvoje“ parengtame tyrime „Investicinė aplinka: prioritetai ir būtini pokyčiai“⁹ pažymėta, kad „vienas iš pagrindinių kriterijų, renkantis vietą gamybos investicijoms – gerai išvystyta infrastruktūra“; taip pat pažymėta, kad „siekiant padidinti Lietuvos konkurencingumą pritraukiant užsienio gamybos investicijas į Lietuvos regionus, reikalingos priemonės, leidžiančios įsirengti gamybai reikalingą infrastruktūrą su mažesniais ištekliais negu kitose CRE šalyse“.

VšĮ „Investuok Lietuvoje“ parengtoje apžvalgoje „Tiesioginių užsienio investicijų (TUI) projektų 2017 m. apžvalga“¹⁰ pažymėta kad „infrastruktūra ir logistika bei verslo aplinkos reguliavimas taip pat yra vertinami kaip patrauklūs aspektai, priimant sprendimą investuoti į CRE šalis“.

Investicijų skatinimo ir pramonės plėtros 2014–2020 m. programoje pažymėta, kad „investuotojai, ketinantys įgyvendinti gamybos ir paslaugų srities projektus, pagal svarbą infrastruktūrai ir logistikai skiria trečią vietą, o vienas iš būdų, kaip plėtoti investicijoms reikalingą infrastruktūrą, – laisvųjų ekonominių zonų ir pramonės parkų, kitų teritorijų, pavyzdžiui, viešųjų logistikos centrų, plyno lauko teritorijų, plėtra, suteikianti Lietuvai galimybę konkuruoti dėl investuotojų su kitomis valstybėmis“.

TUI tendencijos Savivaldybėje. Savivaldybėje materialinių investicijų apimtys nagrinėjamu laikotarpiu išaugo daugiau nei pusketvirto karto, pasiekė 86,30 mln. Eur. ir sudarė daugiau nei pusę visos apskrities TUI.

Atlikta veiksnių, darančių įtakos užsienio verslo subjektų sprendimams investuoti Lietuvoje, analizė leidžia teigti, kad vienas iš svarbiausių veiksnių, didinusių tiesioginių užsienio investicijų apimtį Savivaldybėje buvo ne tik teigiama makroekonominė situacija šalyje ir geras šalies investicinis patrauklumas pasaulio kontekste, bet ir aktyvi Savivaldybės administracijos veikla teikiant viešąją paslaugą – plėtojant verslui svarbią inžinerinę infrastruktūrą.

2.29 lentelė. Tiesioginių užsienio investicijų apimtys, mln. eur

	2015	2016	2017	2018	2019
Lietuvos Respublika	14 739,09	15 341,52	16 360,56	16 959,32	18 563,74
Marijampolės apskritis	131,63	70,58	142,75	167,19	147,47
Marijampolės sav.	23,81	24,14	33,78	82,85	86,30

(šaltinis: LSD)

Visgi šiuo metu bendros TUI apimtys Savivaldybėje buvo palyginti nedidelės (2019 metais TUI apimtys vienam gyventojui siekė 1,6 tūkst. eurų, Lietuvoje – 6,6 tūkst. eurų). Dėl šios priežasties būtina skirti didesnę dėmesį užsienio ūkio subjektų ir jų materialinių investicijų pritraukimui į Marijampolės tikslinę teritoriją.

Visos šios aplinkybės reikšmingai didina susisiekimo ir inžinerinės infrastruktūros plėtros svarbą PSK teritorijose. Būtina plėtoti PSK teritorijų susisiekimo ir kitą infrastruktūrą bei vykdyti aktyvią rinkodarą.

Marijampolės LEZ plėtros tendencijos. Siekiant pritraukti TUI ir vietines investicijas iš didžiųjų miestų, Savivaldybėje plėtojami šiaurinis ir pietinis pramonės, sandėliavimo ir komercinės

⁹ Nuoroda: <https://eimin.lrv.lt/lt/veiklos-sritys/investiciju-veiklos-sritis/analizes-tyrimai-studijos-investicijos>

¹⁰ Nuoroda: <https://investlithuania.com/wp-content/uploads/2018/05/Tiesioginiu-uzsienio-investiciju-projektu-apzvalga-2017.pdf>

(toliau – PSK) paskirties rajonai. Bendras PSK teritorijų plotas Marijampolės mieste – apie 405 ha. PSK rajonų plėtra pirmiausia siejama su Marijampolės LEZ plėtra.

Didinant Marijampolės miesto patrauklumą investuotojams ir įgyvendinant projektą „Parama plyno lauko investicijų įgyvendinimui Lietuvoje“ 2006 metais buvo parengta galimybių studija, kurioje šalia esamų pramonės teritorijų Marijampolės miesto šiaurės rytinėje dalyje buvo pasiūlyta paruošti sklypus „plyno lauko investicijoms“. 2011 metais liepos mėnesį Marijampolės savivaldybė gavo LR ūkio ministerijos pasiūlymą pramonės parko teritorijoje steigti Marijampolės LEZ. Savivaldybės taryba 2011 m. rugpjūčio 22 d. sprendimu Nr. 1-189 pritarė LEZ steigimui. 2012 m. rugpjūčio 21 d. LRV nutarimu Nr. 964 „Dėl Marijampolės laisvosios ekonominės zonos teritorijos ribų nustatymo“ nustatytos Marijampolės LEZ teritorijos ribos. LEZ plotas – 77,7300 ha.

Marijampolės LEZ yra įsikūręs prie Via Baltica ir Rail Baltica magistralių, kurios suteikia galimybę investuotojams naudoti kelių ir geležinkelių transportą gabenant krovinius į Europą ir Aziją.

2011–2019 metais įgyvendinant Savivaldybės biudžeto, valstybės ir ES struktūrinių fondų lėšomis finansuojamus projektus, investicijoms pritraukti buvo parengta 65,1687 ha LEZ teritorijos Nendriniškių kaime, prie Marijampolės miesto šiaurės rytinės ribos. Šių projektų metu dalyje šiaurinės LEZ teritorijos dalyje įrengti vandentiekio, buitinių nuotekų, lietaus nuotekų tinklai, drenažo sistema, telekomunikacijų koridoriai, gatvių tinklas.

2018 m. lapkričio 11 d. įsigaliojo naujos Marijampolės LEZ teritorijos ribos, likęs laisvas 12,9831 ha plotas buvo suformuotas keturiuose sklypuose. 2019–2020 metais vykdomi darbai, siekiant investicijoms parengti šią likusią LEZ teritoriją.

Vadovaujantis Marijampolės LEZ veikimo pagrindų sutartimi UAB „Marijampolės laisvosios ekonominės zonos valdymo bendrovė“ (toliau – LEZ VB) misija yra organizuoti Marijampolės LEZ rinkodarą, siekiant naujų darbo vietų LEZ sukūrimo ir investuotojų į LEZ pritraukimo ir efektyvaus Zonos valdymo. Marijampolės LEZ valdymo bendrovės sukurta 3M industrinės komunikacijos ir veiklos strategija – medis, metalas, maistas – atspindi jau gerai išviešintą ir tikslinę grupėse atpažįstamą viso šio pietvakarių Lietuvos regiono specializacijos ir stiprybių rinkinį.

Marijampolės laisvoji ekonominė zona tarptautinėje rinkoje pristatoma ambicingu „Baltic FEZ“ vardu. Prekės ženklas kognityviai atspindi LEZ orientaciją Šiaurės ir Vakarų Europos kryptimis.

2016 m. sudarytos sutartys tarp LEZ VB ir strateginio investuotojo UAB „DOV Investicija“, kurios veiklos tikslai ir rūšys: langų, durų ir papildomų detalių gamyba, didmeninė prekyba bei su tuo susijusių paslaugų teikimas, įskaitant bet neapsiribojant, jų aptarnavimo paslaugas, bei kitokia su tuo susijusi ūkinė komercinė veikla. Šiai LEZ įmonei išnuomota 65 ha LEZ teritorijos plotas (84 proc. bendro LEZ teritorijos ploto). LEZ įmonės jau atliktų tiesioginių plyno lauko investicijų dydis – 50 mln. eurų. 2019 metais LEZ įmonės UAB „Dovista“ pardavimai viršijo 10 mln. eurų (2018 metais – 0,60 mln. eurų); 2020 m. lapkričio mėn. įmonėje dirbo apie 260 darbuotojų (palyginimui 2018 m. pr. – 3 darbuotojai), laukiama, kad jau artimiausiu metu bus perlipta 300 naujų darbo vietų „kartelė“.

LEZ plėtojimas padidino ir gretimų teritorijų patrauklumą investicijoms. Pirmoji investicijas netoliese pradėjo UAB „Juodeliai“, statanti vieną didžiausių Europoje pakavimo elementų gamyklą. Greta plėtrą planuoja viena didžiausių įmonių, Lietuvoje maisto pramonės lyderė UAB „Mantinga“, kuri ketina įsigyti prancūziško batono liniją, kuri 35 proc. padidins gamybos našumą, ir įrengti padažų bei įdarų cechą (bendra planuojama investicijų apimtis – 22 mln. eurų)¹¹. Manoma, kad

¹¹ UAB „Juodeliai“, UAB „Mantinga“ – besiorientuojančios į ypatingos svarbos valstybinio projekto statusą pagal nacionalinę „žaliojo koridoriaus investicijoms“ iniciatyvą, kai įmonės įsikūrimo investicijos siekia ne mažiau 20 mln. eurų ir bus sukuriama ne mažiau 200 darbo vietų. LRS priėmus Investicijų, Pelno mokesčio ir kitų įstatymų pakeitimus, sukurta aplinka, skirta stambioms vietinio ir užsienio kapitalo investicijoms pritraukti. Įstatymų pakete numatytos kur kas greitesnės ir paprastesnės investuotojo įsikūrimo procedūros bei paskatos investuotojus priimančioms savivaldybėms. Tai į regionų vystymą orientuota iniciatyva, kuria siekiama skatinti investicijas visoje Lietuvoje.

tokių investicijų bus ir daugiau, o naujose įmonėse bus sukuriama dar daugiau aukštesnės darbuotojų kvalifikacijos reikalaujančių, o tuo pačiu ir našesnių bei geriau apmokamų darbo vietų.

Naujai plėtojamos PSK paskirties teritorijos turės didelės reikšmės ir miesto struktūros plėtrai: skatins šiaurinio rajono renovaciją, intensyvins žemės naudojimą, skatins smulkių ir vidutinių verslų plėtrą. Visi šie procesai įtakos miesto ekonominę vystymąsi: pagerins verslo aplinką, sukuriant patrauklias sąlygas privačioms ir valstybės investicijoms, kels gyventojų užimtumo lygį bei kvalifikaciją, užtikrins ilgalaikių darbo vietų sukūrimą bei gyventojų turčinės padėties gerėjimą. Marijampolės miestą (kaip regiono centrą) siejantys socialiniai ir ekonominiai ryšiai su gretimomis savivaldybėmis formuos Marijampolės miesto įtakos zoną visame Marijampolės regione.

2.2.4. Verslo rėmimo sistema

Metinis Savivaldybėje įregistruojamų mažų ir vidutinių įmonių skaičius 2015–2019 metais siekė 102 ir iš esmės nesikeitė, išregistruojamų įmonių skaičius tuo laikotarpiu sumažėjo nuo 140 iki 42.

VšĮ „Versli Lietuva“ duomenimis 2015 m. po metų nuo įsteigimo išlikdavo 56 proc. įmonių, 2016 metais ir vėlesniais metais šis rodiklis augo ir viršijo 60 proc.¹². Visgi, nors paskutiniaisiais metais įmonių Lietuvoje buvo steigiama palyginti daug, o jos išgyveno ilgiau, bent viena trečioji įsteigtų bendrovių nutraukia savo veiklą pirmaisiais metais, dažnai kaip priežastį nurodydamos nepelningumą, o tai yra priežastis, kurios negalima ištaisyti, jeigu trūksta žinių ir patarimų. Savo ruožtu Vietos savivaldos įstatymu savivaldybėms yra pavesta savarankiškoji funkcija „sąlygų verslo ir turizmo plėtrai sudarymas ir šios veiklos skatinimas“, kuria be kita ko siekiama užtikrinti didesnę įmonių veiklos stabilumą, įskaitant naujai įkurtas įmones. Tuo tikslu šalyje ir atskirose savivaldybėse veikia verslo paramos organizacijos, skirtos nuolat stebėti įvairius įvykius išorinėje verslo aplinkoje, kad būtų galima taikyti prevencines ir/arba korekcines priemones tolesniam verslumo rėmimui ir augimui.

Lietuvoje valstybinę verslo paramos sistemą apibrėžia Smulkaus ir vidutinio verslo plėtros įstatymas (Žin., 1998, Nr. 109-2993), kuriame be kita ko apibrėžtos smulkiojo ir vidutinio verslo subjektams taikomas valstybės paramos formos. Šios formos gali būti: 1) mokesčių, rinkliavų lengvatos; 2) finansinės paramos priemonės; 3) administracinių paslaugų smulkiajam ir vidutiniam verslui teikimas; 4) viešųjų paslaugų smulkiajam ir vidutiniam verslui teikimas verslo informaciniuose centruose, verslo inkubatoriuose, mokslo ir technologijų parkuose ir kituose juridiniuose asmenyse, kurių steigimo dokumentuose nustatytas šių paslaugų teikimas.

Finansinės paramos teikimas. Savivaldybė nuo 1997 m. teikia smulkaus ir vidutinio verslo rėmimo fondo finansinę paramą smulkiam ir vidutiniam verslui. Per 2016–2020 metus iš viso buvo paskirstyta 104,08 tūkst. eurų paramos (vien 2020 metais – beveik 60 tūkst. eurų paramos). Kasmet paramą gauną 15–25 ūkio subjektai.

2.30 lentelė. Paramai SVV remti išleistos lėšos pagal paramos formas

Paramos forma	2016	2017	2018	2019	2020
Padengti dalį palūkanų išlaidų už kredito institucijų suteiktas paskolas	3146,85	1105,75		200,00	4200,00
Padengti dalį patirtų įmonės steigimo išlaidų	3173,12	1406,47	254,05	291,35	286,66
Padengti dalį patirtų rinkodaros priemonių formavimo išlaidų	1060,38	1036,94			7331,33
Padengti dalį patirtų interneto svetainės sukūrimo ir palaikymo išlaidų	2181,65	300,00			

¹² Šaltinis: „Verslo žinios“, 2018-05-10, interneto nuoroda: <https://www.vz.lt/verslo-aplinka/2018/05/10/apzvalga-imoniu-mirtingumas-pirmaisiais-metiais-sumazejo-daugiausia-bedu--vis-dar-del-darbuotoju>

Padengti dalį patirtų rinkodaros priemonių formavimo ir įdiegimo išlaidų bei įmonės interneto svetainės sukūrimo ir palaikymo išlaidų			680,99	1642,16	
Padengti dalį patirtų teritorinio planavimo dokumentų ir techninių projektų parengimo išlaidų		800,00		400,00	401,00
Padengti dalį patirtų parodos išlaidų	92,68		321,54	300,00	1032,40
Padengti dalį patirtų verslo planų, paraiškų finansinei paramai iš kitų fondų gauti parengimo išlaidų	579,24	400,00	400,00		100,00
Padengti dalį patirtų personalo mokymo išlaidų	724,59	822,00	455,00	1707,09	739,13
Padengti dalį patirtų įmonės įrangos įsigijimo išlaidų		947,50	3307,69	7985,24	25 415,60
Padengti dalį patirtų nekilnojamojo turto nuomos išlaidų			1296,87	2549,01	16 943,67
Asocijuotų verslo struktūrų vykdomoms programoms finansuoti	1158,48	1200,00	1200,00	1500,00	3000,00
Iš viso:	12 116,99	8018,66	7916,14	16 574,85	59 449,79

(šaltinis: Savivaldybės administracija)

Paramos formų panaudojimo analizė rodo, kad didžiausia dalis paramos buvo skirta padengti dalį patirtų įmonės įrangos įsigijimo išlaidų (2016–2020 metais tam iš viso panaudota 37,66 tūkst. eurų; 36,18 proc. visos paramos sumos), padengti dalį nekilnojamojo turto nuomos išlaidų (20,79 tūkst. eurų; 19,98 proc.)

Siekiant palengvinti sąlygas gauti finansinę paramą, Savivaldybės tarybos 2019 m. lapkričio 25 d. sprendimu Nr. 1-327 patvirtinti nauji SVV rėmimo fondo nuostatai, kuriuose padidintos finansavimo sumos pagal daugumą paramos formų, nustatyta, kad vienu prašymu paramos gavėjas gali prašyti padengti patirtų išlaidų dalį pagal 4 (anksčiau buvo 3) paramos formas, bendra didžiausia galima paramos suma padidinta iki 1500,00 Eur (buvo 1200,00 Eur), atsirado visiškai nauja paramos forma „įdarbintų nepilnamečių asmenų socialinio ir sveikatos draudimo išlaidų padengimas“, kurios anksčiau nebuvo. Pakeitus SVV rėmimo fondo nuostatus, pastebimai išaugo susidomėjimas galimybe gauti paramą verslui plėtoti iš šio fondo lėšų.

Savivaldybės tarybos 2019 m. rugpjūčio 26 d. sprendimu Nr. 1-242 suformuota naujos sudėties SVV rėmimo komisija, į jos sudėtį įtraukiant ne tik Marijampolės savivaldybės tarybos ir savivaldybės administracijos, bet ir Kauno prekybos, pramonės ir amatų rūmų Marijampolės filialo, Marijampolės regiono jaunųjų verslininkų klubo, Regionų verslo plėtros asociacijos atstovus. Marijampolės savivaldybės tarybos 2019 m. gruodžio 20 d. sprendimu Nr. 1-363 SVV rėmimo komisija papildyta dar dviem nariais: VšĮ „Versli Lietuva“ ir Marijampolės savivaldybės tarybos opozicijos atstovais.

Viešųjų paslaugų smulkiąjam ir vidutiniam verslui teikimas. Šalyje atlikti verslo subjektų poreikių tyrimai rodo, kad Lietuvos labiausiai reikalingos paslaugos yra finansinės, teisinės ir verslo konsultacijos; techninės paslaugos, patalpų ir techninės įrangos palaikymas; technologijų perdavimo ir komercializavimo paslaugos. Viena iš labiausiai savivaldybėse paplitusių viešųjų paslaugų smulkiąjam ir vidutiniam verslui teikimo praktikų yra verslo informacijos centrų veikla, dažnai vykdoma kartu su turizmo informavimo veikla. Dažnu atveju šie verslo informacijos centrai savivaldybėse neturi konkurentų, nes jos daugiausia teikia verslo paramos paslaugas nemokamai. Nemokamas paslaugų teikimas – svarbus jų naudojimo pranašumas, tačiau tik tuo atveju, jei jos yra aukštos kokybės.

2010 metais likvidavus VšĮ Marijampolės verslo informacijos centrą, Savivaldybėje tokio pobūdžio paslaugas nemokamai teikiančios institucijos nebeliko.

Bendradarbiaujant Savivaldybės administracijai ir VšĮ „Versli Lietuva“ 2019 m. lapkričio mėn. Marijampolėje, Vytauto g. 17, veiklą pradėjo bendradarbybės centras „Spiečius“. „Spiečiuje“ yra įrengtos 8 darbo vietos, susitikimų bei mokymų salės, bendra erdvė, kurioje dažniausiai vyksta konsultacijos. Per metus nuo „Spiečiaus“ atidarymo buvo suteiktos 1133 konsultacijos, suorganizuota 32 renginiai, kuriuose apsilankė 378 dalyviai. 2020 m. pab. „Spiečiuje“ buvo įsikūrę 32 verslai, kurie nemokamai visą parą gali naudotis „Spiečiaus“ patalpomis bei įrengta infrastruktūra. VšĮ „Versli Lietuva“ nuo 2020 m. pavasario įsteigė trumpąjį numerį 1824, kuriuo teikiamos konsultacijos tiek verslo pradžios, mokestiniais, leidimų, tiek nukentėjusiems nuo COVID 19 verslams. Bendras Marijampolės „Spiečiaus“ koordinatorės suteiktų konsultacijų skaičius nuo 2020 m. kovo mėn. – 307. „Spiečiuje“ taip pat vykdoma mentorystės programa, kurios metu (6–9 mėn. laikotarpiu) devyni verslo atstovai nemokamai konsultuoja jaunus verslus įvairiais klausimais; per visą laiką vienais ar kitais klausimais į mentorius kreipėsi apie 20 interesantų. 2020 metais vyko 4 mentorystės sesijos. Planuojama, kad ši programa bus vykdoma ir vėlesniais metais. „Spiečiuje“ taip pat vyksta ir partnerių renginiai (Marijampolės miesto VVG, „Socialinio verslo karavano“¹³ renginiai ir kt.).

Savivaldybės tarybos 2019 m. lapkričio 25 d. sprendimu Nr. 1-308 buvo įsteigta Viešoji įstaiga Marijampolės turizmo ir verslo informacinis centras „SMART Marijampolė“. Vienas iš įstaigos veiklos tikslų yra teikti informacijos, konsultacijų ir mokymo paslaugas ir praktinę pagalbą smulkaus ir vidutinio verslo subjektams ir pradedantiems verslo subjektams, kurių buveinė yra Marijampolės savivaldybėje, naujai įsteigtiems verslo subjektams padėti įsikurti, plėtoti veiklą ir prisitaikyti prie kintančių rinkos sąlygų, didinti konkurencingumą ir veiklos efektyvumą, padėti Savivaldybės verslo subjektams užmegzti tarptautinius bendradarbiavimo kontaktus su kitų šalių verslininkais. Siekiant sinergijos ir efektyvaus lėšų panaudojimo, „SMART Marijampolė“ plėtra derinama su „Spiečiaus“ patalpų lokalizacija ir veiklomis, tai pat su Marijampolės miesto VVG vykdomais verslumo skatinimo projektais. Vykdamas Savivaldybės, ES struktūrinių fondų finansuojamus projektus numatoma vienoje vietoje, Vytauto g.17, koncentruoti ir išplėtoti su verslo plėtra susijusias paslaugas, įrengti reikalingas patalpas ir kitą infrastruktūrą.

Savivaldybėje viešąsias paslaugas smulkiąjam ir vidutiniam verslui teikiančių verslo inkubatorių, mokslo ir technologijų parkų ar panašių įstaigų nebuvo.

Kitų konsultavimo paslaugų teikimas. Savivaldybėje nagrinėjamu laikotarpiu taip pat veikė Kauno pramonės, prekybos ir amatų rūmai (Marijampolės filialas) (kurie turi sukaupę ilgametę verslo vykdymo ir konsultavimo patirtį; teikia paslaugas rūmų nariams, atstovauja bendriesiems rūmų narių verslo interesams), Lietuvos žemės ūkio konsultavimo tarnybos Marijampolės biuras (turi sukaupę ilgametę žemės ūkio verslo konsultavimo patirtį; teikia paslaugas kaimo plėtros, žemės ūkio, miškininkystės ir žuvininkystės sektoriaus verslo subjektams), Marijampolės regiono verslininkų asociacija (vienijanti 8 įmones, iš kurių didžiąją dalį sudaro Arvi įmonių grupei priklausantys ūkio subjektai); iki 2019 m. veikė (vėliau – likviduota) Marijampolės verslininkų asociacija, įsteigta 1997 metais.

2.3. Socialinė aplinka

2.3.1. Gyventojų užimtumas ir nedarbas

Gyventojų užimtumo ir nedarbo tendencijos. Paskutiniaisiais metais augusi šalies ekonomika ir geros ateities perspektyvos lėmė, kad Savivaldybės įmonių apyvarta, pridėtinė vertė bei vykdomos materialinės investicijos gerokai išaugo. Visgi gyventojų užimtumo srityje paskutiniaisiais metais buvo stebimos prieštaringos tendencijos: viena vertus, Savivaldybės teritorijoje

¹³ „Socialinio verslo karavano“ vienija tris Vilniaus PPAR kartu su partneriais VšĮ „Sveikatingumo idėjos“, VšĮ „Sveikatos metai“ bei mokinių bendrija „Viltis“ vykdomus paramos socialiniams verslui projektus Vilniaus, Alytaus ir Marijampolės apskrityse.

dirbančių asmenų skaičius 2015–2019 metais išaugo nuo 18,20 tūkst. iki 19,86 tūkst.; kita vertus, Savivaldybės gyventojų užimtumas sumažėjo nuo 25,70 iki 24,80 tūkst., o darbingo amžiaus (15–64 m. amžiaus) Savivaldybės gyventojų užimtumo lygis padidėjo nuo 64,70 iki 67,60 proc.

2.31 lent. Užimti gyventojai, m. pab., tūkst.

	2015	2016	2017	2018	2019
Lietuvos Respublika	1334,90	1361,40	1354,80	1374,70	1378,40
Marijampolės apskritis	64,20	59,40	62,20	63,20	61,10
Marijampolės sav.	25,70	24,00	25,00	27,50	24,80

(šaltinis: LSD)

Tuo pačiu laikotarpiu vidutinis metinis nedarbo lygis Savivaldybėje sumažėjo nuo 8,3 iki 7,8 proc.

2.32 lent. Vidutinis metinis registruotas nedarbo lygis, procentais

	2015	2016	2017	2018	2019
Lietuvos Respublika	8,7	8,1	7,9	8,5	8,4
Marijampolės apskritis	10,3	9,6	8,7	8,9	8,9
Marijampolės sav.	8,3	8,0	7,5	7,5	7,8

(šaltinis: Užimtumo tarnyba prie Lietuvos Respublikos socialinės apsaugos ir darbo ministerijos)

2020 metais buvo stebimas nedarbo lygio augimas, susijęs su COVID-19 nulemta prastėjančia vidaus ir tarptautine ekonomine aplinka. Darbo rinka pirmąjį koronaviruso pandemijos sukeltą šoką atlaikė, tačiau nuostoliai buvo nemaži. Statistikos departamento skaičiavimais, užimtųjų skaičius per metus Lietuvoje sumažėjo 36 tūkstančiais, o nedarbas 2020 m. kovo–spalio mėnesiais išaugo nuo 9,80 proc. iki 14,90 proc. Valstybinio socialinio draudimo fondo valdybos prie Socialinės apsaugos ir darbo ministerijos teikiami duomenys rodo, kad draustų visomis socialinio draudimo rūšimis 2020 m. III ketvirtį buvo maždaug 20 tūkst. mažiau nei prieš metus. Panašios tendencijos buvo stebimos apskrityje ir savivaldybėje: nuo kovo iki spalio mėn. nedarbo lygis savivaldybėje išaugo nuo 9,60 proc. iki 14,60 proc., apskrityje – nuo 10,80 proc. iki 16,30 proc. Prognozuojama, kad 2020 metais vidutinis nedarbas šalyje išaugs iki 8,7 proc. (2019 m. buvo 8,4 proc.), tačiau 2021 metais sumažės iki 8,3 proc., o 2022 metais – iki 7,5 proc.

Darbo užmokesčio tendencijos. 2020 m. II ketvirtį vidutinis darbo užmokestis šalyje prieš mokesčius buvo 1388 eurai, arba 8,6 proc. didesnis negu prieš metus. Toks pokytis buvo didžiausias Baltijos šalyse (Latvijoje per metus atlyginimai padidėjo 3,9 proc., Estijoje – 1,0 proc.). Privačiame sektoriuje atlyginimai didėjo 6,3 proc., valstybės – 13,0 proc.. Vidutinė alga po mokesčių augo 8,7 proc. – iki 889 eurų.

2.33 lent. Mėnesinis bruto darbo užmokestis, eurais

	2016 II ketv.	2017 II ketv	2018 II ketv	2019 II ketv. ¹⁴	2020 II ketv.
Lietuvos Respublika	761,20	830,00	918,80	1278,00	1387,60
Marijampolės apskritis	623,90	676,30	743,10	1041,50	1132,90
Marijampolės sav.	644,20	697,30	765,10	1080,40	1181,00

(šaltinis: LSD)

Mėnesinis bruto darbo užmokestis Savivaldybėje taip pat augo – 2020 m. II ketvirtį mėnesinis bruto darbo užmokestis siekė 1181,00 euro. Eliminavus nuo 2019 m. sausio 1 d. pakeistų darbdavio ir darbuotojo mokamų valstybinio socialinio draudimo įmokų tarifų įtaką (bruto darbo užmokestis indeksuotas 1,289 karto), matyti, kad darbo užmokestis lyginant su 2016 m. II ketvirčiu, išaugo 42,23 proc.

¹⁴ Nuo 2019 m. sausio 1 d. pakeisti darbdavio ir darbuotojo mokamų valstybinio socialinio draudimo įmokų tarifai. Bruto darbo užmokestis indeksuotas 1,289 karto.

Valstybinio socialinio draudimo fondo valdybos prie Socialinės apsaugos ir darbo ministerijos duomenys rodo, kad metinis darbo užmokesčio pokytis ir 2020 m. III ketvirtį turėtų būti ne mažesnis (pavyzdžiui, rugsėjį metinis draudžiamųjų pajamų, kai darbuotojas draustas visomis socialinio draudimo rūšimis, pokytis siekė net 11,9 proc.). Kaip ir ankstesniais ketvirčiais, labiau darbo užmokestis augo algos valstybiniame, o ne privačiame sektoriuje. Prognozuojama, kad 2021 metais šalyje vidutinio darbo užmokesčio augimas bus žymiai lėtesnis ir sieks apie 4,5 proc..

2.3.2. Švietimas

Lietuvai pavyko sukurti reformuotą įtraukią švietimo sistemą. Politikos formuotojai decentralizavo atsakomybę organizuoti ir prižiūrėti mokymą ir paskyrė ją vietos valdžios institucijoms, parengė skaidrią bendrojo ugdymo mokyklų finansavimo tvarką ir suteikė mokyklų vadovams bendrus įgaliojimus valdyti savo įstaigas. Mokosi, kol baigia vidurinio ugdymo mokyklą, faktiškai visi. Šalies švietimo sistemoje daugiausia dėmesio skiriama ugdyti demokratinį pilietiškumą ir išsaugoti Lietuvos nacionalinę tapatybę, atsižvelgiant į etninę ir kalbinę įvairovę. Visgi pripažįstama, jog norint užtikrinti tautos socialinės ir ekonominės gerovės pažangą, reikia spręsti svarbias švietimo sistemos problemas. Lietuvos gyventojų skaičius nuosekliai mažėjo, liko senstanti mokytojų karta ir mokyklų, kurios yra per didelės, kad galėtų veikti veiksmingai, tinklas. Nors Lietuvoje besimokančiųjų skaičius itin didelis, mokymosi pasiekimus būtų galima gerinti, itin daug dėmesio skiriant kaimo mokykloms ir įveikiant jų atskirtį.

Ikimokyklinio ugdymo paslaugų teikimo tendencijos. Pastaraisiais metais stebėtos teigiamos ekonominės tendencijos, gyventojų užimtumo didėjimas, iki 2016 m. fiksuoti palyginti geri gimstamumo rodikliai¹⁵ lėmė, kad Savivaldybėje ikimokyklinio ugdymo programose ugdomų vaikų skaičius 2015–2019 metais išaugo nuo 2083 iki 2292, t.y. 10,03 proc. Panašios tendencijos buvo stebimos apskrityje ir šalyje.

2.34 lentelė. Ikimokyklinio ugdymo įstaigų auklėtinių skaičius¹⁶

	2015	2016	2017	2018	2019
Lietuvos Respublika	115 574	116 814	119 336	120 855	121 717
Marijampolės apskritis	4378	4473	4546	4613	4827
Marijampolės sav.	2083	2114	2132	2174	2292
Iš jų ikimokyklinio ugdymo programose	1761	1797	1794	1829	1925
priešmokyklinio ugdymo programose	322	317	338	345	367

(šaltinis: LSD, Švietimo valdymo informacinė sistema (toliau – ŠVIS))

Savivaldybės pavaldumo įstaigose ugdomų vaikų skaičius 2015–2019 metais išaugo nuo 2043 iki 2208; nevalstybinėse įstaigose – nuo 40 iki 84.

ŠVIS duomenys rodo, kad 2020 metais Savivaldybėje toliau augo ikimokyklinio ugdymo įstaigose ugdomų vaikų skaičius. Bendras skaičius išaugo iki 2348, iš kurių 1942 buvo ugdomi pagal ikimokyklinio ugdymo programą, 406 – pagal priešmokyklinio ugdymo programą. Savivaldybės pavaldumo įstaigose išaugo iki 2266, nevalstybinėse įstaigose sumažėjo iki 82.

Augant vaikų skaičiui, tiek 2015–2019 metais, tiek ir 2020 metais didėjo ikimokyklinio ugdymo programų grupių (komplektų) skaičius. ŠVIS duomenimis grupių skaičius 2015–2020 metais išaugo nuo 116 iki 136 (iš jų savivaldybės pavaldumo įstaigose – nuo 112 iki 130, nevalstybinėse įstaigose – nuo 4 iki 6). Didėjant vaikų ir grupių skaičiui, 2016 metais įsigaliojus naujos redakcijos Lietuvos higienos normai HN 75:2010 „Įstaiga, vykdanči ikimokyklinio ir/ar priešmokyklinio ugdymo programą. Bendrieji sveikatos saugos reikalavimai“, keitėsi vidutinis vaikų skaičius grupėje: 2015–2020 metais Savivaldybėje rodiklis mažėjo nuo 17,96 iki 17,26

¹⁵ Gimusiųjų skaičius 2010–2016 metais nežymiai augo ir pasiekė 592. 2017–2019 metais gimusiųjų skaičius sumažėjo iki 523.

¹⁶ Auklėtinių skaičius apima ikimokyklinio ugdymo įstaigose pagal ikimokyklinio ir priešmokyklinio ugdymo programas ugdomus vaikus.

(savivaldybės pavaldumo įstaigose – nuo 18,24 iki 17,43, nevalstybinėse įstaigose – išaugo nuo 10 iki 13,67.

Savivaldybės pavaldumo ikimokyklinio ugdymo įstaigų pedagoginių darbuotojų skaičiaus analizė rodo, kad augant vaikų skaičiui, buvo didinamas ir pedagoginių darbuotojų skaičius: 2015–2020 metais bendras personalo skaičius išaugo 17,90 proc. (prisiminkime, kad ugdomų vaikų skaičius savivaldybės pavaldumo ikimokyklinio ugdymo įstaigose šiuo laikotarpiu išaugo 10,92 proc.).

2.35 lentelė. Pedagoginis personalas savivaldybės pavaldumo ikimokyklinio ugdymo įstaigose, m. pab.

	Iš viso darbuotojų 2015 m. pab.	Iš viso darbuotojų 2020 m. pab.	Pokytis, proc.
Direktorius	11	11	0,00
Direktoriaus pavaduotojai ugdymui	5	9	80,00
Ikimokyklinio ugdymo auklėtojai	161	180	11,80
Priešmokyklinio ugdymo pedagogai	24	32	33,33
Meninio ugdymo mokytojai	12	12	0,00
Specialieji pedagogai	1	1	0,00
Logopedai	10	13	30,00
Socialiniai pedagogai	2	5	150,00
Psichologai		2	
Kiti pedagoginiai darbuotojai	3	5	66,67
Pedagoginių darbuotojų, iš viso	229	270	17,90

(šaltinis: ŠVIS)

Savivaldybės administracijos 2020 metais atlikta švietimo pagalbos specialistų poreikio analizė rodo, kad ikimokyklinio ugdymo įstaigose buvo užimti 35,05 švietimo pagalbos specialistų etato. Skaičiuojamasis švietimo pagalbos specialistų poreikis tuo pačiu metu buvo 52,55 etato. Labiausiai trūksta mokytojų padėjėjų (8,5 etato) ir specialiųjų pedagogų (3,25 etato).

Švietimo informacinių technologijų centro duomenys rodo, kad 0–3 m. amžiaus vaikų ikimokykliniame ugdyme dalis, lyginant su atitinkamo amžiaus vaikų skaičiumi Savivaldybėje, 2019 metais pasiekė 26,70 proc., 1–6 m. – 68,50 proc., 3 m. ir vyresnio amžiaus vaikų – 65,70 proc. Visi šie rodikliai buvo gerokai didesni už apskrities ar artimi šalies vidurkiui, kas rodo, kad bendras vaikų dalyvavimo ikimokykliniame ugdyme lygis yra palyginti aukštas.

Augant vaikų skaičiui ikimokyklinio ugdymo programose, 2015–2019 metais vietų skaičius buvo padidintas nuo 2105 iki 2403. Bendras vietų skaičius ikimokyklinio ugdymo programose buvo 1–5 proc. didesnis nei ugdomų asmenų skaičius, taigi darytina išvada, kad nagrinėjamu laikotarpiu ikimokyklinio ugdymo paslaugų tinklas atitiko paklausą.

Ikimokyklinio ugdymo infrastruktūros būklės tendencijos. Savivaldybėje 2020 metais veikė 11 ikimokyklinio ugdymo įstaigų, taip pat Liudvinavo Kazio Borutos gimnazijos Ikimokyklinio ugdymo skyrius, Igliaukos Anzelmo Matučio gimnazijos Šventragio ir Igliaukos ikimokyklinio ugdymo skyriai bei Sasnavos pagrindinės mokyklos ikimokyklinio ugdymo grupė. Ikimokyklinio amžiaus vaikus taip pat ugdė „Žiburėlio“ mokykla-daugiafunkcis centras, mokykla-darželis „Želmenėliai“. Savivaldybėje veikė du nevalstybiniai lopšeliai-darželiai – „Saulelė“ ir „Vieversiuokas“, ikimokyklinio ugdymo grupė buvo suformuota nevalstybinėje Marijampolės šv. Cecilijos gimnazija.

Nagrinėjamu laikotarpiu iki 2019 m. buvo pagerinta didelės dalies savivaldybės ikimokyklinio ugdymo įstaigų pastatų būklė. Didžiausi darbai atlikti Marijampolės vaikų lopšelyje-darželyje „Ąžuoliukas“; Marijampolės sav. Patašinės daugiafunkciame centre; Marijampolės vaikų lopšelyje-darželyje „Rasa“; Marijampolės vaikų lopšelyje-darželyje „Šypsenėlė“.

2.36 lentelė. Savivaldybės pavaldumo ikimokyklinio ugdymo įstaigų infrastruktūros būklė

Eil. Nr.	Įstaigos pavadinimas	Vykdytos ugdymo programos 2018–2019 metais	Vaikų skaičius 2020-09-01	2010–2019 metais vykdyti didesnės apimties infrastruktūros plėtros darbai	Pastato fizinis nusidėvėjimas, procentais (statybos metai)
1	Marijampolės vaikų lopšelis-darželis „Ąžuoliukas“	Ikimokyklinio, priešmokyklinio, pradinio ugdymo programos . Nuo 2019–2020 m. vykdomos ikimokyklinio ugdymo programos.	193	Dalinis įstaigos pastato išorės sienų šiltinimas; Įstaigos pastato stogo remonto darbai; Keičiant mokyklos patalpas į darželio, atlikta sanitarinių mazgų apdailos darbai, vamzdynų remontas san. mazguose (vidaus vandentiekio vamzdynų tiesimas, senos įrangos nuėmimas, tualetų pertvarų pastatymas, klozetų montavimas, praustuvų su maišytuvais montavimas , pusvonės su maišytuvu montavimas, sienų, grindų plytelių išardymas, naujų paklojimas, sienų, lubų glaistymas, dažymas; Koridorių ir administracinių patalpų remonto, apdailos darbai (tinkavimas, grindų, sienų dengimas, dažymas, plytelių klojimas, pakabinamų lubų įrengimas.	40,3 proc. (1985 m.)
2	Marijampolės mokykla-darželis „Želmenėliai“	Ikimokyklinio, priešmokyklinio, pradinio ugdymo programos. Nuo 2019 m. rugsėjo mėn. pradėti vidaus struktūros pertvarkymą neorganizuojant priėmimo į pirmą klasę ir taip palaiapsniui pradėti nauauginti pradinės klases (2019–2020 metais Ikimokyklinio, priešmokyklinio ir pradinio ugdymo programos (1 trečia klasė ir 1 ketvirta klasė)).	204	Dalies sanitarinių mazgų remontas; stogo remontas; skalbyklos remontas	60 proc. (1976 m.)
3	Marijampolės vaikų lopšelis-darželis „Nykštukas“	Ikimokyklinio, priešmokyklinio ugdymo programos	213	Patalpų remonto darbai, sanitarinių mazgų remonto darbai, automobilių stovėjimo aikštelės įrengimas	14 proc. (1982 m.)
4	Marijampolės vaikų lopšelis-darželis „Šypsenėlė“	Ikimokyklinio, priešmokyklinio ugdymo programos	217	Stogo remontas; pastato apšiltinimas, dalies grupių santechninių mazgų remontas; durų keitimas	45 proc. (1974 m.)
5	Marijampolės vaikų darželis „Linelis“	Ikimokyklinio, priešmokyklinio ugdymo programos	70	Skalbyklos patalpų remontas; maisto bloko remontas; dalies grupių kapitalinis remontas, vamzdynų renovacija	n.d. (1960 m.)
6	Marijampolės vaikų lopšelis-	Ikimokyklinio, priešmokyklinio ugdymo programos	216	Galinių lauko sienų ir pamatų apšiltinimo darbai; sienų ir pamatų apšiltinimo darbai; vidaus vamzdynų,	14 proc. (1981 m.)

Eil. Nr.	Įstaigos pavadinimas	Vykdytos ugdymo programos 2018–2019 metais	Vaikų skaičius 2020-09-01	2010–2019 metais vykdyti didesnės apimties infrastruktūros plėtros darbai	Pastato fizinis nusidėvėjimas, procentais (statybos metai)
	darželis „Pasaka“			sanitarinių mazgų remontas; vamzdyno stovo remonto darbai, grupės ir kiti remonto darbai.	
7	Marijampolės vaikų lopšelis-darželis „Rūta“	Ikimokyklinio, priešmokyklinio ugdymo programos	211	Grupių patalpų tualetų, prausyklų ir virtuvėlių remontas; lauko sienų šiltinimas; pavėsinių stogų atnaujinimas	72 proc. (1969 m.)
8	Marijampolės vaikų lopšelis-darželis „Šaltinėlis“	Ikimokyklinio, priešmokyklinio ugdymo programos	223	Stogo remontas	39 proc. (1987 m.)
9	Marijampolės vaikų lopšelis-darželis „Vaivorykštė“	Ikimokyklinio, priešmokyklinio ugdymo programos	199	Automatinė chemikalų dozavimo sistema; pastato edukacinių erdvių rekonstrukcija (1815,79 kv.m.); stogo ir laiptinių remontas	40 proc. (1990 m.)
10	Marijampolės vaikų lopšelis-darželis „Varpelis“	Ikimokyklinio, priešmokyklinio ugdymo programos	107	Didesnės apimties infrastruktūros plėtros darbai nebuvo vykdomi	55 proc. (1962 m.)
11	Marijampolės vaikų lopšelis-darželis „Rasa“	Ikimokyklinio, priešmokyklinio ugdymo programos	223	Atliktas kapitalinis virtuvės remontas, pakeista įranga; atlikta 3 darželio grupių kapitalinis remontas. Savivaldybės administracija 2018–2019 m. įgyvendina projektą „Marijampolės vaikų lopšelio-darželio „Rasa“ modernizavimas“, Nr. 09.1.3-CPVA-R-705-41-0003. Projekto įgyvendinimo metu numatoma atlikti pastato vidaus erdvių modernizavimą, aprūpinant modernizuotas / naujai įrengtas grupes reikiama įranga ir baldais, skatinančiais vaikų kūrybiškumą ir savireguliaciją. Įgyvendinus projektą, bus pagerintos vaikų ugdymo sąlygos – modernizuota 1 ir naujai įrengtos 2 grupės.	39 proc. (1976 m.) ir 40 proc. (1976 m.)
12	Marijampolės sav. Igliaukos Anzelmo Matučio gimnazijos ikimokyklinio ugdymo skyrius (buv. Marijampolės sav. Igliaukos vaikų darželis)	Ikimokyklinio, priešmokyklinio ugdymo programos. 2019 metais įvykdytas darželio reorganizavimas prijungiant prie Marijampolės sav. Igliaukos Anzelmo Matučio gimnazijos. Reorganizavimo pabaiga – 2019 m. rugpjūčio 31 diena. (Marijampolės savivaldybės tarybos 2019 m. kovo 25 d.	20	Suremontuota dalis patalpų (110,9 kv.m.)	27 proc. (1970 m.)

Eil. Nr.	Įstaigos pavadinimas	Vykdytos ugdymo programos 2018–2019 metais	Vaikų skaičius 2020-09-01	2010–2019 metais vykdyti didesnės apimties infrastruktūros plėtros darbai	Pastato fizinis nusidėvėjimas, procentais (statybos metai)
		sprendimas Nr. 1-117). Pavadinimas po reorganizacijos: Marijampolės sav. Igliaukos Anzelmo Matučio gimnazijos Igliaukos ikimokyklinio ugdymo skyrius. Skyriaus paskirtis – ikimokyklinio ugdymo grupės įstaiga lopšelis-darželis.			
13	Marijampolės sav. Patašinės universalus daugiafunkcis centras	Ikimokyklinio, priešmokyklinio ugdymo programos	36	2013–2015 metais buvo vykdomas projektas „Universalus daugiafunkcio centro Marijampolės savivaldybės Patašinės gyvenvietėje steigimas“, kurio metu atlikti vaikų darželio–pradinės mokyklos Patašinės kaime rekonstravimo, įrengiant universalų daugiafunkcij centrą, darbai, įsigyta moderni įranga, kompiuterinė technika, baldai.	15 proc. (1979 m.)
14	Marijampolės sav. Igliaukos Anzelmo Matučio gimnazijos Šventragio ikimokyklinio ugdymo skyrius (buv. Marijampolės sav. Šventragio vaikų darželis)	2019 metais vykdytas darželio reorganizavimas prijungiant prie Marijampolės sav. Igliaukos Anzelmo Matučio gimnazijos. Reorganizavimo pabaiga – 2019 m. rugpjūčio 31 diena. (Marijampolės savivaldybės tarybos 2019 m. kovo 25 d. sprendimas Nr. 1-117). Pavadinimas po reorganizacijos: Marijampolės sav. Igliaukos Anzelmo Matučio gimnazijos Šventragio ikimokyklinio ugdymo skyrius. Skyriaus paskirtis – ikimokyklinio ugdymo grupės įstaiga lopšelis-darželis.	16	Didesnės apimties infrastruktūros plėtros darbai nebuvo vykdomi	24 proc. (1973 m.)

(šaltinis: parengta pagal ŠVIS, įstaigų pateiktus duomenis, įstaigų vadovų metines veiklos ataskaitas)

Visgi, dalies įstaigų pastatų yra prastos būklės, nusidėvėjimo lygis yra didelis, pastatų būklė apibūdinama kaip II–IV grupės (pavyzdžiui, Marijampolės mokykla-darželis „Želmenėliai“ – nusidėvėjimas 60 proc.; Marijampolės vaikų lopšelis-darželis „Varpelis“ – 55 proc. ir t.t.).

Ikimokyklinio ugdymo paslaugų tinklo efektyvumas. Švietimo veikla apskritai yra daugiausiai Savivaldybės biudžeto išlaidų reikalaujanti veiklos sritis, o švietimo įstaigoms finansuoti visada skiriama didžiausia savivaldybės biudžeto dalis¹⁷. 2012–2015 ir 2016–2020 metais Savivaldybėje buvo nuosekliai optimizuojamas švietimo įstaigų tinklas, vykdoma grupių komplektavimo priežiūra. Ugdomų asmenų ikimokyklinio ugdymo programose skaičiui augant, taip pat didėjo vidutinė vienam ugdomajam tenkančių asignavimų lėšų suma (mokymo ir krepšelio lėšos, biudžeto lėšos aplinkai finansuoti ir pan.). Savivaldybės ikimokyklinio ugdymo įstaigose 2015–2019 metais lėšų suma išaugo 40,00 proc. ir pasiekė 3,5 tūkst. eurų.

2.37 lentelė. Vienam ikimokyklinio ugdymo įstaigoje besimokančiam asmeniui tenkančios lėšos, tūkst. eurų

	2015	2016	2017	2018	2019
Lietuvos Respublika	2,7	3,1	3,2	3,5	3,8
Marijampolės apskritis	2,7	2,8	2,8	3,1	3,6
Marijampolės sav.	2,5	2,8	2,8	3,1	3,5

(šaltinis: LSD)

Nagrinėjant lėšų vienam ikimokyklinio ugdymo programos vaikui dydžio priežastis, matyti, kad ikimokyklinio ugdymo srityje (kaip ir bendrojo ugdymo srityje) esama stiprios atvirkštinės koreliacijos tarp ugdomų asmenų skaičiaus ir vienam ugdomam asmeniui tenkančių lėšų apimties: veiklos rodiklių, finansinių duomenų analizė leidžia teigti, kad mažėjant ugdomų asmenų skaičiui ugdymo įstaigoje, vienam asmeniui išlaikyti reikalingų lėšų apimtis didėja.

Ikimokyklinio ugdymo paslaugų paklausos prognozės. Kaip ir 2016–2020 metais, ikimokykliniam ugdymui prognozuojamu laikotarpiu iki 2035 m. didžiausią įtaką darys teisinė ikimokyklinį ugdymą reguliuojanti teisinė bazė, savivaldybės teritorijoje esančių ikimokyklinio ugdymo amžiaus vaikų skaičius ir tėvų polinkis išleisti vaiką į ikimokyklinio ugdymo įstaigą.

Ikimokyklinis ugdymas šalyje nėra privalomas. 2020 m. lapkričio mėn. įteisinus Švietimo įstatymo pataisas, nuo 2023 m. Lietuvoje ikimokyklinis ugdymas palaipsniui taps visuotinis¹⁸: nuo 2023 m. galimybės lankyti ikimokyklinio ugdymo įstaigą bus suteiktos visiems 4 m. vaikams, 2024 m. – 3 m. vaikams ir 2025 m. – 2 m. vaikams. Ikimokyklinio ugdymo visuotinumumas leis sudaryti geresnes galimybes derinti šeimos ir darbo įsipareigojimus ir aktyviau dalyvauti darbo rinkoje. Po motinystės ar tėvystės atostogų nereikės kelerius metus laukti eilėje, kol atsiras vieta ugdymo įstaigoje, o tokia galimybė būtų tada, kai to pageidaujama. Privalomas ikimokyklinis ugdymas kaip ir šiuo metu išliks vaikams, augantiems socialinę riziką patiriančiose šeimose.

Vaikų skaičių didžiausia dalimi lems gimstamumo rodikliai. Įvertinus gimusių vaikų, kurių gyvenamoji vieta deklaruota Savivaldybės teritorijoje, skaičių, galima prognozuoti vaikų skaičių ikimokyklinio ugdymo programose. Paskutiniiais metais Savivaldybės gimstamumo rodiklis kinta tokia pačia kryptimi, kaip ir bendrasis šalies gimstamumo rodiklis, kurį savo ruožtu sieja stiprus regresinis ryšys (su 3–5 m. lagu¹⁹) su šalies makroekonominiais rodikliais. Atsižvelgiant į šias prielaidas prognozuojama, kad gimusiųjų vaikų skaičius iki 2022 m. mažės, vidutinis metinis gimusiųjų skaičius sieks apie 520. Neesant tikrų žinių iš Lietuvos banko dėl Lietuvos ir Savivaldybės ekonominės plėtros tendencijų vėlesnių metų, laikomasi Tarptautinio valiutos fondo prielaidos, kad Lietuvos BVP vėlesniais metais augs, bet vidutinis metinis realaus BVP augimas bus lėtesnis, nei šiuo metu, sieks apie 2,3 proc. Taip pat laikomasi Pasaulio banko ir Lietuvos statistikos departamento prognozių, kad šalies gyventojų skaičiui nuosekliai mažėjant, gimusiųjų skaičius 2020–2035 m. sumažės apie 20 proc. Atitinkamai vertinama, kad vidutinis metinis gimusiųjų skaičius Savivaldybėje ilgalaikėje perspektyvoje stabilizuosis ties 420. Atitinkamai prognozuojama,

¹⁷ 2020 m. Savivaldybės biudžeto asignavimų bendra suma (visoms programoms) siekė 62,24 mln. eurų, iš jų Švietimo ir ugdymo proceso kokybės užtikrinimo programai skirta 28,22 mln. eurų, t.y. 45,33 % savivaldybės biudžeto.

¹⁸ Visuotinumumas reiškia, kad šeimoms garantuojama galimybė gauti vietą įstaigose, kurios vykdo ikimokyklinio ugdymo programas. Jeigu tėvai norės, kad jų vaikas ugdytųsi tokioje ugdymo įstaigoje, savivaldybė ar kitas įstaigos savininkas privalės rasti jam vietą.

¹⁹ Lagas (angl. lag) – laiko tarpas tarp veiksmo ir jo rezultato (šaltinis: R. Vainienė, Ekonomikos terminų žodynas). Priimant ekonomikos sprendimus, atsižvelgiama į tai, kad rezultatų galima sulaukti tik po tam tikro laiko.

kad 1–5 m. amžiaus vaikų skaičius Savivaldybėje sumažės nuo 2785 (2020 m.) iki maždaug 2100 (2035 m.).

Tėvų polinkį leisti vaiką į ikimokyklinio ugdymo įstaigą atspindi aukščiau minėti Švietimo informacinių technologijų centro teikiami duomenys²⁰, kurie rodo, kad Savivaldybėje bendras vaikų dalyvavimo ikimokykliniame ugdyme lygis yra palyginti aukštas. Visgi panagrinėjus didesnio ekonominio išsivystymo savivaldybių duomenis, matyti, kad 1–6 m. amžiaus vaikų dalyvavimo ikimokykliniame ugdyme lygis gal būti didesnis. Darytina prielaida, kad ekonomikai nuosekliai augant šis lygis Savivaldybėje iki 2035 m. augs dar 3,5 procentinio punkto (nuo 68,5 proc. 2019 metais iki 72 proc.).

Atitinkamai prognozuojama, kad pagal ikimokyklinio ugdymo programą ugdomų vaikų skaičius – nuo 1942 (2020 m.) sumažės iki 1512 vaikų (2035 m.).

Priešmokyklinio ugdymo paslaugų teikimo tendencijos. Savivaldybėje priešmokyklinio ugdymo programose ugdomų vaikų skaičius 2015–2019 metais sumažėjo nuo 582 iki 526. Skaičiaus mažėjimui didelės įtakos neturėjo net Švietimo įstatyme įtvirtintos nuostatos, kad nuo 2016-09-01 visi 6 m. vaikai privalo lankyti priešmokyklinio ugdymo grupes.

2.39 lentelė. Vaikų skaičius priešmokyklinio ugdymo programose, m. pab.

	2015	2016	2017	2018	2019
Ikimokyklinio ugdymo įstaigose	322	317	338	345	367
<i>iš jų savivaldybės pavaldumo įstaigose</i>	<i>319</i>	<i>315</i>	<i>333</i>	<i>342</i>	<i>361</i>
Bendrojo ugdymo įstaigose	260	243	210	223	159
<i>iš jų savivaldybės pavaldumo įstaigose</i>	<i>243</i>	<i>234</i>	<i>198</i>	<i>217</i>	<i>150</i>
Iš viso:	582	560	548	568	526
<i>iš jų savivaldybės pavaldumo įstaigose</i>	<i>562</i>	<i>549</i>	<i>531</i>	<i>559</i>	<i>511</i>

(šaltinis: ŠVIS)

2020 metais vaikų skaičius išaugo iki 543, iš jų 406 vaikai buvo ugdomi ikimokyklinio ugdymo įstaigų vykdomose priešmokyklinio ugdymo programose. Didžiąja dalimi augimas buvo matomas tik nevalstybinių ugdymo įstaigų sektoriuje, savivaldybės pavaldumo įstaigose skaičius išaugo tik nuo 511 iki 513.

Savivaldybė turi gerai geografiškai išplėtotą priešmokyklinio ugdymo programas vykdančių įstaigų tinklą: šias paslaugas teikia tiek didžioji dalis ikimokyklinio ugdymo įstaigų, tiek didelė dalis bendrojo ugdymo įstaigų. Vykdam 2012–2015 ir 2016–2020 m. Savivaldybės mokyklų tinklo pertvarkos bendrųjų planų sprendinius, buvo orientuojamasi, kad būtų ne mažiau kaip po vieną mokyklą kiekvienoje seniūnijoje, kas atitinkamai sudarė tinkamas sąlygas priešmokyklinio ugdymo paslaugų prieinamumui tiek miesto, tiek ir kaimo vietovėse. Mažėjant bendram ugdomų asmenų skaičiui, priešmokyklinio ugdymo programos buvo koncentruojamos ikimokyklinio ugdymo įstaigose (nepaisant bendro vaikų skaičiaus mažėjimo, 2015–2020 metais šiose įstaigose ugdomų vaikų skaičius išaugo nuo 322 iki 406).

Priešmokyklinio ugdymo infrastruktūros būklės tendencijos, priešmokyklinio ugdymo paslaugų tinklo efektyvumas. Priešmokyklinio ugdymo paslaugos yra teikiamos ikimokyklinio ir bendrojo ugdymo įstaigose. Ikimokyklinio ir bendrojo ugdymo infrastruktūros būklė ir tinklo efektyvumas atitinkamai apibūdintas ikimokyklinį ir bendrąjį ugdymą nagrinėjančiame skyriuje; atskirai priešmokyklinio ugdymo paslaugų infrastruktūros būklė ir tinklo efektyvumas nėra nagrinėjamas.

Priešmokyklinio ugdymo paslaugų paklausos prognozės. Priešmokyklinio ugdymo paslaugų paklausą lemiantys veiksniai iš dalies sutampa su ikimokyklinio ugdymo paslaugų

²⁰ 0-3 m. amžiaus vaikų ikimokykliniame ugdyme dalis, lyginant su atitinkamo amžiaus vaikų skaičiumi Savivaldybėje, 2019 metais pasiekė 26,70 %, 1-6 m. – 68,50 %, 3 m. ir vyresnio amžiaus vaikų – 65,70 %.

paklausos prognozių dalyje nurodytus veiksniais. Papildomai reikalinga atsižvelgti į tai, kad Švietimo įstatymas nustato privalomą priešmokyklinio ugdymo programų lankymą, todėl taikoma prielaida, kad visi atitinkamo amžiaus vaikai turėtų lankyti priešmokyklinio ugdymo grupes. Visgi tikrovėje ne visi vaikai lanko privalomas ugdymo programas (dažniausia priežastis – išvykimas į užsienį). Ši aplinkybė daro tiesioginę įtaką ugdymo paslaugų gavėjų skaičiui. Prognozuojant laikomasi prielaidos, kad ateityje emigracijos mastams nykstamai mažėjant, į užsienį išvykusių vaikų, kurių deklaruota gyvenamoji vieta yra Savivaldybė, neliks. Dėl šių priežasčių daroma prielaida, kad priešmokyklinio ugdymo programas lankys visi Savivaldybėje gimusieji atitinkamo amžiaus vaikai. Prognozuojama, kad priešmokyklinio ugdymo programas lankančių vaikų skaičius – nuo 543 vaikų (2020 m.) mažės iki 420 vaikų (2035 m.).

Bendrojo ugdymo paslaugų teikimo tendencijos. Lietuvos statistikos departamento duomenimis Savivaldybėje bendrojo ugdymo įstaigose 2019 mokslo metais buvo ugdomi 6879 asmenys. Nuo 2015 m. šis skaičius sumažėjo 6,52 proc. Tiek šalyje, tiek ir apskrityje bendrojo ugdymo mokinių skaičius taip pat mažėjo – atitinkamai 2,84 ir 13,03 proc.

2.40 lentelė. Bendrojo ugdymo įstaigų mokinių skaičius, rugsėjo mėn. duomenimis²¹

	2015	2016	2017	2018	2019
Lietuvos Respublika	335 202	330 869	326 061	322 344	325 677
Marijampolės apskritis	18 954	18 142	17 346	16 745	16 485
Marijampolės sav.	7359	7068	6860	6741	6879

(šaltinis: LSD)

ŠVIS duomenimis Savivaldybės bendrojo ugdymo įstaigose (savivaldybės pavaldumo ir nevalstybinėse) 2020 m. rugsėjo mėn. buvo ugdomi 6985 asmenys. Nuo 2016 m. šis skaičius sumažėjo 4,46 proc. Tuo pačiu laikotarpiu klasių skaičius sumažėjo 7,95 proc..

2.41 lentelė. Ugdomų asmenų ir klasių skaičius bendrojo ugdymo savivaldybės pavaldumo ir nevalstybinėse įstaigose, mokslo metų pr.

		2016			2020			Mokinių skaičiaus pokytis, %	Klasių skaičiaus pokytis, %
		Klasių skaičius	Klasių skaičius be jungtinių klasių	Mokinių skaičius	Klasių skaičius	Klasių skaičius be jungtinių klasių	Mokinių skaičius		
Priešmokyklinė grupė	priešmokyklinė	18	18	239	11	11	134	-43,93	-38,89
	ikimokyklinė	1	1	4	1	1	3	-25,00	0,00
1–12 klasės	1	31	28	590	30	29	541	-8,31	-3,23
	2	31	27	569	28	26	588	3,34	-9,68
	3	30	25	543	28	26	557	2,58	-6,67
	4	32	28	551	29	27	574	4,17	-9,38
	5	25	22	492	27	25	587	19,31	8,00
	6	28	24	534	26	23	557	4,31	-7,14
	7	30	23	583	28	23	561	-3,77	-6,67
	8	28	24	594	26	22	551	-7,24	-7,14
	9	7	6	102	3	2	34	-66,67	-57,14
	10	9	8	102	3	2	17	-83,33	-66,67
Gimnazijos klasės	I	20	20	515	22	22	518	0,58	10,00
	II	21	21	546	25	25	615	12,64	19,05
	III	25	25	647	23	23	567	-12,36	-8,00
	IV	27	27	691	23	23	574	-16,93	-14,81
Specialioji (socialinių	Socialinių įgūdžių ugdymo	1	1	5	1	0	2	-60,00	0,00

²¹ Nuo 2019–2020 mokslo metų į bendrą mokinių skaičių įskaičiuojami ir profesinio mokymo įstaigų mokiniai, besimokantys tik pagal bendrojo ugdymo programas.

įgūdžių ugdymo) klasė	klasė I mokymo metai								
	Socialinių įgūdžių ugdymo klasė II mokymo metai	1	1	4	1	0	4	0,00	0,00
	Socialinių įgūdžių ugdymo klasė III mokymo metai				1	0	1		
Iš viso		365	329	7311	336	310	6985	-4,46	-7,95

(šaltinis: ŠVIS)

Savivaldybės pavaldumo bendrojo ugdymo įstaigose 2020 m. rugsėjo mėn. buvo ugdomi 5.884 asmenys. Nuo 2016 m. šis skaičius sumažėjo 10,03 proc.. Tuo pačiu laikotarpiu klasių skaičius sumažėjo 13,07 proc. Prie mokinių skaičiaus mažėjimo nagrinėjamosiose įstaigose prisidėjo ikimokyklinio ugdymo programų koncentravimas ikimokyklinio ugdymo įstaigose bei nevalstybinių ugdymo įstaigų (Marijampolės marijonų gimnazijos, Marijampolės šv. Cecilijos gimnazijos) paslaugų plėtra (ŠVIS duomenimis 2016–2020 metais jose ugdomų asmenų skaičius išaugo nuo 771 iki 971, klasių skaičius išaugo nuo 36 iki 42.

2.42 lentelė. Ugdomų asmenų ir klasių skaičius bendrojo ugdymo savivaldybės pavaldumo įstaigose, mokslo metų pr.

		2016			2020			Mokinių skaičiaus pokytis, %	Klasių skaičiaus pokytis, %
		Klasių skaičius	Klasių skaičius be jungtinių klasių	Mokinių skaičius	Klasių skaičius	Klasių skaičius be jungtinių klasių	Mokinių skaičius		
Priešmokyklinė grupė	priešmokyklinė	17	17	230	10	10	115	-50,00	-41,18
	ikimokyklinė	1	1	4	0	0	0	-100,00	-100,00
1–12 klasės	1	28	25	533	26	25	457	-14,26	-7,14
	2	28	24	509	25	23	510	0,20	-10,71
	3	29	24	522	25	23	480	-8,05	-13,79
	4	31	27	528	26	24	495	-6,25	-16,13
	5	22	19	421	23	21	492	16,86	4,55
	6	24	20	439	22	19	459	4,56	-8,33
	7	26	19	482	25	20	474	-1,66	-3,85
	8	23	19	474	23	19	463	-2,32	0,00
	9	7	6	102	3	2	34	-66,67	-57,14
	10	9	8	102	3	2	17	-83,33	-66,67
Gimnazijos klasės	I	17	17	440	16	16	411	-6,59	-5,88
	II	18	18	494	17	17	462	-6,48	-5,56
	III	23	23	615	20	20	500	-18,70	-13,04
	IV	24	24	636	19	19	508	-20,13	-20,83
Specialioji (socialinių įgūdžių ugdymo) klasė	Socialinių įgūdžių ugdymo klasė I mokymo metai	1	1	5	1	0	2	-60,00	0,00
	Socialinių įgūdžių ugdymo klasė II mokymo metai	1	1	4	1	0	4	0,00	0,00
	Socialinių įgūdžių ugdymo klasė III mokymo metai				1	0	1		
Iš viso		329	293	6540	286	260	5884	-10,03	-13,07

(šaltinis: ŠVIS)

ŠVIS duomenimis Marijampolės savivaldybėje 2019 m. rugsėjo mėn. vidutinis bendrojo ugdymo mokinių skaičius klasėje buvo 20,48 (kartu su priešmokyklinio ugdymo grupėmis). Lietuvoje vidutinis mokinių skaičius klasės komplekte buvo 18,01.

2.43 lentelė. Mokinių skaičius bendrojo ugdymo įstaigų grupėje / klasėje

	2015	2016	2017	2018	2019
Lietuvos vidurkis	17,51	17,77	17,81	17,77	18,01
Marijampolės sav.	18,90	20,11	20,55	20,69	20,48

(šaltinis: ŠVIS)

Nesant pakankamo mokinių skaičiaus klasėje, bendrojo ugdymo mokyklose buvo formuojami jungtiniai klasių komplektai. Tokių komplektai dažniausiai formuojami kaimo teritorijoje esančiose mokyklose. Iš miesto švietimo įstaigų jungtinės klasės komplektuotos „Žiburėlio“ mokykloje-daugiafunkciame centre.

Savivaldybės pavaldumo bendrojo ugdymo įstaigų personalo analizė rodo, kad mažėjant mokinių skaičiui, buvo mažinamas bendrojo ugdymo įstaigų darbuotojų skaičius. Vidutinis sąlyginis darbuotojų skaičius sumažėjo 43,16 proc., iš jų mokymo darbuotojų skaičius sumažėjo 53,65 proc.

2.44 lentelė. Personalo skaičius savivaldybės pavaldumo bendrojo ugdymo įstaigose

	Vidutinis sąlyginis darbuotojų skaičius 2015 / 2016 m. m.	Vidutinis sąlyginis darbuotojų skaičius 2019 / 2020 m. m.	Pokytis, proc.
1. Mokymo personalas	867,70	402,21	-53,65
Mokytojai	858,74	383,057	-55,39
Mokytojų padėjėjų, asistentų	8,96	19,152	113,68
2. Darbuotojai, teikiantys profesionalią pagalbą mokiniams	96,3792	78,27	-18,79
3. Vadovai ir kiti administracijos darbuotojai	134,199	92,79	-30,86
Iš viso mokyklų vadovų	49,6612	31,95	-35,66
Kiti administracijos darbuotojai	84,5378	60,84	-28,04
4. Pagalbinis personalas	254,584	195,75	-23,11
Iš viso:	1352,87	769,02	-43,16

(šaltinis: ŠVIS)

Savivaldybės administracijos 2020 metais atlikta švietimo pagalbos specialistų poreikio analizė rodo, kad bendrojo ugdymo įstaigose buvo užimti 82,15 švietimo pagalbos specialistų etatų. Skaičiuojamasis švietimo pagalbos specialistų poreikis tuo pačiu metu buvo 108,31 etato. Labiausiai trūksta psichologų (7,75 etato), specialiųjų pedagogų (5,65 etato), logopedų (4,76 etato) ir mokytojų padėjėjų (4,75 etato).

Bendrojo ugdymo infrastruktūros būklės tendencijos. Nagrinėjamu laikotarpiu iki 2019 m. buvo pagerinta didelės dalies savivaldybės bendrojo ugdymo mokyklų pastatų būklė. Didžiausi darbai pagrindinio ugdymo mokyklose atlikti: Marijampolės sav. Igliaukos Anzelmo Matučio gimnazijoje, Liudvinavo Kazio Borutos gimnazijoje, Marijampolės sav. Sasnavos pagrindinėje mokykloje, Marijampolės Jono Totoraičio progimnazijoje, Marijampolės „Šaltinio“ progimnazijoje ir kitose švietimo įstaigose. Visgi, dalies švietimo įstaigų pastatų yra prastos būklės: nusidėvėjimo lygis yra didelis, pastatų būklė apibūdinama kaip II–IV grupės (pavyzdžiui, Marijampolės „Smalsučio“ pradinės mokyklos pastatų nusidėvėjimas siekia 64 proc.).

Pažymėtina, kad prie Savivaldybės bendrojo ugdymo įstaigų esantys sporto aikštynai ir stadionai yra prastos būklės, jie neatitinka visuomeniniams statiniams keliamų reikalavimų, higienos normų. Savivaldybėje iki šiol modernizuoti tik dviejų ugdymo įstaigų stadionai –

Marijampolės Rygiškių Jono gimnazijos, Marijampolės Sūduvos gimnazijos. Prie Marijampolės sav. Mokolų progimnazijos modernizuota tik mažoji futbolo aikštelė. Tinkamos kokybės sporto infrastruktūros trūkumas sudaro kliūtis siekti ugdymo tikslų.

2.45 lentelė. Savivaldybės pavaldumo bendrojo ugdymo įstaigų infrastruktūros (pastatų) būklės apibūdinimas

Eil. Nr.	Įstaigos pavadinimas	Ugdymo programos 2018–2019 metais	Ugdomų vaikų skaičius 2020-09-01	2010–2019 metais vykdyti didesnės apimties infrastruktūros plėtros darbai	Pastato fizinis nusidėvėjimas, procentais (statybos metai)
1	Marijampolės Rygiškių Jono gimnazija	Pagrindinio ugdymo programos II dalis ir akredituota vidurinio ugdymo programa	776	<p>2011 m. vykdyta naujojo priestato renovacija, apšildytos sienos ir pakeisti šlaitiniai stogai.</p> <p>2018–2019 m. vykdomas projektas „Ugdymo kokybės gerinimas Marijampolės Rygiškių Jono gimnazijoje“, Nr. 09.1.3-CPVA-R-724-41-0004. Projekto įgyvendinimo metu gimnazijoje įrengiamos modernios kūrybiškumą skatinančios edukacinės erdvės, pertvarkyti chemijos, biologijos ir fizikos kabinetai (įrengiant laboratorijas), rūsyje įrengti nauji persirengimo kambariai su dušais ir WC bei sporto inventoriaus patalpa.</p> <p>Pirmajame pastato aukšte, šalia sporto salės, bus įrengta multifunkcinė sporto / laisvalaikio sporto salė su treniruokliais ir kitomis sportinio ugdymo priemonėmis, skirta sportui, aktyviam poilsiui ir laisvalaikiui. Antrajame pastato aukšte bus įrengta bendrojo naudojimo multifunkcinė erdvė, skirta renginiams, grupiniams užsiėmimams, poilsiui, mokymui(si), pristatymams, susirinkimams, veiklai po pamokų ir kitai įvairiai formalaus ir neformalaus ugdymo(si) veiklai. Taip pat bus suremontuota sporto salė, įrengtas saugus dirbtinis apšvietimas.</p> <p>Atnaujintos ir sukurtos modernios kūrybiškumą skatinančios erdvės bus aprūpintos būtina įranga ir baldais, reikalingais kokybiškam ugdymui(si) užtikrinti.</p>	0 proc. (1867 m.) 25,6 proc. (1985 m.)
2	Marijampolės Sūduvos gimnazija	Pagrindinio ugdymo programos II dalis ir akredituota vidurinio ugdymo programa	690	<p>2008–2010 metais gyvendintas projektas „Sūduvos vidurinės mokyklos rekonstrukcija, siekiant pagerinti pastato energetines charakteristikas“. Projekto metu įgyvendintos priemonės: senų langų ir lauko durų keitimas naujais, išorės sienų rekonstravimas apšiltinant, sutapdintų stogų dangos rekonstravimas, papildomai apšiltinant, šildymo sistemos rekonstravimas, apšvietimo sistemos ir elektros instaliacijos rekonstravimas. Vėlesniais metais žymesnių darbų vykdyta nebuvo.</p>	27 proc. (1975 m.)

3	Marijampolės sav. Igliaukos Anzelmo Matučio gimnazija, turinti Igliaukos ir Šventragio ikimokyklinio ugdymo skyrius	Ikimokyklinio, priešmokyklinio, pradinio, pagrindinio ugdymo ir akredituota vidurinio ugdymo programos	201	2018–2019 metais vykdomas projektas „Projektas „Igliaukos Anzelmo Matučio gimnazijos pastato modernizavimas“, kurio metu atliktas stogo remontas, pakeistos senos lauko durys, apšiltintos pastato sienos, pamatai; nuogrindos remontas bei kiti darbai	28 proc. (1969 m.)
4	Marijampolės sav. Liudvinavo Kazio Borutos gimnazija	Ikimokyklinio, priešmokyklinio, pradinio, pagrindinio ugdymo programos ir akredituota vidurinio ugdymo programa	212	Gimnazijos pastato kapitalinis remontas 2016-2017 metais (pastato šiltinimas, šildymo sistemos modernizavimas, vakarinio korpuso remontas); ikimokyklinio ugdymo skyriaus katilinės renovacija; paprastasis remontas ikimokyklinio ugdymo skyriuje; kapitalinis stogo ir dalies vidaus patalpų remontas; kiemo aikštelės įrengimas; bėgimo tako įrengimas. 2016 m. vykdytas Padovinio skyriaus sporto salės remontas	Gimnazijos pastato – 17 proc. (1981 m.); IU skyriaus – 26 proc. (1972 m.); Padovinio skyriaus – 48 proc. (1983 m.).
5	Marijampolės Rimanto Stankevičiaus pagrindinė mokykla	Pradinio ir pagrindinio ugdymo programos	618	2019 metais vykdomi darbai: mokyklos renovacijos ir remonto darbai; stogo tvarkymas	56,15 proc. (1961 m.)
6	Marijampolės „Ryto“ pagrindinė mokykla	Priešmokyklinio, pradinio ir pagrindinio ugdymo programos	635	2012 metais atlikta pastato renovacija (apšiltintos išorės sienos, stogas, pakeista elektros instaliacija, pakeisti šildymo, karšto ir šalto vandens vamzdiniai)	26 proc. (1977 m.)
7	Marijampolės sav. Sasnavos pagrindinė mokykla	Ikimokyklinio, priešmokyklinio ir pradinio ir pagrindinio ugdymo programos	97	2010–2018 metais atlikta: Mokyklos stogo, vestibulio ir sporto salės remontas Sporto salės ir persirengimo kambarių remontas; Sporto salės durų ir drenažo remontas; Stadiono ir bėgimo takų rekonstrukcija; Kiemo aikštelės įrengimas Mokyklos pastato rekonstrukcija; Virtuvės patalpų remontas	26 proc. (1936 m.)
8	Marijampolės sav. Želsvos pagrindinė mokykla	Priešmokyklinio, pradinio ir pagrindinio ugdymo programos	89	Žymesnių darbų nebuvo vykdyta	30,1 proc. (1965 m.)
9	Marijampolės Jono Totoraičio progimnazija	Pradinio ir pagrindinio ugdymo programos	764	2010–2011 metais vykdytas projektas „Marijampolės Jono Totoraičio vidurinės mokyklos rekonstrukcija ir energetinių charakteristikų gerinimas“ (atlikti darbai: fasado, pamatų ir stogo šiltinimas, remontas aktų ir sporto salėse, hole, šoninėse 5-iose laiptinėse, koridoriuose; 2017 metais vykdytas projektas „Marijampolės Jono Totoraičio progimnazijos prieigų sutvarkymas" (naujas įėjimas, užrašas ant fasado, lietaus nuotekų tinklai, apšvietimas, trinkelė danga, surenkama pakyla,	27,25 proc. (1975 m.)

				reklaminius stendas, vartai). 2019 metais vykdomas projektas „Bendrojo ugdymo mokyklų (progimnazijų ir pagrindinių mokyklų) modernizavimas: šiuolaikinių mokymosi erdvių kūrimas" (3D projektoriaus, 3D programinės įrangos 3 vnt., baldai, kompiuteris, renovuota dalis patalpų)	
10	Marijampolės Petro Armino progimnazija	Priešmokyklinio, pradinio ir pagrindinio ugdymo programos	208	2018 metais atnaujintas pastato fasadas.	75 proc. (1980 m.)
11	Marijampolės „Šaltinio“ progimnazija	Pradinio ugdymo programa ir pagrindinio ugdymo programos I dalis	441	2014–2018 metais atlikti darbai: aktų salės, bibliotekos ir informacinio centro remontas; sanitarinių mazgų, dušo kabinų ir nuotekų stovų remontas; dalies stogo remontas su apšiltinimu (1270 kv.m ir 15 stoglangių)	0,10 proc. (1992 m.)
12	Marijampolės sav. Mokolų progimnazija	Ikimokyklinio, priešmokyklinio ir pradinio ugdymo programos, pagrindinio ugdymo programos I dalis	187	2016–2017 metais atlikti darbai: sporto salės renovacija; sporto salės pamatų apšiltinimas; 2018 metais atliktas šildymo sistemos remontas.	46 proc. (1962 m.)
13	Marijampolės „Žiburėlio“ mokykla daugiafunkcis centras	Ikimokyklinio, priešmokyklinio, pradinio ir specialiosios lavinamųjų klasių ugdymo programos	110	2014 metais atlikti darbai: pastato energetinio efektyvumo didinimas, kapitalinis remontas	25 proc. (1976 m.)
14	Marijampolės „Saulės“ pradinė mokykla	Pradinio ugdymo programa	223	2011 m. atlikti darbai: pastato fasado apšiltinimo darbai; 2018 metais atlikti naujos ikimokyklinės grupės steigimo rangos darbai	Du pastatai: 20 proc. (1976 m.); 0 proc. (2017 m.)
15	Marijampolės „Smalsučio“ pradinė mokykla	Pradinio ugdymo programos	121	2015–2017 metais atlikti darbai: dalies mokyklos patalpų (tualetų, aktų salės) remontas; 2018 metais atliktas sporto salės remontas	64 proc. (1972 m.)
16	Marijampolės suaugusių ir jaunimo mokymo centras	Pagrindinio ugdymo programa ir vidurinio ugdymo programa	163	Didesnės apimties darbai nebuvo vykdyti	20 proc. (1976 m.)

(šaltinis: parengta pagal švietimo įstaigų pateiktus duomenis, įstaigų vadovų metines veiklos ataskaitas, Savivaldybės administracijos duomenis)

Bendrojo ugdymo paslaugų tinklo efektyvumas. Mažėjantis mokinių skaičius bendrojo ugdymo programose ir augančios švietimo sąnaudos lėmė, jog vidutinė vienam bendrojo ugdymo mokiniui tenkančių asignavimų lėšų suma (mokymo ir krepšelio lėšos, biudžeto lėšos aplinkai finansuoti, mokinių pavežėjimo lėšos) Savivaldybės bendrojo ugdymo įstaigose 2015–2019 metais išaugo 25,00 proc. ir 2019 metais pasiekė 2,50 tūkst. eurų. Pažymėtina, kad Savivaldybėje lėšų suma vienam ugdomam mokiniui buvo mažesnė nei apskrityje ir šalyje; lėšų poreikio augimas Savivaldybėje taip pat buvo mažesnis nei apskrityje ir šalyje. Prie to žymia dalimi prisidėjo nuosekliai vykdoma bendrojo ugdymo įstaigų tinklo pertvarka.

2.46 lentelė. Vienam bendrojo ugdymo įstaigoje besimokančiam asmeniui tenkančios lėšos, tūkst. eurų

	2015	2016	2017	2018	2019
--	------	------	------	------	------

Lietuvos Respublika	2,2	2,3	2,4	2,6	2,8
Marijampolės apskritis	2,2	2,3	2,4	2,6	2,8
Marijampolės sav.	2,0	2,1	2,2	2,3	2,5

(šaltinis: LSD)

Bendrojo ugdymo paslaugų paklausos prognozės. Priešmokyklinio ugdymo paslaugų paklausą lemiantys veiksniai iš dalies sutampa su ikimokyklinio ugdymo paslaugų paklausos prognozių dalyje nurodytus veiksniais. Papildomai reikalinga atsižvelgti į tai, kad LR Švietimo įstatymas nustato privalomą bendrojo ugdymo programų lankymą, todėl visi atitinkamo amžiaus vaikai turėtų lankyti bendrojo ugdymo programas. Visgi Savivaldybėje mokyklos nelanko (nesimoko) apie 400 vaikų (dažniausia to priežastis – išvykimas į užsienį). ŠVIS duomenimis mokyklos nelankančių vaikų dalis savivaldybėje 2015–2019 metais sumažėjo nuo 10,36 iki apie 6,92 proc. privalomo mokytis amžiaus vaikų. Prognozuojant laikomasi prielaidos, kad ateityje emigracijos mastams nykstamai mažėjant, į užsienį išvykusių vaikų, kurių deklaruota gyvenamoji vieta yra Savivaldybė, neliks, ir bendrojo ugdymo programas lankys visi Savivaldybėje gyvenantys atitinkamo amžiaus vaikai. Atitinkamai prognozuojama, kad 6–18 m. amžiaus vaikų skaičius sumažės nuo 6345 (2020 m. pr.) iki 5520 (2035 m. pr.), t.y. 13,00 proc.

Formaliojo profesinio mokymo paslaugų teikimo tendencijos. Tiek šalyje, tiek ir Savivaldybėje į formaliojo profesinio mokymo įstaigas priimamų asmenų, kurie mokosi pagal pirminio profesinio mokymo programas, skaičius pastaraisiais metais žymiai sumažėjo. 2015–2019 metais šalyje šis skaičius sumažėjo 45,66 proc., apskrityje ir savivaldybėje – 27,50 proc. Kiek mažesniu mastu mažėjo šiose įstaigose parengtų specialistų skaičius: šalyje sumažėjo 20,60 proc., apskrityje ir savivaldybėje – 20,71 proc.

Profesinio mokymo paslaugas Savivaldybėje ir apskrityje teikia Marijampolės profesinio rengimo centras (toliau – MPRC). MPRC sudaro šeši skyriai (Paslaugų, Gimnazijos, Statybos ir mechanikos, Vilkaviškio, Kudirkos Naumiesčio ir Pataisos namų), du sektoriniai praktinio mokymo centrai (Melioracijos (kelių statybos / remonto) transporto darbuotojų ir Žemės ūkio technologijų) ir du bendrabučiai. Paskutiniais metais sumažėjo priimtų į pirmą kursą mokinių skaičius (2015 m. – 829, 2019 m. – 601). MPRC turi plačią formaliojo profesinio mokymo programų pasiūlą, mokiniams sudaromos galimybės pereiti iš vienos mokymo programos į kitą, derinti darbą su mokymu bei tęsti nutrauktą mokymąsi. Mokymo įstaiga stengiasi sukurti realių darbo sąlygų imitacinius modelius, tačiau greitai prisitaikyti prie sparčiai kintančių technologijų sudėtinga, tad profesinio mokymo bazė nevisiškai atitinka rinkos keliamus reikalavimus.

Aukštojo mokslo studijų paslaugų teikimo tendencijos. Šalyje aukštojo mokslo įstaigose (universitetuose, kolegijose) studijuojančių asmenų skaičius 2015–2019 metais sumažėjo (universitetuose – 21,93 proc., kolegijose – 17,20 proc.). Tą pirmiausia lėmė nagrinėjamo amžiaus gyventojų skaičiaus mažėjimas.

Apskrityje ir Savivaldybėje veikia viena aukštojo mokslo studijas organizuojanti įstaiga – Marijampolės kolegija (toliau – MK). Jos mokinių skaičius nagrinėjamu laikotarpiu sumažėjo 42,52 proc. (nuo 922 (2015/2016 m. m.) iki 530 (2019/2020 m. m.)). Pažymėtina, kad panašios tendencijos vyravo beveik visose regioninėse kolegijose, kiek mažesne apimtimi – ir Kauno kolegijoje ir Vilniaus kolegijoje. Mažėjantis studentų skaičius mažino studijų programų skaičių: jis nagrinėjamu laikotarpiu sumažėjo nuo 20 iki 12. Šie duomenys rodo, kad mažėjantis stojančiųjų skaičius – viena iš svarbiausių problemų visose kolegijose. Viena iš reikšmingą įtaką darančių priežasčių – MK infrastruktūros ir siūlomų studijų programų kokybė menkai atitinka regiono verslo ir visuomenės poreikius.

Vykdamas Marijampolės kolegijos veiktos optimizavimą, pertvarkyta MK organizacinė struktūra ir optimizuotas valdomas turtas (Edukologijos ir socialinio darbo fakultetas perkeltas į

pastatus, esančius P. Armino g. 90, 92, 94; todėl MK veikloje naudojamų pastatų bendras plotas sumažėjo apie 30 proc.).

Neformaliojo vaikų švietimo paslaugų teikimo tendencijos. Neformaliojo vaikų švietimo programas Savivaldybėje vykdo Marijampolės meno mokykla (toliau – MMM), Marijampolės moksleivių kūrybos centras (toliau – MMKC). Pagal neformaliame ugdyme dalyvaujančių moksleivių dalį Savivaldybė yra viena iš atsiliekančių tiek regione, tiek ir šalyje – 2019 metais Savivaldybėje ši dalis siekė tik 18,40 proc.

2.47 lentelė. Neformaliojo švietimo įstaigas lankančių asmenų skaičius, rugsėjo mėn.

	2016	2017	2018	2019	2020
Marijampolės meno mokykla	639	632	671	682	673
Marijampolės moksleivių kūrybos centras	545	322	426	398	538
Marijampolės laisvalaikio ir užimtumo centras (2017 m. pab. įstaiga reorganizuota, prijungiant ją prie MKC)	101	87			
Iš viso:	1285	1041	1097	1080	1211

(šaltinis: ŠVIS)

2.48 lentelė. Neformaliame ugdyme dalyvaujančių moksleivių dalis, procentais

	2017	2018	2019
Lietuvos Respublika	26,2	27	27,5
Marijampolės apskritis	22,5	22,5	23,0
Marijampolės sav.	17,3	19,2	18,4

(šaltinis: LSD; duomenys apie 2015 ir 2016 metus neskelbiami)

Marijampolės meno mokykla (toliau – MMM) yra neformaliojo švietimo ir formalųjį švietimą papildančio ugdymo mokykla. MMM vykdomos programos šių muzikos, dailės, choreografijos/šokio ir kitos programos. Patraukli mokymosi aplinka, profesionali muzikos, choreografijos ir dailės veikla, kompetentingų aukštos kvalifikacijos mokytojų ir koncertmeisterių kolektyvas, nemokamo pavezimo į mokyklą užtikrinimas, aktyvus dalyvavimas renginiuose ir konkursuose lėmė, kad MMM ugdomų asmenų skaičius paskutiniaisiais metais išaugo iki 673 (2016 metais buvo 639). Ugdymo paslaugų plėtrą stabdo kompiuterinės įrangos trūkumas (trūksta kompiuterių 46 klasėms, todėl vis dar nėra galimybių įsivesti elektroninio dienyno paslaugos, pamokose mokytojams sudėtinga pritaikyti šiuolaikinius mokymo metodus), jaunų mokytojų specialistų stygius (yra mokytojų atvykstančių iš kitų miestų su ribotomis darbo krūvio naudojimo galimybėmis), nuosavo transporto trūkumas.

Marijampolės moksleivių kūrybos centro (toliau – MMKC) veiklos sritys yra: neformalusis vaikų švietimas; Atviro jaunimo centro veikla; apgyvendinimo paslaugų teikimas patalpose R. Juknevičiaus g. 28. MMKC mokiniams siūloma neformaliojo vaikų švietimo muzikinio, dailės, turizmo ir kraštotyrinio, taikomojo meno, amatų ir dizaino, etnokultūrinio, pilietinio ir kt. ugdymo veiklos kryptių programos. 2016–2019 metais MMKC paslaugų gavėjų skaičius gerokai mažėjo dėl skurdžios, neišplėtos neformaliojo vaikų švietimo infrastruktūros (nepatraukli aplinka, trūksta priemonių) mokinių dalyvavimas techninės kūrybos, gamtamokslinėse ir panašiose veiklose palyginti mažai išplėtotas. Tiek Savivaldybėje, tiek ir visoje apskrityje itin trūksta techninių profesijų darbuotojų, tačiau stebimas žemas mokinių susidomėjimas techninėmis disciplinomis. Siekiant spręsti šią problemą, būtina skatinti mokinių susidomėjimą gamtos mokslais, matematika ir technologijomis ir ugdyti mokinių dalykines, taip pat verslumo, kūrybiškumo bei iniciatyvumo kompetencijas. 2019 metais atliktas MMKC pastato R. Juknevičiaus g. 28 remontas, pasiūlytos naujos programos sudarė sąlygas ugdomų asmenų skaičiui išaugti nuo 398 iki 538. Paslaugoms teikti MMKC kasmet iš biudžeto asignavimų įsigyja įrangos ir kitų priemonių (pvz., įsigyta naujų mokymo priemonių: kompiuterinė technika, didelio formato televizoriai, muzikos instrumentai), garso apdorojimo įranga, atstumo ir laiko skaičiavimo sistema, skautų apranga, turistinė įranga ir

kt.; pradėtos taikyti internetinio vaizdo / garso transliavimo technologijos MMKC organizuojamų renginių viešinimui).

Neformaliojo vaikų švietimo paslaugas pagal Savivaldybės akredituotas programas taip pat teikia Marijampolės kultūros centras, Marijampolės savivaldybės Petro Kriaučiūno viešoji biblioteka ir kitos savivaldybės pavaldumo bei nevalstybinės įstaigos (VšĮ „Lispa“, Sūduvos regiono kultūros ir sporto centras ir kt.). Savivaldybės pavaldumo kultūros įstaigų veikla aptarta kultūros paslaugų analizės skyriuje.

Šiuolaikinėje visuomenėje, kurioje dėl informacinių technologijų, transporto priemonių ir urbanizacijos yra dirbtinai suvaržomas fiziologiškai būtinas fizinis krūvis, reguliarūs fiziniai pratimai ir judėjimas, sveikos gyvensenos įgūdžiai yra būtini. Pastaraisiais metais šalyje visuomenės susidomėjimas sporto ir sveikatingumo veikla mažėjo kartu su gyventojų skaičiaus mažėjimu. Marijampolės savivaldybėje ir apskrityje buvo stebimos kitokios tendencijos – sporto varžybų ir sveikatingumo renginių dalyvių skaičius išaugo.

2.49 lentelė. Sporto varžybų ir sveikatingumo renginių dalyvių skaičius

	2014	2015	2016	2017	2018
Lietuvos Respublika	987 630	968 748	1 029 394	935 620	914 954
Marijampolės apskritis	40 115	41 295	44 315	47 343	43 936
Marijampolės sav.	22 409	19 139	20 438	21 733	23 648

(šaltinis: LSD; duomenų apie dalyvių skaičių apskrityje ir Savivaldybėje 2019 metais LSD neteikia)

Sportinio neformaliojo švietimo paslaugas nagrinėjamu laikotarpiu teikė sveikatingumo centras „Sveikatos banga“, Marijampolės sporto mokykla, Marijampolės žaidimų sporto mokykla ir sporto centras „Sūduva“. Reorganizavus minėtas įstaigas, nuo 2020 m. birželio 1 d. savivaldybėje nagrinėjamas paslaugas teikia savivaldybės biudžetinė įstaiga Marijampolės sporto centras. Šioje dalyje nagrinėjamos sveikatingumo centro „Sveikatos banga“, Marijampolės sporto mokyklos, Marijampolės žaidimų sporto mokyklos ir Sporto centro „Sūduva“ teikimo tendencijos.

Marijampolės sveikatingumo centras „Sveikatos banga“ (toliau – SC) – savivaldybės biudžetinė įstaiga, teikusi kūno kultūros, sporto, sveikatingumo bei neformaliojo ugdymo paslaugas. SC didžiausios veiklos apimtys pasiekiamos gyventojų (baseino lankytojų) aptarnavimo segmente – lankytojų metinis skaičius siekė 38–40 tūkst. Kitose veiklose apimtys buvo nedidelės: pastaraisiais metais buvo surenkama 6–10 sportinių grupių (apie 150 dalyvių), per metus suorganizuota keletas renginių. SC veiklai naudojamo pastato, adresu Mokolų g. 61, statybos metai – 2004, fizinio nusidėvėjimo procentas – 17,8 proc., energetinio naudingumo klasė – D (energijos sąnaudos šildymui siekė 15,01 Eur / kv. m. per metus), pastato būklė apibūdinama kaip gera. Nors pastatas nėra senas, dėl nepakankamai geros projektavimo ar statybos darbų kokybės nuolatinio dėmesio reikalauja atskiri pastato elementai (lubos, langai, baseino vonia ir kt.). SC paslaugoms teikti naudojama įranga yra ganėtinai susidėvėjusi, todėl dažnai genda ir kelia grėsmę lankytojų saugumui (saunos krosnelė įsigyta 2005 m., garo generatorius – 2012 m., chemikalų dozavimo įranga – 2005 m.).

Marijampolės sporto mokykla (toliau – MSM) – savivaldybės biudžetinė įstaiga, teikusi kūno kultūros, sporto, sveikatingumo bei neformaliojo ugdymo paslaugas. MSM didžiausios veiklos apimtys buvo pasiekiamos gyventojų (kitų lankytojų) aptarnavimo segmente – lankytojų skaičius siekė apie 6 tūkst. Kitose veiklose apimtys 2019 metais buvo: 21 sportinė grupė (219 dalyvių), per metus suorganizuota daugiau nei 10 renginių (apie 500 dalyvių). MSM veiklai naudojamų pastato-baseino, adresu Jaunimo g. 8, Marijampolė (statybos metai – 1981, fizinio nusidėvėjimo procentas – 14 proc.) ir pastato-baidarių irklavimo ir buriavimo centro (statybos metai – 2007) būklė apibūdinama kaip gera. Gerą pastatų ir infrastruktūros būklę pavyko išlaikyti, įgyvendinus investicines priemones, kurių bendra vertė – daugiau nei 400 tūkst. eurų. Visgi baseino vonios būklė yra prasta (plytelės suaižėjusios, suskilusios, pro jas prateka vanduo), reikalingas jos remontas.

Marijampolės žaidimų sporto mokykla (toliau – MŽSM) – savivaldybės biudžetinė įstaiga, teikusi neformaliojo ugdymo paslaugas. MŽSM didžiausios veiklos apimtys buvo pasiekiamos renginių organizavimo aptarnavimo segmente: paskutiniaisiais metais renginių skaičius viršijo 500, o lankytojų skaičius pasiekė 11.000 asmenų. MŽSM taip pat ugdė 37 sportines grupes (2019 metais – 575 dalyviai), nuo 2015 m. tiek grupių, tiek ir dalyvių skaičius nežymiai augo. MŽSM veiklai naudojamų pastatų būklė apibūdinama kaip gera. Gerą pastatų ir infrastruktūros būklę pavyko išlaikyti, įgyvendinus investicines priemones, kurių bendra vertė – daugiau nei 81 tūkst. eurų.

Sporto centras „Sūduva“ (toliau – SCS) – savivaldybės biudžetinė įstaiga, teikusi kūno kultūros, sporto, sveikatingumo bei neformaliojo ugdymo paslaugas. SCS didžiausi veiklos apimčių rodikliai nagrinėjamu laikotarpiu pasiekiami renginių segmente – kasmet organizuojama daugiau nei 20 renginiai, kuriuose dalyvauja apie 3 tūkst. dalyvių. SCS sportinėse grupėse nuolat sportavo apie 270 asmenų. Centro tiesiogiai paslaugoms teikti naudojamo pastato-sporto salės, adresu Sporto g. 1, statybos metai – 1969) ir pastato-mokomojo gamybinio korpuso, adresu Parko g. 9, pastato būklė apibūdinama kaip prasta. Nagrinėjamu laikotarpiu atliktas sporto salės remontas situacijos iš esmės nepakeitė. Įvertinus esamą pastato konstrukcijų būklę galima teigti, kad: dėl termoizoliacinio sluoksnio nebuvimo patiriami dideli šilumos nuostoliai per fasadus. Vietomis nutrupėję fasadai gadina Pastato estetinę išvaizdą, padidėjęs jų drėgmės įgeriamumas, o tai žymiai pablogina pastato konstrukcijų būklę, galimos avarinės situacijos; sutapdinto stogo būklė patenkinama – nėra jokio termoizoliacinio sluoksnio, nemaži šilumos nuostoliai per sutapdintą stogą; šlaitinio stogo perdanga be termoizoliacinio sluoksnio, stogo šlaito asbestcementinė danga paveikta kritulių, susidėvėjusi, pro šlaitinio stogo nesandarumus skverbiasi vanduo ir gadina šlaitinio stogo perdangą. SCS taip pat valdo sporto bazę, adresu Sporto g. 1, kurioje yra stadionas, dvi lauko krepšinio aikštelės. Stadionas renovuotas 2010 metais. Stadiono modernizavimo metu stadione įrengta futbolo aikštės natūrali veja, atnaujinti lengvosios atletikos takai. Baigus stadiono modernizavimo darbus jame buvo 3050 vietų. Esamos stadiono vidaus patalpos bei administracinės patalpos yra geros būklės, pagrindinė stadiono tribūna yra dengta. 2011 metais stadione įrengta apšvietimo sistema. Futbolo stadionas nėra įrengtas pagal UEFA ir LFF reikalavimus. Įgyvendinus papildomus infrastruktūros gerinimo darbus, stadionas galėtų pretenduoti į II UEFA kategoriją. Sporto komplekse šiltuoju metų laiku nuolat vyksta vaikų, jaunimo ir suaugusiųjų treniruotės bei renginiai, treniruojasi rungtyniauja FK „Sūduva“. Stadione be futbolo aikštės įrengti lengvosios atletikos takai, šuoliaduobė pritaikyta šuoliui į tolį ir trišuoliui; rutulio stūmimo sektorius. Toliau gerinant stadiono būklę, reikalinga plėsti persirengimo patalpų dušines, gerinti sanitarines patalpas žiūrovams, vietas neįgaliesiems ir kt. Buitinės patalpos po tribūnomis (tualetai ir persirengimo kambariai) neatitinka higienos normų reikalavimų. Reikalingas remontas ir pačioms tribūnomis, daug kur nutrupėjęs tinkas, susidėvėjęs takas prieš tribūnas.

Nagrinėjamas paslaugas Savivaldybėje teikia ir kitos įstaigos, iš kurių paminėtinos tos, kuriose dalininkė dalyvauja Savivaldybės administracija, – VšĮ Marijampolės futbolo klubas ir Viešojo įstaiga „VšĮ Marijampolės futbolo centras“ (toliau – MFC).

VšĮ Marijampolės futbolo klubo (toliau – MFK), kurioje Savivaldybė valdo 50 % įstatinio kapitalo, pagrindinis tikslas – populiarinti ir propaguoti futbolą įvairaus amžiaus grupėse, mėgėjiškame ir profesionaliame lygmenyje. Pagrindinė MFK veikla yra susijusi su futbolo aikštynų, stadiono bei sporto maniežo nuoma futbolo stovyklų, treniruočių, sporto ir kitų renginių organizavimu. MFK taip pat vykdo bilietų prekybą į futbolo stadione vykstančius renginius. MFK nuosavybės teise valdo daugiafunkcij sporto ir turizmo kompleksą, susidedantį iš pagrindinio stadiono, kuriame vykdomi oficialūs renginiai, lauko treniruočių aikštyno ir dengto sporto maniežo. Visas sporto kompleksas yra išsidėstęs beveik 9 ha. sklype, strategiškai patogioje miesto vietoje. Sporto komplekso statybos darbai buvo pradėti 2007 m. gegužę ir baigti 2008 m. rugpjūtį. Futbolo aikštynas buvo įrengtas dar 2003 m. iš VšĮ Marijampolės futbolo klubo dalininkų lėšų ir užbaigus sporto komplekso plėtrą prijungtas prie naujai atsiradusių sporto statinių. Baigus stadiono statybos darbus jame buvo 4.200 sėdimų vietų. 2009 m. stadione įrengtos papildomos tribūnos, kurios padidino talpą iki 6250 vietų. Futbolo stadionas pastatytas pagal UEFA ir LFF nustatytus

reikalavimus. Stadionas priskiriamas 2 UEFA stadionų kategorijai; jame galima rengti pirmųjų etapų UEFA klubines varžybas, nacionalinių rinktinių varžybas. Stadionas turi realias galimybes ateityje pasiekti ir 3 kategoriją, kuri leistų jį naudoti svarbiausioms tarptautinėms rinktinės varžyboms. Stadione įrengtas aikštės apšvietimas, veikia moderni švieslentė, žiūrovų srautai kontroliuojami elektroninės praėjimo sistemos pagalba. Pagrindinės tribūnos pirmame aukšte yra įrengti 6 persirengimo kambariai su dušais ir masažo kambariais, dopingo kontrolės punktas, kambariai teisėjams. Antrame pastato aukšte išsidėstę administracinės patalpos su dviem konferencijų salėmis.

MFC, įsteigta 2019 metais, tęsia biudžetinės įstaigos Marijampolės futbolo centro veiklą, kuri buvo likviduota 2019-08-31. 2019 m. pab. MFC buvo suformuota 16 futbolo grupių, treniravosi 244 moksleiviai, tarp jų mergaičių futbolo komanda (2015 metais buvo 17 grupių ir 222 moksleiviai). MFC neturi savo materialinės bazės. Patalpas administracijai, sportinėms treniruotėms ir varžyboms nuomojami iš MFK.

Neformaliojo suaugusiųjų švietimo paslaugų tendencijos. Nuo 2015 m. sausio 1 d. įsigaliojęs Neformaliojo suaugusiųjų švietimo ir tęstinio mokymosi įstatymas ir poįstatyminiai teisės aktai nustatė naujas, kokybiškai svarbias prielaidas plėtoti suaugusiųjų mokymąsi. Marijampolės savivaldybės tarybos sprendimais buvo patvirtintas Marijampolės savivaldybės neformaliojo suaugusiųjų švietimo ir tęstinio mokymosi veiksmų planai 2015–2016, 2017–2020 metams, kurių įgyvendinimo koordinatoriumi paskirtas Marijampolės Meilės Lukšienės švietimo centras. Neformalųjį suaugusiųjų švietimą Savivaldybėje taip pat vykdo kitos valstybės ir savivaldybės institucijos bei nevyriausybinės organizacijos: Marijampolės trečiojo amžiaus universitetas, Marijampolės profesinio rengimo centras, Marijampolės kolegijos Tobulinimosi studijų centras, Marijampolės savivaldybės visuomenės sveikatos biuras, Marijampolės Petro Kriaučiūno viešoji biblioteka, Marijampolės suaugusiųjų mokymo centras ir kt. Įgyvendinant neformaliojo suaugusiųjų švietimo programas, kasmet organizuojama apie 500 įvairios trukmės neformaliojo suaugusiųjų švietimo (tarp jų ir pedagogų kvalifikacijos tobulinimo) renginių, kuriuose dalyvauja apie 8.000 suaugusiųjų Savivaldybės gyventojų (pedagogų, vyresnio amžiaus asmenų, įvairių institucijų darbuotojų, bedarbių, tėvų ir kt.).

2.3.3. Kultūra

Kultūra yra vienas iš socializacijos veiksnių, ji padeda žmogui prisitaikyti prie visuomenės normų, palaiko jos tęstinumą. Ji taip pat padeda konstruoti identitetą. Visuomenės narių pripažįstamos vertybinės nuostatos ir lūkesčiai įgalina santykinai pastovų ir organizuotą visuomenės gyvenimą.

Pastaruoju metu kultūra Lietuvoje siekia įsitvirtinti ne vien kaip specifinė viešosios politikos sritis, bet taip pat kaip strateginė, su kitais viešosios politikos sektoriais bendradarbiaujanti valstybės raidos kryptis. Atnaujinamu Lietuvos kultūros politikos modeliu siekiama „padėti atskleisti, išsaugoti ir plėtoti visuomenės kultūrinį tapatumą ir kūrybinį potencialą“. Kultūros ir kūrybingumo skatinimu siekiama spręsti Lietuvos socialinei ir ekonominei raidai aktualias ekonominio konkurencingumo, visuomenės sanglaudos ir tvaraus vystymosi aspektus. Kultūros ir kūrybingumo indėlių visuomenės socialiniam kapitalui formuoti, ekonominiam konkurencingumui didinti ir tapatybei stiprinti ES Tarybai pirmininkavusi Lietuva pasirinko kaip temą ES valstybių narių ekspertų lygmens konferencijai.

Gyventojų dalyvavimo kultūroje ir pasitenkinimo kultūros paslaugomis tendencijos.

Lietuvos Respublikos kultūros ministerijos užsakymu 2017 metais atliktas tyrimas „Gyventojų dalyvavimas kultūroje ir pasitenkinimas kultūros paslaugomis“²²(vykdytojai UAB

Kultūros centrų dalyvių skaičius apskrityje, priešingai nei šalyje, išaugo – nuo 3704 iki 3708. Panašios tendencijos buvo stebimos ir Savivaldybėje – kultūros centrų dalyvių skaičius išaugo nuo 896 iki 986 asmenų. Turint omenyje gyventojų skaičiaus mažėjimo tendencijas, darytina išvada, kad Savivaldybėje dalyvavimas kultūrinėje veikloje ir didelis, ir aktyvus.

2.52 lentelė. Kultūros centrų dalyvių skaičius, asmenys

	2015	2016	2017	2018	2019
Lietuvos Respublika	56 138	53 106	52 956	52 819	52 671
Marijampolės apskritis	3704	3889	4064	3864	3708
Marijampolės sav.	896	934	1013	953	968

(šaltinis: LSD)

Marijampolės kultūros centras (toliau – MKC) – įvairias kultūros sritis, žanrus puoselėjantis ir skleidžiantis daugiafunkcinis kultūros centras. MKC yra viena iš pagrindinių Savivaldybės kultūrą reprezentuojančių įstaigų. Čia inicijuojami ir įgyvendinami svarbiausieji renginiai, šventės, atspindinčios bendruomenės poreikius, paminimos valstybės šventės, kalendorinės bei įžymios mūsų šalies datos, vyksta mėgėjų ir profesionalaus meno kolektyvų bei atlikėjų koncertai, spektakliai ir kt. renginiai. Nuo 2015 iki 2019 m. MKC organizuotų renginių skaičius išaugo nuo 218 iki 488. Bendras dalyvių ir lankytojų skaičius renginiuose išaugo nuo 82,05 iki 117,86 tūkstančių. Rodiklių analizė rodo, kad lankytojų skaičius mažėjo parodų segmente; visų kitų renginių dalyvių skaičius išaugo beveik tris kartus.

Pažymėtina, kad MKC lankytojų skaičiaus mažėjimas iki 2016 m. buvo siejamas pirmiausiai su prastos kokybės MKC infrastruktūra. Siekiant padidinti didžiosios salės patrauklumą žiūrovams ir atlikėjams, 2017–2018 metais buvo įgyvendinti trys didžiosios salės infrastruktūros plėtros projektai. Jų bendra vertė – 0,278 mln. eurų. Šie darbai, veiklos plėtra²⁵ ir rinkodaros veiklos²⁶ leido gerokai padidinti dalyvių ir lankytojų skaičių renginiuose (neįskaitant parodų). Visgi sukurta salės infrastruktūra sudarė galimybes organizuoti tik dalies nacionalinio lygmens menininkų, jų grupių koncertų ir renginių: salės įgarsinimui skirta akustinė sistema ir scenos techninė įranga neatitinka nacionalinio ir tarptautinio lygio atlikėjų ir jų grupių, orkestrų keliamų reikalavimų. Dėl šios priežasties 2019–2020 metais buvo įgyvendintas projektas „Marijampolės kultūros centro infrastruktūros modernizavimas“, kurio metu įrengti keltuvai neįgaliesiems; lauko informacinis terminalas; didžiosios salės įgarsinimo akustinė sistema, atlikti kiti darbai. Bendra projekto planuojama investicijos vertė – 452 tūkst. eurų. Pagerinta Kultūros centro infrastruktūra turėjo tiesioginės įtakos lankytojų skaičiaus augimui. Tolimesnę veiklos apimčių plėtrą stabdo teritorinių padalinių infrastruktūros nepakankamos techninės charakteristikos. Dėl šios priežasties reikalinga pagerinti skyrių infrastruktūros kokybę, įrengti meno kūrinių saugyklą, įsigyti trūkstamą inventorių lauko renginiams (mobilią sceną).

Kultūros centro specialistų parengimas ir tęstinis mokymas lemia kultūros centro valdymo, kultūros ir meno renginių kokybę, sąlygoja kultūrinės veiklos ir darbo rezultatus. Kultūros centro specialistų tęstinis mokymas siejamas su nuolatiniu profesinių žinių ir darbo įgūdžių tobulinimu bei pasirėngimu naudotis ir taikyti darbe naujas technologijas. Marijampolės kultūros centro darbuotojų skaičius 2019 m. pab. siekė beveik 97 etatus. Paskutiniais metais šis skaičius išaugo.

Marijampolės dramos teatro viešųjų paslaugų teikimo apimtys. 2019 metais Lietuvoje veikė 51 teatras, iš kurių 13 – valstybinių ir 38 – nevalstybiniai (t. sk. savivaldybių teatrai). Paskutiniais metais nevalstybinių teatrų skaičius šalyje žymiai išaugo (nuo 24 iki 38). Augant šalyje

²⁵ 2019 metais Kultūros centre veikė 42 meno mėgėjų kolektyvai, iš kurių 5 suteikta „Aukso paukštės“ nominacija, 6 kolektyvams suteikta aukščiausia kategorija, 6 - II kategorija, 3 - III kategorija. Bendras meno mėgėjų kolektyvų dalyvių skaičius 2019 m. pab. siekė 849.

²⁶ Kultūros centro paslaugos, informacija apie meno mėgėjų kolektyvus, jų veiklą ir renginius, reguliariai atnaujinama kultūros centro bei kituose tinklalapiuose: www.marijampoleskc.lt, www.info.lt, www.suduvosgidas.lt, www.facebook.com, www.mususavaite.lt, www.renginiai.info, www.suvalkietis.lt, www.marijampoletic.lt ir kituose portaluose.

nevalstybinių teatrų skaičiui, žiūrovų skaičius juose mažėjo 735 tūkst. 2015 metais iki 698 tūkst. 2019 metais. Valstybinių teatrų žiūrovų skaičius – priešingai – augo nuo 719 tūkst. 2015 metais iki 765 tūkst. 2019 metais. Marijampolės apskrityje nagrinėjamu laikotarpiu veikė vienas teatras – savivaldybės teatras – Marijampolės dramos teatras (toliau – MDT).

MDT vykdytų renginių ir juose dalyvavusių dalyvių bei lankytojų kiekiai 2015–2019 metais augo: bendras renginių skaičius išaugo nuo 43 iki 79. Bendras dalyvių ir lankytojų skaičius renginiuose išaugo nuo 7433 iki 13 817 asmenų. Per 2019 metus buvo surengta 40 nuosavi (mėgėjų) spektakliai, kuriuos aplankė 6529 žiūrovai, ir 39 atvežti (kitų kolektyvų) profesionalaus meno spektakliai, kuriuos aplankė 7288 lankytojai.

Visgi, tiek renginių skaičius, tiek ir lankytojų apimtys paskutiniais metais nebuvo itin didelės. Pažymėtina, kad nedidelės lankytojų apimtys siejamos pirmiausiai su prastos kokybės dramos teatro infrastruktūra. MDT pastatas baigtas statyti ir pradėtas eksploatuoti 1938 metais. Pastatas yra kultūros vertybės požymių turintis pastatas, jis patenka valstybės saugomos nekilnojamosios kultūros vertybės – Marijonų Šv. Arkangelo Mykolo bažnyčios ir marijonų vienuolyno statinių komplekso vizualinės apsaugos pozonio teritoriją.

Nuo pastato eksploatavimo pradžios nebuvo atlikti pastato rekonstravimo ar kapitalinio remonto darbai, todėl pastato nusidėvėjimas yra labai didelis – 81,88 proc. Marijampolės savivaldybės remontuotinių, rekonstruotinių pastatų ir statinių defektinių bei avarinės būklės likvidavimo darbų ir jų kiekių nustatymo komisijos 2015 m. gruodžio 10 d. akte Nr. 711 (13.4) pažymėta, kad pastato techninė būklė yra bloga. Pastato trūkumai mažina galimybes pritraukti papildomus lankytojų srautus, tokiu būdu trukdo pasiekti kultūros ugdymo tikslų, numatytų savivaldybės strateginio planavimo dokumentuose; tokia kultūros paslaugoms tekti naudojama infrastruktūra neužtikrina visuomenės pageidaujamo paslaugų asortimento, kokybės ir paslaugų prieinamumo. 2015–2018 metais buvo įvykdyti pastato infrastruktūros plėtros darbai (atliktas kai kurių patalpų remontas, pašalintos kai kurios avarinės situacijos, įsigyta įrangos ir pan.), veiklos ir rinkodaros plėtojimas (didesnis dėmesys skirtas kviestiniams renginiams ir patalpų nuomai renginiams) sudarė sąlygas padidinti dalyvių ir lankytojų skaičių renginiuose. Matyti, kad MDT veiklos apimčių plėtrą stabdo nepakankamos teatro infrastruktūros techninės charakteristikos.

Dramos teatro darbuotojų etatų skaičius 2019 m. pab. siekė 27,5. Paskutiniais metais šis skaičius nesikeitė. 2020-02-24 d. Marijampolės savivaldybės tarybos sprendimu Nr. 1-35 pradėtas MDT reorganizavimas, prijungiant prie MKC.

Muziejų paslaugų teikimo tendencijos. Šiuolaikinio muziejaus veikla siejama su kultūros, švietimo, informacijos sklaidimo funkcijomis. Šios nuostatos spartesnę įgyvendinimą lemia ir nuolat besikeičianti visuomenė, kuri muziejams kelia vis didesnius reikalavimus tikėdamasi šiuolaikiškų parodų ir ekspozicijų, mokymo ir mokymosi aplinkos sukūrimo, aktyvios veiklos, įdomių edukacinių programų bei kitokios komunikacinės strategijos naudojimo pristatant saugomas kultūros vertybes. Šiandien muziejai susiduria su rimtais iššūkiais, kurie verčia juos ieškoti efektyvesnių ir įdomesnių ekspozicijų sudarymo ir pateikimo formų.

Remiantis Lietuvos muziejų asociacijos 2017 metais atliktu vaikų ir jaunimo kultūrinės edukacijos Lietuvos muziejuose būklės vertinimu²⁷, galima teigti, kad edukacinių užsiėmimų muziejuose vaikams ir jaunimui pasiūla 2013–2017 metais augo; muziejų edukacinės programos buvo nuolat atnaujinamos, atsisakoma nepasiteisinusių, kuriamos naujos (naujai sukuriamų programų skaičius nuolat auga, vidutiniškai apie 5 proc. kasmet). Šio tyrimo rezultatai taip pat parodė, kad mokyklos ne taip akivaizdžiai pastebi augančią pasiūlą ir pabrėžia naujos tematikos programų stoką, pasikartojančias temas, dažnesnę orientaciją į tos pačios grupės (pradinio ir

²⁷ „Vaikų ir jaunimo kultūrinės edukacijos Lietuvos muziejuose būklės vertinimas“, 2017 m. Tyrimą vykdė Lietuvos muziejų asociacija. Elektroninis išteklius: http://www.kulturostyrimai.lt/wp-content/uploads/2018/04/Vaik%C5%B3_ir_jaunimo_kult%C5%ABrin%C4%97s_edukacijos_Lietuvos_muziejuose_b%C5%ABkl%C4%97s_vertinimas.pdf

ankstyvojo pagrindinio ugdymo) mokinių poreikius. Ypač pasigendama gamtos bei tikslųjų mokslų tematikos edukacijos programų.

Kultūros ministerijos užsakymu atliktame tyrime (2018 m.)²⁸ apibūdintos ryškiausios paskutinių metų muziejų raidos ir plėtros tendencijos, kurios apibendrintos žemiau.

2.53 lentelė. Pasaulinės muziejų raidos tendencijos

Muziejų tendencijos	Muziejų tendencijų apibūdinimas
Hibridinių erdvių kūrimas	Muziejuose kuriamos hibridinės erdvės, siekiant pritraukti įvairių tikslinių auditorijų atstovus, kuriuos vienija bendri interesai; taip norima suartinti lankytojus, paskatinti juos bendradarbiauti įvairiuose projektuose, t. y. kurti muziejaus bendruomenę.
Pritaikymas socialiniams tinklams	Muziejuose kuriamos vizualios, efektingos parodos ir instaliacijos suteikiančios vartotojui galimybę fiksuoti fantastiškus kadrus, kurti naujus įrašus, išreikšti save socialiniuose tinkluose.
Gera savijauta	Muziejai nuolat kuria įvairias programas, atnaujina erdves, kad pateisintų savo, kaip įkvėpimo šaltinio, apmąstymų ir atotrūkio nuo kasdienės rutinos vietos vardą.
Ekspozicijos „ne vietoje“	Muziejai praktikuoja naują ekspozicijų tipą, kai lankytojai turi galimybę ne tik apžiūrėti eksponatus, bet ir juos paliesti, eksperimentuoti, žaisti ne pagrindinėse muziejaus erdvėse, o kitose vietose.
Pokalbiai internetu	Vartotojai nori tiesioginio, greito ir neformalaus bendravimo su įstaigų atstovais socialiniuose tinkluose ar per mobiliąsias programėles.
Socialinis teisingumas	Nauja muziejų paskirtis – socialinių projektų ar idėjų įgyvendinimo, pokalbių erdvės, kuriose žmonės gali pasisakyti įvairiomis nepatogiomis, bet visuomenei aktualiomis temomis, įgyvendinti aktualius projektus.
Naujoji realybė	Muziejuje pasitelkus naujasias technologijas galima atgaivinti pasenusius eksponatus, sukurti jiems naują vertę ir praplėsti lankytojų potyrių ribas.
Paslankumas	Šiuolaikinis muziejus turi būti orientuotas į klientą, taigi privalo būti pasirengęs pokyčiams ir žengti kartu su besikeičiančiais vartotojų norais ir poreikiais.

(šaltinis: „Lietuvos Respublikos kultūros ministro valdymo srities įstaigų (muziejų ir bibliotekų) rinkodaros vertinimas ir rekomendacijos rinkodaros strategijų vystymui“, 2018 m.)

Remiantis 2020 metais UAB „Spinter tyrimai“ atlikta Lietuvos gimnazistų apklausa²⁹, Lietuvos muziejuose, galerijose, teatruose bei kituose kultūros objektuose reguliariai lankosi trys iš keturių (75 proc.) vyresnių klasių moksleivių. 69 proc. apklaustųjų linkę pritarti teiginiui, jog Lietuvos kultūros objektai yra patogūs bei atviri. Visgi didžioji dauguma tyrime dalyvavusių moksleivių teigia juose pasigendantys patrauklių renginių (59 proc.), pramoginio turinio (53 proc.), skaityklų, kavinių, atvirų laisvalaikio erdvių (37 proc.). Kultūros srityje dirbantys specialistai daro išvadą, kad šiuolaikinis jaunimas nėra pasyvus kultūros objektų stebėtojas, jam nepakanka tiesiog grožėtis muziejų eksponatais; kultūros įstaigose besilankantys moksleiviai nori patys tapti diskusijų, kultūrinių veiklų, meno projektų dalyviais; ieškodami savirealizacijos galimybių, jie aktyviai įsitraukia ir į savanorystės veiklas.

LSD duomenimis, 2019 metais Lietuvoje buvo 107 muziejai, apskrityje – 4 muziejai, Savivaldybėje – 2 muziejai (Lietuvos prezidento K. Griniaus memorialinis muziejus (toliau – KGMM), Marijampolės kraštotyros muziejus (toliau – MKM).

2020-01-27 Savivaldybės tarybos sprendimu Nr. 1-9 Lietuvos prezidento K. Griniaus memorialinis muziejus (toliau – KGMM) buvo reorganizuotas, prijungiant prie Marijampolės kraštotyros muziejaus (toliau – MKM); po reorganizavimo MKM suteiktas naujas pavadinimas – Marijampolės krašto ir Prezidento Kazio Griniaus muziejus.

2.54 lentelė. Muziejų skaičius, m. pab.

	2015	2016	2017	2018	2019
Lietuvos Respublika	104	103	104	104	107

²⁸ „Lietuvos Respublikos kultūros ministro valdymo srities įstaigų (muziejų ir bibliotekų) rinkodaros vertinimas ir rekomendacijos rinkodaros strategijų vystymui“, 2018 m. Tyrimą įgyvendino UAB „Ekonominės konsultacijos ir tyrimai“ bendradarbiaujant su projekto partneriais Lietuvos muziejų asociacija ir Lietuvos nacionaline Martyno Mažvydo biblioteka. Elektroninis išteklius: <http://www.kulturostyrimai.lt/visos-temos/bibliotekos/lietuvos-respublikos-kulturos-ministro-valdymo-srities-istaigu-muzieju-ir-biblioteku-rinkodaros-vertinimas-ir-rekomendacijos-rinkodaros-strategiju-vystymui/>

²⁹ Elektroninis išteklius: <https://www.cpva.lt/globalios-naujienos/44/trys-dalykai-kuriu-moksleiviai-pasigenda-muziejuose:361>

Marijampolės apskritis	4	4	4	4	4
Marijampolės sav.	2	2	2	2	2

(šaltinis: LSD)

Bendras Savivaldybės muziejų lankytojų skaičius Savivaldybėje, kitaip nei šalyje bei apskrityje, paskutiniaisiais metais išaugo nežymiai – nuo 15 tūkst. lankytojų (2015 m.) iki 16 tūkst. lankytojų (2019 m.), iš jų MKM – 13 tūkst., KGMM – 3 tūkst. Turint omenyje šalies tendencijas (lankytojų skaičius išaugo 43,46 proc.) ir kitų apskrities muziejų tendencijas (Suvalkijos (Sūduvos) kultūros centras-muziejaus lankytojų skaičius išaugo nuo 21 iki 44 tūkst., Zanavykų muziejaus lankytojų skaičius išaugo nuo 5 iki 8 tūkst.), toks augimas buvo labai nežymus.

2.55 lentelė. Muziejų lankytojų skaičius, asmenys

	2015	2016	2017	2018	2019
Lietuvos Respublika	3896	3981	4152	5026	5589
Marijampolės apskritis	41	38	40	44	68
Marijampolės sav.	15	14	12	18	16

(šaltinis: LSD)

Tiek MKM, tiek ir KGMM teikia pirmiausia muziejams būdingas paslaugas (kaupia, saugo, eksponuoja muziejinių vertybių rinkinius), tačiau pagal nuostatus taip pat organizuoja su muziejaus veikla susijusius kultūros renginius.

MKM rinkiniuose saugoma daugiau nei 41 tūkst. eksponatų; viena didžiausių muziejaus problemų išlieka patalpų muziejaus eksponatams saugoti trūkumas. Muziejaus lankytojų skaičius 2015–2019 metais sumažėjo nuo 13,50 iki 12,56 tūkst. MKM 2015 metais įvyko 48 edukaciniai užsiėmimai, iš viso 759 lankytojai, bei 24 renginiai, iš viso 1.622 lankytojai. 2019 metais muziejuje įvyko 113 edukacinių užsiėmimų, iš viso 2065 lankytojai, bei 11 renginių, iš viso 2313 lankytojų. Matyti, kad muziejaus edukacinių užsiėmimų skaičius nagrinėjamu laikotarpiu išaugo nuo 48 iki 113, o kitų renginių – sumažėjo nuo 24 iki 11 renginių. Veiklos ataskaitos rodo, kad muziejaus renginius sudarė parodos muziejaus ir kita istorine tematika, knygų pristatymai ir pan., o organizuojamų edukacinių programų temos („Margučio magija“, „Tradicinės puodininkystės pažinimas“, Suvalkietiškas tautinis kostiumas“, išvykstamoji ekskursija „Mažuoju kultūros keliu“, „Mediniai dievukai“, „Molinukas mano žaisliukas“, „Popieriaus paslaptį atskleidus...“, „Tautos dvasia“, „Darbščios rankelės — margos juostelės“, „Piemenėlių Sekminės“, „Partizaninis pasipriešinimas pokario Suvalkijoje“) yra parengtos pagal muziejuje saugomų eksponatų pobūdį.

KGMM rinkiniuose buvo saugoma 1,4 tūkst. eksponatų. Muziejaus lankytojų skaičius 2015–2019 metais išaugo nuo 2,71 iki 3,89 tūkst. 2015 metais buvo organizuota 11 renginių (597 lankytojai) ir 29 edukaciniai užsiėmimai (620 lankytojų); 2019 metais buvo organizuota 13 renginiai (864 lankytojai) ir 32 edukaciniai užsiėmimai pagal 5 edukacines programas (793 lankytojai). Šie duomenys rodo, kad paskutiniaisiais metais muziejuje renginių ir edukacinių užsiėmimų skaičius išaugo edukacinių. Veiklos ataskaitos rodo, kad muziejaus renginius sudaro parodos muziejaus ir kita istorine tematika, šachmatų turnyrai, knygų pristatymai, o organizuojamų edukacinių programų temos („Lankykime muziejų kitaip“, „Moksleivių profesinis veiklinimas prezidento K. Griniaus memorialiniame muziejuje“, „Surask eksponatus“, „Tautinis kostiumas“, „K. Griniaus veiklos pėdsakai Marijampolėje“) yra parengtos pagal muziejuje saugomų eksponatų pobūdį.

Nagrinėjant muziejų veiklą, pažymėtinas menkas vietos bendruomenės poreikius atitinkančių muziejų paslaugų prieinamumas, mažinantis bendruomenės kultūrinio gyvenimo kokybę, reikalinga modernizuoti muziejaus ekspozicijas, išplėtoti edukacines ir kitas paslaugas.

Bibliotekų paslaugų teikimo tendencijos. Savivaldybių viešųjų bibliotekų sistema apima plačią vartotojų auditoriją, todėl, šios bibliotekos, vykdydamos edukacines ir kultūrinis veiklas, gali sustiprinti kultūros paslaugų poveikį darbo rinkai, sumažinti socialinę atskirtį, regionų netolygumus

ir pan. LSD duomenimis, 2019 metais Lietuvoje buvo 1232 savivaldybių viešosios bibliotekos ir jų padaliniai. Bendras registruotų vartotojų skaičius, apsilankymų skaičius savivaldybių viešosiose bibliotekose per paskutinius penkerius metus sumažėjo 4,26 proc., išduotų dokumentų skaičius sumažėjo 8,76 proc.

2.56 lentelė. Lietuvos savivaldybių viešųjų bibliotekų skaičius, m. pab.

	2015	2016	2017	2018	2019
Bibliotekų skaičius, vnt.	1267	1257	1247	1236	1232
Registruotų vartotojų bibliotekose skaičius, tūkst.	564	561	551	542	540
Apsilankymų bibliotekose skaičius, tūkst.	9400	9510	9362	9261	6642
Išduotų dokumentų skaičius, tūkst. egz.	15 719	15 526	15 117	14 727	14 342

(šaltinis: LSD)

Šiuo metu bibliotekos suvokiamos kaip populiarėjančios integralios mokymo(si) erdvės, tačiau įvairių visuomenės grupių neformalusis neprofesinis ir savaiminis švietimas bibliotekose, paslaugų ir išteklių integravimas į formaliojo švietimo procesus bei priemonės tebėra fragmentiška veikla.

Eurostat duomenimis, Lietuvos mokymosi visą gyvenimą rodiklis (MVG) yra žemas ir siekė tik 5,7 proc. (Europos Sąjungos MVG rodiklis – 10,5 proc.). Pagrindinė priežastis – žema suaugusiųjų mokymosi motyvacija³⁰. Lietuvos Respublikos švietimo ir mokslo ministerijos duomenimis, Lietuvoje dauguma 25–64 m. amžiaus asmenų nesimoko, nes mano, kad mokytis per vėlu, arba tiesiog neturi poreikio mokytis. Prognozuojama, jog ateityje bendrųjų visą gyvenimą trunkančio mokymosi gebėjimų skirtumai bus vieni iš svarbiausių socialinės atskirties veiksnių³¹. Savivaldybių viešosioms bibliotekoms vis dar trūksta formalųjų švietimą papildančių veiklų suderinamumo ugdant pažeidžiamų visuomenės grupių perkeliamuosius gebėjimus.

Skaitmeninė aplinka iš esmės keičia vartotojų informacinę elgseną – per dieną vidutiniškai aštuonias valandas praleidžiama naudojantis įvairiomis medijomis: internetu, vaizdo įrašais ir žaidimais, televizija, socialiniais tinklais, radiju, spauda. Tačiau šalyje vis dar nėra sistemingos medijų ir informacinio raštingumo ugdymo politikos, susiduriama su palaikančio visuomenės požiūrio bei žmogiškųjų ir mokymo(si) išteklių stygiaus problemomis.

Skaitymas, kaip bendrojo raštingumo pagrindas, – integrali mokymosi visą gyvenimą kompetencija ir esminė priemonė formuoti kūrybingai, atsakingai ir atvirai asmenybei. Šalyje mažėja įvairių amžiaus grupių skaitomumo rodikliai: trečdalis gyventojų per metus neperskaito nė vienos knygos³², tarptautinių tyrimų rezultatai³³ atspindi Lietuvos mokinių skaitymo mažėjimo tendenciją per visą paskutinį dešimtmetį, daugėja tėvų, kurie visiškai neskaito savo vaikams: vieną knygą per paskutinius 6 mėn. kartu su tėvais perskaitė tik 35 proc. mažamečių³⁴. Ši tendencija, dėl informacinių ir komunikacinių technologijų įtakos daranti poveikį visuomenės skaitymo įpročiams, stebima visame pasaulyje ir yra susijusi su prognozuojamu skaitytojų mažėjimu bibliotekose.

Tyrimais³⁵ nustatyta tiesioginė bibliotekų paslaugų kokybės, jų pasiekiamumo ir skaitymo įpročių koreliacija bei įrodyta emocinė, socialinė ir psichologinė skaitymo savo malonumui nauda.

³⁰ Lietuvos Respublikos Partnerystės sutartis, 2014. Prieiga internetu: <<http://www.esinvesticijos.lt/lt/dokumentai/lietuvos-respublikos-partnerystes-sutartis>>.

³¹ Ekonominio bendradarbiavimo ir plėtros organizacija (EBPO), 2013.

³² Gyventojų dalyvavimo kultūroje ir pasitenkinimo kultūros paslaugomis tyrimo ataskaita (2014). Parengė UAB „Socialinės informacijos centras“ ir UAB „ESTEP Vilnius“. Prieiga internetu: <http://3erdve.lt/media/public/gyventoj_dalyvavimas_kultroje_ir_pasitenkinimas_kultros_paslaugomis.pdf>.

³³ Tarptautinis skaitymo gebėjimų tyrimas PIRLS 2011. Ataskaita. 4 klasė. (2012). Nacionalinis egzaminų centras, Vilnius. Prieiga internetu: <http://www.nec.lt/failai/3969_PIRLS2011_ATASKAITA.pdf>.

³⁴ Spinter research. Prieiga internetu: <<http://www.spinter.lt/site/lt/vidinis/menutop/9/home/publish/Nzk7OTs7MA>>=>.

³⁵ Skaitymas tarp eilučių: skaitymo savo malonumui teikiama nauda (angl. Study of the Benefits to Adults of Regular Reading for Pleasure) (Quick Reads ataskaita). Prieiga internetu: <<https://ec.europa.eu/epale/sites/epale/files/00016.pdf>>.

Tai skatina aktualizuoti bibliotekos kaip socialinės sąveikos erdvės vaidmenį ir skaitymo skatinimo proceso organizatorės funkcijas skaitymo transformacijos bei skaitymo sąsajų su kitomis medijomis kontekste.

Statistiniai duomenys³⁶ atskleidžia, kad tik 5–7 proc. gyventojų naudojami skaitmeninio kultūros paveldo paslaugomis, kurios labai svarbios ugdant gyventojų kultūrinį sąmoningumą, plečiant ir atgaivinant istorinę bei kultūrinę atmintį. Šalies bibliotekos nepakankamai išnaudoja kultūros paveldo, krašto informacijos bei kraštotyros skaitmeninio turinio galimybes skatindamos mokymąsi ir kultūrinį raštingumą.

Kultūros ministerijos užsakymu atliktas tyrimas³⁷ apibūdintas paskutinių metų ryškiausios pasaulinės bibliotekų raidos ir plėtros tendencijos ir prognozės, kurios apibendrintos žemiau.

2.57 lentelė. Pasaulinės bibliotekų raidos tendencijos ir prognozės

Bibliotekų tendencijos	Bibliotekų tendencijų apibūdinimas
Prieiga prie informacijos	Besiplečianti skaitmeninė aplinka ir platesnis produktų asortimentas susilpnina tradicinę nuosavybės, pagrįstos nekintamomis teisėmis į turinį vienoje vietoje, koncepciją.
Nuotolinis mokymasis	Sparti nuotolinio mokymosi išteklių plėtra padidins mokymosi galimybes, jos taps pigesnės ir labiau prieinamos, atsiveria galimybė bibliotekoms persiorientuoti į mokymosi erdves.
Bendruomenės įtraukimas	Svarbiausias aspektas orientuojantis į vartotoją – tai tarpusavio ryšys. Taigi bendruomenės turėtų būti aktyviai įtraukiamos į bibliotekų veiklas.
Naujos technologijos	Naujosios technologijos transformuos pasaulinę informacinę ekonomiką. Esami verslo modeliai daugelyje sričių patirs sutrikimų, kuriuos pagreitins inovatyvūs išmanieji prietaisai.
(Ne) lankytojai	Svarbu analizuoti ne tik esamus vartotojus, bet ir bibliotekose nesilankančius asmenis: išsiaiškinti nesilankymo priežastis ir bandyti jas eliminuoti.
Įvaizdis	Bibliotekos garsiai kalba apie save. Informacijos apie aktyvią veiklą sklaida bendruomenėje išsklaido abejones dėl nusistovėjusio bibliotekos įvaizdžio.

(šaltinis: „Lietuvos Respublikos kultūros ministro valdymo srities įstaigų (muziejų ir bibliotekų) rinkodaros vertinimas ir rekomendacijos rinkodaros strategijų vystymui“)

2018 metais uždarius Smilgių padalinį, Savivaldybės viešosios bibliotekos (SVB) tinklą sudarė Petro Kriaučiūno viešoji biblioteka (VB), Draugystės padalinys mieste, 21 kaimo padalinys ir 4 išorinio aptarnavimo punktai. Sujungtų kaimo padalinių su mokyklų bibliotekomis nebuvo.

Bendras gyventojų sutelkimas SVB paskutiniiais metais padidėjo nuo 18,9 proc. 2015 metais iki 19,2 proc. 2019 metais. Kaimo padaliniuose gyventojų sutelktumas yra gerokai didesnis – 35,0 proc. Daugeliu atvejų didėjimo tempą lemia mažėjantis gyventojų skaičius.

2019 metais SVB buvo registruoti 10 339 vartotojai (2015 m. – 10 809 vartotojai). 2019 metais SVB apsilankė 242,74 tūkst. kartų (2015 m. – 224,76 tūkst. kartų). Labiausiai lankytojų skaičius padidėjo VB (iki 118,18 tūkst.) 2018 m. gruodžio mėn. po renovacijos atidarius VB, šio padalinio lankomumas išaugo apie 50 tūkst. VB siūlė paslaugas (tradicines ir skaitmenines) įvairaus amžiaus gyventojams, kūrė naujas, lankytojams patrauklias ir naudingas paslaugas, įgyvendino mokymosi visą gyvenimą koncepciją ir vykdė projektines veiklas. Draugystės padalinio lankytojų skaičius nagrinėjamu laikotarpiu buvo stabilus, lankytojų skaičiaus pokytis pastaruosius metus nežymiai augo, o kaimo bibliotekų lankytojų skaičius pastaraisiais metais nuosekliai mažėja.

2.58 lentelė. Lankytojų (apsilankymų) skaičius

	Lankytojų skaičius		Lankytojų vaikų skaičius	
	2015	2019	2015	2019

³⁶ Lietuvos informacinės visuomenės plėtros tendencijų ir prioritetų 2014–2020 metais vertinimas: vertinimo ataskaita. Vilnius, 2012. Prieiga internetu:

<http://ivpk.lrv.lt/uploads/ivpk/documents/files/IVPK_leidiniai/Informacines%20visuomenes%20vertinimas%20-%20%20tekstas%202012-04-26%20VPVI.pdf>.

³⁷ „Lietuvos Respublikos kultūros ministro valdymo srities įstaigų (muziejų ir bibliotekų) rinkodaros vertinimas ir rekomendacijos rinkodaros strategijų vystymui“

Viešoji biblioteka	88 698	118 179	15 898	28 773
Miesto filialas (Draugystės)	39 301	42 912	16 022	15 051
Kaimo filialai	96 759	81 647	45 456	33 261
Iš viso SVB:	224 758	242 738	77 376	77 085

(šaltinis: SVB)

Atsižvelgiant į VB ir Draugystės padalinio modernizavimo ir lankytojų skaičiaus sąsajas, daroma išvada, kad po rekonstrukcijos atidaryti SVB padaliniai lankytojus traukia savo jaukia aplinka, paslaugų įvairove ir įvairioms vartotojų grupėms pritaikyta infrastruktūra.

SVB vykdo kraštotyros informacinę veiklą. Ataskaitiniais metais buvo kuriamas ir tobulinamas virtualus Marijampolės krašto pažinimo portalas „Noriu žinoti“: atliekami skaitmeninimo darbai, apdorojami suskaitmeninti vaizdai, suskaitmenintos senųjų Marijampolės kapinių knygos. Suskaitmeninta 103 Marijampolės savivaldybės kultūros objektai, 438 vaizdai, 150 suskaitmenintų objektų prieinami viešai internetu. Portale parengta nauja skiltis „Marijampolės senosios kapinės“ (79 kapaviečių aprašymai). Portalu naudojosi 19 348 virtualūs lankytojai (25 879 seansai).

SVB 2019 metais buvo suorganizuota 767 renginiai, kurių lankytojų skaičius – 18 481 (2015 metais – 725 renginiai, lankytojų skaičius – 18 479). Bibliotekos veiklos ataskaitose kultūros renginiai skirstomi į tris grupes: „vaizdiniai“ (apie 30 proc. visų renginių), „žodiniai“ (apie 50 proc. visų renginių), ir „kompleksiniai“ (apie 20 proc. visų renginių). Bibliotekos renginiai – tai knygų, meno parodų ir bibliotekos paslaugų pristatymai; meno ir dokumentų parodos; literatūriniai ir muzikiniai vakarai, viktorinos, susitikimai, rytmečiai, poezijos ir pasakų popietės, valandėlės, atvirų durų dienos ir pan. Knygų pristatymai, sutiktuvės; meno ir dokumentų parodos – populiariausi renginių žanrai bibliotekos centriniame padalinyje. Beveik 50 proc. visų renginių vyksta ir lankytojų pritraukiama bibliotekos filialuose. Filialų populiariausi renginiai – garsiniai skaitymai, informacijos valandos, akcijos, viktorinos, kūrybinės dirbtuvės, susitikimai su kraštiečiais, fotografijų ir kitos parodos. Veiklos ataskaitose matyti, kad koncertai ar spektakliai organizuojami retai ir tai tik vaikams ar jaunimui skirtų renginių kontekste.

SVB vis populiarenesnėmis tampa edukacijos ir mokomieji renginiai. 2019 metais įvyko 372 edukaciniai renginiai, kuriuose dalyvavo 5,9 tūkst. lankytojų, iš jų 4,2 tūkst. – vaikai iki 14 m. amžiaus.

SVB aktyviai įsijungia į gyventojų neformalaus ugdymo veiklas. Įvairiuose gyventojų mokymo renginiuose SVB 2019 metais dalyvavo daugiau kaip 7,3 tūkst. gyventojų. Iš jų – 1,4 tūkst. dalyvavo skaitmeninio raštingumo renginiuose ir mokymuose.

Paskutiniaisiais metais iš esmės buvo pagerinta VB ir Draugystės padalinio patalpų kokybė, o daugumos kaimo padalinių patalpos yra geros: VB ir Draugystės filialo pastatai renovuoti, patalpose atlikti remontai, sukurtos jaukios ir patogios erdvės lankytojams; geroje patalpose dirba 14 kaimo padalinių, 4 – patenkinamose, 3 padalinių (Mokolų, Padovinio, Balsupių) patalpų būklė bloga, reikalingas remontas. Kaimo padalinių situacija patalpų apšildymo požiūriu yra skirtinga: 17 kaimo padalinių apšildoma centralizuotai iš vietinių katilinių, židiniais – krosnelėmis apšildomi Valavičių, Meškučių, Igliškėlių ir Daugirdų padaliniai, elektra apšildomas Daukšių padalinys. Sudėtinga situacija kaimo bibliotekų, kurios veikia dideliuose panaikintų mokyklų pastatuose ar kitos paskirties pastatuose (Valavičiai, Daukšiai, Igliškėliai), nes šildymo sezono metu ne visada užtikrinama komfortiška temperatūra. Kita aktuali problema – pasenusi ir susidėvėjusi visų padalinių kompiuterinė įranga (Draugystės ir kaimo padaliniuose sumažėjęs mažėjantis lankytojų skaičius rodo, kad lankytojų netenkina kompiuterinės įrangos techninė būklė. Pavyzdžiui, vien tik 2019 m. buvo nurašyti 22 kompiuteriai, 1 daugiafunkcinis aparatas).

Kino teatro viešųjų paslaugų teikimo apimtys. Kinas yra vienas lengviausiai pasiekiamų, mobiliusių menų, laikomas kaip vienas iš labiausiai paplitusių laisvalaikio praleidimo ar pramogos vietų.

Lietuvos kino centro prie Kultūros ministerijos (toliau – LKC) duomenimis, 2019 metais Lietuvoje veikė 24 kino teatrai (2015 m. – 28), kuriuose buvo įrengtos 98 kino salės, turinčios 19 tūkst. vietų. LSD duomenimis 2019 metais šalies kino teatruose apsilankė apie 4 mln. žiūrovų. Didėjantis kino salių bei vietų salėse skaičius kasmet sugeneruoja vis daugiau pajamų: vien per 2019 metus šalyje buvo parodyti 383 skirtingi filmai (2015 m. – 282), kurie sugeneravo per 22,5 mln. eurų pajamų. Darytina išvada, kad susidomėjimas kino filmais Lietuvoje išlieka, pajamos kiekvienais metais auga.

2.59 lentelė. Kino teatrų rodikliai

	2015	2016	2017	2018	2019
Kino filmų skaičius	212	291	309	356	383
Kino filmų žiūrovų skaičius, tūkst.	3463,9	3790,8	4150,5	4309,7	4033,2
Kino salių skaičius, vnt.	79	83	83	82	98
Kinų ir vaizdo kinų skaičius, vnt.	28	28	27	26	24

(šaltinis: LSD)

Kino teatrų paslaugas Savivaldybėje teikia VšĮ „Marijampolės telekinas“ (toliau – MT), valdanti Marijampolės „Spindulio“ kino teatrą (toliau – kino teatras). Įstaiga propaguoja kino meną kaip kultūros sritį; viešai rodo filmus; rengia premjerinių kino filmų pristatymus; organizuoja įvairius koncertus, ir pramoginius renginius; rengia parodas, konferencijas; renka, apdoroja kuria ir sklaidžia TV laidas.

Kino teatro vykdytų renginių ir lankytojų skaičius 2015–2019 metais augo. Vien per 2019 metus buvo 2683 renginiai (kino seansai, kino festivaliai, renginiai, premjeros, filmai šventėms paminėti, užsakovieji papildomi seansai mokymo įstaigoms ir pan.), kuriuos aplankė 106 850 lankytojų. Augant lankytojų srautui, veiklos pajamos 2015–2019 metais padidėjo nuo 273,49 tūkst. iki 426,76 tūkst. eurų. Šie duomenys rodo geras galimybes užtikrinti kino teatro veiklos ir plėtros finansinį tvarumą.

2.60 lentelė. Kino teatro veiklos apimtys

	2015	2016	2017	2018	2019
Kino filmų peržiūrų skaičius	2470	3124	3047	3132	2683
Lankytojų skaičius	82 331	88 597	95 360	106 792	106 850

(šaltinis: MT)

Veiklos apimčių plėtrą skatino ne tik didesnis susidomėjimas kino teatro paslaugomis, bet ir infrastruktūros pritaikymas lankytojams (2014 metais renovuotos teatrinės kėdės, apšiltintas pastato stogas, bendra investicijų vertė – 174 917 eurų). Visgi net ir įvykdžius pastato stogo apšiltinimą, pastato energetinės savybės nėra pakankamai geros – šildymo sąnaudos siekė 7,73 Eur / kv. m. per metus).

Profesionaliojo meno sklaidos paslaugų teikimo tendencijos. Viešai prieinamų duomenų apie paskutiniųjų metų profesionaliojo meno (parodų; klasikinės ir džiazo muzikos koncertų; tautodailės ir kitų parodų) sklaidą Marijampolės savivaldybėje (neįskaitant profesionaliojo scenos meno³⁸ ir kino³⁹ kultūros skaidos) ir savivaldybės dokumentų analizė rodo, kad Marijampolės savivaldybėje, be MKC ir MDT, profesionaliojo meno sklaidos paslaugos taip pat teikiamos Marijampolės Beatričės Kleizaitės-Vasaris menų galerijoje (Meilės Lukšienės švietimo centras, P. Butlerienės g. 5, Marijampolė).

³⁸ Kaip ši sąvoka apibrėžta Lietuvos Respublikos profesionaliojo scenos meno įstatyme: „Profesionalusis scenos menas – autoriaus (autorių) ir (ar) atlikėjo (atlikėjų) aukšto meistriskumo ir meninio lygio scenos meno kūryba (sukurti, viešai atlikti ir (ar) įvairiomis viešinimo priemonėmis sklaidžiami kūriniai), teigiamai įvertinta profesionaliojo scenos meno vertintojų“

³⁹ Kaip ši sąvoka apibrėžiama Lietuvos Respublikos kino įstatyme: „Kinas – kultūros sritis, apimanti kūrybinę ir gamybinę kino veiklą, filmų platinimą, jų rodymą, sklaidą, kino kultūros sklaidos projektus, kino paveldo apsaugą ir kino teatrų veiklą“.

Meilės Lukšienės švietimo centre kultūrinė veikla pradėta vykdyti 2015 metais: Menų galerijoje surengtos 9 kūrybinių darbų parodos ir 5 parodų pristatymo renginiai (dalyvavo per 160 lankytojų); organizuota 16 kultūros ir edukacinių renginių (koncertų, pristatymų, susitikimų ir kt.), kuriuose dalyvavo 1466 lankytojai (bendras lankytojų skaičius – 1626). 2019 metais iš viso vyko 25 kultūros renginiai (koncertai, parodos, knygų pristatymai ir kt.), kuriuose dalyvavo 1.395 asmenys (iš viso 2019 metais galerijoje ir joje vykusiuose renginiuose apsilankė 2316 asmenų). Rezultatų analizė rodo, kad įstaigos organizuotų kultūros ir edukacinių renginių skaičius nagrinėjamu laikotarpiu išaugo nuo 16 (2015 metais) iki 25 (2019 metais), o bendras lankytojų skaičius išaugo iki 2,3 tūkstančio asmenų per metus. Įstaigos veiklos rezultatų ataskaitose ar įstaigos renginiams skirtame tinklapyje⁴⁰ informacijos apie kultūros renginių trukmes nėra pateikiama, todėl nesudaro galimybių daryti pagrįstų išvadų dėl renginių trukmės tendencijų.

2.3.4. Nekilnojamosios kultūros vertybės

Vienas iš svarbiausių veiksnių, lemiančių bendrąją kraštovaizdžio formavimo politiką, yra ypatingą reikšmę kraštovaizdžio vizualinėje struktūroje turinčių nekilnojamųjų kultūros vertybių teritorinė sklaida. Kultūros paveldo išsaugojimas, atgaivinimas ir tinkamas naudojimas ypač svarbus Savivaldybės savitumo raiškai.

Kultūros vertybių registre įrašyta beveik 26 000 kultūros paveldo objektų, iš jų daugiau kaip 8200 pripažinti valstybės saugomais. Kultūros paveldas yra valstybei strategiškai svarbus istorijos raidoje visuomenės tęstinai kuriamas išteklius, kuris atspindi šalies ne tik istorinę, bet ir kultūrinę raidą bei vaidina svarbų vaidmenį išsaugant ir puoselėjant tautinį tapatumą. Visgi visuomenė nepakankamai tapatina save su kultūros paveldu ir neišnaudoja visų jo teikiamų galimybių. Remiantis užsienio šalių patirtimi ir geraisiais pavyzdžiais Lietuvoje, kultūros paveldas savo aktualizavimo prasme turi didžiulį pritaikymo visuomenės socialiniams, ekonominiams, kultūros ir edukacijos poreikiams potencialą: sutvarkytame ir pritaikytame kultūros paveldo objekte gali įsikurti bendruomenės centras, menų inkubatorius, mokykla, kultūros įstaiga ar kita bendruomenei reikalinga įstaiga ar organizacija.

Lėšų trūkumas yra viena pagrindinių kliūčių kultūros paveldo apsaugai Lietuvoje: valstybės lėšomis per metus sutvarkoma tik 15–20 kultūros paveldo objektų. ES struktūrinių fondų lėšos kultūros paveldui buvo skiriamos ribotai – didžiąja dalimi per viešosios turizmo infrastruktūros plėtros priemones. Šis veiksnys lėmė, kad finansuojamas buvo kultūros paveldo objektų pritaikymas turizmo reikmėms, tačiau investicijų stokojo kultūros paveldo objektai, kurių tikslas buvo tenkinti kitus visuomenės ar vietos bendruomenės poreikius – ypač kultūrinius.

Nekilnojamojo kultūros paveldo ir kilnojamųjų kultūros vertybių apsaugos, kultūros paveldo apskaitos bei kitas įstatymų ir kitų teisės aktų pavestas funkcijas Lietuvoje vykdo Kultūros paveldo departamentas prie LR Kultūros ministerijos (toliau – KPD). KPD 2020 m. lapkričio mėnesio duomenimis, Savivaldybėje buvo 315 nekilnojamojo kultūros paveldo objektų, įrašyti į kultūros vertybių registrą; iš jų 133 statusas buvo „Valstybės saugomas“. Į valstybinės reikšmės kultūros paveldo objektų sąrašą, į pasaulio paveldo objektų sąrašą ar Hagos konvencijos sąrašą įtrauktų objektų Savivaldybėje nagrinėjamu momentu nebuvo. Pagal reikšmingumo lygį nacionalinės reikšmės objektų buvo 52, regioninės reikšmės – 164, vietinės reikšmės – 20. Iš nacionalinės reikšmės objektų 24 buvo archeologiniai, 26 istoriniai, 24 memorialiniai, 8 mitologiniai, 4 kraštovaizdžio, 3 architektūriniai, 1 sakraliniai, 2 inžineriniai. Daugiausia yra laidojimo vietų (kapinių). Kultūros paveldo objektų sancaupos arealai yra išsibarstę visoje Savivaldybės teritorijoje.

Savivaldybėje svarbiausi kultūros paveldo objektai ir vietovės, priklausantys kultūros paminklų kategorijai, yra Šakališkių piliakalnis su gyvenvieta, Padovinio piliakalnis su gyvenvieta,

⁴⁰ <http://www.marsc.lt/mgivykerenginiai/1>

Lakinskių piliakalnis su gyvenvieta, Liudvinavo piliakalnis su gyvenvieta, vad. Lapiakalniu, Nendrių kapinynas, Varnupių piliakalnis, vad. Kirvakalniu, Piliakalnių piliakalnis.

Pagrindiniai valstybės saugomi kultūros paveldo objektai Savivaldybėje yra rašytojo A. Matučio tėviškės sodyba, rašytojo K. Borutos tėviškė, Sasnavos Šv. M. Marijos vardo bažnyčios statinių kompleksas, Sasnavos klebonija, aviacijos konstruktoriaus A. Gustaičio sodybos vieta, vad. Gustaityne, Šunskų Šv. Marijos Magdalietės bažnyčios statinių kompleksas, V. Bielskaus ir P. Bielskaus giminės sodybos vieta, vad. Bielskyne, bei savivaldybės kaimų senosios kapinės.

Savivaldybės administracija kiekvienais metais savo biudžete numato lėšų kultūros paveldo objektų apsaugos, tvarkymo ir priežiūros darbams (vien tik 2019 metais nekilnojamojo kultūros paveldo tvarkymui buvo skirta 120 tūkst. Eur, už kuriuos atlikti įvairių kultūros paveldo objektų tvarkybos darbai: užbaigti Marijonų vienuolyno stogo ir Marijampolės Šv. arkangelo Mykolo bažnyčios, marijonų vienuolyno statinių komplekso spaustuvės pastato stogo tvarkybos darbai; tęsiami visuomenės veikėjo Andriaus Bulotos sodybos namo tvarkybos darbai). Einamuosius tvarkymo darbus savo teritorijos kultūros paveldo objektuose taip pat vykdo seniūnijos. Visgi skiriami lėšų nepakanka – dalies kultūros paveldo būklė nėra gera.

Visgi esamų turistų ir bendruomenės poreikiams pritaikytų objektų panaudojimo ir rinkodaros priemonių analizė rodo, kad dažniausiai į kultūros paveldo objektus žiūrima kaip į atskirus turistų traukos objektus, nesiejant kultūros paveldo objektų tarpusavyje. Aktualios turizmo plėtros Lietuvoje tendencijos rodo, kad kelionių Lietuvoje metu vietiniai turistai užsiima trimis skirtingomis veiklomis. Dažniausiai pasitaikančios – ramus poilsis gamtoje, gamtos ir kultūros objektų lankymas. Lyginant veiklas, kuriomis užsiimama paprastojo, ilgojo savaitgalio ir kasmetinių atostogų metu, galima pastebėti, jog tendencijos išlieka panašios, tačiau paprastą savaitgalį gyventojai pasirenka veiklai labiau koncentruotai: gamtos ir kultūros objektų lankymas išlieka dažna veikla, o ramus poilsis, lankymasis restoranuose ir kitos veiklos – retesnės. Per atostogas turistai yra linkę nuveikti daugiau, ypač aktyviai poilsiauti gamtoje, apsilankyti kavinėje ar kultūros renginyje. Didelio turistinio patrauklumo paskutiniaisiais metais susilaukė sėkmingai Lietuvoje plėtojami turizmo produktai – pažintiniai takai, jungiantys į ne tik kultūros, bet ir gamtos paveldo objektus. Duomenys rodo, kad kultūros paveldo objektus apimantys pažintiniai takai, kaip atskiras turistinis produktas, Savivaldybėje išplėtoti silpnai⁴¹.

2.3.5. Jaunimo politika

Jaunimo politikos tendencijos Lietuvoje. Aktyviai veikiančios jaunimo organizacijos, didėjantis poreikis ugdyti atsakingas asmenybes, kurios geba prisitaikyti prie kintančių šiandienos sąlygų, uždaviniai susiję su ekonomikos augimu bei darbo vietų kūrimu, lėmė sparčią jaunimo politikos plėtrą Lietuvoje.

Lietuvoje yra sukurta teisinė bazė ir institucinė sistema jaunimo politikai formuoti ir įgyvendinti. 2003 m. patvirtintas Jaunimo politikos pagrindų įstatymas. Šiame įstatyme įtvirtintos pagrindinės jaunimo politikos sąvokos, nustatomi šios politikos įgyvendinimo principai, apibrėžiamos jaunimo politikos sritys. Itin svarbi įstatymo dalis – jaunimo politiką organizuojančių ir valdančių institucijų įtvirtinimas nacionaliniame ir savivaldybių lygmenyje. Įgyvendinant Jaunimo politikos plėtros savivaldybėse 2007–2009 m. programą, buvo patvirtinti teisės aktai, reglamentuojant savivaldybių jaunimo reikalų koordinatorių veiklą, Jaunimo politikos savivaldybėse kokybės vertinimo metodikos ir jaunimo politikos savivaldybėse kokybės vertinimo aprašas; savivaldybių jaunimo reikalų tarybų tipiniai nuostatai, atvirųjų jaunimo centrų ir erdvių koncepcija. 2010 m. Lietuvos Respublikos Vyriausybė patvirtino Nacionalinę jaunimo politikos plėtros 2011–2019 m. plėtros programą, pagrindinį dėmesį skyrusią jaunimo ugdymui, darbo su jaunimu plėtrai bei kokybiško bendradarbiavimo su organizacijomis, žinybomis bei sektoriais užtikrinimui. Remiantis EK rekomendacijomis, suformuota užimtumo garantijų jaunimui sistema.

⁴¹ 2020 metais veikė du takai: gamtinis pažintinis takas Amalvo pelkėje (ilgis apie 0,23 km), Buktos gamtinis-pažintinis takas (ilgis apie 2,00 km.).

2013 m. patvirtintas Jaunimo garantijų iniciatyvos įgyvendinimo planas; 2014 metais patvirtintas Jaunimo garantijų iniciatyvos įgyvendinimo tvarkos aprašas ir kt.

Įvairios įstaigos ir organizacijos tiek iš valstybinio, tiek iš nevyriausybinio sektoriaus įgyvendina veiklas jaunimui. Jaunimo politiką organizuojančių ir valdančių institucijų sistema Lietuvoje yra įtvirtinta nacionaliniame ir vietos lygmenyje. Pagrindinės institucijos nacionaliniame lygmenyje veikia ir įstatymų leidžiamojame, ir vykdomojame valdžioje: LRS veikianti Jaunimo ir sporto reikalų komisija, SADM, Jaunimo reikalų departamentas prie SADM (JRD), Jaunimo reikalų taryba. Šių institucijų veiklos analizė rodo, kad didžioji dalis jaunimo politikos įgyvendinimo priemonių buvo renginiai (pvz., 2019 m. Jaunimo reikalų departamentas prie SADM organizavo 73 įvairaus formato renginius visoje Lietuvoje, kuriuose dalyvavo 896 dalyviai; buvo įgyvendinti devyni skirtingi renginių formatai: mokymai, konsultacijos, konferencijos, diskusijos, tinklo susitikimai, mokomieji vizitai, seminarai, įvadiniai savivaldybių jaunimo reikalų koordinatorių (toliau – JRK) mokymai ir tarptautiniai renginiai). JRD duomenimis 2019 m. gruodžio 2 d. šalyje veikė 40 atviri jaunimo centrai (AJC) ir 66 atviros jaunimo erdvės (AJE).

Jaunimo politikos įgyvendinimas Savivaldybėje. 2019 m. pab. Savivaldybėje gyveno 9843 jauni asmenys (nuo 14 iki 29 m. amžiaus). Jaunimo politikos įgyvendinimo Savivaldybėje pagrindai ir institucinė sąranga suformuota dar 2011 metais (sudaryta Jaunimo reikalų taryba (JRT), patvirtinti jos nuostatai). Šiuo metu darbo su jaunimu taip pat vykdo Užimtumo tarnybos prie SADM Kauno klientų aptarnavimo departamento Marijampolės jaunimo užimtumo skyrius, Marijampolės savivaldybės vaiko dienos centrai, Marijampolės jaunimo organizacijų taryba „Apskritas stalas“, nevyriausybines jaunimo ar su jaunimu dirbančios organizacijos, neformalios jaunimo grupės ir kt. organizacijos.

Įgyvendinant jaunimo politiką, 2011–2014 ir 2015–2018 metais vykdytos Marijampolės savivaldybės jaunimo užimtumo programos. 2018 metais patvirtinta Marijampolės savivaldybės jaunimo politikos įgyvendinimo 2019–2022 metais programa, kuri yra tęsinys anksčiau vykdytų užimtumo programų. Jose numatytomis priemonėmis siekiama gerinti vaikų ir jaunimo užimtumą, socialinių įgūdžių formavimą, jauno žmogaus tobulinimo ir savęs realizavimo visuomenėje sąlygas, padėti spręsti jaunimo problemas. Programų rėmuose finansuojami į jaunimą orientuoti projektai. Paskutiniaisiais metais programos vykdymui skiriamų lėšų suma didėjo. Vien 2019 metais programos projektams įgyvendinti buvo skirta 31 tūkst. eurų.

2014 metais Marijampolės moksleivių kūrybos centre buvo įkurtas Atviras jaunimo centras (AJC), kuris Savivaldybės jaunimui teikia socialines ir pedagogines paslaugas. Vien per 2019 metais AJC organizavo 39 įvairaus pobūdžio veiklas (mokymus, stovyklas, išvykas ir pan.), kuriose dalyvavo 879 asmenys; buvo įgyvendintos dvi neformaliojo ugdymo programos; įvykdytos 28 išvykos į Liudvinavo ir Balsupių seniūnijas mobiliam darbui su jaunimu. AJC praktiką atliko 4 asmenys, savanoriavo 5 jauni žmonės. Visgi pažymėtina, kad AJC veikla aprėpė nedidelę dalį Savivaldybės teritorijos (Marijampolės miestą ir dvi seniūnijas), tad reikalinga plėtoti mobilios darbo su jaunimu paslaugas.

2.3.6. Sveikatos apsauga

Gyventojų sveikatos tendencijos. Lietuvos sveikatos 2014–2025 m. programa (toliau – LSP) nustato nacionalinius sveikatinimo veiklos tikslus ir uždavinius, siekiamus sveikatos lygio rodiklius, kurie būtini siekiant įgyvendinti Lietuvos pažangos strategiją „Lietuva 2030“. LSP strateginis tikslas – pasiekti, kad 2025 metais šalies gyventojai būtų sveikesni ir gyventų ilgiau, pagerėtų gyventojų sveikata ir sumažėtų sveikatos netolygumai. Siekiant strateginio Lietuvos sveikatos programos tikslo, vertinamas vienas esminis rodiklis – vidutinė tikėtina gyvenimo trukmė⁴². Lietuvos gyventojų vidutinės būsimo gyvenimo trukmės ilgėjimas visų pirma yra

⁴² Vidutinė tikėtina gyvenimo trukmė – tikimybinis rodiklis, rodantis, kiek vidutiniškai metų gyvens kiekvienas gimęs arba sulaukęs tam tikro amžiaus žmogus, jeigu visą būsimą tiriamosios kartos gyvenimą kiekvienos gyventojų amžiaus grupės žmonių mirtingumas nekis.

siejamas su nuosekliu ankstyvųjų (iki 65 m. amžiaus) mirčių skaičiaus mažėjimu, sveiko gyvenimo trukmės ilgėjimu, atitolinus ligų atsiradimą bei jų lemiamas mirtis.

Lyginant Savivaldybės gyventojų vidutinę tikėtiną gyvenimo trukmę su Lietuvos vidurkiu matyti, kad Savivaldybėje jau 2016 metais ji buvo didesnė nei LSP suplanuotas (numatyta) rodiklio siekinys 2020 metams (75,8 m.). Jeigu pavyktų sumažinti priešlaikinių mirčių dėl tokių priežasčių, kaip kraujotakos sistemos ligos, piktybiniai navikai ar išorinės mirties priežastys, vidutinės tikėtinės gyvenimo trukmės rodiklis turėtų dar gerokai padidėti.

2.61 lentelė. Vidutinė tikėtina gyvenimo trukmė

	2015	2016	2017	2018	2019
Lietuvos Respublika	74,47	74,83	75,69	75,91	76,43
Marijampolės apskritis	74,14	74,75	75,86	75,41	76,25
Marijampolės sav.	75,45	76,11	77,32	77,20	78,46

(šaltinis: LSD)

Remiantis duomenimis apie išvengiamą mirtingumą⁴³ galima spręsti apie sveikatos priežiūros ir sveikatos politikos įtaką gyventojų sveikatai. Statistiniai duomenys⁴⁴ rodo, kad Savivaldybėje 25,7 proc. visų mirčių galima išvengti, o šalies vidurkis buvo 30,5 proc. Taigi pagal šį rodiklį Savivaldybė patenka tarp savivaldybių, kuriose situacija yra patenkinama.

Paskutiniaisiais metais Savivaldybėje gyventojų apsilankymo pas gydytojus rodiklis buvo palyginti didelis (pvz., 2019 metais siekė 9,8/gyv., o šalies vidurkis atitinkamu laikotarpiu buvo 9,5 /gyv.).

Tyrimais įrodyta, kad gera vaiko sveikata lemia gerą asmens sveikatą vėlesniais gyvenimo tarpsniais. Savivaldybėje kūdikių (vaikų iki 1 m. amžiaus) mirtingumo rodiklis 2019 metais siekė 1,9/1000 gyvų gimusių kūdikių, o šalies vidurkis atitinkamu laikotarpiu buvo 3,3/1000 gyvų gimusių kūdikių.

Tuberkuliozė – visuomenei pavojinga infekcija, kadangi tuberkuliozės bakterijos nuo sergančio asmens plinta gana lengvai, be to, valstybei brangiai kainuoja, nes ligoniai ilgai (apie 80 dienų) gydomi specializuotuose tuberkuliozės stacionaruose, ligonių gydymas ir priežiūra užtrunka ilgai (6–24 mėn., o kartais ir ilgiau). Savivaldybėje sergamumas tuberkulioze 2019 metais siekė 22,3/100 000 gyv., o šalies vidurkis atitinkamu laikotarpiu buvo 31,3/100 000 gyv.

Nagrinėjant nelaimingų atsitikimų darbe, buityje ir laisvalaikio metu tendencijas, pažymėtina, kad Savivaldybėje 2019 metas asmenų, žuvusių ar sunkiai sužalotų dėl nelaimingų atsitikimų darbe skaičiaus rodiklis siekė 0,6/10 000 gyv., o šalies vidurkis atitinkamu laikotarpiu buvo 1,0/10 000 gyv.

Savivaldybėje 2019 m. susižalojimų dėl nukritimų tarp 65+ amžiaus asmenų rodiklis siekė 117,2/10 000 gyv., o šalies vidurkis atitinkamu laikotarpiu buvo 145,1/10 000 gyv.

Nagrinėjant neįgalumo tendencijas, pažymėtina, kad Lietuvoje 2019 metais daugiau kaip 11 tūkst. darbingo amžiaus gyventojų (nuo 18 m. iki pensinio amžiaus) buvo pripažinti neįgaliais (beveik 1 % darbingų gyventojų). Savivaldybėje darbingo amžiaus asmenų, pirmą kartą pripažintų neįgaliais, rodiklis siekė 66,2/10.000 gyv., o šalies vidurkis atitinkamu laikotarpiu buvo 61,6/ 10 000 gyv.

Užkrečiamųjų ligų ir AIDS centro duomenys rodo, kad sergamumo žarnyno infekcinėmis ligomis rodiklis Savivaldybėje siekė 92,7/10 000 gyv., o šalies vidurkis atitinkamu laikotarpiu buvo 72,0/10 000 gyv.

Laisvalaikis – laikas, kurio metu mažinamas organizmo nuovargis nuo fizinio ir emocinio krūvio, o tai turi teigiamos įtakos psichologinei būklei, tačiau laisvalaikio metu yra didesnė rizika patirti traumas. Valstybei ir savivaldybėms menkai kontroliuojant laisvalaikio leidimo vietas ir juose veikiančių įstaigų veiklą, didėjo alkoholinių gėrimų vartojimas paplūdimiuose ir kitose

⁴³ Išvengiamas mirtingumas – tai mirtingumas, nulemtas ligų (ar būklių), kurių galima išvengti taikant žinomas efektyvias prevencines ir/ar diagnostikos ir/ar gydymo priemones.

⁴⁴ čia ir toliau skyrįje remiamasi Marijampolės savivaldybės visuomenės sveikatos stebėsenos 2018 m. ataskaita.

laisvalaikio leidimo vietose. Savivaldybėje paskutiniaisiais metais mirtingumo dėl atsitiktinių paskendimų rodiklis buvo palyginti nedidelis (pvz., 2019 metais siekė 1,9 / 100.000 gyv., o šalies vidurkis atitinkamu laikotarpiu buvo 4,9/100 000 gyv.).

Nagrinėjant gyvenimo būdo, gyvensenos⁴⁵ kultūros tendencijas, pažymėtina, kad Lietuvoje dėl narkotinių ir psichotropinių medžiagų vartojimo (F11, F12, F14, F15, F16, F19, X41, X42, X61, X62, Y11, Y12) kasmet miršta apie 100 asmenų. Savivaldybėje 2019 m. mirtingumo dėl priešasčių, susijusių su narkotikų vartojimu rodiklis 0/100 000 gyv., o šalies vidurkis atitinkamu laikotarpiu buvo 2,9/100 000 gyv.

Alkoholio vartojimas sukelia sunkias socialines pasekmes bei sveikatos sutrikimus, kurie gali baigtis ir mirtimi. Remiantis tyrimų duomenimis, mažinant alkoholinių gėrimų kainas ir plečiant pardavimo vietų tinklą, didėja alkoholinių gėrimų vartojimas ir su tuo susijusių mirčių skaičius. Savivaldybėje 2019 metais mirtingumo dėl priešasčių, susijusių su alkoholio vartojimu (E24.4, F10, G31.2, G40.5, G62.1, G72.1, I42.6, K29.2, K70, K85.2, K86.0, P04.3, X45, X65, Y15), rodiklis siekė 16,7/100 000 gyv., o šalies vidurkis atitinkamu laikotarpiu buvo 19,1/100 000 gyv.

Šioje vietoje reikalinga pažymėti, kad alkoholio vartojimo tarp Lietuvos mokinių rodikliai nuolat gerėjo po piko 2003 metais, kai 98 proc. moksleivių pripažino, kad bent kartą gyvenime vartojo alkoholio, o 77 proc. pripažino, kad alkoholį gėrė per 30 dienų iki apklausos. Situacijos gerėjimą šiuo požiūriu Lietuvoje rodo ir palyginimas su kitomis šalimis. Alkoholio vartojimas išlieka problema, tačiau situacija 2020 metais buvo geriausia nuo 2003 m. Toks pagerėjimas siejamas su nacionalinio lygmens priemonių, kuriomis siekiama sumažinti alkoholio vartojimą, taikymu.

Apibendrinant gyventojų sveikatos tendencijas Savivaldybės, pažymėtina, kad paskutiniaisiais metais bendra situacija gerėjo: 50 unifikuotų pagrindinių rodiklių sąrašo Savivaldybėje 19 rodiklių (2018 m. buvo 14, 2017 m. – 10, 2016 m. – 12, 2015 m. – 13 rodiklių) patenka į grupę savivaldybių, kurių situacija yra geriausia lyginant su šalies vidurkiu.⁴⁶ Pagal keturis rodiklius patenkama į grupę savivaldybių, kurių situacija yra prasčiausia lyginant su šalies vidurkiu⁴⁷. Pagal likusiuosius 24 unifikuotus rodiklius patenka į grupę savivaldybių, kurių situacija yra patenkinama, lyginant su šalies vidurkiu.

Savivaldybėje kasmet vykdoma Visuomenės sveikatos rėmimo specialioji programa. Iš viso šiai programai įgyvendinti 2019 metais buvo skirta 36.200 Eur (2018 m. – 38 200 Eur, 2017 m. – 26 300 Eur). Programos lėšomis 2019 metais įgyvendinta 40 visuomenės sveikatinimo projektų.

Sveikatos priežiūros paslaugų infrastruktūra ir ištekliai. Lietuvos sveikatos programoje numatyta centralizuotai teikti sveikatos priežiūros paslaugas, kurioms reikia sudėtingos technologinės įrangos ir siauros specializacijos bei aukštos kvalifikacijos specialistų. Taip pat numatoma decentralizuotai, arčiau paciento gyvenamosios vietos, teikti sveikatos priežiūros paslaugas, kurioms nereikia sudėtingos technologinės įrangos.

Vertinant sveikatos priežiūros paslaugų prieinamumą ir jų efektyvumą svarbūs rodikliai yra praktikuojančių gydytojų, odontologų ir slaugytojų skaičius, tenkantis 10.000 gyventojų. Paskutinių metų duomenys rodo, kad Savivaldybėje slaugytojų ir akušerių, odontologų tankis buvo mažesnis, nei šalyje.

⁴⁵ Gyvensena – įpročių ir papročių visuma, veikiama, keičiama, skatinama socializacijos proceso per visą žmogaus gyvenimą. Gyvenseną sudaro mitybos, fizinio aktyvumo, alkoholio bei tabako vartojimo ir kiti įpročiai, taip pat požiūris į save ir kitus.

⁴⁶ Šie rodikliai buvo: vidutinė tikėtina gyvenimo trukmė; mirtingumas dėl išorinių priešasčių (V01–Y98) 100.000 gyventojų; standartizuotas mirtingumas dėl išorinių priešasčių (V01–Y98) 100.000 gyventojų; mokinių, gaunančių nemokamą maitinimą mokyklose, skaičius 1 000 gyventojų; socialinės pašalpos gavėjų skaičius 1.000 gyventojų; susižalojimo dėl nukritimo atvejų skaičius (W00–W19) 65+ m. amžiaus grupėje 10.000 gyventojų; mirtingumas dėl nukritimo (W00–W19) 100.000 gyventojų; standartizuotas mirtingumas dėl nukritimo (W00–W19) 100.000 gyventojų; mirtingumas dėl priešasčių, susijusių su narkotikų vartojimu; standartizuotas mirtingumas dėl priešasčių, susijusių su narkotikų vartojimu, 100.000 gyventojų; sergamumas ŽIV (B20–B24) ir lytiškai plintančiomis ligomis (A50–A64) 10.000 gyventojų; mirtingumas nuo piktybinių navikų (C00–C97) 100.000 gyventojų ir kt.

⁴⁷ Šie rodikliai buvo: nusikalstamos veikos, susijusios su disponavimu narkotinėmis medžiagomis ir jų kontrabanda (nusikaltimai); tikslinės populiacijos dalis (%) dalyvavusieji vaikų krūminių dantų dengimo silantinėmis medžiagomis programoje; mirtingumas nuo cerebrovaskulinių ligų (I60–I69) 100.000 gyventojų; standartizuotas mirtingumas nuo cerebrovaskulinių ligų rodiklis (I60–I69) 100.000 gyventojų.

Dar vienas rodiklis, apibūdinantis medicinos personalo prieinamumą ir jo pasiskirstymą – šeimos gydytojų skaičius. Į šio rodiklio skaičiavimus įtraukti tik praktikuojantys šeimos gydytojai, t.y. asmenys, turintys universitetinį medicininį išsilavinimą (gydytojo diplomą), galiojančias licencijas ir teikiantys asmens sveikatos priežiūros paslaugas pacientams. Savivaldybėje šeimos medicinos paslaugas teikiančių gydytojų rodiklis 2019 metais siekė 5,9/10 000 gyv., o šalies vidurkis atitinkamu laikotarpiu buvo 7,2/10 000 gyv.

2.62 lentelė. Praktikuojančių gydytojų, odontologų ir slaugytojų skaičius, tenkantis 10 tūkst. gyventojų

		2015	2016	2017	2018	2019
Slaugytojas ir akušeris	Lietuvos Respublika	80,2	80,8	79,7	80,7	80,6
	Marijampolės apskritis	53,3	54	52,6	53,4	54,8
	Marijampolės sav.	63,6	63,1	62,8	64,1	64,7
Gydytojas	Lietuvos Respublika	43,6	45	45,3	45,9	45,7
	Marijampolės apskritis	23,4	24	23	23,2	24,1
	Marijampolės sav.	30,1	30,7	29,6	31,3	31,2
Odontologas	Lietuvos Respublika	9,2	9,8	10	9,8	9,5
	Marijampolės apskritis	6,6	7,4	7,1	7,1	6,7
	Marijampolės sav.	7,2	9,2	8,8	8,4	7,8

(šaltinis: LSD)

2019 m. pab. Savivaldybėje pirminės sveikatos priežiūros paslaugas teikė viešoji įstaiga Marijampolės pirminės asmens sveikatos priežiūros centras (toliau – PSPC) ir 15 privačių pirminės sveikatos priežiūros įstaigų (toliau – privačios PSP).

Marijampolės pirminės asmens sveikatos priežiūros centro paslaugų tendencijos. Prie PSPC 2019 m. pab. buvo prisirašę 19,12 tūkst. gyventojų (apie 33 proc. visų gyventojų), o prie privačių PSP įstaigų – 41,76 tūkst. gyventojų (67 proc.). 2015–2019 metais prie įstaigos prisirašiusių asmenų skaičius sumažėjo 14,45 proc. (2015 m. pab. buvo 22,35 tūkst. prisirašiusių). Prisiregistravusių asmenų skaičiaus mažėjimą lėmė ne tik natūralios priežastys (pvz., 2019 m. mirė 277 asmenys), bet taip pat ir gyventojų perėjimas į kitas gydymo įstaigas. Prisirašiusių asmenų skaičiaus mažėjimas turėjo įtakos daugelio veiklos rodiklių mažėjimui (tokių, kaip apsilankymų skaičiaus pas gydytojus, psichikos dienos stacionaro lovdienų skaičius ir pan.).

2015 metais PSPC pradėjo veikti Palaikomojo gydymo ir slaugos skyrius. 2019 m. iš Privalomojo sveikatos draudimo fondo biudžeto lėšų čia buvo gydomi 442 pacientai (2018 metais – 454).

Siekiant gerinti paslaugų kokybę ir tokiu būdu didinti prisirašiusių skaičių paskutiniiais metais vykdyta keletas investicinių projektų (2019 metais įgyvendintas projektas „Sveikatos priežiūros paslaugų modernizavimas bei paslaugų kokybės gerinimas VšĮ Marijampolės pirminės sveikatos priežiūros centre“, kurio rėmuose įsigytas stacionarus bekontaktis tonometras. Palaikomojo gydymo ir slaugos skyriaus pacientų fizinės sveikatos gerinimui, raumenų stimuliacijai ir skausmo mažinimui, gyvenimo kokybės gerinimui įsigytas magnetoterapijos įrenginys. Taip pat įsigytos elektrinės funkcinės lovos su priešpraguliniais čiužiniais, gerinančiais fizinę sveikatą, ir tai yra labai svarbu ilgai besigydančių pacientų gyvenimo kokybei. Atlikti vaikų ir paauglių psichikos sveikatos kabineto remonto darbai. Pradėtas vykdyti projektas „Marijampolės pirminės sveikatos priežiūros centro paslaugų kokybės gerinimas ir veiklos efektyvumo didinimas“, kurio metu bus atnaujinta infrastruktūra: atlikti slaugos ir palaikomojo gydymo skyriaus, tiesiogiai stebimo trumpo gydymo kurso kabineto, priklausomybės nuo opioidų pakaitinio gydymo kabineto paprastojo remonto darbai, įsigyti medicinos įrangą, reikalingą vaikų ligų ir vyresnio amžiaus asmenų ligų profilaktikai, prevencijai, ankstyvajai diagnostikai ir slaugai.

Marijampolės ligoninės paslaugų tendencijos. Viešoji įstaiga Marijampolės ligoninė (toliau – ML) – regiono lygmens daugiaprofilinė sveikatos priežiūros įstaiga, teikianti antro lygio stacionarias asmens sveikatos priežiūros paslaugas ir specializuotas medicininės ambulatorinės paslaugas. Lietuvoje hospitalizacijos rodiklis yra žymiai aukštesnis, negu Europos Sąjungos šalyse, todėl siekiama sumažinti brangiai kainuojančių stacionariųjų hospitalizacijų skaičių, gerinant ambulatorinės sveikatos priežiūros paslaugų prieinamumą ir kokybę.

2.63 lentelė. VŠĮ Marijampolės ligoninės veiklos rodiklių dinamika

Veiklos rodiklio pavadinimas	2015	2019
Stacionariųjų paslaugų apimtys (hospitalizacijos atvejų skaičius)	11 747	11 304
Akušerinės pagalbos apimtys (gimdymų skaičius)	416	359
Operacijų skaičius / iš jų nakties metu 20.00–6.00 val.	2667/170	3096/161
Stacionariųjų lovų skaičius (su reanimacija, reabilitacija, slauga)	331	307
Lovadienių skaičius	87 923	87 602
Vidutinė gulėjimo trukmė	7,48	7,75
Lovos funkcionavimas	265,63	298,98
Lovos apyvarta	35,49	38,58
Dienos chirurgijos atvejų skaičius	1345	1957
Dienos stacionaro atvejų skaičius	5162	6260
Ambulatorinės chirurgijos atvejų skaičius	515	715
Hemodializių skaičius	3343	2957
Kompiuterinių tomografijų skaičius	4367	4532
Ambulatorinių ligonių apsilankymų skaičius	182 357	165 843
Ambulatorinių ligonių konsultacijų skaičius	122 634	108 795
Priėmimo-skubios pagalbos skyriaus apsilankymų skaičius	10 444	25 787

(šaltinis: ML)

2019 m. ML stacionare buvo hospitalizuotas 11 304 pacientas. Palyginti su 2015 m., hospitalizacijų skaičius nežymiai sumažėjo. Aktyvaus gydymo hospitalizacijų skaičius taip pat mažėjo⁴⁸. Lietuvoje hospitalizacijos rodiklis yra žymiai aukštesnis, negu Europos Sąjungos šalyse, todėl siekiama sumažinti brangiai kainuojančių stacionariųjų hospitalizacijų skaičių, gerinant ambulatorinės sveikatos priežiūros paslaugų prieinamumą ir kokybę. Vidutinė gulėjimo trukmė nagrinėjamu laikotarpiu nežymiai išaugo, palyginti su 2015 m. Augant vidutinei gulėjimo trukmei lovadienių skaičius didėjo⁴⁹. Mažėjant gimstamumui, gimdymų skaičius ML paskutiniaisiais metais sumažėjo nuo 416 iki 359).

Atsižvelgiant į hospitalizavimo rodiklius, lovos užimtumą ir įgyvendinant Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2015 m. gruodžio 9 d. nutarimu Nr. 1290 patvirtintą ketvirtojo sveikatos sistemos plėtros ir ligoninių tinklo konsolidavimo etapo planą, ML nuo 2018 m. rugsėjo 1 d. sumažintas stacionaro lovų skaičius iki 307, iš jų aktyvaus gydymo iki 200, 2019 m. lovų skaičius nesikeitė. Nuo 2019 m. laikinai sustabdyta licencija teikti tuberkuliozės paslaugas, kadangi pagal reikalavimus ML negalėjo užtikrinti pulmonologo darbo visą parą⁵⁰.

ML teikiamos dienos stacionaro ir dienos chirurgijos paslaugos, jų skaičius kasmet didėja. Šių paslaugų plėtra – vienas svarbiausių Marijampolės ligoninės veiklos optimizavimo uždavinių.

ML teikiamų hemodializės paslaugų apimtys kasmet mažėja. Marijampolės mieste veikia trys gydymo įstaigos, kuriose teikiama ši paslauga, be to esant didelei pažangai medicinoje mažėja pacientų skaičius, kuriems reikalinga ši paslauga.

Siekiant gerinti paslaugų kokybę, paskutiniaisiais metais vykdyti keletas investicinių ir paslaugų kokybės gerinimo projektų, iš kurių paminėtini „Galvos smegenų kraujotakos ligų profilaktikos, diagnostikos ir gydymo paslaugų kokybės ir prieinamumo gerinimas VŠĮ Marijampolės ligoninėje“,

⁴⁸ Aktyvaus gydymo skyriais laikomi visi stacionarines paslaugas teikiantys skyriai, išskyrus slaugos ir palaikomojo gydymo, paliatyviosios pagalbos, reabilitacijos, psichiatrijos ir tuberkuliozės skyrius.

⁴⁹ Vidutinė gulėjimo trukmė labai priklauso nuo to, kiek pacientų esama psichiatrijos, slaugos ir palaikomojo gydymo bei paliatyviosios pagalbos profiluose, kuriuose pacientai gydomi ilgai.

⁵⁰ Tam reikia 5 pulmonologų etatų, o ML dirbo tik vienas pulmonologas. Tai viena iš gydytojų specialybių, kurių labai trūksta.

„Inonatyvus LEAN procesų valdymas Lenkijos-Lietuvos pasienio ligoninėse“. 2020 metais pagal Klimato kaitos programos priemonę „Atsinaujinančių energijos išteklių (saulės, vėjo, geoterminės energijos, biokuro ar kitų) panaudojimas visuomeninės ir gyvenamosios (įvairių socialinių grupių asmenims) paskirties pastatuose“ ML skirtas finansavimas vykdyti projektą „Atsinaujinančių energijos šaltinių (saulės elektrinės) diegimas VšĮ Marijampolės ligoninėje“ (skirta 64,72 tūkst. eurų).

Marijampolės greitosios medicinos pagalbos stoties paslaugų tendencijos. Greitąją medicinos pagalbą Marijampolės, Kazlų Rūdos ir Kalvarijos savivaldybių gyventojams teikia Viešoji įstaiga Marijampolės greitosios medicinos pagalbos stotis (toliau – GMPS). 2019 m. GMPS medicinos paslaugas teikė 6 greitosios medicinos pagalbos (GMP) brigados, iš jų po vieną Kalvarijos ir Kazlų Rūdos budėjimo postuose. Brigadų skaičius paskutiniaisiais metais nesikeitė.

2.64 lentelė. Marijampolės GMPS suteiktų greitosios medicinos pagalbos paslaugų apimtys

Paslauga	2015	2019
GMP išvykimų skaičius	17 155	16 433
GMP suteiktų paslaugų skaičius	16 078	15 828
GMP suteiktų paslaugų skaičius 1.000-čiui gyventojų	193,8	205,2
Suteikta GMP pagalba: nelaimingų atsitikimų dalis, %	11,2	9,3
Suteikta GMP pagalba: ūmių susirgimų ir būklių dalis, %	70,8	74,5
Suteikta GMP pagalba: nėštumo ir pogimdyminio laikotarpio patologijų dalis, %	0,3	0,1
Suteikta GMP pagalba: gimdyvių ir ligonių pervežimų dalis, %	17,7	16,1

(šaltinis: GMPS)

GMPS paslaugų apimtys nagrinėjamu laikotarpiu nežymiai sumažėjo, paslaugų efektyvumas augo (mažėjo išvykimo be rezultatų, atsakytų atvejų dėl iškvietimo nepagrįstumo ir atsisakiusiųjų skaičiaus). Lyginant su šalies duomenimis, matyti, kad Marijampolės regione šių paslaugų poreikis yra 15 proc. mažesnis⁵¹. Visgi pažymėtina, kad kasmet gyventojai vis dažniau naudojami GMPS paslaugomis. GMPS suteikiamų paslaugų struktūra taip pat skiriasi (pavyzdžiui, Marijampolės GMPS gerokai daugiau suteikia gimdyvių ir ligonių pervežimo paslaugų (Lietuvoje – 11,5), mažiau – pagalbos nelaimingų atsitikimų atveju paslaugų (Lietuvoje – 12,6).

Pažymėtina prasta GMPS personalo struktūra pagal amžių: iki 35 m. amžiaus – 2 asmenys, 35–44 m. – 2, 45–54 m. – 7, 55–64 m. – 13, 65 m. – 1. Pažymėtina, kad daugiau nei 15 metų šalies aukštojo mokslo įstaigose nėra ruošiami skubiosios medicinos pagalbos slaugos specialistai greitosios medicinos pagalbos tarnybai. Ruošiami tik slaugytojai, kurie, baigę studijas, negali dirbti greitojoje pagalba be papildomos skubiosios pagalbos specializacijos.

Siekiant pagerinti paslaugos teikimo kokybę, GMP automobiliams reikalingi dirbtinės plaučių ventiliacijos aparatai, GMP kvietimo kortelės F.110/a. pildymo skaitmenizavimo sprendiniai, reikalingi modernūs ir tvirti, dideliu svoriu gabenti pritaikyti greitosios automobilio neštuvai.

2.3.7. Socialinė apsauga

Socialinių paslaugų poreikius lemiančių veiksnių tendencijos. Anksčiau buvo minėta, kad paskutiniaisiais metais neto migracijos rodiklis Savivaldybėje buvo neigiamas, natūralus gyventojų prieaugis buvo neigiamas, o bendras savivaldybės gyventojų skaičius mažėjo (savivaldybės gyventojų skaičius 2016–2020 metais sumažėjo 5,83 proc.). Visa tai turėjo neigiamos įtakos gyventojų amžiaus struktūrai: medianinis gyventojų amžius išaugo nuo 43 iki 45 m., o demografinės senatvės koeficientas padidėjo nuo 119 iki 130. Demografinės situacijos ir gyventojų amžiaus struktūros pokyčiai turi įtakos naujų socialinių problemų atsiradimui ir dėl to auga naujų

⁵¹ GMP suteiktų paslaugų skaičius 1.000-čiui gyventojų.

socialinių paslaugų poreikis. Visgi pažymėtina, kad nagrinėjami Savivaldybės rodikliai yra geresni nei šalies vidurkis ir gerokai geresni, nei dalies kaimyninių savivaldybių⁵²

2.65 lentelė. Medianinis gyventojų amžius m. pr.

	2016	2017	2018	2019	2020
Lietuvos Respublika	43	43	43	44	44
Marijampolės apskritis	43	44	45	45	46
Marijampolės sav.	43	43	44	44	45

(šaltinis: LSD)

2.66 lentelė. Demografinės senatvės koeficientas m. pr.

	2016	2017	2018	2019	2020
Lietuvos Respublika	129	130	131	131	132
Marijampolės apskritis	130	133	136	139	141
Marijampolės sav.	119	122	125	127	130

(šaltinis: LSD)

Mažėjant bendram gyventojų skaičiui, senyvo amžiaus asmenų daugėja, o tai, be abejo, lemia socialinių paslaugų poreikio augimą. Dėl šios priežasties paklausiomis socialinėmis paslaugomis tampa pagalba į namus senyvo amžiaus asmenims ir suaugusiems asmenims su negalia; dienos, trumpalaikės socialinės globos ir ilgalaikės socialinės globos paslaugos.

Didesnį socialinių paslaugų poreikį lemia ir skurdo bei atskirties lygis: asmenys, patiriantys skurdo riziką, neturi galimybės skirti pakankamai pajamų kokybiškoms gyvenimo sąlygoms sudaryti. Visoje šalyje 2000–2010 m. didėjusi socialinė diferenciacija lėmė sveikatos skirtumų didėjimą tarp stabilias aukštas pajamas turinčių gyventojų ir tarp gyventojų, kurių pajamos yra nereguliarios ir mažos, tarp šeimoje gyvenančių ir vienišų žmonių, tarp žmonių, gyvenančių mieste ir kaime. Tyrimų duomenys rodo, kad šalyje ekonomiškai neaktyvūs, mažas pajamas ir žemą socialinį statusą turintys asmenys patiria psichologinių ir socialinio saugumo problemų, turi mažiau sveikos gyvensenos formavimosi ir sveikatos gerinimo galimybių ir atitinkamai susiduria su didesne ligų bei pirmalaikių mirčių rizika. Vienas iš psichologines ir socialinio saugumo situaciją atspindinčių rodiklių – savižudybių skaičius. Jau daug metų Lietuvoje yra didžiausias savižudybių skaičius tarp ES valstybių. Savivaldybėje mirtingumas dėl savižudybių buvo didesnis nei šalies vidurkis. Tyrimai rodo, kad įgyvendinant priemones, skirtas savižudybių skaičiui mažinti reikia įgyvendinti ir priemones skirtas sveikatos sutrikimams (elgesio sutrikimų, depresijos, nerimo, potrauminio streso sindromo), nulemtiems skurdo, socialinės atskirties, nedarbo atvejams – galima sumažinti problemos lygį.

Neaukštą skurdo bei atskirties lygį Savivaldybėje parodo mirtingumas dėl išorinių priežasčių, sergamumas tuberkulioze, mokinių, gaunančių nemokamą maitinimą mokyklose ir socialinės pašalpos gavėjų skaičių rodikliai: savivaldybėje mirtingumo dėl išorinių priežasčių rodiklis buvo gerokai mažesnis nei šalies vidurkis (pvz., 2019 metais siekė 57,4/100.000 gyv., o šalies vidurkis atitinkamu laikotarpiu buvo 83,64/100 000 gyv.); mokinių, gaunančių nemokamą maitinimą mokyklose, rodiklis siekė 128,9/1000 gyv., o šalies vidurkis atitinkamu laikotarpiu buvo 146,6/1000 gyv.; socialinės pašalpos gavėjų rodiklis siekė 11,3/1000 gyv., o šalies vidurkis atitinkamu laikotarpiu buvo 23,1/1000 gyv.

Didelė socialinių paslaugų gavėjų grupė – šeimos, kurioms taikoma atvejo vadyba, ir jose augantys vaikai. Šiose šeimose vyraujančios problemos: piktnaudžiavimas alkoholiu, ilgalaikis nedarbas, šeimyninių santykių nestabilumas, naudojama fizinė ir psichologinė prievarta tarp partnerių ir prieš vaikus. Tokių šeimų ir vaikų skaičius Savivaldybėje nagrinėjamu laikotarpiu sumažėjo nuo 157 (2015 m. pab.) iki 135 (2019 m. pab.), vaikų jose skaičius atitinkamai sumažėjo nuo 289 iki 264.

⁵² Pavyzdžiui, 2020 metais Vilkaviškio rajone demografinės senatvės koeficientas ir medianinis gyventojų amžius siekė atitinkamai 141 ir 44, Prienu rajone – 167 ir 46.

2.67 lentelė. Socialinės rizikos šeimų skaičius m. pab.

	2015	2016	2017	2018	2019
Lietuvos Respublika	9757	9676	9786	9235	n.d.
Marijampolės apskritis	644	629	616	547	n.d.
Marijampolės sav.	157	154	164	144	135*

(šaltinis: LSD, *Savivaldybės administracija)

2.68 lentelė. Vaikų skaičius socialinės rizikos šeimose m. pab.

	2015	2016	2017	2018	2019
Lietuvos Respublika	19 043	18 756	18 415	17 430	n.d.
Marijampolės apskritis	1422	1431	1378	1234	n.d.
Marijampolės sav.	289	287	263	235	264*

(šaltinis: LSD, *Savivaldybės administracija)

Šeimose, kurioms taikoma atvejo vadyba, dėl menko tėvų išprusimo, dorovinių vertybių nuosmukio, nesugebėjimo bei nepajėgumo prisitaikyti prie kintančių socialinių bei ekonominių sąlygų formuojamos ne savarankiškos bei harmoningos asmenybės, o savo jėgomis nepasitikintys, nesaugiai besijaučiantys asmenys. Visgi socialinių įgūdžių ugdymo ir palaikymo minėtoms šeimoms poreikis Savivaldybėje yra mažesnis, nei daugumoje kitų šalies savivaldybių.

Socialinių paslaugų tendencijos. Socialines paslaugas administruoja Savivaldybės administracija, o teikia Savivaldybės pavaldumo ir kitos įstaigos.

Vienas iš socialinių paslaugų organizavimo principų, numatytų LR socialinių paslaugų įstatyme, yra socialinių paslaugų prieinamumas, t. y. paslaugos turi būti teikiamos kuo arčiau gyvenamosios vietos. Savivaldybė, plėtodama socialinių paslaugų tinklą, atsižvelgia į paslaugų įstaigų teritorinį išdėstymą, stengiasi, kad šios įstaigos nebūtų sukoncentruotos tik savivaldybės centre.

Didžiausia įstaiga, Savivaldybėje teikianti socialines paslaugas, yra biudžetinė įstaiga Marijampolės socialinės pagalbos centras (toliau – MSPC). Įstaigą 2020 metais sudarė 12 padalinių. Didžioji dalis MSPC padalinių yra įsikūrę Marijampolės centre. Du šios įstaigos padaliniai – Nakvynės namai bei Kompensacinės technikos nuomos ir paramos (labdaros) padalinys yra įsikūrę miesto pakraštyje, jie lengvai pasiekiami visuomeniniu transportu. Sunkiai judantys asmenys, neįgalieji iš kaimiškos teritorijos yra atvežami specialiuoju transportu į Darbo terapijos padalinį ir parvežami atgal. Tuo yra siekiama, kad įstaigos vieta nesąlygotų klientų socialinės atskirties. MSPC Paramos šeimai centrai įsikūrę Igliaukos ir Liudvinavo seniūnijose. Vaikai į šias įstaigas vežami MSPC transportu. Nežiūrint į įstaigos padalinių išsidėstymą, įstaigos veikla ir teikiamų socialinių paslaugų teritorija apima visą Marijampolės savivaldybę.

Per 2020 m. pagalbos į namus paslaugas gavo 244 asmenys, dienos socialinės globos paslaugas gavo 105 Marijampolės savivaldybės gyventojai, integralios pagalbos (dienos socialinės globos ir slaugos) paslaugas - 36 gyventojai. Siekiant patenkinti paslaugų poreikį, pagalbos į namus ir dienos socialinės globos paslaugos pirktos iš nevyriausybinių organizacijų Viešųjų pirkimų įstatymo nustatyta tvarka. Pagalbą senyvo amžiaus žmonėms teikia Maltos ordino pagalbos tarnybos socialiniai darbuotojai, pagalbos į namus paslaugas teikia VšĮ „Nacionalinis socialinės integracijos institutas“, dienos socialinės globos paslaugas asmens namuose - UAB „Jarinta“. Išplėstas paslaugų teikėjų ratas apima didesnę savivaldybės teritoriją ir užtikrina galimybę didesniai skaičiui gyventojų gauti socialines paslaugas.

Savivaldybės administracija kartu su MSPC ir Vilkaviškio vyskupijos Caritas sėkmingai įgyvendina projektą „Kompleksinių paslaugų šeimai plėtra Marijampolės savivaldybėje“ ir atliko Bendruomeninių šeimos namų funkcijas. 2019 m. Vilkaviškio vyskupijos Caritas pradėjo teikti naują paslaugą judėjimo ar kompleksinę negalią turintiems asmenims – asmeninio asistento pagalbą. Šią paslaugą 2019 m. gavo 10 gyventojų, 2020 m. – 16.

2020 m. savivaldybėje veikė 11 vaikų dienos centrų, kurių veiklos geografija apima visą savivaldybės teritoriją. 6 vaikų dienos centrai veikė kaimiškose teritorijose, 5 - mieste. Ypatingai svarbu šią paslaugą užtikrinti kaimiškose vietovėse, kur dėl nedidelės socialinių paslaugų pasiūlos, dažnai tai vienintelė galimybė vaikams gauti socialinės priežiūros paslaugas. 2020 m. birželio 1 d. veiklą pradėjo vaikų dienos centras „Suvalkijos saulytės“, orientuotas į pagalbos teikimą raidos sutrikimų turintiems vaikams ir jų šeimoms.

Stacionarias globos paslaugas senyvo amžiaus žmonėms ir asmenims su negalia Marijampolės miesto teritorijoje teikė MSPC Socialinės globos padalinys, Marijampolės specialieji socialinės globos namai, VšĮ Švč. Marijos globos namai, VšĮ Šv. arkangelo Mykolo globos namai, VšĮ Marijampolės pirminės sveikatos priežiūros centras. 2019 m. socialinės globos paslaugų teikėjų gretas papildė VšĮ „Tautos blaivybės fondas“. Marijampolės specialieji socialinės globos namai bei Suvalkijos socialinės globos namai turi padalinius – Grupinio gyvenimo namus suaugusiems asmenims su proto ir / ar psichine negalia. Ši socialinė paslauga ypatingai aktuali siekiant realios neįgalųjų integracijos bendruomenėje, užtikrinant jiems galimybes išsaugoti ir ugdyti jų savarankiškumą bei gebėjimus. Marijampolės savivaldybės gyventojai, esant jų pageidavimui, apgyvendinami ir kitose savivaldybėse esančiuose Lietuvos Respublikos socialinės apsaugos ir darbo ministerijai, kitoms savivaldybėms pavaldžiose globos įstaigose bei nevyriausybinėse organizacijose⁵³.

Marijampolės savivaldybėje gerai išplėtotas socialines paslaugas teikiančių nevyriausybinių organizacijų tinklas⁵⁴. Vis aktyviau neįgalųjų socialinės integracijos projektus įgyvendina ir kitos organizacijos: bendruomenės, religinės bendrijos, viešosios bei savivaldybės įstaigos. Jų pagrindinė veikla nėra socialinių paslaugų teikimas, tačiau įgyvendindamos projektus jos prisideda prie platesnio socialinių paslaugų tinklo kūrimo. Pavyzdžiui, vien tik 2020 m. finansuoti 25 įvairių organizacijų projektai, jiems įgyvendinti skirta 62,78 tūkst. eurų.

Pereinant nuo institucinės globos prie paslaugų bendruomenėje buvo įsteigti VšĮ Sasnavos vaikų ir jaunimo gerovės centro „Židinys“ bendruomeniniai vaikų globos namai, kuriuose gali gyventi 6 laikinai tėvų globos netekę vaikai. Analogišką paslaugą teikia Marijampolės specialieji socialinės globos namai, kuriuose gyvena 8 vaikai. 2018 m. rugsėjo mėn. veiklą pradėjo VšĮ „Sonatos namai“, kurie trumpalaikės ir ilgalaikės socialinės globos paslaugas gali teikti 8 vaikams.

Nors dauguma socialines paslaugas teikiančių organizacijų įsikūrusios Marijampolės mieste, savo veikla jos apima visą savivaldybės teritoriją. Siekiant didesnio paslaugų prieinamumo, gyventojams užtikrinama pavėžėjimo paslauga. Atokesnių gyvenviečių, kaimų gyventojai vis dar susiduria su socialinių paslaugų prieinamumo problema dėl nepakankamai išvystytos susisiekimo infrastruktūros ir kvalifikuotų darbuotojų trūkumo.

Savivaldybės organizuojamų socialinių paslaugų analizė rodo, kad Savivaldybėje teikiamos socialinės paslaugos šioms paslaugų gavėjų grupėms: likusiems be tėvų globos vaikams; socialinę riziką patiriantiems vaikams; vaikams su negalia; senyvo amžiaus asmenims; suaugusiems asmenims su negalia; socialinę riziką patiriantiems suaugusiems asmenims; socialinę riziką patiriančioms šeimoms. Savivaldybėje buvo teikiamos tiek bendrosios, tiek ir specialiosios socialinės paslaugos. Didžioji dauguma teikiamų paslaugų tenkino tokių paslaugų poreikį.

Pažymėtina, kad vis dar didelė dalis neįgalųjų ir senyvo amžiaus žmonių patenka į socialinės globos įstaigas, nes dėl užimtumo, emigracijos ir kitų svarbių priežasčių artimieji negali

⁵³ Kudirkos Naumiesčio parapijos Socialinės pagalbos centre (Šakių r. sav.), Kalvarijos socialinės globos namuose (Kalvarijos sav.), Didvyžių socialinės globos namuose (Vilkaviškio r. sav.), Kazlų Rūdos socialinės paramos centre (Kazlų Rūdos sav.), Senjorų socialinės globos namuose (Vilniaus m. sav.), VšĮ „Senjorų Eldoradas“ (Šilutės r. sav.), VšĮ „Senevita“ (Vilniaus r. sav.), VšĮ Antavilių pensionate (Vilniaus m. sav.), VšĮ „Vilties žiedas“ (Šakių r. sav.), Muniškių globos namuose (Kauno r. sav.).

⁵⁴ Socialines paslaugas teikia šios nevyriausybines organizacijos: Marijampolės savivaldybės I grupės neįgalųjų draugija, Marijampolės savivaldybės neįgalųjų draugija, Lietuvos aklųjų ir silpnaregių sąjungos Marijampolės filialas, Lietuvos kurčiųjų draugijos Kauno teritorinės valdybos Marijampolės pirminė organizacija, Lietuvos sutrikusio intelekto žmonių globos bendrijos „Viltis“ Marijampolės padalinys, Raudonasis kryžius, klubas „Diabetikas ABC“, Maltos ordino Lietuvoje tarnybos Marijampolės skyrius, Šeimos centras, Marijampolės miesto pagyvenusių žmonių asociacija, Pagyvenusių žmonių bendrija „Javaja“, Vilkaviškio vyskupijos Caritas, Šv. Vincento Pauliečio parapijos Caritas, Marijampolės krašto žmonių su negalia sporto klubas „Siekis“, Marijampolės regiono neįgalųjų sporto ir sveikatingumo klubas „Šešupėlė“, Lietuvos asociacijos „Gyvastis“ Marijampolės skyrius, Marijampolės krašto samariečių bendrija, Gailėstingumo namai Samarija, Marijampolės apskrities moters veiklos centras bei Marijampolės apskrities vyrų krizių centras, VšĮ senjorų ir neįgalųjų dienos centras „Židinys“, asociacija „Suvalkijos saulytės“.

pasirūpinti jais. Dėl silpnos sveikatos būklės, nesavarankiškumo, vienišumo, socialinių paslaugų asmens namuose nepakanka. Pastaraisiais metais taip pat augo skaičius asmenų, gaunančių pagalbą namuose ir dienos socialinės globos asmens namuose paslaugas, kurios sudarė galimybę asmenims likti gyventi įprastoje aplinkoje ir gauti reikalingą specialistų pagalbą.

Taip pat pažymėtina, kad Savivaldybėje dėl nepakankamai išvystytos socialinių paslaugų infrastruktūros nagrinėjamu laikotarpiu kai kurios paslaugos nebuvo teikiamos. Nebuvo teikiamos apgyvendinimo savarankiško gyvenimo namuose paslaugos (senų žmonių, socialinės rizikos asmenų, suaugusių asmenų su negalia, be tėvų globos likusių vaikų ar sulaukusių pilnametystės asmenų (iki 21 m.) po institucinės vaiko socialinės globos); socialinių įgūdžių ugdymas ir palaikymas socialinės rizikos suaugusiems asmenims, vaikams su negalia ir jų šeimoms, apgyvendinimas apsaugotame būste.

Valstybinio psichikos sveikatos centro duomenimis, Lietuvoje kasmet diagnozuojama per 300 naujų psichikos ir elgesio sutrikimų atvejų 100 tūkst. gyventojų ir yra daugiau nei 5,5 tūkst. sergančiųjų 100 tūkst. gyventojų. Higienos instituto duomenys rodo, kad bendras šalies gyventojų, turinčių negalią, skaičius paskutiniaisiais metais augo labai nežymiai: gyventojų sergamumas psichinėmis ligomis (Psichikos ir elgesio sutrikimai, TLK kodas F70–F79, F20–29) siekė 26.106 asmenis. Bendras Marijampolės apskrities gyventojų sergamumo psichinėmis ligomis (Psichikos ir elgesio sutrikimai, TLK kodas F00–F99) ligomis tendencijos paskutiniaisiais metais blogėjo – 2017 metais, lyginant su 2013 metais, išaugo 10,51 proc. Bendras sergančiųjų skaičius Marijampolės apskrityje paskutiniaisiais metais sumažėjo nuo 1924 iki 1533 asmenų. Bendras Savivaldybėje gyvenančių asmenų su proto ir psichine negalia skaičius 2018 metais siekė 616.

2.69 lentelė. Proto negalią turinčių asmenų (TLK 70–79, TLK 20–29) skaičius

		Asmenų skaičius m. pab.				
		2014	2015	2016	2017	2018
1.	Vaikų (iki 17 m. amžiaus) su proto negalia (TLK F70–F79) skaičius apskrityje:	147	138	124	102	121
	t. sk. Marijampolės sav.	52	49	33	23	30
2	Vaikų (iki 17 m. amžiaus) su psichine negalia (TLK F20–F29) skaičius apskrityje:	5	6	8	7	9
	t. sk. Marijampolės sav.	2	3	2	3	3
3	Suaugusių asmenų (nuo 18 m. amžiaus) su proto negalia ir senyvo amžiaus asmenų su proto negalia (TLK F70–F79) skaičius apskrityje:	499	392	429	395	364
	t. sk. Marijampolės sav.	122	120	113	139	130
4	Suaugusių asmenų (nuo 18 m. amžiaus) su psichine negalia (TLK F20–F29) ir senyvo amžiaus asmenų su negalia skaičius apskrityje:	1273	1189	1234	1157	1039
	t. sk. Marijampolės sav.	507	511	509	484	453

(šaltinis: Higienos institutas)

Siekiant Savivaldybėje sukurti sąlygas, reikalingas veiksmingam ir tvariam perėjimui nuo institucinės globos prie šeimoje ir bendruomenėje teikiamų paslaugų, kurios skatintų paslaugos gavėjų savarankiškumą ir visapusišką dalyvavimą bendruomenėje, 2021–2023 metais bus įgyvendinamas projektas „Bendruomeninių apgyvendinimo ir dienos užimtumo paslaugų infrastruktūros sukūrimas Marijampolės savivaldybėje“, kurio metu numatomas penkių grupinio gyvenimo namų / savarankiško gyvenimo namų suaugusiems asmenims (50 vietų) ir vieno grupinio gyvenimo namų vaikams (7 vietos) įrengimas; trijų apsaugotų būstų įrengimas (9 vietos); socialinių dirbtuvių įrengimas (12 vietų, 24 lankytojai). Projekto vertė – 2,64 mln. eurų.

2.3.8. Viešasis saugumas

Viešojo saugumo sritis apima viešosios tvarkos užtikrinimą, vidaus tarnybos valdymą, priešgaisrinę bei civilinę saugą ir gelbėjimo darbus, valstybės sienos apsaugą, migracijos (išskyrus ekonominę migraciją), ginklų, šaudmenų, sprogmenų ir specialiųjų priemonių apyvartos kontrolę,

saugomų objektų ir saugomo asmens statusą turinčių asmenų apsaugą, rizikos veiksmų, pavojų ir grėsmių nacionaliniam saugumui nustatymo ir vertinimo organizavimą ir koordinavimą. Viešasis saugumas yra esminė sąlyga ir užtikrinant šalies nacionalinį saugumą.

Paskutiniais metais užregistruotų nusikaltimų, baudžiamųjų nusižengimų skaičius tiek šalyje, tiek ir Savivaldybėje sumažėjo, tačiau nusikalstamumas vis dar išlieka didelė socialinė problema. Nusikalstamų veikų skaičius Savivaldybėje nagrinėjamu laikotarpiu sumažėjo nuo 1.707 iki 901; nusikalstamų veikų skaičius 100.000 gyventojų – nuo 2965 iki 1676. Savivaldybėje rodiklis buvo mažesnis nei apskrities ar šalies vidurkis.

2.70 lentelė. Užregistruotų nusikaltimų, baudžiamųjų nusižengimų skaičius, tenkantis 100 tūkst. gyventojų

	2015	2016	2017	2018	2019
Lietuvos Respublika	2490	2060	2257	2070	1841
Marijampolės apskritis	2327	1923	2042	1792	1733
Marijampolės sav.	2965	2109	2077	1791	1676

(šaltinis: LSD)

Tyrimai rodo, kad įgyvendinant priemones, skirtas nusikaltimų skaičiui mažinti, reikia įgyvendinti ir priemones skirtas ne tik sveikatos sutrikimams (elgesio sutrikimų, depresijos, nerimo, potrauminio streso sindromo) išvengti, bet ir skurdo, socialinės atskirties mažinimui, užimtumo didinimui. Visos šios priemonės gali sumažinti problemos lygį.

2.4. Viešasis valdymas

2.4.1. Viešasis administravimas

Viešojo administravimo Savivaldybėje principinė schema. Savivaldybė savo veikloje vadovaujasi LR Konstitucija, Vietos savivaldos įstatymu, Valstybės tarnybos įstatymu, Viešojo administravimo įstatymu, kitais įstatymais ir LR Seimo teisės aktais, Vyriausybės nutarimais, kitais norminiais teisės aktais, savivaldybės Tarybos sprendimais, mero potvarkiais ir kitais savivaldos institucijų veiklą reglamentuojančiais dokumentais. Savivaldybės veiklos organizavimui taip pat svarbūs Savivaldybės vidaus dokumentai: Marijampolės savivaldybės tarybos veiklos reglamentas; Marijampolės savivaldybės administracijos nuostatai ir kiti institucijos veiklą reglamentuojantys dokumentai.

Savivaldybės atstovaujamoji institucija yra Savivaldybės taryba (toliau – Taryba), turinti vietos valdžios ir viešojo administravimo teises ir pareigas, vykdomoji institucija – Savivaldybės administracija (toliau – Administracija). Savivaldybės turto, valstybės turto, savivaldybės biudžeto vykdymo ir piniginių išteklių panaudojimą prižiūri Savivaldybės kontrolės ir audito tarnyba (toliau – Kontrolės ir audito tarnyba). Savivaldybės organizacinė struktūra pateikta žemiau.

Taryba yra demokratiškai išrinktą Savivaldybės bendruomenės atstovų – Tarybos narių atstovaujamoji savivaldybės institucija. Ji atsakinga už savivaldos teises ir savo funkcijų įgyvendinimą, rūpinasi Savivaldybės bendruomenės interesais Savivaldybės teritorijoje. Tarybai ir visai Savivaldybei vadovauja meras, renkamas tiesioginiuose rinkimuose.

Tarybos veiklos tvarką ir formas nustato Tarybos veiklos reglamentas. Taryba savo įgaliojimus įgyvendina kolegialiai Tarybos posėdžiuose. Savivaldybės tarybos posėdžiams klausimus rengia Savivaldybės tarybos komitetai ir komisijos savo posėdžiuose, Savivaldybės tarybos narių frakcijos ir grupės pasitarimuose, Tarybos nariai, Savivaldybės kontrolierius, Savivaldybės meras ir Savivaldybės administracijos direktorius. Savivaldybės taryba svarstomais klausimais priima sprendimus ir kontroliuoja jų įgyvendinimą.

Taryba savo sprendimu ar įstatymų nustatytais atvejais gali sudaryti nuolatines (tos kadencijos laikotarpiui) bei laikinąsias (atskiriems klausimams nagrinėti) komisijas. Šių komisijų veiklos nuostatus, kuriuose nustatomi komisijos tikslai, uždaviniai, funkcijos, narių teisės ir pareigos, sprendimų priėmimas ir jų įforminimas, atsiskaitymo Tarybai tvarka, tvirtina Taryba.

Tarybos posėdžiams, komitetams, merui aptarnauti, taip pat Tarybos sprendimų projektams rengti, nagrinėti ir išvadoms dėl Tarybos sprendimų projektų rengti mero siūlymu gali būti steigiamas Tarybos sekretoriatas. Taryba taip pat slaptu balsavimu renka mero pavaduotoją, kuris atlieka mero pavedimus ir funkcijas.

Tarybos nariai per pirmąjį metų ketvirtį privalo atsiskaityti savo rinkėjams. Bendrą Tarybos ataskaitą kartą per metus Tarybos vardu teikia Savivaldybės meras. Meras ne rečiau kaip kartą per metus taip pat rengia ir pateikia rinkėjams ir visai Savivaldybės bendruomenei bendrą Savivaldybės veiklos ataskaitą.

Kontrolės ir audito tarnyba prižiūri, ar teisėtai, efektyviai, ekonomiškai ir rezultatyviai valdomas ir naudojamas Savivaldybės turtas bei patikėjimo teise valdomas valstybės turtas, kaip vykdomas Savivaldybės biudžetas ir naudojami kiti piniginiai ištekliai. Tarnybai vadovauja ir už jos veiklą atsako Savivaldybės kontrolierius, kuris yra atskaitingas Tarybai. Tarnyba savo veiklą vykdo remiantis kasmetiniu veiklos planu, kuriame numatoma atlikti auditus ir Tarybai reikalingas išvadas. Veiklos plano projektas svarstomas Tarybos kontrolės komitete, su juo supažindinama Valstybės kontrolė bei Centralizuota savivaldybės vidaus audito tarnyba. Tarnybos specialistai taip pat atlieka eilinius bei veiklos plane nenumatytus finansinius ir veiklos auditus. Tarnyba teikia Savivaldybės merui, administracijos direktoriui, audituotų subjektų vadovams išvadas, ataskaitas ir sprendimus, kurie buvo priimti dėl auditų metu nustatytų ir nepašalintų teisės aktų pažeidimų.

Savivaldybėje viešojo administravimo funkciją atlieka Administracija. Administracija yra savivaldybės biudžetinė įstaiga, kurią sudaro struktūriniai, struktūriniai teritoriniai padaliniai – seniūnijos (filialai) ir į struktūrinius padalinius neįeinantys viešojo administravimo valstybės tarnautojai. Administracijos uždaviniai ir funkcijos numatytos Administracijos nuostatuose. Savivaldybės administracijos struktūrą sudaro 20 struktūrinių ir 9 struktūriniai-teritoriniai padaliniai bei trys pareigybės, neįeinančios į padalinių sudėtį.

Administracijai vadovauja Administracijos direktorius, Administracijos padaliniams vadovauja jų vedėjai. Administracijos direktorius yra Administracijos vadovas, pavaldus Tarybai ir atskaitingas merui. Dėl Administracijos direktoriaus pavaduotojo pareigybės steigimo ar Administracijos direktoriaus pavadavimo sprendžia savivaldybės Taryba.

Tarybos sprendimams, Administracijos direktoriaus įsakymams, mero potvarkiams vykdyti ir kitiems savo kompetencijos klausimams spręsti Administracijos direktorius kviečia posėdžius ir pasitarimus, Administracija gali rengti išvažiuojamuosius posėdžius seniūnijose. Administracijos direktorius gali pavesti Administracijos padaliniams, Savivaldybės įmonėms, įstaigoms, organizacijoms rengti sprendimų, potvarkių ir įsakymų (kitų dokumentų) projektus bei teikti atitinkamus pasiūlymus.

Administracijos padaliniams vadovauja jų vedėjai. Padalinio vadovas organizuoja ir kontroliuoja padalinio veiklą bei atsako už ją. Administracijos padalinių veiklos nuostatus, darbuotojų pareigybių sąrašą, pareigybių aprašymus tvirtina Administracijos direktorius.

Administracijos padalinių vadovai, kiti darbuotojai rengia Tarybos sprendimų projektus, kurie priskirti jų kompetencijai, vadovaudamiesi Administracijos direktoriaus įsakymu patvirtintu Tarybai svarstyti teikiamų sprendimų projektų rengimo tvarkos aprašu. Jie yra asmeniškai atsakingi už jų parengtų ir pateiktų Tarybai, Administracijos direktoriui, merui svarstyti sprendimų, potvarkių bei įsakymų (kitų dokumentų) projektų ar atitinkamų pasiūlymų pagrįstumą, pateiktų dokumentų ir kitos medžiagos tikrumą.

Administracijos direktorius, Administracijos padalinių vadovai asmeniškai atsako, kad deramai ir laiku būtų įvykdytos Administracijai ar jos padaliniai pavestos užduotys. Administracijos padalinių vadovai ir į struktūrinius padalinius neįeinantys valstybės tarnautojai metų pradžioje pateikia savo metų veiklos ataskaitą Administracijos direktoriui, o Administracijos direktorius, ją apibendrinęs, pateikia merui iki vasario 1 d. Administracijos direktorius kartą per metus teikia Tarybai savo veiklos ataskaitą ir ne rečiau kaip kartą per metus, informuoja Savivaldybės gyventojus apie savo veiklą. Kontrolės ir audito tarnyba kasmet teikia Tarybai veiklos ataskaitą, kurios santrauka viešinama vietinėje spaudoje ir Savivaldybės internetiniame puslapyje.

Centralizuota savivaldybės vidaus audito tarnyba atlieka nepriklausomą, objektyvią tyrimo, vertinimo ir konsultavimo veiklą, siekiant užtikrinti Administracijos, jai pavaldžių ir (arba) jos valdymo sričiai priskirtų viešųjų juridinių asmenų veiklos gerinimą.

Savivaldybės veiklos planavimas. Savivaldybės veikla planuojama orientuojantis į nacionalinius ir regioninius strateginius dokumentus, juose nustatytus prioritetus ir priemonių planus. Savivaldybės veikla vykdoma atsižvelgiant į savivaldybės strateginius planavimo dokumentus. Pagal laikotarpį šie dokumentai skirstomi į ilgalaikius, vidutinės trukmės ir trumpalaikius planavimo dokumentus.

Prie ilgos trukmės planavimo dokumentų priskiriamas savivaldybės strateginis plėtros planas, vidutinės trukmės – strateginis veiklos planas, trumpos trukmės – metinis savivaldybės biudžetas.

Planavimo tvarka nustatyta 2015 m. kovo 30 d. Tarybos sprendimu Nr. 1-124 „Dėl strateginio planavimo Marijampolės savivaldybėje organizavimo tvarkos patvirtinimo“, kuriuo Savivaldybėje sukurta planavimo sistema. Ją sudaro teritorijų, strateginis ir finansinis planavimas. Prie teritorijų planavimo dokumentų priskirtini Savivaldybės teritorijos bendrasis planas, Marijampolės ir kitų gyvenviečių teritorijų bendrieji planai, specialieji planai ir pan. planavimo dokumentai, kuriuose numatyta ilgalaikė Savivaldybės teritorijos ar jos elementų vystymo koncepcija 20 m. ar panašiam laikotarpiui. Savivaldybės strateginio planavimo dokumentus sudaro Savivaldybės strateginis plėtros planas, Savivaldybės atskirų ūkio šakų (sektorių) plėtros programos, Savivaldybės strateginis veiklos planas, Savivaldybės administracijos, seniūnijų, Savivaldybės biudžetinių įstaigų metiniai veiklos planai. Periodiškai peržiūrimi ir atnaujinami strateginis plėtros planas, strateginiai veiklos planai sudaro prielaidas realesniam ir efektyvesniam strateginiam planavimui ir įgyvendinimui.

Viešojo administravimo kokybės gerinimas ir administracinės naštos mažinimas. Įgyvendinant LR Viešojo administravimo įstatymo nuostatas, Savivaldybėje įdiegtas „vieno langelio“ principas. Siekiant gerinti paslaugų teikimo ir asmenų aptarnavimo kokybę ir tokiu būdu padidinti visuomenės pasitenkinimą savivaldybės viešojo valdymo institucijų teikiamomis paslaugomis ir asmenų aptarnavimu, 2019–2020 metais vykdomas projektas „Paslaugų ir asmenų aptarnavimo kokybės gerinimas Marijampolės savivaldybėje“, skirtas Savivaldybės administracijoje ir Marijampolės socialinės pagalbos centre įdiegti kokybės vadybos metodą LEAN bei sustiprinti darbuotojų kompetencijas.

Marijampolės savivaldybės kontrolės ir audito tarnybos 2015–2019 m. vykdyti vidaus auditai Savivaldybės administracijoje, Savivaldybės administravimo subjektuose bei Savivaldybės kontroliuojamose įmonėse sudaro prielaidas užtikrinti, kad savivaldybės turtas, patikėjimo teise valdomas valstybės turtas, savivaldybės biudžetas ir naudojami kiti piniginiai ištekliai būtų valdomi teisėtai, ekonomiškai ir rezultatyviai. Nuolatinėmis, kryptingomis ir atkakliomis priemonėmis siekiama, kad rekomendacijų įgyvendinimas būtų orientuotas į laukiamą rezultatą.

Įgyvendinant LR administracinės naštos mažinimo įstatymo nuostatas, Savivaldybės tarybos 2014 m. balandžio 28 d. sprendimu Nr. 1-154 buvo patvirtintas „Marijampolės savivaldybės 2014–2015 m. administracinės naštos mažinimo priemonių planas“, Savivaldybės administracijos direktoriaus 2018 m. vasario 23 d. įsakymu DV-235 patvirtintas „Administracinės naštos mažinimo Marijampolės savivaldybės administracijoje 2018 m. priemonių planas“. Šiuose dokumentuose numatyta gerinti asmenų aptarnavimo „vieno langelio“ principu kokybę, skatinti asmenis ar ūkio subjektus naudotis elektroninėmis paslaugomis savivaldybės interneto svetainėje, dokumentų valdymą Savivaldybės administracijoje perkelti į e. erdvę ir kt. Vien per 2019 metus buvo įgyvendinta nemažai priemonių, kurios padėjo efektyviau dirbti, sumažino administracinę naštą bei sutrumpino paslaugų teikimo laiką (pavyzdžiui, atsisakyta reikalavimo rengti Administracijos direktoriaus įsakymą dėl kasmetinių atostogų suteikimo, tiesioginis vadovas atostogas suteikia dokumentų valdymo sistemos priemonėmis; raštų Administracijos ūkio skyriui dėl prekių

užsakymo, atsiradusių problemų, prekės užsakomos dokumentų valdymo sistemoje Problemų registre; asmens veiklos ir gebėjimo dalyvauti asmenų popierinių bylų; pradėti rengti elektroniniai sprendimai dėl socialinės paramos mokiniams, dėl paramos mirties atveju, dėl tikslinių kompensacijų išmokėjimo mirus jos gavėjui ir kt.).

2.4.2. Žmogiškieji ištekliai

2015–2019 m. Administracijoje patvirtintų pareigybių (etatų) skaičius sumažėjo nuo 274,75 iki 235,5. Paskelbtame „Lietuvos savivaldybių indekse 2015“ Marijampolės savivaldybė buvo vertinama išskirtinai gerai „Administracijos“ srityje: administracijos darbuotojų skaičius, tenkantis 1000 gyventojų, buvo vienas mažiausių Lietuvoje – 4,6. Rodiklio gerėjimo tendencija išsilaikė ir vėlesniais metais (pavyzdžiui, 2019 m. pabaigoje siekė 4,38).

Vidutinis darbuotojų amžius paskutiniaisiais metais nežymiai, tačiau nuosekliai didėjo: 2019 metais siekė 49 m, 2015 m. – 48 m, dar ankstesniais 2011 m. – 47,49 m. Personalo jaunėjimo procesas Savivaldybės administracijoje vyksta labai lėtai. Daugeliu atvejų į skelbiamus konkursus atvyksta vyresnio amžiaus pretendentai, o jauni iki 30 m. amžiaus asmenys labiau linkę rinktis privatų sektorių.

Nuo 2019-01-01 visus valstybės tarnautojus centralizuotai nuotoliniu būdu atrenka Valstybės tarnybos departamentas (toliau – VTD). Siekiant didesnio skaidrumo, atranka vykdoma VTD sudarytos atrankos komisijos, kurių daugiau nei pusę narių sudaro ne įstaigos, kuriai atrenkamas valstybės tarnautojas, atstovai. 2019 m. į valstybės tarnautojų pareigas pretendavo daugiau asmenų negu 2018 m., konkursų nereikėjo skelbti pakartotinai. Šį pokytį lėmė LR valstybės tarnybos įstatyme nustatyta nauja patrauklesnė darbo apmokėjimo sistema.

Pastaraisiais metais kilo Administracijos darbuotojų išsilavinimo lygis. 2019 m. iš 167 darbuotojų (valstybės tarnautojai ir darbuotojai, dirbantys pagal darbo sutartis) turinčių aukštąjį universitetinį išsilavinimą, 130 turi įgiję ir magistro kvalifikacinį laipsnį.

2.4.3. Informacinės ir ryšių sistemos

Savivaldybės administracijoje ir jos padaliniuose naudojamos informacinės ir ryšių technologijos, visos darbo vietos yra kompiuterizuotos, užtikrinamas Administracijos ir jos padalinių kompiuterių tinklo funkcionavimas, esant poreikiui – įrengiamos naujos darbo vietos, šalinami techniniai ir programiniai gedimai bei sutrikimai, diegiama nauja reikalinga kompiuterinė ir programinė įranga, siekiama naudojamų duomenų bazių ir sistemų darbo bei duomenų saugos užtikrinimo.

Savivaldybės tarybos nariai aprūpinti nešiojamais kompiuteriais, Tarybos posėdžių salėje įrengta vaizdo ir garso įrašymo įranga bei balsavimo pulantai, todėl tiesiogines Tarybos posėdžių transliacijas ir jų įrašus internetu gali peržiūrėti visi norintieji.

Didelė dalis informacijos apie savivaldybės veiklą, Tarybos nutarimai, Administracijos direktoriaus sprendimai ir kitos aktualijos pateikiamos Savivaldybės interneto svetainėje.

Savivaldybėje naudojamos įvairios informacinės sistemos: dokumentų valdymo, žemės nuomos mokesčio administravimo, teisinės informacijos, finansų apskaitos ir socialinių paslaugų informacinė sistema. Gaunami duomenys iš valstybinių registru: Gyventojų registro tarnybos, Sodros, Nacionalinės mokėjimo agentūros, Darbo biržos, VĮ Regitra, VĮ Registrų centro ir kt.. Savivaldybės administracijos ir seniūnijų darbuotojai yra kelių respublikinių informacinių sistemų (Valstybės tarnautojų registro, Mokinių registro, Statybos leidimų ir statybos valstybinės priežiūros informacinės sistemos ir kt.) vartotojai.

2019 m. keitėsi dokumentų valdymo teisinis reglamentavimas, kuris leido taikyti priemones ir mažinti oficialių dokumentų kiekį, supaprastinti jų administravimo procesus, pasirengti perėjimui prie įrašų valdymo. 2019 m. Savivaldybės administracijoje įvairiose sistemose apskaityta 100.870 dokumentų (2018 m. – 126 369; 2017 m. – 143 550). Didžiausia dalis iš jų valdoma dokumentų

valdymo sistemoje „Kontora“ (toliau – Sistema). Siekiant mažinti administracinę naštą visiems Sistemos vartotojams buvo sukurtas bendras registras AT, kuriame registruojamos pavaldžiose įstaigose parengtos įvairios ataskaitos, skirtos Savivaldybės administracijai. Įstaigoje parengta ataskaita automatiškai būdu registruojama vieną kartą ir tiesiogiai nukreipiama atsakingam Savivaldybės administracijos darbuotojui.

Dar viena priemonė, mažinanti oficialių dokumentų kiekį – pradėtas naudoti Sistemos Pateikimų modulis. 2019 metais jame sėkmingai perduodami dokumentai pavaldžioms įstaigoms, papildomai nerengiant lydraščių.

2019 metais taip pat naudotas Sistemos Raštinių modulis. Pasirašius susitarimą su 57 Savivaldybei pavaldžiomis viešojo sektoriaus įstaigomis ir 4 privačiomis švietimo įstaigomis dėl Marijampolės savivaldybės viešojo sektoriaus subjektų efektyvaus dokumentų valdymo, nuo 2019 m. sausio 1 d. susitarta Sistemos Rengiamųjų dokumentų modulyje rengti trumpai saugomus dokumentus, pasirašyti juos Sistemos sisteminiu parašu ir pripažinti jo teisinę galią lygiavertę rašytiniam parašui.

Lėčiau sekasi didinti dokumentų, pasirašytų el. kvalifikuotu ir Sistemos sisteminiu parašais. 2019 metais pagrindinis dėmesys buvo skirtas įstaigos trumpai saugomų teisės aktų rengimui. Administracijos direktoriaus įsakymai dėl atostogų, papildomų poilsio dienų suteikimo, komandiruočių, mokymų klausimais bei visi darbuotojų prašymai buvo pasirašyti Sistemos sisteminiu parašu ir pasirengta pereiti prie įrašų, nerengiant teisės akto. 2019 metais el. kvalifikuotu ir Sistemos sisteminiu parašais buvo pasirašyta 800 teisės aktų (2018 m. – 450); 580 darbuotojų prašymų (2018 m. – 371).

Paskutiniais metais keitėsi dokumentų siuntimo būdai: popieriniais dokumentais keičiamasi tik tais atvejais, kai kitas būdas yra neįmanomas. Elektroninių siuntų pristatymo informacinėje sistemoje išsiųsta 2271 laiškas (2018 m. – 2014); el. paštu – 3239 (2018 m. – 2754); DVS „Kontora“ Raštinės modulyje – 6050 (2018 m. – 6144).

2.4.4. Savivaldybės nekilnojamojo turto valdymas

Savivaldybės turtą sudaro ilgalaikis materialusis, nematerialusis, finansinis, trumpalaikis materialusis ir biologinis turtas. 2019 m. gruodžio 31 d. Marijampolės savivaldybės finansinės būklės ataskaitos duomenimis Savivaldybės turtas sudarė 200 318 tūkst. Eur (2015 m. gruodžio 31 d. duomenimis – 163 161 tūkst. Eur). Savivaldybės turto struktūroje didžiausią dalį pagal vertę (93 proc.) sudaro ilgalaikis materialusis turtas. 2019 metais ilgalaikio materialiojo turto dalyje didžiausią dalį sudaro infrastruktūros ir kiti statiniai (96 823 tūkst. Eur, 58 proc.) ir pastatai (48 384 tūkst. Eur, 29 proc.). Šiuos objektus nuosavybės ir patikėjimo teise valdo savivaldybės administracija ir 51 biudžetinė įstaiga. Turto savininko teises įgyvendina savivaldybės taryba.

Savivaldybės turtas nėra savitikslius, jis turi duoti naudą visuomenei ir turi būti racionaliai tvarkomas⁵⁵. Teismų praktikoje pabrėžiama, kad savivaldybių turtas turi būti naudojamas tik siekiant tenkinti viešuosius interesus. Paprastai viešuoju interesu laikoma tai, kas objektyviai reikšminga, reikalinga, vertinga visuomenei ar jos daliai⁵⁶. Taigi, šis turtas turi būti valdomas, naudojamas ir juo disponuojama vadovaujantis visuomeninės naudos, efektyvumo, racionalumo ir viešosios teisės principais⁵⁷. Už tai yra atsakinga Savivaldybė.

Savivaldybės nekilnojamas turtas (toliau – SNT) yra viena iš priemonių savivaldybių funkcijoms atlikti. Marijampolės savivaldybės Kontrolės ir audito tarnybos 2020 m. gegužės 5 d. veiklos audito ataskaitoje Nr. 1–5–(2.1) „Nekilnojamojo turto valdymo auditas“ (toliau – Audito ataskaita) pažymėta, kad 2019 metais Savivaldybėje ir Savivaldybės biudžetinėse įstaigose buvo 1033 nekilnojamojo objektų/patalpų. Šių objektų plotas – 244,08 tūkst. kv. m, likutinė vertė – 45,47

⁵⁵ Konstitucinio Teismo 2003-09-30, 2005-07-08, 2007-07-05 nutarimai.

⁵⁶ Lietuvos apeliacinis teismas, 2016-05-05 byla Nr. 2A-316-302/2016.

⁵⁷ LR valstybės ir savivaldybių turto valdymo, naudojimo ir disponavimo juo įstatymas, 1998-05-12 Nr. VIII-729 (2014-03-25 įstatymo Nr. XII-802 redakcija su vėlesniais pakeitimais), 9 str.

mln. Eur. Šią vertę sudaro administracinės paskirties, mokslo ir specialiosios paskirties objektai, gydymo įstaigų pastatai, socialiniai būstai. Didžiausi pagal vertę yra administracinės paskirties, mokslo ir specialiosios paskirties objektai. Savivaldybės nekilnojamojo turto išlaikymo sąnaudos Audito ataskaitoje nenurodytos (pažymint, kad jos nėra skaičiuojamos), tačiau vien tik metinės komunalinių paslaugų išlaidos 44-ių biudžetinių įstaigų patalpų išlaikymui nagrinėtu laikotarpiu siekė 1,29 mln. Eur.

Audito ataskaitoje pateikti duomenys rodo, kad SNT valdytojai ne visada suinteresuoti nekilnojamąjį turtą valdyti efektyviai: nevertinama, kiek jo reikia funkcijoms atlikti, kiek jis naudojamas ne šioms funkcijoms atlikti ir kt. Be to, ne visos šio turto išlaikymo sąnaudos yra skaičiuojamos. Nors Savivaldybės patvirtintuose strateginio planavimo dokumentuose numatyti tikslai susiję su atskirų sričių nekilnojamojo turto naudojimu, rekonstravimu, socialinio būstų fondo plėtra, visgi nėra SNT valdymo ilgalaikių gairių, t. y., neįvertinta, kiek turto reikia savivaldybės funkcijoms atlikti, kiek jo galima išnuomoti, ateityje plėtoti ar parduoti, nepriimta sisteminių sprendimų dėl mokslo, gydymo, gyvenamosios, kultūros, sporto ir kitų paskirčių turto tolesnio valdymo. Savivaldybės lūkesčiai, susiję su SNT valdytojų veikla, nėra nustatyti. Viešojo turto gero valdymo gairės numato, kad siekiant efektyviai valdyti turtą, reikia pasirengti turto valdymo strategiją, joje numatyti tikslus, leidžiančius įvertinti kokios optimalios turto bazės reikia⁵⁸.

Siekiant optimizuoti SNT apimtis, spręsti SNT valdymo problemas ir mažinti šio turto išlaikymo sąnaudas, reikalingos SNT valdymo gairės (strategija), numatanti, kiek ir kokio turto ilgalaikėje perspektyvoje reikės Savivaldybės funkcijoms atlikti, o kiek jo, siekiant didžiausios naudos, pagal nustatytus kriterijus galima išnuomoti, ateityje plėtoti ar parduoti, sudaranti prielaidas įdiegti nuoseklias SNT išnaudojimo kontrolės procedūras bei įvertinti SNT panaudojimo efektyvumą ir t.t. Būtina įvertinti visas alternatyvas, nes tik skaičiavimais paremta analizė leidžia ekonominiu ir visuomenės požiūriu įvertinti, kiek ir kokio nekilnojamojo turto reikia. Siekiant užtikrinti veiklos tęstinumą, šio dokumento nuostatos turi būti ilgalaikės, privalomos visiems SNT valdytojams.

2.5. Inžinerinė infrastruktūra ir aplinka

2.5.1. Susisiekimas ir transportas

Bendrosios transporto politikos tendencijos. EK 2011 m. kovo 28 d. išleido transporto Baltąją knygą (angl. White Paper: Roadmap to a Single European Transport Area – Towards a Competitive and Resource Efficient Transport System), kuri yra pagrindinis ES strateginis transporto politikos dokumentas, numatantis svarbiausius transporto ir logistikos sektoriaus iššūkius, sukuriantis konkurencingos ir darnios transporto sistemos viziją ir strategiją, priemones jai įgyvendinti. Baltojoje knygoje yra išskirtas svarbiausias Europos transporto politikos tikslas – padėti sukurti sistemą, kuri sudarytų sąlygas skatinti Europos ekonominę pažangą, didinti konkurencingumą ir teikti aukštos kokybės judumo skatinimo paslaugas, o išteklius naudoti kur kas efektyviau. Pagrindinis tikslas, įvardintas Baltojoje knygoje – iki 2050 m. sumažinti išmetamųjų teršalų kiekį 60 proc. Šis tikslas bus pasiektas, jei transporto sektoriuje bus naudojama mažiau energijos, naudojama švaresnė energija bei bus skatinami darnaus judumo įpročiai (ypač mieste). Baltojoje knygoje numatyti šie esminiai kriterijai, turintys didelę reikšmę darnios transporto sistemos vystymuisi:

- Iki 2030 m. dvigubai sumažinti įprastiniu kuru varomų automobilių naudojimą miestuose; iki 2050 m. pasiekti, kad miestuose jų nebeliktų; iki 2030 m. pasiekti, kad vykdant miestų logistikos veiklą didžiuosiuose urbanistiniuose centruose CO₂ iš esmės nebūtų išmetamas;

⁵⁸ INTOSAI GOV 9160 standartas. Viešojo turto gero valdymo skatinimo gairės.

- Iki 2050 m. užtikrinti beveik visišką kelių saugą. Siekdama šio tikslo ES tikisi iki 2020 m. pasiekti, kad aukų keliuose sumažėtų perpus; užtikrinti, kad ES pirmautų pasaulyje visų transporto rūšių saugos ir saugumo srityje;
- Siekti, kad principai „naudotojas moka“ ir „teršėjas moka“ būtų taikomi plačiau, o privatusis sektorius aktyviau dalyvautų, kad būtų pašalinti iškraipymai, įskaitant kenksmingas subsidijas, taip pat kad būtų gauta pajamų ir užtikrintas būsimų investicijų į transportą finansavimas.

Baltojoje knygoje taip pat išskiriamos nuostatos dėl naujoviškų judumo modelių taikymo. Čia teigiama, kad naujų judumo koncepcijų negalima primesti. Norint skatinti darnesnę elgesį, reikia aktyviai skatinti geresnį judumo planavimą. Reikia, kad informacija apie keleivių ir krovinių vežimą visų rūšių transportu, apie galimybes juos naudoti tarpusavyje derinant ir apie jų poveikį aplinkai būtų visiems prieinama. Itin svarbios pažangios skirtingų transporto rūšių bilietų sistemos, kurioms taikomi bendri ES konkurencijos taisyklėmis pagrįsti ES standartai. Tai susiję ne tik su keleivių, bet ir su krovinių vežimu, kai reikalingas geresnis įvairių transporto rūšių elektroninis maršruto planavimas, pritaikyta teisinė aplinka (dokumentai, pildomi, kai krovinyms gabenamas kelių rūšių transportu, draudimas, atsakomybė) ir realiuoju laiku pateikiama pristatymo informacija net apie nedideles siuntas. Informacinės ir ryšių technologijos taip pat gali patenkinti tam tikrus prieinamumo poreikius išvengiant papildomo judumo. Norint sumažinti spūstis bei išmetamų teršalų kiekius, miestuose reikalinga mišri strategija, apimanti žemės panaudojimo planavimą, kainodaros schemas, efektyvias viešojo transporto paslaugas, nevariklinių transporto rūšių infrastruktūrą ir ekologiškų transporto priemonių įkrovimą bei degalų papildymą. Tam tikro dydžio miestai turėtų būti skatinami rengti visus šiuos aspektus apimančius miesto judumo planus. Miesto judumo planai turėtų būti visiškai suderinti su integruotais miesto plėtros planais. Jokie dideli pokyčiai transporto sektoriuje neįvyks, jei nebus tinkamo transporto infrastruktūros tinklo ir nebus imamasi veiksmų, kaip tą tinklą sumaniau išnaudoti. Darni transporto sistema apima tiek keleivių, tiek krovinių vežimus, todėl siekiant užtikrinti efektyvią atskirų transporto rūšių integraciją, darnaus judumo plane išskirtas priemonės reikia diegti kompleksiskai.

Lietuvos transporto sistemos misija – užtikrinti darnų visuomenės narių mobilumą ir prekių transportavimą, palaikant dinamišką šalies ūkio plėtrą, didinti konkurencinį Lietuvos pajėgumą tarptautinėse rinkose.

Pagrindiniai Lietuvos transporto infrastruktūros plėtros prioritetai yra transporto koridorių Šiaurė – Pietūs ir Rytai – Vakarai plėtra. Šiaurės – Pietų koridoriaus plėtra Lietuvoje apima kelio Via Baltica (I tarptautinis transporto koridorius), Via/Rail Hanseatica, geležinkelio projektų Rail Baltica (ašis Varšuva–Kaunas–Ryga–Talinas–Helsinkis) ir IA tarptautinės geležinkelio linijos įgyvendinimą. Šie projektai leis saugiai ir patogiai sujungti Šiaurės Europos transporto sistemą su Centrine ir Vakarų Europa per Lenkiją ir Kaliningrado sritį. Efektyvus susisiekimas keliais ir geležinkeliu Šiaurės – Pietų kryptimi leis įgyvendinti ES TEN-T tinklo politikos nuostatas – sujungti ES valstybių narių sostines, o Lietuvai – pasinaudoti Europos Komisijos kuriamo Europos geležinkelio koridoriaus Nr. VIII (Roterdamas–Antverpenas–Kaunas) ir Baltijos–Adrijos koridoriaus galimybėmis.

Rytų – Vakarų transporto koridorius yra vienas iš svarbiausių įvairiarūšio transporto plėtros projektų Lietuvoje. Šio koridoriaus infrastruktūros kompleksas Lietuvoje apima Klaipėdos valstybinį jūrų uostą, IXB koridoriaus automobilių kelių (E85 Klaipėda–Kaunas–Vilnius–Lyda–Černovcai–Bukareštas–Aleksandropolis, E28 Berlynas–Gdanskas–Kaliningradas–Marijampolė–Prienui–Vilnius–Minskas) ir geležinkelių ruožus bei yra svarbi jungiamoji kelių ir geležinkelių tarptautinių transporto tinklų grandis, padedanti įgyvendinti šalies strateginius interesus ir politikos tikslus Europos šalių ir Azijos kryptimis.

Lengvųjų automobilių skaičiaus tendencijos. Dėl Savivaldybėje vystomo automobilių prekybos verslo į apskritį kasmet sutraukiami dideli vidaus, užmiesčio ir tarptautiniai transporto srautai. Apskritis Lietuvoje išsiskiria dideliu individualių lengvųjų automobilių skaičiumi: 2019

metais automobilių skaičius 1.000 gyventojų Savivaldybėje buvo 519, apskrityje – 530, Lietuvoje – 466. Gyventojų skaičiaus mažėjimas neturėjo didelės įtakos automobilių skaičiaus augimui.

2.71 lentelė. Individualių lengvųjų automobilių skaičius, tenkantis 1.000 gyventojų

	2015	2016	2017	2018	2019
Lietuvos Respublika	385	402	418	439	466
Marijampolės apskritis	418	437	456	488	530
Marijampolės sav.	425	444	461	485	519

(šaltinis: LSD)

Automobilių skaičiaus augimas yra viena iš prižasčių lengvųjų automobilių srautų augimui. Kita vertus, pats automobilizacijos lygis yra tik prielaida norimos transporto rūšies pasirinkimui, nes transporto priemonės intensyvus naudojimas yra tiesiogiai susijęs su paties savininko ekonominėmis galimybėmis pastoviai eksploatuojant turimą transporto priemonę. Marijampolės miesto darnaus judumo plane nustatyta, kad dėl žemų viešojo transporto darbo rodiklių ir didelės automobilizacijos, automobiliams palankios infrastruktūros, net 62 proc. miesto gyventojų kasdienes keliones atlieka lengvuju automobiliu, 25 proc. – pėsčiomis, 7 proc. – viešuoju transportu, 5 proc. – dviračiais, o 1 proc. gyventojų nurodė kitą keliavimo būdą.

Eismo intensyvumo tendencijos. Savivaldybės užmiesčio keliuose vidutinis metinis paros eismo intensyvumas (toliau – VMPEI) 2015–2019 metais buvo itin aukštas ir nuosekliai didėjo. Didžiausias eismo intensyvumas buvo magistraliniuose keliuose. Pats didžiausias eismo intensyvumas – kelyje Nr. A5 Kaunas–Marijampolė–Suvalkai: 2019 metais ties Sasnava buvo 17 325 aut./parą (2015 m. – 14 427), ties Marijampole – 11 324 aut./parą (2015 m. – 9688). Šioje magistralėje taip pat buvo didžiausias krovinių transporto eismo intensyvumas: 2019 metais ties Sasnava siekė 5146 aut./parą (2015 m. – 5009), ties Marijampole – 5253 aut./parą (2015 m. – 5124). Transporto eismas A16 kelyje taip pat buvo gana didelis – 5962 aut./parą (2015 m. – 5716).

2019 m. transporto eismas kituose užmiesčio keliuose buvo taip pat gana didelis; krašto keliuose, vedančiuose į Marijampolės miestą bei artimiausias vietas, svyruoja nuo 2900 iki 4900 aut./parą), o transporto eismas rajoniniuose keliuose svyruoja nuo 350 iki 1300 aut./parą). Didžiausias Marijampolės užmiesčio transporto eismo intensyvumas buvo krašto reikšmės kelyje Nr. 201 Marijampolė–Kalvarija (4901 aut./parą), Nr. 182 Marijampolė–Liudvinavas–Krosna (3868 aut./parą)

Avaringumo tendencijos. Kelių transportas yra lanksčiausia ir mobiliausia transporto rūšis, kuria vežama apie 44 proc. krovinių ir apie 85 proc. keleivių. Kaip minėta, kelių transporto sistema nuolat kinta – sparčiai didėja kelių eismo intensyvumas, dinamiškai auga automobilių skaičius, keičiasi pervežimų poreikis, – visa tai įtakoja ir kelių eismo įvykių augimą. Lyginant įvairias transporto rūšis (geležinkelių, kelių, oro bei jūrų transportą), nesaugiausiu yra laikomas kelių transportas dėl nuolatinių kelių eismo įvykių, kuriuose žūsta ar yra sužalojami žmonės.

Lietuvoje jau ne vienerius metus viena iš pagrindinių prioritетinių kelių transporto politikos sričių yra avaringumo keliuose mažinimas. Šalies keliuose kasmet įdiegiama virš 1000 inžinerinių eismo saugos priemonių, matyti teigiamų pokyčių ir eismo dalyvių elgsenoje – tiek vairuotojai, tiek pėstieji tampa labiau sąmoningi, rūpinasi tiek savo, tiek kitų saugumu. Lietuvos ilgalaikė saugaus eismo strategija „Vizija 0“ numato iki 2030 m. žuvusiųjų keliuose skaičių sumažinti perpus, o iki 2050 m. pasiekti nulį žuvusiųjų keliuose.

Savivaldybėje kelių eismo įvykių skaičius nagrinėjamu laikotarpiu sumažėjo 33 proc., sužeistųjų skaičius sumažėjo 22 proc. Visgi Savivaldybėje mirtingumo dėl transporto įvykių rodiklis visu laikotarpiu (išskyrus 2016 ir 2018 metus) buvo didelis ir kai kuriais metais gerokai viršydavo šalies vidurkį (pvz., 2017 metais mirtingumo keliuose rodiklis Savivaldybėje buvo 16,3/100 000 gyv., o šalies vidurkis atitinkamu laikotarpiu buvo 6,75/100 000 gyv.).

2.72 lentelė. Kelių eismo įvykių skaičius

	2015	2016	2017	2018	2019
Lietuvos Respublika	3033	3201	3055	2925	3200
Marijampolės apskritis	111	103	108	116	122
Marijampolės sav.	49	44	46	44	33

*(šaltinis: LSD)***2.73 lentelė. Kelių eismo įvykiuose sužeistųjų ir žuvusiųjų skaičius**

		2015	2016	2017	2018	2019
Sužeistieji	Lietuvos Respublika	3594	3749	3561	3390	3782
	Marijampolės apskritis	149	126	147	142	167
	Marijampolės sav.	54	63	60	50	42
Žuvusieji	Lietuvos Respublika	242	192	191	173	186
	Marijampolės apskritis	17	13	18	4	15
	Marijampolės sav.	8	3	10	1	6

(šaltinis: LSD)

Viešojo transporto tendencijos. Keleivių vežimo miesto ir priemiestinių maršrutų apimtys šalyje 2015–2019 metais sumažėjo 6 proc. Kitokios tendencijos buvo stebimos Savivaldybėje. Čia bendra keleivių vežimo apimtis išaugo 6 proc., iki 909 tūkst. Keleivių vežimo augimą savivaldybėje lėmė keletas veiksnių, tarp kurių paminėtinas maršrutų optimizavimas ir transporto priemonių parko atnaujinimas.

Bendrą augimą Savivaldybėje lėmė 18 proc. padidėjimas miesto maršrutuose (iki 490 tūkst. keleivių). Priemiesčio maršrutuose keleivių pervežimas sumažėjo 4 proc. Visgi analizė rodo, jog vidutiniškai 40 proc. visų keleivių sudaro tokie, kuriems teikiamos važiavimo lengvatos, nustatytos Lietuvos Respublikos transporto lengvatų įstatymu.

2.72 lentelė. Keleivių vežimas kelių transportu, tūkstančiais

		2015	2016	2017	2018	2019
Vietinio (priemiestinio) susisiekimo maršrutas	Lietuvos Respublika	23 050	22 237	21 613	21 678	21 178
	Marijampolės apskritis	1166	1161	1130	1047	946
	Marijampolės sav.	438	457	475	440	419
Vietinio (miesto) susisiekimo maršrutas	Lietuvos Respublika	356 345	342 038	341 365	333 869	334 286
	Marijampolės apskritis	473	550	581	585	541
	Marijampolės sav.	417	500	524	537	490

(šaltinis: LSD)

Atlikta viešojo transporto intensyvumo analizė (Marijampolės darnaus judumo plano ataskaita Nr. 2, p. 6) parodė, kad maršrutuose autobusai važinėjo gana retai, vidutiniškai po 1 reisą per valandą. Nagrinėtu laikotarpiu naujiems maršrutams Marijampolės mieste poreikio nebuvo, tačiau buvo poreikis maršrutus optimizuoti ir didinti reisų dažnumą maršrutuose. Atsižvelgiant į esamą ir prognozuojamą Marijampolės miesto bei priemiesčių teritoriją bei gyventojų skaičių, nauja viešojo transporto rūšis Marijampolės mieste netikslinga, todėl Darnaus judumo plane siūloma vystyti esamą viešojo transporto sistemą. Kituose Lietuvos miestuose (Kaunas, Klaipėda ir Šiauliai) vykdyti tyrimai rodo tokias reisų dažnumo ir aptarnaujamų kelionių skaičiaus priklausomybes: intervalas tarp reisų iki 10 min., aptarnaujama iki 50 proc. gyventojų susisiekimo poreikių; intervalas tarp reisų apie 30 min., aptarnaujama iki 25 proc. gyventojų susisiekimo poreikių; intervalas tarp reisų apie 60 min., aptarnaujama iki 5 proc. gyventojų susisiekimo poreikių. Darnaus judumo plane padaryta išvada, kad viešojo transporto maršrutų reisai Marijampolėje yra per reti, todėl jie netenkina gyventojų susisiekimo poreikių. Tą rodė ir minėti transporto modalinio transporto priemonių pasiskirstymo Marijampolės savivaldybėje bei keleivių apyvartos duomenys.

Savivaldybės administracijos duomenimis, Keleivių vežimo miesto ir priemiesčių maršrutų skaičius 2015–2020 m. Savivaldybėje nesikeitė – buvo 11 miesto maršrutų ir 18 priemiesčio reguliaraus susisiekimo maršrutų. Maršrutus aptarnavo tiek privatūs vežėjai, tiek ir Savivaldybės vežėjas (UAB Marijampolės autobusų parkas). Autobusų parko vykdomų maršrutų skaičius nagrinėjamu laikotarpiu taip pat nesikeitė – buvo 9 miesto ir 4 priemiesčio maršrutai. Nuo 2021 m. sausio 1 d. Autobusų parkas aptarnauja 7 miesto ir 4 priemiesčio maršrutus.

Daugiau nei pusė Autobusų parkui priklausančių ir visuomenei būtinus vietinio reguliaraus susisiekimo autobusų maršrutus aptarnaujančių autobusų buvo beveik nauji, varomi suslėgtomis gamtinėmis dujomis (SGD), likusieji – senesni autobusai, varomi dyzeliniu kuru. Kitų paslaugos teikėjų duomenys apie naudojamą transporto priemones parodė, kad jie daugiausiai naudoja dyzeliu varomus, palyginti senus autobusus.

Nuo 2011 m. Lietuvoje pradėjus skatinti gamtinių dujų kaip alternatyvaus ekologiško kuro panaudojimą, SGD infrastruktūros plėtra suintensyvėjo, atsirado daugiau SGD varomų transporto priemonių. Atsižvelgiant į faktą, kad dyzelinis kuras ateityje taps mažiau patrauklus dėl griežtesnių taisyklių dėl oro taršos ir miestuose bus stengiamasi riboti dyzelinių automobilių eismą, CO₂ išmetimų mažinimas labai priklausys nuo alternatyvių kuro rūšių, pavyzdžiui, gamtinių dujų. SGD automobiliai jau atitinka 2020 vidutinį CO₂ tikslo rodiklį – 95 gramų vienam kilometrui.

2015 metais Autobusų parkui pradėjus eksploatuoti mažiau taršius SGD varomus autobusus, žymiai sumažėjo dyzelinio kuro sunaudojimas. Siekdamas užtikrinti SGD tiekimą autobusams, Autobusų parkas vienintelis iš visų paslaugos teikėjų įrengė autobusų užpildymo suslėgtomis gamtinėmis dujomis kompresorinę stotį. Kompresorinė stotis Marijampolėje naudoja ir hidrometaną – gamtinių dujų ir vandenilio mišinį. 2020 m. Autobusų parkas pateikė paraišką paramai gauti pagal Klimato kaitos programą „Miesto ir priemiesčio viešojo transporto priemonių parko atnaujinimas skatinant naudoti elektra, biometanu, suslėgtomis gamtinėmis dujomis, suskystintomis gamtinėmis dujomis varomas transporto priemones“. Įgyvendinus minėtos programos priemones, Autobusų parkas planuoja įsigyti devynias elektra varomas transporto priemones keleiviams vežti ir utilizuoti 9 dyzeliniu kuru varomus autobusus.

Lyginant transporto pasiūlą Marijampolės ir kitose savivaldybėse, matyti, kad jos intensyvumas skaičiuojant ridos kilometrą tenkantį vienam gyventojui iš esmės panašiai pasiskirsto tarp savivaldybių, kaip kad pasiskirsto paklausa – t.y. kelionių skaičius tenkantis gyventojų skaičius. Iš esmės vertinant makro lygmenyje tai patvirtina prielaidą, kad kuo savivaldybė sukuria didesnę transporto pasiūlą, tuo transporto paklausa yra didesnė ir tuo pačiu didesnė paklausa generuoja didesnę pasiūlą iš savivaldybės pusės. Abu veiksniai yra vienas kitą įtakojantys, ir tai pagrindžia rinkos reflektyvumo teorija. Tuo tarpu aptikti reikšmingi tarpusavio skirtumai tarp savivaldybių pasiūlos srityje, rodo, kad kiekviena savivaldybė yra skirtingoje rinkos brandos etape. Didieji šalies miestai turi savo specifiką, tačiau Savivaldybės pasiūlos siekiamybė (kelionių skaičius autobusais) pagal didžiųjų šalies miestų ir panašių savivaldybių situaciją, galėtų būti bent 25–30 vienam gyventojui (2019 metais Savivaldybėje šis rodiklis siekė 20).

Taigi visomis darnų judumą skatinančiomis priemonėmis turi būti siekiama sumažinti individualaus motorinio transporto naudojimą ir suteikti alternatyvą gyventojams. Susisiekimo būdų pasirinkimą dažniausiai lemia įpročiai ir artimoje aplinkoje vyraujantis pavyzdys, todėl greitai pasiekti darnaus judumo plano tikslus ir pajauti poveikį yra praktiškai neįmanoma. Įpročiai turi būti formuojami nuo vaikystės, todėl didelis dėmesys, skatinant darnų judumą, turi būti teikiamas vaikams, juos šviečiant ir sudarant visas galimybes naudotis pėsčiųjų infrastruktūra. Kitos darnų judumą skatinančios priemonės: viešojo transporto infrastruktūros patrauklumo ir prieinamumo didinimas, eismo saugos ir saugumo didinimas keliuose diegiant inžinerinius sprendinius, ITS diegimas eismo valdymui, alternatyvių degalų skatinimo priemonės plečiant elektromobilių infrastruktūrą, viešosios miesto infrastruktūros pritaikymas SPTŽ ir pan.

Siekiant Darnaus judumo plano tikslų 2020 metais pradėtas įgyvendinti projektas, kuriame numatytos šios veiklos: viešojo transporto patrauklumo didinimas, pritaikant Integruotų transporto sistemų sprendimus; viešojo transporto informacinės sistemos modernizavimas; tinkamo perėjimo

apšvietimo tamsiuoju paros metu užtikrinimas ir pėsčiųjų perėjų pritaikymas specialiųjų poreikių turintiems žmonėms; viešojo transporto stotelių modernizavimas ir pritaikymas specialiųjų poreikių turintiems žmonėms. Bendra projekto vertė – 709 tūkst. eurų.

Kelių transporto infrastruktūra. Savivaldybės teritorija yra ir ateityje išliks ypatingai svarbioje strateginėje padėtyje susisiekimo sistemų atžvilgiu, nes jos teritoriją kerta aukščiausiai aprašytų tiek Šiaurės–Pietų, tiek ir Rytų–Vakarų koridorių elementai: tarptautinis TEN–T tinklo kelių transporto koridorius Via Baltica (E 67) (Lietuvoje – magistralinis kelias A5 Kaunas–Marijampolė–Suvalkai); tarptautinis TEN–T tinklo kelių transporto IXD koridorius (IXB koridoriaus atšaka) kelias A7 (E28) Marijampolė–Kybartai–Kaliningradas ir tarptautinis magistralinis kelias A16 (E 28) Vilnius–Prienai–Marijampolė. Via Baltica magistralei Lietuvoje suteiktas ypatingos valstybinės svarbos statusas.

Siekiant pagerinti nepakankamą eismo saugos lygį, kuris daro įtaką eismo įvykių su skaudžiomis pasekmėmis skaičiui, pagerinti važiavimo kokybę, pagerinti aplinkosaugines sąlygas, atriboti tranzitinio transporto srautus nuo vietinio eismo, 2014–2018 metais rekonstruoti magistralės ruožai tarp Kauno ir Marijampolės. Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2019 m. lapkričio 20 d. nutarimu Nr. 1177 patvirtintas „Magistralinio kelio A5 Kaunas–Marijampolė–Suvalkai ruožo nuo 56,83 iki 97,06 km rekonstravimo specialusis planas“. Nuo 56,83 iki 76,33 km kelias driekiasi Savivaldybės teritorijoje. Dėl išaugusio eismo intensyvumo ir didelio avarijų skaičiaus kelių numatoma rekonstruoti pagal automagistralės kategorijos parametrus: išplatinti iki 4 eismo juostų, viduryje įrengiant 5,50 m pločio skiriamąją juostą, abejose pusėse įrengti apjungiamuosius kelius, panaikinti vieno lygio sankryžas ir nuvažas. Planuojama, kad ruožas bus rekonstruotas iki 2025 m.

Geras kelių tinklas yra regioninės plėtros pagrindas, o kokybiškos jungtys su TEN–T transporto koridoriais yra svarbus regionų centrų ekonomikos augimo pagrindas. Taigi, Marijampolės savivaldybė turi pačias geriausias prielaidas auginti savo potencialą ir gerinti gyventojų judumą bei transporto paslaugų prieinamumą.

Vietinės reikšmės automobilių kelių ilgis 2015–2019 metais nežymiai didėjo tiek šalyje (0,25 proc.), tiek Savivaldybėje (11,12 proc.). Bendras vietinių kelių ilgis Savivaldybėje pasiekė 1149 km. Kelių kiekybiniai duomenys rodo, kad Savivaldybė turi gerai išvystytą susisiekimo sistemą. Visgi nagrinėjamu laikotarpiu Savivaldybėje vietinės reikšmės automobilių kelių su danga ilgis sumažėjo 26 km, žvyrkelių sumažėjo 61 km, tačiau 35 km padidėjo vietinės reikšmės automobilių kelių su patobulinta danga ilgis, 140 km išaugo grunto kelių ilgis.

Vis dar didelę dalį vietinės reikšmės kelių sudaro žvyro ir grunto dangos keliai. Siekiant užtikrinti susisiekimo sistemos efektyvumą, patikimumą, užtikrinti eismo saugą, sumažinti pinigines ir laiko sąnaudas bei avaringumą ir aplinkos taršą, žemesnės kategorijos automobilių kelių tinkle Savivaldybės teritorijoje reikalinga tęsti žvyrkelių asfaltavimą.

2.73 lentelė. Vietinės reikšmės automobilių kelių ilgis m. pab.

		2015	2016	2017	2018	2019
Lietuvos Respublika	Kelių ilgis	63 684	63 250	63 076	64 334	63 848
	Kelių su danga ilgis	51 467	50 664	50 482	50 668	50 870
	Kelių su patobulinta danga ilgis	11 503	11 301	11 386	11 105	11 097
	Žvyro kelių ilgis	39 964	39 363	39 097	39 563	39 773
	Grunto kelių ilgis	12 217	12 587	12 594	13 666	12 978
Marijampolės apskritis	Kelių ilgis	4143	4 279	4283	4285	4296
	Kelių su danga ilgis	3426	3385	3399	3429	3445
	Kelių su patobulinta danga ilgis	701	725	737	734	747
	Žvyro kelių ilgis	2725	2660	2663	2695	2698
	Grunto kelių ilgis	717	894	883	857	851
Marijampolės sav.	Kelių ilgis	1034	1145	1149	1149	1149
	Kelių su danga ilgis	794	740	754	768	768
	Kelių su patobulinta danga ilgis	252	278	283	284	287
	Žvyro kelių ilgis	542	462	471	485	481

	Grunto kelių ilgis	240	405	395	380	380
--	--------------------	-----	-----	-----	-----	-----

(šaltinis: LSD)

Geležinkelių transportas. Nacionalinėje susisiekimo plėtros 2014–2022 m. programoje įvardijami šie pagrindiniai uždaviniai, susiję su geležinkelio transportu: įrengti naują, atnaujinti ir tobulinti esamą tarptautinės ir vietinės reikšmės geležinkelių infrastruktūrą (įskaitant naujų projekto Rail Baltica geležinkelio kelių ir antrųjų geležinkelio kelių bei aplinkkelių tiesimą), įgyvendinti naujus kontrolės, valdymo ir signalizacijos, energijos posistemių projektus (įskaitant geležinkelių linijų elektrifikavimą); diegti intelektines transporto sistemas ir technologijas, kurios padėtų užtikrinti geresnį keleivių ir krovinių judumą TEN–T keliuose, kituose valstybinės ir vietinės reikšmės keliuose, miestų gatvėse, geležinkeliuose ir vidaus vandenų keliuose; taikant inovatyvius sprendimus, modernizuoti ir plėtoti pasienio kontrolės punktus prie išorinių ES sienų pagal Šengeno reikalavimus, ES muitų teisės aktus ir tarptautinius saugumo reikalavimus; sukurti ir plėtoti viešųjų logistikos centrų infrastruktūrą ir užtikrinti jų jungtis su tarptautiniais transporto koridoriais; vykdyti aktyvią tarptautinę transporto politiką siekiant, kad šalies ūkiui tektų kuo didesnę pasaulinės (Europos ir Azijos) ir regioninės (Baltijos jūros) prekybos rinkų vežimo bei logistikos paslaugų dalis; atsižvelgiant į Lietuvos, kaip tranzitinės valstybės, pranašumus, privataus ir valstybinio kapitalo įmonių poreikius, didinti su tranzitu susijusių papildomų pridėtinę vertę kuriančių paslaugų patrauklumą; plėtoti tarptautinį bendradarbiavimą gerinant keleivių ir krovinių judumą Baltijos jūros regione ir stiprinant Baltijos jūros ir Juodosios jūros transporto jungtis; skatinti tarpinstitucinį, viešojo ir privataus sektorių bendradarbiavimą įgyvendinant Lietuvos Respublikos transporto politiką; ekonominėmis ir administracinėmis priemonėmis skatinti efektyvesnę energijos išteklių ir energijos vartojimą transporto sektoriuje; didinti energijos vartojimo efektyvumą – skatinti alternatyvių energijos šaltinių (degalų) naudojimą transporte, sukurti tam reikalingą infrastruktūrą ir atnaujinti viešojo transporto parką.

LR dalyvauja įgyvendinant tarptautinį transporto projektą Šiaurės – Pietų kryptimi Rail Baltica, kuris kokybiška geležinkelio linija sujungs Varšuvą, Kauną, Rygą, Taliną, Helsinkį. Rail Baltica geležinkelis yra sudedamoji tarptautinio Baltijos–Adrijos TEN–T transporto koridoriaus dalis, kuris ateityje per Varšuvą turės jungtį ir su Čekija, Slovakija, Austrija, Slovėnija, Italija. Rail Baltica projektas Lietuvoje suskirstytas į dvi dalis: Rail Baltica 1 (2015 m. pab. įgyvendintas projektas nutiesiant europinės vėžės geležinkelio ruožą nuo Lenkijos–Lietuvos sienos iki Kauno (per Marijampolės miestą) kartu rekonstruojant greta esančią plačiosios vėžės geležinkelio liniją, kurios maksimalus greitis yra iki 120 km / h). Projekto „Rail Baltica“ pirmąjį etapą Lietuva sėkmingai įgyvendino 2015 metais – europinės vėžės geležinkelio linija buvo nutiesta nuo Lenkijos ir Lietuvos sienos link Šeštokų, Marijampolės, Kazlų Rūdos ir Kauno. Šio etapo metu įrengta 123 km ilgio europinio standarto tarpvalstybinis geležinkelis, kuriuo dabar tarp Kauno ir Balstogės kursuoja keleiviniai traukiniai. 2011 metais atlikus galimybių studiją, pradėta vykdyti antroji dalis – Rail Baltica 2, kuri yra atskiras greitosios europinės vėžės geležinkelio projektas, įgyvendinamas ir Savivaldybės teritorijoje.

Visgi geležinkelio svarba Savivaldybės ekonomikai kol kas yra maža – veikia tik Marijampolės geležinkelio stotis, kurioje nėra galimybių birių krovinių, konteinerių, cisternų, krovinių sunkvežimių ar tralų su priekabomis pervežimo ir panašių krovinių krovai (artimiausias taškas – Šeštokuose, kur kraunami paprasti konteineriai, birūs vagonai; Mockavos terminalas, kur galima perkrauti cisternas, Kauno terminalas, kur yra galimybė perkrauti visų tipų krovinius).

Kiek didesnę vaidmenį geležinkelių transportas teikia gyventojams. Nagrinėjamu laikotarpiu keleivių vežimo apimtys geležinkelių transportu šalies viduje išaugo. Keleivių srautų augimą lėmė šie vidiniai veiksniai: riedmenų atnaujinimas, traukinių eismo tvarkaraščių sudarymas ir koregavimas, atsižvelgiant į statistinius pervežtų keleivių duomenis maršrutuose, keleivių pageidavimus bei pasiūlymus, apklausų rezultatus; keleivių aptarnavimo kokybės gerinimas; rinkodaros priemonės ir kt. Prie srauto augimo prisidėjo ir išoriniai veiksniai: ekonomikos augimas, automobilių naudojamo kuro kainų augimas. Srauto spartesnį augimą stabdo mažėjantis šalies

gyventojų skaičius ir kt. veiksniai. Pagrindiniai geležinkelio transporto konkurentai šiame sektoriuje yra autobusų įmonės, vykdančios tolimojo susisiekimo keleivių vežimą. Marijampolės geležinkelio stotyje stoja keleiviniai traukiniai, vežantys keleivius maršrutais Kaunas–Marijampolė–Kaunas; Kaunas–Šeštokai–Kaunas; Kaunas–Balstogė–Kaunas, tačiau keleivių vežimas šiais maršrutais buvo nedidelis.

Vidaus vandens transportas. Lietuvos Respublikoje yra 915 km vidaus vandenu kelių, iš jų 822 km valstybinės reikšmės (iš jų 2019 metais buvo eksploatuojami tik 435 km). Vidaus vandenu kelias Nemuno upe ir Kuršių mariomis nuo Kauno iki Klaipėdos yra tarptautinės reikšmės vidaus vandenu kelias E41 (ilgis – 291,2 km).

Vidaus vandenu transportas Lietuvoje yra nepakankamai išplėtotas: nėra jungčių su kitomis transporto rūšimis, nepakanka priplaukų, ne visi ruožai atitinka saugiai laivybai užtikrinti reikalingus infrastruktūros parametrus. Dėl šios priežasties vidaus vandenu keliais kasmet vežama labai mažai krovinių (išskyrus Kuršių marias, kuriomis plukdomas žvyras, smėlis, automobiliai), taigi nėra išnaudojamas šios transporto rūšies potencialas.

Savivaldybės teritorija tekanti Šešupė – yra regioninės svarbos vandens kelias, skirtas vandens turizmui baidarėmis, kanojomis arba valtimis. Šešupės upė teka taip pat per Lenkiją, Karaliaučiaus sritį ir čia įteka į Nemuną. Susiformavus partnerystei tarp šių šalių, 2010–2011 metais įgyvendintas projektas „Vandens turizmo plėtra pasienio regione“, kurio metu parengta dokumentacija tolesnei infrastruktūros plėtrai, pastatytos pontoninės priplaukos, informaciniai standai ir kt. 2015 metais įgyvendintas projektas „Šešupės upės vandens turizmo plėtra“, kurio metu upės pakrantėse ir netoli jų išplėtotą naują turizmo infrastruktūrą (pontoninės ir stacionarios priplaukos, tilteliai, laipteliai, stovyklavietės, pavėsinės ir pan.), paženklintas Šešupės vandens maršrutas. Tai puikios prielaidos Šešupės upei tapti tarptautinio vandens turizmo maršruto pavyzdžiu.

Oro transportas. Lietuvai prisijungus prie Šengeno erdvės neliko pasų kontrolės, todėl aviacijos mėgėjai ir profesionalai naudojami besiplečiančiu mažų aerodromų tinklu negaišdami laiko tarptautiniuose oro uostuose, kur tekdavo mokėti ir didelius mokesčius. Lietuvoje kuriasi aerodromų tinklas, pasiruošęs priimti aviacijos turistus (panašai kaip kempingų sistemoje), kai apsistojęs vienoje vietoje, kitą dieną turistai galės vykti į kitą aerodromą.

Vienas iš tokių yra Marijampolės savivaldybės teritorijos šiaurinėje dalyje įsikūręs Sasnavos aerodromas, kurį valdo ir jame profesionalią, sportinę bei mėgėjišką aviacinę veiklą organizuoja asociacija „Marijampolės aeroklubas“. Aerodrome skraidoma įvairiais lengvaisiais, ultralengvaisiais orlaiviais, parasparniais. Rengiami ultralengvųjų orlaivių pilotai, orlaivių AN-2 techninio aptarnavimo specialistai. Vyksta skrydžių koordinatorių kursai, įvairūs seminarai, vasaros stovyklos vaikams Sasnavos aerodrome organizuojamos aviacijos šventės, aviacinio sporto varžybos, čempionatai. Ypatingai populiarūs apžvalginiai skrydžiai ir pramoginiai šuoliai parašutu.

Aerodrome kyla ir leidžiasi nemažai atskrendančių lėktuvų iš kitų Lietuvos bei kaimyninių šalių aerodromų, su kuriais kuriami bendradarbiavimo planai. Parengtas Sasnavos aerodromo plėtros strateginis planas iki 2020 m., kuriame bendradarbiaujant su Marijampolės miesto savivaldybės administracija numatyta aerodromo infrastruktūros plėtra, įrengiant tinkamas sąlygas bendrosios aviacijos skrydžiams bei tampant patraukliems aviacinio turizmo šalininkams. 2019–2020 metais, gavus finansavimą iš Sūduvos VVG, įgyvendintas projektas „Sasnavos aerodromo bazės infrastruktūros gerinimas“, kurio metu išasfaltuotas privažiavimo prie Sasnavos aerodromo kelias, tvarkomame kelio ruože sutvarkyti kelkraščiai ir kt. Visa tai sudaro prielaidas Sasnavos aerodromui įsijungti į Lietuvos bei tarptautinio sporto, turizmo ir verslo pramogų tinklą.

Bevariklis transportas. Šiuo metu Marijampolėje buvo įrengtos penkios dviračių–pėsčiųjų trasos: Dviračių–pėsčiųjų trasa Nr. 1, nuo Liudvino k.–P. Armino gatve, Vasaros gatve, Gedimino gatve iki Patašinės k.; Dviračių–pėsčiųjų trasa Nr. 2, Kauno gatvės dalimi nuo Sporto g.

iki Puskelnių k.; Dviračių–pėsčiųjų trasa Nr. 3. J. Dailidės g. ir P. Kriaučiūno g. dalyse; Dviračių–pėsčiųjų trasa Nr. 4 ir Nr. 5 (žaliakelis) palei Šešupės upę. Iš jų dviračių–pėsčiųjų trasos Nr. 1, Nr. 2 ir Nr. 3 priskirtinos kasdieninio susisiekimo dviračių trasų tinklui, o dviračių–pėsčiųjų trasos Nr. 4 ir Nr. 5 priskirtinos rekreacinio pobūdžio trasų tinklui. Esamų dviračių –pėsčiųjų trasų būklė yra gera. Trasos leidžia susisiekti su priemiestinėmis gyvenamosiomis vietovėmis, visgi jos yra pavienės ir nesudaro bendro kompleksinio trasų tinklo. Trasos nesuteikia galimybės saugiai pasiekti traukos objektus; neužtikrina patogių ir saugių kelionių gyvenamųjų rajonų teritorijose.

Kaip ir kituose Lietuvos miestuose, Marijampolės mieste viena aktualiausių problemų, su kuria susiduriama siekiant naudoti dviračius kasdieninėms kelionėms – patogaus ir saugaus dviračių stovėjimo ir saugojimo sprendimų trūkumas. 2017 metais atlikta gyventojų apklausa parodė, kad nedidelis dviračių naudojimas susijęs su netinkama ir / ar nepakankama infrastruktūra; 71 proc. respondentų mano, kad dviračių tinklas nepakankamai išvystytas, trūksta sąsajų tarp atskirų miesto rajonų, trūksta dviračių saugojimo vietų; 37 proc. respondentų nurodė, kad niekada nesinaudoja dviračiais. Taip pat nustatyta, kad šiuo metu Marijampolės mieste yra tik viena įmonė (įsikūrusi adresu Kauno g. 59), kuri teikia dviračių remonto paslaugas.

Tik individualių namų gyventojai turi saugias ir patogias dviračių saugojimo galimybes; daugiabučių namų (kuriuose nėra tinkamai įrengtų rūšių) gyventojams paprastai tenka laikyti dviračius butuose ar balkonuose. Nors šiuo metu rinkoje galima įsigyti įvairių priemonių, leidžiančių minimizuoti erdvės poreikius dviračių saugojimui butuose ar kitose patalpose, jų naudojimui, kaip ir dviračių išnešimui į (iš) lauką būtina pakankamai gera fizinė būklė, o pats išnešimo procesas dažnai yra nepatogus, ypač daugiabučiuose, kurių liftai nėra tam pritaikyti. Dėl šių priežasčių tik santykinai nedidelė daugiabučių namų gyventojų dalis gali (ar pageidauja) naudotis dviračiais ir kasdieninėms kelionėms didžiajai daliai daugiabučių gyventojų dviračiai nėra patrauklūs.

Vienas pagrindinių Marijampolės darnaus judumo mieste plano tikslų – teikti prioritetą bevarikliam transportui, todėl labai svarbu plėtoti saugių ir patogių dviračių saugojimo vietų tinklą daugiabučių mikrorajonuose, prie pagrindinių mokymo, vaikų ugdymo ir kitų savivaldybės įstaigų ar įmonių bei prie kultūros ir laisvalaikio centrų.

2.5.2. Vandens tiekimas ir nuotekų tvarkymas

Vandens išgavimo ir naudojimo tendencijos. Lietuva yra viena iš nedaugelio Europos ir pasaulio šalių, geriamajam vandeniui ruošti naudojanti tik požeminį vandenį. Požeminis vanduo yra pagrindinis Lietuvos geriamojo vandens šaltinis, jo sunaudojama tik nedidelė dalis (2013 metais išgauta 12 proc. turimų išteklių). Netinkamas vandens išteklių naudojimas žuvininkystei, laivybai, hidrotechnikos statinių statybai ir eksploatavimui, vandens išgavimui, rekreacijai ir kitiems tikslams gali daryti neigiamą įtaką vandens ištekliams ir vandens telkinių ekosistemoms. Remiantis Efektyvaus išteklių naudojimo Europos planu (KOM (2011) 571 galutinis), atsižvelgiant į ES esamą praktiką, vien patobulinus technologijas vandens naudojimo efektyvumą galima padidinti 40 proc. Didelis geriamojo vandens taupymo potencialas – vandens tiekimo infrastruktūra, kur vandens nuostoliai siekia apie 25 proc. Nuo urbanizuotų ir kitų teršiamų teritorijų surenkamos ir į paviršinio vandens telkinius išleidžiamos paviršinės (lietaus) nuotekos taip pat daro neigiamą poveikį vandens telkiniams. Šiuo metu tik apie dešimtdalis surenkamų paviršinių nuotekų yra valomos, iš jų didesnė dalis išvaloma iki nustatytų normų.

Dabartiniu metu Savivaldybės požeminio vandens poreikiai yra visiškai patenkinami. Tačiau tolimesnis aprūpinimas kokybišku požeminiu vandeniu priklauso nuo požeminio vandens apsaugos.

Savivaldybėje, kaip nei apskrityje ar šalyje, bendros paimto vandens apimtys nežymiai augo; sunaudoto vandens apimtys – mažėjo. Savivaldybėje tą galima sieti su išaugusiu požeminio vandens išgavimo ir sunaudojimo ūkio ir buities reikmėms tendencijomis.

2.74 lentelė. Vandens paėmimo apimtys, tūkst. kub. m.

	2014	2015	2016	2017	2018
Lietuvos Respublika	3 140 483	2 785 344	2 790 478	2 769 102	2 562 895
Marijampolės apskritis	11 279	10 867	9760	9966	9866
Marijampolės sav.	3181	3170	3155	3217	3687

*(šaltinis: LSD)***2.75 lentelė. Vandens sunaudojimo apimtys, tūkst. kub. m.**

	2014	2015	2016	2017	2018
Lietuvos Respublika	3 115 127	2 759 937	2 766 283	2 746 652	2.539.198
Marijampolės apskritis	9864	9406	8366	8584	8150
Marijampolės sav.	2621	2476	2484	2462	2600

(šaltinis: LSD)

Nuo sunaudojamo vandens kiekio tiesiogiai priklauso ir panaudoto (nuotekų) vandens kiekis. Beveik visos Savivaldybės nuotekos, kurias reikia valyti, išvalomos iki normos (ši dalis paskutiniaisiais metais sudarė 99,12–100,00 proc.). Palyginimui reikia pažymėti, kad šalyje nepakankamai išvalyto vandens (nuotekų) dalis siekė apie 12–16 proc.

2.76 lentelė. Ūkio, buities ir gamybos nuotekų išleidimas į paviršinius vandenis, tūkst. kub.m.

	2014	2015	2016	2017	2018
Lietuvos Respublika	3 135 607	2 785 187	2 814 603	2 814 002	2 576 562
Marijampolės apskritis	11 936	11 782	12 057	13 617	10 623
Marijampolės sav.	4486	4583	5157	6068	4760

(šaltinis: LSD)

Vandens tiekimo ir nuotekų tvarkymo tendencijos. Valstybinės energetikos reguliavimo tarybos duomenimis geriamojo vandens tiekimą ir nuotekų tvarkymą Savivaldybėje vykdo vienintelis licencijuotas paslaugų teikėjas – UAB „Sūduvos vandenys“. Bendrovės pagrindiniai tikslai yra vykdyti vandens tiekimą ir nuotekų tvarkymą visoje Savivaldybės teritorijoje, gerinti tiekiamo vandens kokybę, mažinti aplinkos taršą, vystyti vandens tiekimo ir nuotekų šalinimo tinklus.

Bendrovė eksploatuoja 33 vandenvietes. 18 vandenviečių yra pastatyti vandens gerinimo įrenginiai, o 15 vandenviečių išgaunamas ir vartotojams tiekiamas požeminis gėlas vanduo neatitinka Lietuvos higienos normų HN24:2017 reikalavimų. Planuojame, kad iki 2023 m. visose Bendrovės eksploatuojamose vandenvietėse bus pastatyti vandens gerinimo įrenginiai, geriamasis vanduo atitiks Lietuvos higienos normų HN24:2017 reikalavimus. Tikimasi, kad geriamojo vandens saugos ir kokybės gerinimas paskatins vartotojus atsisakyti gruntinio vandens, kastinių šulinių ir paskatins jungtis prie centralizuotų vandentiekio tinklų. Vandens gerinimo įrenginiai pakeis vartotojams nepriimtinas geriamojo vandens savybes (skonių, kvapą, drumstumą), iš vandens bus šalinamos mineralinės priemaišos (manganas, amonis ir kt.).

Bendrovė geriamuoju vandeniu 2019 m. pab. aprūpino 44 gyvenvietes, nuotekų šalinimo paslaugos buvo teikiamos 30 gyvenviečių. Centralizuotomis geriamojo vandens tiekimo sistemomis naudojosi 42 045 gyventojai (20.021 abonentai) ir 680 įmonių ir organizacijų. Lyginant su 2015 metais matyti, kad paslaugas gaunančių gyventojų skaičius sumažėjo, tačiau žymiai išaugo paslaugas gaunančių juridinių asmenų skaičius. Pažymėtina, kad vartotojų–gyventojų skaičiaus kitimą lėmė bendras gyventojų skaičiaus mažėjimas.

2.77 lentelė. UAB „Sūduvos vandenys“ vartotojai ir abonentai

	2015	2019
Centralizuoto vandens tiekimo vartotojai (gyventojai)	49 245	42 045
Centralizuoto vandens tiekimo vartotojai (juridiniai asmenys)	603	680
Centralizuoto nuotekų šalinimo vartotojai (gyventojai)	44 727	38 454

Centralizuoto nuotekų šalinimo vartotojai (juridiniai asmenys)	540	640
--	-----	-----

(šaltinis: UAB „Sūduvos vandenys“)

2019 m. iš gręžinių buvo išgauta 3.452 tūkst. kub. m. vandens, realizuota – 2.230 tūkst. kub. m. vandens. Paskutiniaisiais metais išgaunamo vandens kiekiai svyravo, tačiau nuo 2015 m. stebima bendra realizuojamo vandens kiekio augimo tendencija (2015 metais realizuota 2 063 tūkst. kub. m.).

Aptarnaujamoje teritorijoje bendras vandens tiekimo tinklų ilgis 2019 m. pab. siekė 167,5 km Marijampolės mieste ir 179,0 km kitose Savivaldybės gyvenvietėse, iš viso 346,5 km (2015 metais – 319,5 km). Didelė dalis vandentiekio tinklų pakloti iki 1991 m., kada vandens poreikis buvo kelis kartus didesnis. Dėl šios priežasties esamų vamzdynų skersmenys yra per dideli, patys vamzdynai, jų sujungimai yra nusidėvėję. Tai lemia didelį avaringumą ir vamzdynų eksploatavimo kaštus: vien tik 2018 metais įvyko 796 avarijos. Siekiant sumažinti avaringumą, nuolat renovuojamos blogiausios būklės vandentiekio tinklų atkarpos (pavyzdžiui, 2019 metais atlikta vandentiekų tinklų rekonstrukcija Balsupių kaime).

Paskutiniaisiais metais Bendrovės išgauto vandens kiekiai gerokai skiriasi nuo realizuoto kiekio. 2019 metais vandens netektys siekė 35,39 proc. Tam didžiausios įtakos turi vandentiekio linijų gedimai, techniniuose procesuose panaudojamas vanduo, neteisėti prisijungimai, vartotojų nesąžininga veikla ir kt. aplinkybės. Šis kiekis yra artimas šalies vidurkiui, tačiau tokie skaičiai neturėtų džiuginti, nes tai reiškia, kad kas trečias litras vandens yra neparduodamas.

2019 m. pab. nuotekų šalinimo paslauga naudojosi 38 454 gyventojai ir 640 juridinių asmenų. Centralizuotai šalinančių nuotekas gyventojų skaičius paskutiniaisiais metais mažėjo, juridinių asmenų – augo. Pažymėtina, kad vartotojų–gyventojų skaičiaus kitimą lėmė bendras gyventojų skaičiaus mažėjimas. Prie bendrovės eksploatuojamų nuotekų šalinimo tinklų Marijampolėje ir kitose gyvenvietėse kasmet prisijungia nauji vartotojai, todėl mažėja aplinkos tarša, gerėja buitinės sąlygos vartotojams.

Aptarnaujamoje teritorijoje UAB „Sūduvos vandenys“ 2019 m. pab. eksploatavo 270,30 km nuotekų tinklų. Didžioji dalis nuotekų tvarkymo tinklų nutiesti iki 1991 m., taigi jų nusidėvėjimas siekia 70 proc.; jų pajėgumai neatitinka šių dienų poreikių; patys vamzdynai yra nusidėvėję. Esant mažiems nuotekų kiekiams ir dideliems vamzdynų skersmenims, mažėja nuotekų greitis ir tinkluose kaupiasi nuosėdos ir sąnašos, todėl senieji tinklai, kurie yra keramikiniai ar gelžbetoniniai, lūžta, tampa nesandarūs, dažnai užsikemša. Vien tik 2019 metais nuotekų tinkluose įvyko 1039 avarijų. Šių tinklų tinkamai eksploatacijai užtikrinti reikalingas nuolatinis jų valymas ir remontas.

2019 metais buitinių ir gamybinių nuotekų surinkta 4.245,70 tūkst. kub. m., realizuotas nuotekų kiekis siekė 2.242,38 tūkst. kub. m. Surinkto ir realizuoto nuotekų kiekio skirtumas rodo infiltracijos apimtį – 47,18 proc. Toks infiltracijos lygis buvo palyginti didelis, kadangi pagal VERT metodiką paviršinių nuotekų išvalymo išlaidos tarife apskaitomos tik dalinai arba iki 35 proc. Bendrovės atveju dalis valymo įrenginiuose išvalytų paviršinių nuotekų nėra apmokamos ir bendrovei didina nuotekų tvarkymo savikainą, tuo pačiu ir balansinį nuostolį. Į valymo įrenginius atitekėjusios nuotekos kiekinė išraiška didžiausios polaidžio, vasaros liūčių ir rudens sezonais. Akivaizdu, kad valymo įrenginiuose išvalyto vandens kiekinė išraiška turi tik gamtinę priklausomybę, kuri atsiliepia ir bendrovės galutiniam finansiniam rezultatui. Siekiant pagerinti situaciją, nusidėvėję nuotekų tinklai renovuojami.

Siekiant gerinti geriamojo vandens tiekimo ir nuotekų tvarkymo paslaugų kokybę, savivaldybėje investuojama į geriamojo vandens tiekimo ir nuotekų tvarkymo tinklų modernizavimą, naują statybą, įrengimų modernizavimą ir atnaujinimą. Tam panaudojamos tiek Bendrovės, tiek ir išorinių finansavimo šaltinių lėšos. Be aukščiau minėtų darbų, vykdomi ES lėšomis finansuojami projektai „Vandentiekio ir nuotekų tinklų rekonstrukcija ir plėtra Marijampolės savivaldybėje“ (pradžia – 2017 m., pabaiga – 2022 m.), „Marijampolės miesto paviršinių nuotekų tvarkymo sistemų rekonstrukcija ir plėtra“ (pradžia – 2017 m., pabaiga – 2022

m.), „Nuotekų tvarkymo sistemų statyba ir plėtra Marijampolės savivaldybėje“ (pradžia – 2019 m., pabaiga – 2022 m.).

Geriamojo vandens tiekimo ir nuotekų tvarkymo paslaugų kaina. VERT duomenimis, UAB „Sūduvos vandenys“ taikoma geriamojo vandens tiekimo ir nuotekų tvarkymo paslaugų kaina (Eur / kub. m. be PVM) 2020 m. pab. šalies kontekste buvo vidutinės – 1,96⁵⁹ (Lietuvoje – nuo 0,84 iki 3,84), II (antroje) geriamojo vandens tiekėjų ir nuotekų tvarkytojų grupėje⁶⁰ kaina taip pat buvo vidutinė (grupėje kainos pasiskirsto tarp 1,58 iki 2,26 Eur/kub. m. be PVM).

2.5.3. Melioracijos sistemos

Lietuva yra drėgmės pertekliaus zonoje, nes kritulių kiekis apie 1,48 karto viršija išgaravusio vandens kiekį, todėl palankios žemės ūkio sąlygos gali būti sukurtos tik sausinant žemes. Apie 72 proc. žemės ūkio naudmenų yra sausinama. Apie 90 % visos žemės ūkio produkcijos išgaunama nusausintose žemėse, todėl melioracija Lietuvoje yra labai svarbi žemės ūkio gamybos ir kaimo infrastruktūros dalis. Valstybei nuosavybės teise priklauso visas melioracijos turtas: magistraliniai grioviai, sausinimo siurblinės, tiltai, vandens pralaidos, tvenkinių užtvankos, kiti melioracijos ir hidrotechnikos įrenginiai ir statiniai, išskyrus požeminį drenažą, kurio skersmuo mažesnis nei 12,5 cm. Įvertinus valstybei nuosavybės teise priklausančius melioruotos žemės ir melioracijos statinių būklę nustatyta, kad 8 proc. melioruotos žemės techniniu ir agrotechniniu požiūriu yra blogos būklės. Daugelio valstybei priklausančių melioracijos statinių būklė taip pat bloga: 49 proc. magistralinių griovių; 40 proc. vandens pralaidų; 18 proc. pylimų; 60 proc. sausinimo siurblinių; 41 proc. tiltų; 35 proc. tvenkinių HTS. Kai kurių objektų nusidėvėjimas siekia 85 proc. Valstybės statinių priežiūrai, remontui ir daliniam rekonstrukcijai per pastaraisiais metais vidutiniškai kasmet buvo skirta po 12,38 mln. eurų. Tačiau įvairiais mokslininkų skaičiavimais lėšų valstybės statinių priežiūrai ir remontui kasmet reikėtų apie 60 mln. eurų.

Melioracijos sistemų ir jų hidrotechninių statinių bloga techninė būklė turi tiesioginę neigiamą įtaką žemės ūkio naudmenų našumui, augalų augimo ir žemės ūkio darbų atlikimo sąlygoms, todėl didėja žemės įdirbimo kaštai, blogėja išaugintos žemės ūkio produkcijos kokybė, mažėja jos kiekis. Tai mažina žemės ūkio sektoriuje dirbančių žmonių pajamas. Be to, dėl blogos melioracijos sistemų ir jų hidrotechninių statinių būklės laiku nenuvedamas paviršinio ir gruntinio vandens perteklius, todėl užmirksta žemės ūkio naudmenos, aplinkui esantys miškai bei sklypai, užteršiamas šachtinių šulinių vanduo. Visa tai blogina kaime gyvenančių žmonių gyvenimo sąlygas, patiriami materialiniai nuostoliai. Dėl šių priežasčių būtina išsaugoti esamas melioracijos sistemas ir jų statinius bei prailginti tinkamą šių sistemų funkcionavimą, taip gerinant žemdirbystės sąlygas bei prisidedant prie kaimo plėtros.

Savivaldybė valdo ir naudoja patikėjimo teise priklausančią melioracijos paskirties turtą. Melioracijos statiniai pastatyti 1961–1988 m. jų nusidėvėjimas siekia vidutiniškai 62 proc.

2.78 lentelė. Marijampolės savivaldybės melioracinis turtas

	Mato vnt	Kiekis				
		2016	2017	2018	2019	2020
Nusausinta žemė	ha	51 285,75	51 285,75	51 285,75	51 285,75	51 285,75
iš jos drenažu	ha	47 170,45	47 170,45	47 170,45	47 170,45	47 170,45
Drenažas	km bendras / valstybės	31 531,38 / 1192,34	31 31,38 / 1189,34	31 531,56 / 1189,52	31 531,56 / 1189,52	31 534,11 / 1192,07
Magistraliniai grioviai	km	750,45	750,45	752,05	752,05	752,05

⁵⁹ Be Apskaitos veiklos – 1,82.

⁶⁰ jai taip pat priklausė UAB „Aukštaitijos vandenys“, UAB „Dzūkijos vandenys“, UAB „Šiaulių vandenys“, UAB „Utenos vandenys“, UAB „Mažeikių vandenys“.

Apsauginiai grioviai	km	14,50	14,50	14,50	14,50	14,50
Regulatoriai	vnt.	33	33	34	34	34
Tiltai	vnt.	16	16	16	16	16
Pralaidos	vnt.	876	871	873	873	878
Kiti (lieptai)	vnt. bendras / valstybės	12/4	11/4	11/4	11/4	11/4
Tvenkiniai	vnt.	16	16	16	16	16

(Šaltinis: Savivaldybės administracija)

Siekiant gerinti drenažu sausinamų plotų būklę, Savivaldybė kasmet rengia techninius projektus (įskaitant ekspertizę), vykdo darbus, finansuojamus iš Melioracijos darbų programos (tam kasmet panaudojama apie 180 tūkst. eurų specialiųjų tikslinių dotacijų Žemės ūkio ministerijai priskirtoms valstybinėms (valstybės perduotoms savivaldybėms) funkcijoms atlikti), ES struktūrinių fondų lėšų (pavyzdžiui, 2019 metais baigtas įgyvendinti projektas „Igliaukos ir Šventragio kadastro vietovių valstybei nuosavybės teise priklausančių melioracijos statinių rekonstravimo“). Didžioji dalis lėšų skiriama melioracijos griovių ir juose esančių statinių būklės gerinimui. Visgi normaliai veikimo būklei palaikyti, eksploatacijai, remontui ir rekonstravimui valstybės skiriamų lėšų nepakanka. Šiuo metu lėšų skiriamų melioracijai trūkumą kompensuoja tik 2018–2019 vidutinis metinis drėgmės trūkumas.

2.5.4. Komunalinės atliekos

Per paskutinius dešimtmečius atliekų tvarkymui tiek ES, tiek ir nacionalinėje aplinkosaugos politikoje buvo skiriamas ypatingas dėmesys, įdėta nemažai pastangų, skirta resursų tobulinimui, sugriežtintas teisinis reguliavimas. Ilgalakis tikslas yra tapti atliekas perdirbančia visuomene, siekiančia vengti atliekų susidarymo ir naudojančia atliekas kaip išteklius. Kaip rekomenduojama Valstybiniame strateginiame atliekų tvarkymo plane, siekiant atliekų tvarkymo sistemos efektyvumo ir ekonominės naudos vartotojams, komunalinių atliekų tvarkymo infrastruktūros plėtrą ir toliau vykdyti regioniniu principu. Kuriamų komunalinių atliekų tvarkymo infrastruktūros objektų pajėgumai turi užtikrinti ne mažiau kaip atitinkamame komunalinių atliekų tvarkymo regione susidarančių atliekų tvarkymą, efektyvų atliekų tvarkymo sistemos funkcionavimą, kokybiškų ir prieinamų komunalinių atliekų tvarkymo paslaugų teikimą visiems regiono komunalinių atliekų turėtojams.

Savivaldybės atliekų tvarkymo sistema veikia kaip Marijampolės regiono atliekų tvarkymo sistemos dalis. Regioniniu principu veikianti atliekų tvarkymo sistema sukurta 2010 m., jos funkcijas vykdo UAB Marijampolės atliekų tvarkymo centras (toliau – MRATC), kurio akcininkė yra ir Savivaldybė.

2019 metais Marijampolės regione veikė visa regiono atliekų tvarkymo plane numatyta infrastruktūra. Savivaldybės teritorijoje esantiems komunalinių atliekų turėtojams teikiamos šios komunalinių atliekų tvarkymo paslaugos: mišrių komunalinių atliekų tvarkymas; antrinių žaliavų, įskaitant pakuočių atliekas, tvarkymas; žaliųjų atliekų tvarkymas; didžiųjų atliekų, įskaitant naudotas padangas ir statybines (smulkaus buities remonto) atliekas, tvarkymas; elektros ir elektroninės įrangos atliekų tvarkymas; buities pavojingų atliekų tvarkymas.

Sutvarkytos atliekos. 2019 metais regione susidarė ir buvo sutvarkyta 63 497 tonų komunalinių atliekų⁶¹, t.y. 12,83 proc. mažiau, nei 2015 metais (2015 m. – 72.840 t) . Iš jų 2019 metais sąvartyne pašalinta 14 010 t (2015 m. – 48 876 t). Likusios atliekos perdirbtos ar panaudotos.

⁶¹ įskaitant ir organines bei popieriaus atliekas sukompostuotas, sudegintas ar panaudotas energijai gaminti namų ūkiuose.

Savivaldybėje 2019 metais surinkta 28.012 tonų komunalinių atliekų, t.y. 7,35 proc. mažiau, nei 2015 metais (2015 m. – 30 234 t) . Iš jų 2019 metais sąvartyne pašalinta 7149 t (2015 m. – 20 847 t).

Papildanti atliekų surinkimo sistema. Marijampolės regione veikiančių papildančių sistemų taikomomis priemonėmis 2019 metais buvo surinkta 636 t atliekų (2015 m. – 147 t). Savivaldybėje šių atliekų 2019 metais surinkta 264 t, t.y. daugiau nei keturis kartus daugiau, nei 2015 metais (2015 m. – 48 t).

Pakuočių atliekų ir antrinių žaliavų tvarkymas. Augant gyventojų aplinkosauginiam sąmoningumui, tiek regione, tiek ir Savivaldybėje augo antrinių žaliavų, įskaitant pakuočių atliekas, sutvarkymo apimtys: Savivaldybėje namų ūkiuose išrūšiuotų pakuočių ir antrinių žaliavų apimtys 2019 metais išaugo iki 699 tonų (2015 m. – 559 t). Pagal visus šiuos rodiklius matyti, kad Savivaldybė buvo pirma visoje MRATC teritorijoje.

Siekiant sudaryti tinkamas sąlygas rūšiuoti pakuotes ir antrines žaliavas jų susidarymo vietoje visi MRATC teritorijos gyventojai aprūpinti pakuočių ir stiklo konteineriais pagal Valstybinio strateginio atliekų tvarkymo plano reikalavimus.

Komunalinių atliekų mechaninis biologinis apdorojimas (MBA). Biologiškai skaidžios atliekos perduodamos į biologinio apdorojimo įrenginius su energijos gamyba. 2019 metais Marijampolės regiono komunalinių atliekų MBA įrenginiuose buvo priimta 39 781 t mišrių komunalinių atliekų ir sutvarkyta 39 240 t. Marijampolės regiono komunalinių atliekų MBA įrenginių gamyklos statybos darbai baigti 2015 m. pab., veiklos pradžia – 2016 m. balandžio 11 d. Gamyklos metinis pajėgumas – 65 000 tonų, iš jų – 18 000 tonų bioskaidžioms atliekoms tvarkyti. Atskirtos netinkamos perdirbti ir turinčios energetinę vertę komunalinės atliekos buvo vežamos deginti į UAB „Fortum Klaipėda“. Per 2019 metus į atliekų deginimo gamyklą UAB „Fortum Klaipėda“ buvo išvežta 2967 t degių atliekų. 2019 m. gruodžio mėn. 20 d. buvo pasirašyta nauja degių atliekų utilizavimo (deginimo) sutartis su UAB „Kauno kogeneracine jėgaine“. Pagal šią sutartį per metus planuojama sudeginti iki 14 000 t degių atliekų.

Žaliųjų ir didelių gabaritų atliekų tvarkymas. Siekiant mažinti biologiškai skaidžių atliekų patekimą į sąvartyną bei įvykdyti ES Lietuvos Respublikai nustatytas biologiškai skaidžių ir kitų atliekų tvarkymo užduotis, Savivaldybės teritorijoje 2020 metais veikė 1 žaliųjų atliekų kompostavimo aikštelė Uosinės k. 8 (prie regioninio sąvartyno; pajėgumas – 8500 t per metus) ir 2 didelių gabaritų atliekų surinkimo aikštelės (Vokiečių g. 10 Marijampolėje, ir Uosinės k. 4 (prie regioninio sąvartyno)). Savivaldybės žaliųjų atliekų kompostavimo aikštelėje 2019 metais buvo priimta iš viso 1322 t atliekų (2015 m. – 1175 t).

Siekiant gyventojams padėti deramai perduoti didelių gabaritų atliekas jų tvarkytojams, Savivaldybėje 2020 m. pr. taip pat veikė 63 aikštelės tokioms atliekoms surinkti apvažiavimo būdu. Į kai kurias iš jų gyventojams pradėjus vežti visas komunalines atliekas arba ne laiku pristatyti stambiagabarites atliekas, aikštelių skaičius pradėtas mažinti.

2019 m. didelių gabaritų atliekų surinkimo aikštelėse pradėjo veikti pakartotinio panaudotų daiktų atidavimo sistema – panaudojimui tinkamų daiktų perdavimas gyventojams ir labdaros organizacijoms.

Mišrios komunalinės atliekos ir sąvartyno veikla. Regioninis sąvartynas, pradėtas statyti 2005 metais, atidarytas 2015 m. balandžio 1 d. Per 2019 metus regioniniame sąvartyne buvo priimta iš viso 30 540 t MKA (2015 metais – 57 759 t), iš kurių apie pusė tenka Savivaldybei. Nuo 2019 m. gegužės mėn. 01 d. visas MKA apskaitant MBA įrenginiuose, į sąvartyną patenkančių MKA kiekis mažėjo.

Marijampolės regioniniame nepavojingų atliekų sąvartyne sumontuota biodujų jėgainė „CENTO T160 SP BIO“ su kompresorine ir trimis generatoriais po 160 kW. 2019 metais išgauta 176 500 kub. m biodujų (2015 m. – 494 281 kub. m). 2019 metais pagaminta 244,56 MWh elektros energijos (2015 m. – 619,74 MWh). Pokyčiams didžiausią įtaką turi sprendimas nuo 2012 m. nebeleisti sąvartyne šalinti biologiškai suyrančių atliekų, mišrių komunalinių atliekų tvarkymas, atskirtų biologiškai skaidžių atliekų apdorojimas MBA įrenginiuose.

2.5.5. Centralizuotas šilumos ir kašto vandens tiekimas

Lietuvoje dauguma vartotojų šiluma aprūpinami iš centralizuotų šilumos tiekimo (CŠT) tinklų. Panaši situacija susiformavo daugelyje kaimyninių šalių, kuriose klimatinės sąlygos yra panašios kaip ir Lietuvoje ir kur pastatus reikia šildyti 6–7 mėnesius per metus.

Pastaraisiais metais nuosekliai augusi šalies ekonomika lėmė, kad šiluminės energijos suvartojimas pramonėje išaugo nuo 2192 GWh (2015 m.) iki 2558 GWh (2019 m.), t.y. 16,71 proc. Namų ūkiuose, priešingai, bendrasis kuro ir energijos suvartojimas šildymui 2009–2018 m. mažėjo 11,13 proc. (šiluminės energijos iš CŠT vartojimas mažėjo nuo 5.950 iki 5.489 GWh; malkų ir kurui skirtos medienos vartojimas – nuo 6793 iki 5577 GWh; pradėta naudoti nauja šildymui naudojama energijos rūšis – aplinkos šiluminė energija / šilumos siurbiai (258 GWh).

Vadovaujantis Lietuvos Respublikos šilumos ūkio įstatymu, pagrindiniai šilumos ūkio sektoriaus plėtros tikslai ir uždaviniai: mažiausiomis sąnaudomis užtikrinti patikimą ir kokybišką šilumos tiekimą vartotojams; šilumos ūkyje skatinti kuro rūšių ir šilumos gamybos būdų konkurenciją; didinti šilumos gamybos, perdavimo ir vartojimo efektyvumą; gaminant šilumą, plačiau naudoti vietinį kurą, biokurą ir kitus atsinaujinančius energijos išteklius; mažinti šilumos energetikos neigiamą poveikį aplinkai.

Šilumos tiekimo licencijuojamą veiklą savivaldybėje vykdo ir centralizuoto šilumos tiekimo tinklus eksploatuoja UAB „Litesko“ filialas „Marijampolės šiluma“ („Litesko“). 2000 m. kovo 16 d. tarp „Litesko“ ir Marijampolės savivaldybės buvo pasirašyta Marijampolės miesto šilumos ūkio modernizavimo ir atnaujinimo sutartis Nr. 00-03-16-006 (Modernizavimo ir renovacijos sutartis). 2000 m. gegužės 24 d. tarp „Litesko“ ir UAB „Marijampolės šilumos tinklai“ buvo pasirašyta turto nuomos sutartis Nr. 00-03-16-007 (toliau – Turto nuomos sutartis). Šių sutarčių pagrindu „Litesko“ eksploatuoja, tvarko Marijampolės šilumos ūkį. Šių sutarčių galiojimo terminai baigiasi 2025 metais.

Centralizuotas šilumos tiekimas. Savivaldybė turi plačiai išplėtotą CŠT sistemą. „Litesko“ šilumos energiją šildymo reikmėms tiekama Marijampolės miesto, Meškučių, Kumelionių, Patašinės ir kitų gyvenviečių daugiabučiams gyvenamiesiems namams, visuomeninės paskirties ir komerciniams objektams. 2019 m. pab. įmonė turėjo 13 134 vartotojus.

Dauguma vartotojų, ypač gyventojai, centralizuotą šilumos tiekimą naudoja ir šildymui, ir karšto vandens tiekimui, tačiau kai kurie CŠT vartotojai karštą vandenį ruošia atskirai, dažniausiai elektros energijos pagalba. Šiluminė energija Marijampolės mieste tiekama požeminiais vamzdynais, paklotais nepraeinamuose, praeinamuose kanaluose su drenažu arba nekanaliniu būdu, o taip pat ir antžeminiais vamzdynais.

2019 metais visos Savivaldybėje veikiančios katilinės pagamino 146,683 tūkst. MWh šilumos energijos, iš kurios realizuota buvo 118,705 tūkst. MWh. 2015–2019 metais pagamintos ir realizuotos šilumos energijos kiekiai išaugo atitinkamai 0,52 proc. ir 1,02 proc. Augimas buvo stebimas visuose vartotojų segmentuose.

2.79 lentelė. UAB „Litesko“ filialo „Marijampolės šiluma“ pagamintos ir realizuotos šilumos energijos kiekiai

Rodiklis	2015	2019
Pagaminta šilumos energija, tūkst. MWh	146, 081	146, 683
Realizuota šilumos energija, tūkst. MWh	117, 504	118, 705

(šaltinis: UAB „Litesko“)

Didžiausias šilumos energijos kiekis buvo realizuotas gyventojų segmentui (2019 metais – 75,98 proc.); gerokai mažesnę dalį sudaro realizavimas biudžetinėms organizacijoms (2019 metais – 17,07 proc.) ir verslo / pramonės įmonėms ir kitiems vartotojams (2019 metais – 6,95 proc.).

2.80 lentelė. UAB „Litesko“ filialo „Marijampolės šiluma“ realizuotos šilumos paskirstymas vartotojų grupėms

Metai	Pateikta / realizuota vartotojams, tūkst. MWh			
	Gyventojams	Biudžetinėms organizacijoms	Verslo/ pramonės įmonėms ir kitiems vartotojams	Iš viso
2015	89,701	19,999	7,804	117,504
2019	90,188	20,262	8,252	118,705

(šaltinis: UAB „Litesko“)

Šilumos realizavimo augimą kiek stabdė mažėjantis šiluminės energijos poreikis. Vienas iš pagrindinių veiksnių, mažinantis šilumos gamybos poreikį yra daugiabučių namų renovacija⁶². VšĮ Būsto energijos taupymo agentūros duomenimis nuo 2013 iki 2020 m. Marijampolės savivaldybėje per „Marijampolės savivaldybės energinio efektyvumo didinimo daugiabučiuose namuose programą“ buvo modernizuoti 64 daugiabučiai gyvenamieji pastatai, t.y. 20 proc. visų daugiabučių gyvenamųjų pastatų, gaunančių šilumą iš „Litesko“. Po pastatų atnaujinimo (modernizavimo) buvo planuojamas apie 40 proc. šiluminės energijos sąnaudų sumažėjimas. Prognozuotina, kad tęsiantis daugiabučių pastatų bei biudžetinių organizacijų pastatų energinio efektyvumo didinimo darbams, bendras šilumos energijos poreikis gyventojų ir biudžetinių organizacijų segmente augti neturėtų.

Šilumos energijos gamybos šaltiniai. Šilumos tiekėjas eksploatavo 6 katilines. Bendra instaliuota šilumos generavimo galia 2020 m. pab. – 130,011 MW, iš kurių 9,64 – kondensacinių ekonomaizerių galia. Kaip pagrindinis kuras šilumos energijos gamybai yra mazutas (47,64 MW) ir gamtinės dujos (47,574 MW+2,74 MW kondensacinių ekonomaizerių galia).

2.81 lentelė. UAB „Litesko“ filialo „Marijampolės šiluma“ eksploatuojamų katilinių charakteristikos 2020 m. pab.

Katilinė	Instaliuota šilumos generavimo galia iš viso MW	Nominali įrenginio galia pagal kuro rūšį				
		Biokuras MW	Mazutas MW	Gamtinės dujos MW	Skystas kuras MW	Kitas kuras MW
Marijampolės rajoninė katilinė (toliau – Marijampolės RK)	120,24+9,64*	26,00+6,90*	47,64	46,60+2,74*		
Meškučių katilinė	1,26					1,26
Kumelionių katilinė	1,20					1,20
Patašinės katilinė	1,94				1,9400	
Triobiškių katilinė	0,974			0,974		
Palių (Igliauka) katilinė	0,757					0,757
Iš viso:	126,371+9,64*	26,00+6,90*	47,64	47,574+2,74*	1,94	3,217

(šaltinis: UAB „Litesko“) (pastaba: po pliuso esantis skaičius žymi kondensacinio ekonomaizerio galią)

⁶² Pagal 2016 metais atliktą analizę Lietuvoje buvo nustatyta, kad šilumos poreikis renovuotiems ir nerenovuotiems pastatams labai skyrėsi: renovuotuose namuose 1 kv.m. šildymui buvo sunaudota 0,014245 MWh, o nerenovuotuose net 0,026815 MWh. Daugiabučiams gyvenamiesiems pastatams Lietuvoje sunaudojama daugiausia šilumos energijos, t. y. 54 % galutinės suvartojamos šilumos energijos. Būtent šioje srityje, kuri sudaro 60 % visų Lietuvos pastatų fondo pagal plotą, pastebimas didžiausias šilumos energijos kiekio taupymo potencialas.

Didžiausias Savivaldybės šilumos energijos šaltinis yra Marijampolės RK. Instaliuota katilinės galia 2020 m. pab. – 120,24+9,64 MW kondensacinio ekonomaizerio galia. Katilinė šiluma aprūpina dalį Marijampolės miesto pastatų.

Nagrinėjamu laikotarpiu įgyvendinant investicijų planus, buvo modernizuota ne tik Marijampolės RK, bet ir kai kurios kitos katilinės. Modernizavimu buvo ne tik sumažinta instaliuota šilumos generavimo galia (pvz., per paskutinius penkiolika metų Marijampolės RK instaliuota galia buvo sumažinta beveik pustrėčio kartus (nuo 307,90 MW iki aukščiau minėtos galios), Triobiškių katilinėje – beveik du kartus (nuo 1,81 MW iki 0,974 MW) bet taip pat renovuota dalis pastatų bei įrenginių.

Šilumos tiekimo tinklai. Skirtingų miestų ir kaimų CŠT sistemos yra hidrauliškai nesusijusios – kiekvienoje gyvenvietėje yra po vieną atskirą CŠT sistemą (išskyrus Marijampolės miestą, kuriam šiluma tiekama iš Marijampolės RK ir Triobiškių katilinės).

Didžioji dalis CŠT tinklų pakloti iki 2000 m., kada šilumos poreikis buvo gerokai didesnis. Seni vamzdynai yra pakloti gelžbetoniniuose nepraeinamuose ar praeinamuose kanaluose ir izoliuoti stiklo vata. Tik nedidelė dalis vamzdynų pakloti antžeminiu būdu ant atramų. Tokių vamzdynų daugelyje vietų tinklų izoliacija yra susidėvėjusi, sukritusi ir neužtikrina reikiamų šilumos laidumo reikalavimų. Atsiranda galimybė, jog dėl užsikūšusių ar sulūžusių drenažinių kolektorių ir vamzdynų gelžbetoniniai kanalai bus semiami gruntinio vandens. Tokios būklės vamzdynuose susidaro dideli šilumos nuostoliai, o patys vamzdynai veikiami išorinės korozijos. Susidėvėję vamzdynai neužtikrina saugaus ir patikimo šilumos tiekimo. Dėl šių priežasčių vamzdynų skersmenys pagal dabartinį ir prognozuojamą šilumos suvartojimą yra per dideli. Tokia trasų būklė turi tiesioginės neigiamos įtakos faktiniams santykiniams technologiniams nuostoliams CŠT sistemose. Paskutiniaisiais metais rekonstruojant šilumos trasas didelių diametrų vamzdynai buvo nuosekliai keičiami į mažesnio diametro.

2020–2021 metais „Litesko“ planuoja toliau vykdyti CŠT sistemų plėtrą. Numatomi darbai: Marijampolės rajoninės katilinės rekonstrukcija, įrengiant skysto kuro rezervuarą; šilumos tiekimo tinklo ruožo nuo 1M-33 iki 1M-34 rekonstrukcija; šilumos apskaitos prietaisų įsigijimas ir sumontavimas. Bendras lėšų poreikis šioms investicijoms – 349 tūkst. eurų. Planuojami lėšų šaltiniai – nuosavos lėšos.

Šilumos tiekimo kaina. Valstybinės energetikos reguliavimo tarybos (toliau tekste – VERT) duomenimis, 2020 m. gruodžio mėn. vidutinė centralizuotai tiekiamos šilumos kaina Lietuvoje buvo 4,16 ct/kWh be PVM (4,53 ct/kWh su PVM). VERT duomenimis, tai žemiausia gruodžio mėn. šilumos kaina nuo 2012 m.: 2020 m. gruodžio mėn., palyginus su tuo pačiu laikotarpiu 2012 m., vidutinė šilumos kilovatvalandės kaina buvo 46 proc. mažesnė. Savivaldybėje CŠT šilumos kaina 2020 m. gruodžio mėn. siekė 6,19 ct/kWh su PVM, buvo 37 proc. didesnė nei vidutinė kaina šalyje ir didžiausia II (antrojoje) CŠT tiekėjų grupėje⁶³.

2.5.6. Gamtinės dujos

Pastaraisiais metais nuosekliai augusi šalies ekonomika lėmė, kad gamtinių dujų suvartojimas pramonėje išaugo nuo 11 417 TJ (2015 m.) iki 12 104 TJ (2019 m.), t.y. 6 proc. Namų ūkiuose dujų suvartojimas 2009–2018 metais išaugo 31,68 proc. (nuo 1616 iki 2129 GWh).

Siekiant užtikrinti gamtinių dujų tiekimo patikimumą (nenutrūkstumą bei sistemos pajėgumų pakankamumą) Lietuvos vartotojams, svarbu efektyviai vystyti perdavimo sistemą, sklandžiai integruojant ją į Europos gamtinių dujų perdavimo sistemą bei sukuriant galimybes diversifikuoti dujų tiekimo šaltinius. Tuo tikslu Lietuvos Respublikos Seimas Nacionalinėje

⁶³ Centralizuotos šilumos tiekėjai pagal per metus parduotą šilumos kiekį skirstomi į penkias grupes: I grupė – 150 tūkst. MWh per metus ir didesni šilumos pardavimai; II grupė – (150, 90] tūkst. MWh šilumos pardavimai per metus; III grupė – (90, 50] tūkst. MWh šilumos pardavimai per metus; IV grupė – (50, 25] tūkst. MWh šilumos pardavimai per metus; V grupė – šilumos pardavimai mažesni nei 25 tūkst. MWh per metus.

energetinės nepriklausomybės strategijoje numatė prioritetinius projektus, kuriuos reikia įgyvendinti gamtinių dujų sektoriuje, siekiant diversifikuoti dujų tiekimo šaltinius ir sujungti Lietuvos perdavimo sistemą su Europos Sąjungos perdavimo sistema. 2020 m. pr. Lietuvos gamtinių dujų perdavimo sistemos operatorius „Amber Grid“ pradėjo parengiamuosius dujotiekio jungties su Lenkija (GIPL) statybos darbus. Darbus numatoma užbaigti iki 2021 m. pabaigos. Įgyvendinant šį projektą bus nutiesti gamtinių dujų tiekimo pajėgumai, leisiantys Baltijos šalių kryptimi transportuoti iki 27 TWh gamtinių dujų per metus, Lenkijos kryptimi – iki 21 TWh per metus, o Baltijos šalių dujų rinkos taps bendros ES dujų rinkos dalimi.

Šiuo metu Savivaldybėje gamtinės dujos tiekiamos Marijampolės miestui ir šalia esančioms gyvenvietėms. Gamtinių dujų deginimas yra vienas pagrindinių individualių namų aprūpinimo šilumine energija būdų. Gamtinės dujos taip pat naudojamos pramonės įmonėse – technologijai ir šildymui bei daugiabučiuose namuose – daugiausia maisto ruošimui.

Energijos skirstymo operatorius vykdo aktyvią dujotiekio plėtrą, tiesdamas gamtinių dujų tinklus į individualių namų kvartalus, į pramonės įmones bei įstaigas (pastaruoju metu buvo nutiestas skirstomasis vidutinio slėgio dujotiekis Marijampolės mieste (iki Sodų g., Ažuolų g., Šešupės g., Mokyklos g. ir kt.), Mokolų k., Puskelnių k.

Gamtinės dujos perduodamos ir paskirstomos iš Marijampolės dujų paskirstymo stoties, kurios pajėgumas – 40 000 kub. m / h. Galima teigti, kad šiuo metu dujotiekis ne tik pilnai patenkina esamą gamtinių dujų poreikį, bet ir yra sudarytos sąlygos naujų vartotojų prisijungimui.

2.5.7. Elektros energija

Pastaraisiais metais elektros energijos suvartojimas šalyje augo: pramonėje išaugo 15 proc. (nuo 2192 GWh (2015 m.) iki 2558 GWh (2019 m.)). Namų ūkiuose elektros energijos suvartojimas 2009–2018 metais išaugo 14,77 proc. (nuo 2600 iki 2984 GWh).

Pagrindinis nacionalinis valstybės prioritetas ir tikslas yra Lietuvos elektros energetikos sistemos sujungimas su kontinentinės Europos tinklais darbui sinchroniniu režimu. 2018 m. birželio 28 d. Lietuvos Respublikos prezidentei kartu su Latvijos, Estijos ir Lenkijos premjeriais bei Europos Komisijos pirmininkui pasirašius politinį susitarimą dėl trijų Baltijos šalių elektros tinklų sinchronizacijos su kontinentinės Europos tinklais per Lenkiją, buvo susitarta Baltijos elektros energetikos sistemas sinchronizuoti su kontinentinės Europos tinklais panaudojant esamą 400 kV kintamosios srovės liniją Alytus–Elk (LitPol Link) bei pastatant naują jūrinę nuolatinės srovės jungtį iš Lietuvos į Lenkiją. Taip pat 2018 m. rugsėjo 14 d. Baltijos jūros regiono valstybių elektros rinkų integracijos plano aukšto Baltic Energy Market Interconnection Plan (BEMIP) lygio pareigūnų susitikime sutarta dėl Baltijos elektros energetikos sistemų sinchronizavimo su kontinentinės Europos tinklais scenarijaus įgyvendinimo.

Savivaldybės elektros perdavimo ir skirstymo sistema yra dalis Lietuvos energetinės sistemos, susidedanti iš 330/110 kV aukštos įtampos perdavimo tinklo ir elektros skirstymo vartotojams 35 kV, 10 kV bei žemesnės įtampos skirstomojo tinklo. Savivaldybės teritorijos bendrojo plano duomenys rodo, kad perdavimo ir skirstomieji tinklai turi galios rezervų, tačiau būtinos investicijos tinklams plėsti ir modernizuoti.

2.5.8. Aplinkos oro kokybė

Lietuva pagal aplinkos oro kokybę priskirtina prie švaresnių Europos šalių, tačiau aplinkos oro būklė ir jos pokyčiai rodo, kad yra nacionaliniu, savivaldybių ir vietos lygmenimis spęstinių aktualių problemų: vietinių oro taršos šaltinių (transporto ir jo pakeltosios taršos, pramonės, energetikos objektų, tarp jų kuro deginimo įrenginių namų ūkyje) išmetami teršalai miestuose, taršos iš šiluminių elektrinių padidėjimas nutraukus valstybės įmonės Ignalinos atominės elektrinės eksploatavimą, tarša iš žemės ūkio (gyvulininkystės) veiklos. Didžiuosiuose miestuose auga iš

energetikos įrenginių išmetamo sieros dioksido ir iš transporto priemonių išmetamo azoto dioksido koncentracija.

Apie trečdalį šio teršalo kiekio į aplinkos orą išmeta energetikos sektorius, apie dešimtadalį – namų ūkiai. Nors naudojamas kokybiškesnis kuras ir sumažėjęs jo naudojimas energetikos sektoriuje pastaraisiais metais lėmė išmetamų sieros oksidų kiekio mažėjimą, tačiau tarptautiniu ir ES lygiu valstybėms keliami aplinkos oro taršos mažinimo uždaviniai yra ambicingi ir nelengvai įgyvendinami.

Didėjant Lietuvos automobilių parkui (kurių apie 70 proc. varoma dyzelinu, 25 proc. benzinu, 1,8 proc. benzinu/elektra, 0,1 proc. elektra), didėja transporto išmetamų azoto oksidų santykinė dalis, palyginti su bendru išmetamų teršalų kiekiu. Ši problema ypač opi didesniuose miestuose, kur nepakankamai išplėtotą viešojo transporto sistema. Taršaus autotransporto srautams didėjant, blogėja Lietuvos miestų aplinkos oro kokybė.

Paskutiniaisiais metais šalies ekonomikai augant, suvartojamo kuro ir energijos apimtims augant, teršalų, išmestų į aplinkos orą iš stacionarių taršos šaltinių taip pat didėjo – 2015–2018 metais taršos apimtys šalyje išaugo nuo 65,93 iki 66,86 tūkst. tonų. Vėlesniais – 2019 metais, prognozuojama ir 2020 metais, – lėtėjant ekonomikos augimui taršos apimtys kiek mažėjo. Panaši situacija buvo stebima ir Savivaldybėje: bendra teršalų emisija į atmosferą iš stacionarių taršos šaltinių Savivaldybėje iki 2018 m. didėjo ir pasiekė 963 tonas; 2019 metais buvo jau stebimas sumažėjimas.

2.80 lentelė. Teršalų, išmestų į aplinkos orą iš stacionarių taršos šaltinių, kiekis, tonomis

	2015	2016	2017	2018	2019
Lietuvos Respublika	65 929	70 468	67 021	66 866	63 298
Marijampolės apskritis	1798	2259	2206	2240	2263
Marijampolės sav.	696	931	962	963	892

(šaltinis: LSD)

Šiuo metu Savivaldybėje į aplinką įvairius teršalus išmeta energetikos objektai (AB „Litesko“ filialo „Marijampolės šiluma“ katilinės), pramonės objektai (AB „Vernitas“, UAB „Sumeda“, AB „Fasa“ ir kt.), kiti smulkūs stacionarūs taršos šaltiniai.

2.81 lentelė. Teršalų emisija iš stacionarių taršos šaltinių Marijampolės savivaldybėje, tonomis

	2015	2019
Visi teršalai	695,6	891,68
Kietosios medžiagos	65	64,33
Dujinės ir skystosios medžiagos	630,6	827,35
<i>Sieros dioksidas</i>	10,3	14,39
<i>Azoto oksidai</i>	95,5	115,62
<i>Anglies monoksidas</i>	487,1	649,56
<i>Lakūs organiniai junginiai</i>	17,8	35,37
<i>Fluoras ir kiti teršalai</i>	19,9	12,41

(šaltinis: LSD)

Didžiausią dalį visų Savivaldybėje susidariusių teršalų kiekio 2019 metais sudarė dujinės ir skystosios medžiagos (92,79 proc.), iš kurių didžiąją dalį sudarė anglies monoksidas (78,51 proc.).

2.5.9. Gamtos ištekliai

Gamtiniai ištekliai. Gamtiniai ištekliai skirstomi į gyvosios ir negyvosios gamtos išteklius. Negyvosios gamtos ištekliams priskiriami naudingųjų iškasenų telkiniai, paviršiniai vandenys, požeminio vandens telkiniai.

Savivaldybėje nėra išskirtinių ir ypatingai reikšmingų naudingų iškasenų, didelių jų telkinių. Kaip ir visoje šalyje, Savivaldybėje paplitusios ir eksploatuojamos tipiškos šalies naudingosios iškasenos – žvyras, smėlis, molis, požeminis vanduo, durpės, iš kurių svarbiausi – molis ir durpės.

Vandens išteklius sudaro požeminio ir paviršinio vandens atsargos, o vandens kokybė priklauso nuo teršalų savybių ir jų kiekio patenkančio į visų šių rūšių vandens telkinius.

Požeminio vandens ištekliai ir jų panaudojimas nagrinėjami 2.4.2 skyriuje ir šioje vietoje informacija nekartojama.

Paviršinis vanduo dėl jame ištirpusių daugelio cheminių medžiagų migracijos yra vienas iš aplinkos poveikiui jautriausių kraštovaizdžio komponentų. Paviršinio vandens struktūrą formuoja upės, kanalai, ežerai, tvenkiniai, kūdros. Savivaldybės hidrografinis tinklas patenka į du Nemuno baseino pabaseinius: Šešupės ir Nemuno mažųjų intakų. Lietuvos Respublikos žemės fondo, Nacionalinės žemės tarnybos prie Žemės ūkio ministerijos pateikiamais duomenimis, 2020 m. sausio mėn. 1 d. Savivaldybėje paviršiniai vandenys užėmė 2772 ha plotą. Savivaldybėje esama 11 ežerų, iš kurių didžiausi – Žaltytis (268,1 ha), Amalvas (196,4 ha), Ygla (20,4 ha), Leiciškių (17,9 ha). Didelius plotus taip pat užima dirbtinai suformuoti tvenkiniai, kurių Savivaldybėje yra daugiau nei dvidešimt, iš kurių valstybinės reikšmės – 7 (Antanavo, Marijampolės II, Stebuliškių).

Svarbiausia Savivaldybės vandens arterija – Šešupė. Šešupė nevandeninga, sausomis vasaromis ir žiemą smarkiai nusenka, pavasarį patvinsta, išsilieja iš krantų. Upės vaga mažai įsigrauzusi į nelaidžią molingą dirvą, didesnėje baseino dalyje miškų ir ežerų nedaug, todėl po liūčių dažnai kyla poplūdžiai. Per pastaruosius dešimtmečius Savivaldybėje esančiame Šešupės ruože vyko daug antropogeninių pokyčių, iš jų bene svarbiausias – spartus Marijampolės miesto vystymasis.

Biologinės įvairovės ir gamtos apsauga. Savivaldybės teritorijoje plyti trys dideli miškų masyvai bei 4 mažesni miškai. Visuose masyvuose gana didelius plotus užima į Lietuvos augalų bendrijų raudonąją knygą įrašytos liepinio skroblyno bendrijos bei ažuolinio guobyno, danteninio juodalksnyno bendrijos. Buktos miške randami viksvinių ažuolynų nedideli plotai.

Marijampolės savivaldybėje yra 3 gamtiniai rezervatai (tarp kurių – Žuvinto biosferos rezervatas, 9 draustiniai (tarp kurių – Amalvo botaninis zoologinis, Žaltyčio ornitologinis, Varnabūdės pedologinis draustiniai), 1 buveinių apsaugai svarbi teritorija ir 2 paukščių apsaugai svarbios teritorijos. Marijampolės savivaldybėje didžiausios pelkės yra Amalvo pelkė (1439 ha) ir Galubalės pelkė.

Savivaldybės teritorijoje inventorizuotos 5 į Lietuvos augalų bendrijų raudonąją knygą įrašytos saugomos bendrijos. Marijampolės savivaldybėje užregistruotos 39 saugomos induočių augalų rūšys. Savivaldybės teritorijoje aptinkamos europinės svarbos buveinės: natūralūs eutrofiniai ežerai su plūdžių arba aštrių bendrijomis, stepinės pievos (svarbios gegužraibinių augalų buveinės), rūšių turtingi briedgaurnai, melvenynai, eutrofiniai aukštieji žolynai, aliuvinės pievos, šienaujamos mezofitų pievos, degradavusios aukštapelkės, tarpinės pelkės ir liūnai, plikų durpių saidrynai, žolių turtingi eglėnai, pelkėti lapuočių miškai, skroblynai, griovų ir šlaitų miškai, pelkiniai miškai, aliuviniai miškai.

Pagrindiniai veiksniai, kurie neigiamai veikia Savivaldybės gyvūnijos įvairovę ir gausumą – intensyvios žemdirbystės vystymas ir miškų ūkinis naudojimas, pelkių eksploatavimas ir durpių gavyba, vandens telkinių eksploatacija, rekreacija, urbanizacijos plėtra, privatūs ūkiniai interesai ir įvairi aplinkos tarša.

2.6. Vidaus ir išorės aplinkos analizės išvados

Remiantis išorinės ir vidinės aplinkos analize, nustatytos stipriosios ir silpnosios Savivaldybės veiklos sritys. Taip pat apibrėžtos galimybės ir grėsmės, galinčios turėti įtakos jos veiklai.

Stiprybių, silpnybių, galimybių bei grėsmių (SSGG) kriterijus suprantame kaip paaiškinta žemiau:

- **stiprybės:** esamos vidinės Savivaldybės savybės, kurios padeda pasiekti užsibrėžtus tikslus ir kurių visuma suteikia pranašumo kitų Savivaldybių ar sektorių atžvilgiu.
- **silpnybės:** esamos vidinės Savivaldybės savybės, kurios mažina Savivaldybės konkurencinį pranašumą kitų Savivaldybių ar sektorių atžvilgiu, trukdo pasiekti užsibrėžtus tikslus.
- **galimybės:** Galimi išorės veiksniai, kurie gali turėti teigiamos įtakos Savivaldybės ar nagrinėjamo sektoriaus būklei.
- **grėsmės:** Galimi tikėtini įvykiai, kurie gali turėti neigiamos įtakos Savivaldybės ar nagrinėjamo sektoriaus veiklai.

2.82 lentelė. Ekonomikos SSGG

Verslas, žemės ūkis, turizmas

STIPRYBĖS
<ul style="list-style-type: none">
– Gerai išplėtoti apdirbamosios gamybos (maisto produktų gamybos, medienos gaminių gamybos, metalo gaminių gamybos ir kt.), transporto ir saugojimo sektoriai;
– Sparčiai augantis gyventojų verslumas (juridinių ir fizinių asmenų);
– Sukurta verslo informavimo ir konsultavimo paslaugų infrastruktūra;
– Sėkmingai veikianti verslo poreikius atitinkanti smulkiojo ir vidutinio verslo finansinės paramos sistema;
– Sėkmingai veikianti Marijampolės laisvoji ekonominė zona;
– Tarptautiniam verslui plėtoti palanki geografinė padėtis, tankus valstybinių kelių (magistralinių, krašto ir rajoninių) tinklas;
– Palyginti gera dirvožemio sudėtis (žemės ūkio paskirties žemės našumo balas);
– Stebima žemės ūkio subjektų stambėjimo tendencija;
– Savivaldybėje gerai kiekybiškai išplėtotą apgyvendino paslaugų pasiūla;
– Gamtos turtingumas bei įvairovė, kultūros objektai, palyginti geras kelių tinklas ir palanki geografinė padėtis sudaro palankias sąlygas vietiniam ir atvykstamajam turizmui.
SILPNYBĖS
<ul style="list-style-type: none">
– Savivaldybėje nepakankamai verslo investicijoms parengtos pramoninės, komercinės ir sandėliavimo paskirties teritorijos;
– Menkai į ekonomikos ir verslumo skatinimą orientuota valstybinės žemės nuomos mokesčio, nekilnojamojo turto mokesčio, žemės mokesčių tarifų sistema;
– Neišplėtotos šalies turistams (ypač savaitgalio turistams) aktualios turizmo paslaugos ir produktai (pirmiausia - gamtiniai pažintiniai takai, o taip pat kultūros paveldo objektai ir kt.).
GALIMYBĖS
<ul style="list-style-type: none">
– Didėjančios šalies gyventojų pajamos ir perkamoji galia sudarys prielaidas Savivaldybės įmonėms didinti pardavimus kituose šalies regionuose;
– Augantis bendras šalies patrauklumas investicijoms sudarys prielaidas į Savivaldybę pritraukti tiek tiesiogines užsienio investicijas, tiek ir vidaus investicijas.
– Besikeičiantis visuomenės požiūris į iniciatyvumą ir verslumą sudarys sąlygas didėti vietos gyventojų verslumui;
– Nacionaliniu mastu vykdoma regioninės specializacijos skatinimo politika sudarys prielaidas Savivaldybėje plėtoti apdirbamosios gamybos ir susijusias sritis;
– Didelis Šiaurės–Pietų kryptimis kelių transportu vykstančių užsienio turistų srautas, sudarantis prielaidas atvykstamojo turizmo plėtrai;
– Savivaldybės teritorijoje kuriama geležinkelio krovinių krovimo infrastruktūra, sudarysianti palankias sąlygas transportuoti produkciją;
– Ryškėjantis šalies turistų polinkis atostogauti Lietuvoje sudaro galimybę plėtoti vietiniam turizmui skirtus produktus;
– 2021–2027 m. ES fondų investicijų programa Lietuvai, kitos ES iniciatyvos ir programos sudarys sąlygas

Savivaldybėje sparčiau įgyvendinti ekonominę plėtrą skatinančius projektus.

GRĖSMĖS

- Kitų šalies regionų darbo rinkų patrauklumo didėjimas, lemsiantis jaunimo ir kvalifikuotų specialistų emigraciją;
- Agresyvi kitų šalies savivaldybių konkurencija dėl šalies bei užsienio investicijų gamybos ir susijusiose srityse;
- Didesnis netolimų miestų (ypač Birštono, Kauno) turizmo potencialas sudarys didelę konkurenciją Savivaldybės turizmo plėtrai;
- COVID-19 pandemijos pasekmių ilgalaikiškumas, lemsiantis šalies ekonomikos susitraukimą ir stagnaciją.

2.83 lentelė. Socialinės aplinkos ir viešojo valdymo SSGG

Švietimas ir ugdymas, kultūra, nekilnojamosios kultūros vertybės, jaunimo politika, viešasis valdymas

STIPRYBĖS

- Gerai geografiškai išplėtotas ikimokyklinio, priešmokyklinio ugdymo paslaugų tinklas;
- Sėkmingai įgyvendinama bendrojo ugdymo mokyklų tinklo pertvarka;
- Aukštesni nei šalies vidutiniai valstybinių brandos egzaminų rezultatai, rodantys gerą ugdymo kokybę;
- Sėkmingai plėtojamos profesinio mokymo paslaugos
- Aukšta savivaldybės pedagogų ir kultūros darbuotojų profesinė kvalifikacija;
- Savivaldybės viešojoje bibliotekoje ir jos padaliniuose atnaujinti vieši interneto prieigos taškai, modernizuota infrastruktūra įgalina ugdyti informacinę visuomenę;
- Modernizuoti didžiausi kultūros ir laisvalaikio centrai sudaro sąlygas neformalaus švietimo vystymui;
- Aktyviai plėtojamos bendruomenės poreikius atitinkančios kino teatro paslaugos;
- Lietuvos kultūros sostinės vardas atkreipė visos šalies visuomenės dėmesį ne tik į Savivaldybės kultūros, bet ir į kitas sritis;
- Reorganizuota Savivaldybės neformalaus sportinio švietimo ir ugdymo organizacinė struktūra, sudaranti prielaidas didinti šios srities veiklos efektyvumui;
- Gerai išplėtotą futbolo sporto infrastruktūrą bei paslaugas;
- Didelė (ir didėjanti) visuomenės dalis dalyvauja sportinėje veikloje, sveikatinimo, kultūros renginiuose;
- Augantis sporto, jaunimo ir bendruomeninių organizacijų skaičius;
- Sukurta teisinė bazė, institucinė sistema jaunimo politikai įgyvendinti, aktyviai vykdomos jaunimo politikos priemonės;
- Išplėtotos Savivaldybės poreikius atitinkančios pirminės ir antrinės sveikatos priežiūros paslaugos;
- Palyginti didelis gyventojų dėmesys savo sveikatos ugdymui ir prevencijai;
- Koordinuotai teikiama socialinės ir sveikatos priežiūros paslaugos vaikams ir jų atstovams;
- Sukurta socialinės paramos ir paslaugų teikimo struktūra;
- Savivaldybėje gerai išplėtotas socialines paslaugas teikiančių nevyriausybinių organizacijų tinklas;
- Mažas socialinės paramos ir kompensacijų gavėjų skaičius, mažos išmokų socialinėms pašalpoms ir kompensacijoms už būsto šildymą ir išlaidas vandeniui apimtys;
- Savivaldybės administracijoje įgyvendintas „vieno langelio“ principas, sudarantis prielaidas gerinti teikiamų paslaugų kokybę;
- Savivaldybės administracijoje diegiamas kokybės vadybos metodas, sudarantis prielaidas gerinti teikiamų paslaugų kokybę;
- Aktyviai diegiamos ir naudojamos informacinės dokumentų valdymo sistemos;
- Aukštas Savivaldybės administracijos darbuotojų išsilavinimo lygis;
- Mažas Savivaldybės administracijos darbuotojų skaičius, rodantis palyginti efektyvą savivaldos darbo organizavimą;
- LR valstybės tarnybos įstatyme nustatyta nauja patrauklesnė darbo apmokėjimo sistema, sudaranti prielaidas pritraukti kvalifikuotus specialistus.

SILPNYBĖS

- Silpnai išplėtotos ir vietos poreikius menkai atitinkančios aukštojo mokslo paslaugos;
- Savivaldybėje silpnai išvystyta viešoji sporto aikštelių, aikštynų ir susijusi infrastruktūra (išskyrus futbolo);
- Palyginti nedidelė dalis moksleivių dalyvauja neformaliame ugdyme;
- Menkas vietos bendruomenės poreikius atitinkančių muziejų paslaugų prieinamumas;
- Seniūnijose trūksta sutvarkytų ir bendruomenės rekreaciniams poreikiams pritaiktų viešųjų erdvių, o tai mažina gyventojų pasitenkinimo lygį;
- Augantis gyventojų sergamumas ir pirminės asmens sveikatos priežiūros paslaugų poreikis;
- Asmens sveikatos priežiūros specialistų trūkumas, ribojantis galimybes suteikti paslaugų gavėjų poreikius atitinkančias paslaugas;
- Menkai geografiškai išplėtotos socialinės paslaugos (koncentracija Marijampolės mieste);
- Letai vykstantis Savivaldybės administracijos jaunėjimo procesas.

GALIMYBĖS
<ul style="list-style-type: none"> – Globalizacija, spartus technologijų vystymasis, gausi informacijos sklaida sudarys sąlygas ieškoti veiksmingesnių ugdymo(si) ir mokymo(si) būdų, turiningo laisvalaikio praleidimo formų; – Augantis gyventojų pilietiškumas ir dalyvavimas sudarys sąlygas įgyvendinti geros mokyklos koncepciją; – Augantis visuomenės sąmoningumas ir dėmesys sveikatai didins poreikį fizinio aktyvumo paslaugoms; – Augantis visuomenės dėmesys vietos kultūrai ir paveldui sudarys galimybes plėtoti unikalias kultūros paslaugas; – Augantis gyventojų verslumas sudarys galimybes į darbo rinką pritraukti ekonomiškai neaktyvius Savivaldybės gyventojus; – Dėl COVID-19 pandemijos įdiegtos nuotolinio darbo, gyventojų aptarnavimo elektroniniai sprendiniai bei išaugęs gyventojų gebėjimas naudotis elektroninėmis paslaugomis sudarys didinti e. valdžios paslaugų apimtį, aktyviai diegti nuotolinio darbo organizavimo formas. – 2021–2027 m. ES fondų investicijų programa Lietuvai, kitos ES iniciatyvos ir programos sudarys sąlygas Savivaldybėje sparčiau įgyvendinti socialinę plėtrą skatinančius projektus.
GRĖSMĖS
<ul style="list-style-type: none"> – Užsienio darbo rinkų patrauklumo didėjimas, lemsiantis jaunimo ir kvalifikuotų specialistų emigraciją; – COVID-19 pandemijos įtaka šalies ekonomikai, lemsianti nedarbo ir emigracijos augimą, socialinės paramos poreikio didėjimą.

2.84 lentelė. Inžinerinės infrastruktūros ir aplinkos SSG

Susisiekimas ir transportas, vandens tiekimas ir nuotekų tvarkymas, melioracijos sistemos, komunalinės atliekos, šilumos ir karšto vandens tiekimas, gamtinės dujos, elektros energija, aplinkos oro kokybė, gamtos išteklių

STIPRYBĖS
<ul style="list-style-type: none"> – Tankus valstybinių kelių (magistralinių, krašto ir rajoninių) tinklas; – Didelė dalis savivaldybės vežėjo autobusų parko modernizuota, įrengta moderni užpildymo suslėgtomis gamtinėmis dujomis infrastruktūra; – Savivaldybės teritoriją kerta magistralinė tarptautinė geležinkelio linija, sudaranti sąlygas gyventojų susisiekimui su šalies didmiesčiais; – Per Savivaldybės teritoriją tekanti Šešupė – regioninės svarbos kelias, sudarantis sąlygas plėtoti vandens turizmą; – Aktyviai plėtojamos Sasnavos aerodromo paslaugos, sudarančios sąlygas sporto, rekreacijos ir kitų paslaugų plėtrai; – Išplėtoti atliekų surinkimo sistema, pakuočių atliekų ir antrinių žaliavų surinkimo priemonių tinklas; – Savivaldybėje aktyviai vykdoma daugiabučių namų renovacija, mažinanti šilumos poreikį patalpų šildymui; – Savivaldybės teritorijoje plačiai išplėtotos centralizuoto šilumos tiekimo paslaugos; – Marijampolės mieste ir šalia esančiose gyvenvietėse išplėtotas gamtinių dujų tiekimas; – Savivaldybės teritorijoje plačiai išplėtotos elektros energijos tiekimo paslaugos.
SILPNYBĖS
<ul style="list-style-type: none"> – Kaimo vietovėse nedidelė dalis vietinės reikšmės kelių su pagerinta danga (didelę dalį sudaro keliai su žvyro, grunto danga); – Didelis ir augantis savivaldybėje registruotų individualių automobilių skaičius, lemiantis didesnę oro taršą; – Nepakankamai išvystyta viešojo transporto infrastruktūra kaimo vietovėse, lemianti mažėjantį naudojimąsi viešojo transporto paslaugomis; – Savivaldybėje silpnai išplėtotas pėsčiųjų ir dviračių takų tinklas; – Didelės dalies vandenviečių išgaunamas ir vartotojams tiekiamas požeminis gėlas vanduo neatitinka Lietuvos higienos normų reikalavimų; – Didelis geriamojo vandens tiekimo ir nuotekų tvarkymo tinklų nusidėvėjimas, lemiantis didelį avarijų skaičių, vandens netektis ir paviršinio vandens infiltraciją; – Silpnai išplėtoti lietaus nuotekų tvarkymo infrastruktūra; – Didelis Savivaldybės valdomo melioracinio turto nusidėvėjimas; – Didelis Savivaldybės centralizuoto šilumos tiekimo tinklų nusidėvėjimas; – Palyginti mažas didelės dalies viešųjų ir gyvenamųjų pastatų energetinis efektyvumas; – Palyginti didelė teršalų emisija į atmosferą iš stacionarių taršos šaltinių.
GALIMYBĖS
<ul style="list-style-type: none"> – Vartotojų perkamosios galios augimas, sudarysiantis prielaidas komunalinių paslaugų vartojimo augimui, vartotojų išsiskolinimų mažėjimui ir įmonių finansinių srautų gerėjimui; – Augantis žmonių aplinkosauginis sąmoningumas, sudarysiantis sąlygas bevariklio ir viešojo transporto

paslaugomis sudominti didesnę visuomenės dalį;

- Savivaldybės teritorijoje vykdoma magistralinio kelio A5 (E67) ir Marijampolės miesto rytinio aplinkkelio plėtra⁶⁴, sudaranti prielaidas gretimybėse modernizuoti vietinių kelių infrastruktūrą;
- Savivaldybės teritorijoje kuriama geležinkelio krovinių krovimo infrastruktūra, sudaranti prielaidas modernizuoti / išplėtoti vietines komercinės paskirties geležinkelio atšakas;
- Dėl besiplečiančių antrinių žaliavų naudojimo rinkų pasaulyje galima geriau įgyvendinti gamintojo atsakomybės principą, nes Lietuvoje neperdirbamas atliekas galima išvežti (eksportuoti) naudoti į kitas valstybes;
- Išskatinio kuro brangimas ir esama centralizuoto šilumos tiekimo sistema sudaro palankias ekonomines ir technines sąlygas energiją gaminti iš atliekų ir efektyviai ją panaudoti;
- Plėtojamas valstybės, savivaldybių, licencijuotų gamintojų ir importuotojų organizacijų, nevyriausybinų organizacijų ir bendruomenių, atliekų tvarkytojų visuomenės aplinkosauginis švietimas ir informavimas skatins visuomenę aktyviau prisidėti prie atliekų prevencijos, veiksmingesnio atliekų tvarkymo; nuolat didės visuomenės ekologinis sąmoningumas;
- 2021–2027 m. ES fondų investicijų programa Lietuvai, kitos ES iniciatyvos ir programos sudarys sąlygas Savivaldybėje sparčiau įgyvendinti inžinerinės infrastruktūros plėtros projektus.

GRĖSMĖS

- Po šilumos ūkio nuomos laikotarpio pabaigos (2025 m.) galimi turto perėmimo ir veiklos tęstinumo nesklaidumai, galintys neigiamai paveikti paslaugų kokybę bei infrastruktūros būklę;
- Lietuvos Respublikos teisės aktų kaita dėl atliekų tvarkymo rinkliavų ir kitų mokesčių; problemos, kylančios dėl degios frakcijos, kuri išskiriama po atliekų rūšiavimo Mechaninio biologinio atliekų rūšiavimo įrenginiuose, tvarkymo didins atliekų tvarkymo sistemos finansinę riziką.

⁶⁴ Šiuo metu planuojamo aplinkkelio vietoje yra valstybinės reikšmės kelias Nr. 2626 Rudiškiai-Baraginė (J. Montvilos gatvė).

3. SAVIVALDYBĖS PLĖTROS VIZIJA

Bendradarbiaujant su strateginio planavimo darbo grupėmis, Savivaldybės administracijos darbuotojais, Savivaldybės politikais, o taip pat atsižvelgiant į anksčiau parengtą Savivaldybės plėtros iki 2020 metų strateginį planą, suformuluota vizija „Marijampolės savivaldybė 2040“:

Marijampolės savivaldybė – tai savivaldybė, kur patogioje aplinkoje gyvena, naudojami plačiomis laisvalaikio galimybėmis ir mėgstamą darbą dirba darbštūs, išsilavinę, kultūringi, savo kraštą ir valstybę mylintys, mokslu ir naujovėmis besidomintys žmonės, gyvenimo kokybei didinti panaudojantys Marijampolės miesto (regioninio centro) privalumus ir teikiamas galimybes, suvokiantys ir prisiimantys atsakomybę ne tik už savo veiklos sėkmę, bet ir už jos poveikį aplinkiniams ir aplinkai.

4. SAVIVALDYBĖS PLĖTROS PRIORITETAI IR TIKSLAI

4.1. Savivaldybės plėtros prioritetai

Savivaldybės plėtros iki 2030 metų prioritetai derinami su nacionaliniais, apskrities vystymosi prioritetais bei su Savivaldybės plėtros iki 2020 metų strateginiame plane numatytais vystymosi prioritetais.

Atsižvelgus į atliktos socialinės ir ekonominės situacijos analizės ir gyventojų nuomonės tyrimo rezultatus, taip pat įvertinus suformuluotą Savivaldybės plėtros viziją, nustatyti šie Savivaldybės plėtros prioritetai (prioritetinės sritys):

- 1 prioritetas. Sumani ir saugi visuomenė**
- 2 prioritetas. Konkurencingas verslas**
- 3 prioritetas. Darni aplinka**
- 4 prioritetas. Patrauklios kaimo vietovės**

4.2. Savivaldybės plėtros tikslai, uždaviniai

Savivaldybės plėtros strategija, užtikrinanti vizijos ir plėtros prioritetų įgyvendinimą, išdėstyta, suformuluojant strateginius tikslus bei uždavinius ir apibūdinant strategines priemones šiems tikslams realizuoti. Strategija įgyvendinama, rengiant ir įgyvendinant priemones atitinkančius projektus.

Tikslų ir uždavinių įgyvendinimui vertinti nustatyti tikslų ir uždavinių įgyvendinimo vertinimo kriterijai, o plėtros mastą ir ambicijas parodo tikslų ir uždavinių vertinimo kriterijų reikšmės. Žemiau lentelėje nurodytos bazinės reikšmės, planuojamos tarpinės ir galutinės Savivaldybės strateginio plano laikotarpio vertinimo kriterijų reikšmės.

4.1 lentelė. Savivaldybės plėtros tikslų ir uždavinių įgyvendinimo vertinimo kriterijai

Tikslo, uždavinio Nr.	Tikslo, uždavinio pavadinimas	Kriterijaus Nr.	Kriterijaus pavadinimas	Mato vienetas	Bazinė rodiklio reikšmė (metai)	Siekiamą reikšmę	
						2025	2030
1 PRIORITETAS. SUMANI IR SAUGI VISUOMENĖ							
1.1	Pagerinti švietimo paslaugų kokybę ir	E-01-01	Vidurinio išsilavinimo įgijimo lygis	Procentai	81,83 (2019)	85,00	89,00

Tikslo, uždavinio Nr.	Tikslo, uždavinio pavadinimas	Kriterijaus Nr.	Kriterijaus pavadinimas	Mato vienetas	Bazinė rodiklio reikšmė (metai)	Siekiami reikšmė	
						2025	2030
	prieinamumą						
1.1.1	Stiprinti formaliojo ir neformaliojo švietimo įstaigų žmogiškuosius išteklius	R-01-01-01	Mokytojų specialistų dalis	Procentai	98,50 (2020)	100,00	100,00
1.1.2	Modernizuoti savivaldybės formaliojo švietimo įstaigų tinklą, jo infrastruktūrą ir ugdymo aplinką	R-01-01-02	Švietimo įstaigų, kurių nėra vienai daliai nereikia kapitalinio remonto, dalis	Procentai	40,00 (2020)	45,00	60,00
1.1.3	Sudaryti sąlygas, būtinas vaikų neformaliojo švietimo paslaugų plėtrai	R-01-01-03	Neformaliojo vaikų švietimo įstaigų ugdytinių dalis nuo visų mokinių	Procentai	18,00 (2020)	21,00	23,00
1.1.4	Plėtoti neformalaus suaugusiųjų švietimo paslaugas	R-01-01-04	Neformalaus suaugusiųjų švietimo renginiuose dalyvavusių asmenų dalis	Procentai	17,98 (2020)	19,00	21,00
1.2	Pagerinti kultūros, sporto ir jaunimo paslaugų kokybę ir prieinamumą	E-01-02	Gyventojų dalyvavimo kultūros, sporto ir jaunimo sričių renginiuose dažnumas	Indeksas	9,44 (2019)	10,85	12,48
1.2.1	Aktualizuoti kultūros paslaugų infrastruktūrą	R-01-02-01	Kultūros paslaugų metinis gavėjų (lankytojų) skaičius	Tūkst. asmenų	497 (2019)	500	520
1.2.2	Modernizuoti sporto paslaugų infrastruktūrą	R-01-02-02	Sporto centre sportuojančių asmenų skaičius	Asmenys	964 (2020)	1.100	1.200
1.2.3	Išplėtoti jaunimui skirtų paslaugų tinklą	R-01-02-03	Atvirojo jaunimo centro lankytojų skaičius per metus	Asmenys	1.564 (2020)	1.700	1.800
1.3	Pagerinti sveikatos priežiūros paslaugų kokybę ir prieinamumą	E-01-03	Išvengiamų hospitalizacijų skaičius 1.000 gyventojų	Vienetai	34,4 (2019)	33,0	30,0
1.3.1	Modernizuoti asmens sveikatos priežiūros paslaugų infrastruktūrą	R-01-03-01	Praktikuojančių gydytojų skaičius 10.000 gyventojų	Vienetai	31,24 (2019)	32,00	34,00
1.3.2	Stiprinti visuomenės sveikatinimo paslaugas	R-01-03-02	Visuomenės sveikatos biuro organizuojamų renginių dalyvių skaičius per metus	Tūkst. asmenų	33,21 (2020)	45,00	45,00

Tikslo, uždavinio Nr.	Tikslo, uždavinio pavadinimas	Kriterijaus Nr.	Kriterijaus pavadinimas	Mato vienetas	Bazinė rodiklio reikšmė (metai)	Siekiami reikšmė	
						2025	2030
1.4	Pagerinti socialinių paslaugų kokybę ir prieinamumą	E-01-04	Socialinių paslaugų poreikio patenkinimas	Procentai	94,00 (2020)	97,00	99,00
1.4.1	Plėtoti bendrąsias ir specialiąsias socialines paslaugas	R-01-04-01	Bendrujų ir specialiųjų socialinių paslaugų gavėjų skaičius	Asmenys	7.970 (2020)	8.500	9.000
1.4.2	Plėtoti savivaldybės socialinį būstą	R-01-04-02	Asmenų ir šeimų, kuriems išnuomotas savivaldybės socialinis būstas, dalis nuo visų socialinio būsto nuomos eilėje registruotų asmenų ir šeimų	Procentai	5,00 (2020)	8,00	12,00
1.5	Užtikrinti skaidrų ir efektyvų valdymą	E-01-05	1.000 gyventojų tenkantis savivaldybės administracijos pareigybių skaičius metų pabaigoje	Skaičius 1000 gyventojų	4,38 (2019)	4,10	3,80
1.5.1	Sudaryti prielaidas didinti administracinių ir viešųjų paslaugų efektyvumą, mažinti administracinę naštą	R-01-05-01	Per trumpesnę negu nustatyta teisės aktuose laiką savivaldybėje suteiktų administracinių ir viešųjų paslaugų dalis	Procentai	20,00 (2020)	50,00	100,00
1.5.2	Sudaryti prielaidas e. savivaldybės plėtrai	R-01-05-02	Savivaldybės administracijos elektroniniu būdu suteiktų paslaugų dalis	Procentai	20,00 (2020)	35,00	50,00
1.5.3	Sudaryti prielaidas didinti savivaldybės nekilnojamojo turto valdymo efektyvumą	R-01-05-03	Savivaldybės nekilnojamojo turto išlaikymo išlaidų sumažėjimas	Procentai	-	3,00	5,00
2 PRIORITETAS. KONKURENCINGAS VERSLAS							
2.1	Didinti savivaldybės patrauklumą vidaus ir užsienio investicijoms	E-02-01	Materialinių investicijų apimtys per metus	mln. eurų	127,35 (2019)	135,00	145,00
2.1.1	Sudaryti prielaidas į pramoninės ir sandėliavimo paskirties teritorijas	R-02-01-01	Per laikotarpį pritrauktų investicinių projektų skaičius	Vienetai	0	5	8

Tikslo, uždavinio Nr.	Tikslo, uždavinio pavadinimas	Kriterijaus Nr.	Kriterijaus pavadinimas	Mato vienetas	Bazinė rodiklio reikšmė (metai)	Siekiami reikšmė	
						2025	2030
	pritraukti šalies ir užsienio investuotojus						
2.1.2	Sudaryti prielaidas plėtotis smulkiąjam ir vidutiniam verslui, ugdant verslumą ir stiprinant verslui teikiamas viešąsias informavimo, konsultavimo ir finansinės paramos paslaugas	R-02-01-02	Veikiančių mažų ir vidutinių įmonių skaičius metų pradžioje	Vienetai	1.152 (2020)	1300	1400
2.2	Padidinti turistinių savivaldybės patrauklumą	E-02-02	Turistų skaičius apgyvendinimo įstaigose	Tūkst. asmenų	18 850 (2020)	29 000	34 000
2.2.1	Didinti konkurencingų turizmo produktų pasiūlą	R-02-02-01	Atvykstančiojo turizmo ekskursijų/grupių skaičius per metus	Vienetai	280 (2020)	420	525
3 PRIORITETAS. DARNI APLINKA							
3.1	Mažinti visuomenės ir ūkio neigiamą poveikį aplinkai	E-03-01	Teršalų, išmestų į aplinkos orą iš stacionarių taršos šaltinių, kiekis	Tonos	892 (2019)	850	800
3.1.1	Didinti savivaldybės gyventojų aplinkosauginį sąmoningumą	R-03-01-01	Namų ūkiuose išrūšiuotų pakuočių ir antrinių žaliavų kiekis	Tonos	699 (2019)	1.000	1.300
3.1.2	Plėtoti žaliąją savivaldybės infrastruktūrą	R-03-01-02	Gyventojų, kurie kasdienės keliones atlieka iškastiniu kuru varomu lengvuju automobiliu, dalies sumažėjimas	Procentai	-	5,00	10,00
3.1.3	Plėtoti išteklius tausojančią ir aplinką saugančią komunalinių paslaugų infrastruktūrą	R-03-01-03	Geriamojo vandens netekčių, vandens infiltracijos, energijos nuostolių CŠT tinkluose kiekio sumažėjimas	Procentai	-	15,00	30,00
4 PRIORITETAS. PATRAUKLIOS KAIMO VIETOVĖS							
4.1	Užtikrinti darnų žemės ūkio vystymąsi	E-04-01	Savivaldybės žemės ūkio produkcija to meto kainomis	Mln. eurų	59,60 (2019)	65,00	70,00
4.1.1	Sudaryti sąlygas plėtoti	R-04-01-01	Bendras deklaruotas žemės ūkio naudmenų	Tūkst. hektarų	52,21 (2020)	53,50	54,80

Tikslo, uždavinio Nr.	Tikslo, uždavinio pavadinimas	Kriterijaus Nr.	Kriterijaus pavadinimas	Mato vienetas	Bazinė rodiklio reikšmė (metai)	Siekiami reikšmė	
						2025	2030
	konkurencingą žemės ūkį		ir pasėlių plotas				
4.2	Padidinti kaimo vietovių infrastruktūros patrauklumą ir saugumą	E-04-02	Kaimo gyventojų dalis metų pradžioje	Procentai	34,95 (2020)	36,00	37,00
4.2.1	Gyventojų poreikiams pritaikyti kaimo vietovių viešąją infrastruktūrą	R-04-02-01	Kaimo gyvenviečių, kuriose per laikotarpį buvo modernizuota viešoji infrastruktūra, skaičius	Vienetai	0	5	10

4.3. Svarbiausių priemonių sąrašas

Eil. Nr.	Priemonės pavadinimas	Priemonės įgyvendinimo vertinimo kriterijus	Priemonės vykdymo laikotarpis	Atsakinga institucija
1 PRIORITETAS. SUMANI IR SAUGI VISUOMENĖ				
1.1 tikslas. Pagerinti švietimo paslaugų kokybę ir prieinamumą				
1.1.1 uždavinys. Stiprinti formaliojo ir neformaliojo švietimo įstaigų žmogiškuosius išteklius				
1.1.1.1	Formaliojo ir neformaliojo vaikų švietimo specialistų (t. sk. jaunų mokytojų) pritraukimo ir skatinimo programos sukūrimas	Sukurtas formaliojo ir neformaliojo vaikų švietimo specialistų (t. sk. jaunų mokytojų) pritraukimo ir skatinimo programų skaičius (1)	2021–2022	MSA
1.1.1.2	Švietimo pagalbos paslaugų prieinamumo švietimo įstaigose didinimas	Švietimo pagalbos specialistų etatų skaičius 100 mokinių (1,0)	2021–2024	MSA
1.1.1.3	Savanorystės bendrojo ugdymo procese plėtojimas	Savanorystės veiklas vykdančių švietimo įstaigų dalis, % (100,00)	2021–2030	Švietimo įstaigos
1.1.2 uždavinys. Modernizuoti savivaldybės formaliojo švietimo įstaigų tinklą, jo infrastruktūrą ir ugdymo aplinką				
1.1.2.1	Švietimo įstaigų tinklo pertvarkymas, atsižvelgiant į poreikius	Savivaldybės ikimokyklinio ir bendrojo ugdymo įstaigų (savivaldybės) skaičius (26)	2021–2030	MSA
1.1.2.2	Švietimo įstaigų infrastruktūros (pastatų, inžinerinių tinklų ir pan.) modernizavimas	Per laikotarpį renovuotų / modernizuotų (t.sk. iš dalies) švietimo įstaigų skaičius (10)	2021–2030	MSA, švietimo įstaigos
1.1.2.3	Švietimo įstaigų aplinkos pritaikymas neįgaliesiems	Per laikotarpį neįgaliesiems pritaikytų (t.sk. iš dalies) švietimo įstaigų skaičius (2)	2021–2030	MSA, švietimo įstaigos
1.1.2.4	Ugdymo turiniui reikalingos aplinkos ir priemonių atnaujinimas	Ugdymo turiniui reikalingos aplinkos ir priemonių atnaujinimo programų skaičius (1)	2021–2030	MSA, švietimo įstaigos
1.1.2.5	Regiono specializacijai savivaldybėje įgyvendinti reikalingų profesinio mokymo, aukštojo mokslo ir susijusių paslaugų infrastruktūros koordinavimas	Užtikrinta pagalba ir parama, savivaldybėje įkuriant regiono specializacijai reikalingų profesinio mokymo, aukštojo mokslo ir susijusių paslaugų infrastruktūrą	2021–2030	MSA
1.1.3 uždavinys. Sudaryti sąlygas, būtinas vaikų neformaliojo švietimo paslaugų plėtrai				
1.1.3.1	Vaikų neformaliojo švietimo programų, ypač gamtos ir technologijos mokslų sričių, modernizavimas (modernių, inovatyvių ugdymo turiniui	Neformaliojo vaikų švietimo atnaujintų programų skaičius (20)	2021–2030	MSA, švietimo įstaigos

Eil. Nr.	Priemonės pavadinimas	Priemonės įgyvendinimo vertinimo kriterijus	Priemonės vykdymo laikotarpis	Atsakinga institucija
	reikalingų priemonės diegimas ir kt.)			
1.1.4 uždavinys. Plėtoti neformalaus suaugusiųjų švietimo paslaugas				
1.1.4.1	Neformaliojo suaugusiųjų švietimo ir tęstinio mokymosi veiksmų įgyvendinimas (t.y. informacijos sklaida apie suaugusiųjų mokymosi galimybes, neformaliojo švietimo paslaugas, skirtos suaugusiems asmenims įgyti ir tobulinti bendrąsias ir profesines kompetencijas ir kt.)	Vidutinis per metus organizuotų įvairios trukmės neformaliojo suaugusiųjų švietimo (tarp jų ir pedagogų kvalifikacijos tobulinimo) renginių skaičius (500)	2021–2030	MSA, neformaliojo suaugusiųjų švietimo ir tęstinio mokymosi paslaugas teikiančios įstaigos
1.2 tikslas. Pagerinti kultūros, sporto ir jaunimo paslaugų kokybę ir prieinamumą				
1.2.1 uždavinys. Aktualizuoti kultūros paslaugų infrastruktūrą				
1.2.1.1	Kvietiškio dvaro komplekso aktualizavimas ir pritaikymas visuomenės poreikiams	Aktualizuotų ir visuomenės poreikiams pritaikytų objektų skaičius (1)	2021–2030	MSA
1.2.1.2	Kultūros centrų ir bibliotekų tinklo savivaldybės kaimiškose vietovėse pritaikymas visuomenės poreikiams (t. sk. modernių technologijų diegimas)	Per laikotarpį modernizuotų padalinių ir (arba) sukurtų naujų paslaugų skaičius (12)	2021–2030	MSA, MKC, SVB
1.2.1.3	Profesionalaus meno sklaidos paslaugų prieinamumo didinimas	Vidutinis metinis organizuotų profesionalaus meno sklaidos renginių skaičius (95)	2021–2030	MKC
1.2.1.4	Muziejaus paslaugų plėtojimas, atsižvelgiant į visuomenės poreikius	Įrengtų / modernizuotų ekspozicijų skaičius (7)	2021–2030	MK PKGM
1.2.1.5	Dramos teatro inžinerinės infrastruktūros modernizavimas ir paslaugų plėtra	Modernizuotų objektų skaičius (1)	2021–2025	MSA
1.2.2 uždavinys. Modernizuoti sporto paslaugų infrastruktūrą				
1.2.2.1	Kvalifikuotų sporto pedagogų (trenerių) pritraukimas į Marijampolės sporto centrą	Pritrauktų kvalifikuotų sporto pedagogų (trenerių) skaičius (20)	2021–2030	MSC
1.2.2.2	Daugiafunkcio sporto komplekso statyba ir paslaugų plėtra	Pastatytų objektų skaičius (1)	2021–2025	MSA
1.2.2.3	Esamų sporto bazių modernizavimas, pritaikant sporto ir fizinio aktyvumo paslaugų poreikiams	Pastatytų arba modernizuotų sporto paskirties objektų skaičius (5)	2021–2030	MSA, MSC
1.2.3 uždavinys. Išplėtoti jaunimui skirtų paslaugų tinklą				
1.2.3.1	Jaunimo informavimo ir konsultavimo paslaugų plėtra	Jaunimo informavimo ir konsultavimo specialistų (konsultantų) etatų skaičius (1,0)	2021–2025	MSA
1.2.3.2	Atvirojo darbo su jaunimu ir mobilios darbo paslaugų plėtra	Mobiliojo darbo su jaunimu vykdymo vietovių skaičius (6)	2021–2030	MMKC
1.2.3.3	Jaunimui palankių sveikatos priežiūros paslaugų plėtra	Jauniems asmenims sveikatos priežiūros konsultacijas teikiančių etatų, skaičius (3,0)	2021–2030	VSB
1.3 tikslas. Pagerinti sveikatos priežiūros paslaugų kokybę ir prieinamumą				
1.3.1 uždavinys. Modernizuoti asmens sveikatos priežiūros paslaugų infrastruktūrą				
1.3.1.1	Sveikatos priežiūros specialistų pritraukimas ir išlaikymas į Marijampolės savivaldybės asmens sveikatos priežiūros įstaigas	Pritrauktų ir išlaikytų sveikatos priežiūros specialistų skaičius (10)	2021–2030	MSA

Eil. Nr.	Priemonės pavadinimas	Priemonės įgyvendinimo vertinimo kriterijus	Priemonės vykdymo laikotarpis	Atsakinga institucija
1.3.1.2	Bendrosios praktikos slaugytojų mokymo bazės įkūrimas	Įkurtų mokymų bazių skaičius (1)	2021–2023	ML
1.3.1.3	Marijampolės pirminės sveikatos priežiūros centro infrastruktūros ir paslaugų plėtojimas, pritaikant pacientų poreikiams	Įgyvendintų investicijų projektų skaičius (2)	2021–2030	MPSPC
1.3.1.4	Marijampolės ligoninės korpuso 13d4/b Marijampolėje, Palangos g. 1, rekonstravimas	Įgyvendintų investicijų projektų skaičius (1)	2021–2024	ML
1.3.1.5	Marijampolės ligoninės paslaugų plėtra	Sukurtų arba išplėtotų paslaugų skaičius (4)	2021–2030	ML
1.3.1.6	Skubiosios medicinos pagalbos slaugos specialistų greitosios medicinos pagalbos tarnybai parengimas	Parengtų specialistų skaičius (10)	2021–2030	MGMPS
1.3.1.7	Greitosios medicinos pagalbos įrangos ir priemonių modernizavimas	Modernizuotų paslaugų skaičius (15)	2021–2025	MGMPS
1.3.2 uždavinys. Stiprinti visuomenės sveikatinimo paslaugas				
1.3.2.1	Sveikos gyvensenos ir mokinių sveikatos įgūdžių stiprinimas ugdymo įstaigose	Įgyvendintų sveikos gyvensenos ir mokinių sveikatos įgūdžių stiprinimo renginių skaičius per metus (1.500)	2021–2030	MS VSB
1.3.2.2	Sveikos gyvensenos įgūdžių bendruomenėse stiprinimas	Įgyvendintų renginių skaičius per metus (1.200)	2021–2030	MS VSB
1.3.2.3	Visuomenės psichikos sveikatos paslaugų prieinamumo bei ankstyvojo savižudybių atpažinimo ir kompleksinės pagalbos teikimo sistemos plėtojimas	Įgyvendintų renginių skaičius per metus (1.000)	2021–2030	MS VSB
1.4 tikslas. Pagerinti socialinių paslaugų kokybę ir prieinamumą				
1.4.1 uždavinys. Plėtoti bendrąsias ir specialiąsias socialines paslaugas				
1.4.1.1	Esamo socialinių paslaugų tinklo pertvarkymas ir išplėtojimas pagal poreikius	Įgyvendintas socialinių paslaugų tinklo pertvarkymas (1)	2021–2030	MSA
1.4.1.2	Dienos užimtumo ir dienos globos paslaugų bendruomenei plėtojimas (senyvo amžiaus asmenims, suaugusiems asmenims su negalia; socialinę riziką patiriantiems asmenims)	Sukurtų dienos užimtumo ir dienos globos paslaugų vietų skaičius, vnt. (30)	2021–2030	MSA
1.4.1.3	Vaikų dienos socialinės priežiūros paslaugų plėtojimas	Sukurtų dienos socialinės priežiūros paslaugų vietų skaičius, vnt. (30)	2021–2030	MSA
1.4.1.4	Socialinės globos paslaugų vaikams su negalia plėtojimas	Suteiktų paslaugų vaikams su negalia skaičius per metus, vnt. (30)	2021–2030	MSA
1.4.1.5	Kompleksinių paslaugų šeimai plėtojimas	Suteiktų kompleksinių paslaugų šeimai skaičius per metus, vnt. (250)	2021–2030	MSA

Eil. Nr.	Priemonės pavadinimas	Priemonės įgyvendinimo vertinimo kriterijus	Priemonės vykdymo laikotarpis	Atsakinga institucija
1.4.1.6	Institucinei vaikų globai alternatyvių paslaugų (šeimynų, budinčių globotojų ir kt.) plėtojimas	Naujų institucinei vaikų globai alternatyvių paslaugų (budinčių globotojų, globėjų (rūpintojų), šeimynų) skaičius per metus, vnt. (2)	2021–2030	MSA
1.4.1.7	Bendruomeninio apgyvendinimo ir užimtumo paslaugų asmenims su proto ir psichikos negalia plėtojimas	Bendruomeninio apgyvendinimo (apgyvendinimo su parama) ir užimtumo paslaugų vietų skaičius, vnt. (120)	2021–2030	MSA
1.4.1.8	Viešosios infrastruktūros pritaikymas neįgaliesiems	Per laikotarpį neįgaliesiems pritaikytų viešosios infrastruktūros objektų skaičius, vnt. (30)	2021–2030	MSA
1.4.2 uždavinys. Plėtoti savivaldybės socialinį būstą				
1.4.2.1	Socialinio būsto fondo plėtojimas	Naujai pastatytų, įsigytų, savivaldybei nuosavybės teise priklausančiuose pastatuose įrengtų socialinių būstų skaičius, vnt. (50)	2021–2030	MSA
1.5 tikslas. Užtikrinti skaidrų ir efektyvų valdymą				
1.5.1 uždavinys. Sudaryti prielaidas didinti administracinių ir viešųjų paslaugų efektyvumą, mažinti administracinę našą				
1.5.1.1	Savivaldybės administracijos darbuotojų kvalifikacijos tobulinimas	Kvalifikaciją tobulinusių savivaldybės administracijos valstybės tarnautojų ir darbuotojų, dirbančių pagal darbo sutartis, vidutinis metinis skaičius (80)	2021–2030	MSA
1.5.1.2	Gerųjų valdymo praktikų, kokybės valdymo metodų diegimas Marijampolės savivaldybės administracijoje ir pavaldžiose įmonėse bei įstaigose	Įstaigų, įdiegusių gerojo valdymo praktiką / kokybės valdymo metodą skaičius (10)	2021–2030	MSA
1.5.1.3	Patariamojo dalyvavimo metodų diegimas	Vidutinis patariamojo dalyvavimo konsultacijų skaičius per metus (5)	2021–2030	MSA
1.5.1.4	Korupcijai atsparios aplinkos kūrimas	Korupcijai atsparios aplinkos kūrimo plano įgyvendinime dalyvaujančių savivaldybės institucijų įstaigų, valdomų įmonių dalis, proc. (100,00)	2021–2030	MSA
1.5.1.5	Visų sričių strateginių dokumentų parengimas ir nuoseklus įgyvendinimas	Sričių, kurioms parengti strateginiai dokumentai, dalis, proc. (100,00)	2021–2030	MSA
1.5.2 uždavinys. Sudaryti prielaidas e. savivaldybės plėtrai				
1.5.2.1	Išmanios savivaldybės koncepcijos sukūrimas ir įgyvendinimas	Sukurta ir įgyvendinta išmanios savivaldybės koncepcija, vnt. (1)	2021–2030	MSA
1.5.2.2	Dokumentų valdymo perkėlimo į elektroninę erdvę plėtra savivaldybės įstaigose	Dokumentų, pasirašytų el. kvalifikuotu ir Sistemos sisteminiu parašais, dalis, proc. (100,00)	2021–2025	MSA
1.5.2.3	Savivaldybėje tvarkomų, kaupiamų duomenų atvėrimas	Visuomenės naudojimui atvertų duomenų rinkinių skaičius (30)	2021–2030	MSA
1.5.2.4	Elektroninių paslaugų ir interneto prieigos vietų savivaldybės elektroninėms paslaugoms gauti plėtra	Sukurtų prieigos vietų skaičius (11)	2021–2030	MSA
1.5.2.5	Kibernetinio saugumo kultūros kūrimas savivaldybėje	Kibernetinio saugumo srityje įgyvendintų priemonių skaičius (10)	2021–2030	MSA
1.5.3 uždavinys. Sudaryti prielaidas didinti savivaldybės nekilnojamojo turto valdymo efektyvumą				
1.5.3.1	Savivaldybės nekilnojamojo turto	Parengtos ir įgyvendintos	2021–2030	MSA

Eil. Nr.	Priemonės pavadinimas	Priemonės įgyvendinimo vertinimo kriterijus	Priemonės vykdymo laikotarpis	Atsakinga institucija
	valdymo gairių (strategijos) parengimas ir įgyvendinimas	savivaldybės nekilnojamojo turto valdymo gairės (strategija), vnt. (1)		
1.5.3.2	Savivaldybės nekilnojamojo turto išnaudojimo efektyvumo kontrolės ir įvertinimo procedūrų sukūrimas ir įgyvendinimas	Sukurtos ir įgyvendintos (įdiegtos) savivaldybės nekilnojamojo turto išnaudojimo efektyvumo kontrolės ir įvertinimo procedūros, vnt. (1)	2021–2022	MSA

Eil. Nr.	Priemonės pavadinimas	Priemonės įgyvendinimo vertinimo kriterijus	Priemonės vykdymo laikotarpis	Atsakinga institucija
2 PRIORITETAS. KONKURENCINGAS VERSLAS				
2.1 tikslas. Didinti savivaldybės patrauklumą vidaus ir užsienio investicijoms				
2.1.1 uždavinys. Sudaryti prielaidas į pramoninės ir sandėliavimo paskirties teritorijas pritraukti šalies ir užsienio investuotojus				
2.1.1.1	Inžinerinių tinklų ir susisiekimo komunikacijų įrengimas Marijampolės LEZ esamoje teritorijoje	Ekonominei veiklai parengtų žemės sklypų plotas, ha (15,00)	2021–2023	MSA
2.1.1.2	Marijampolės LEZ teritorijos išplėtimas	Marijampolės LEZ teritorijos ploto padidėjimas, ha (50,00)	2021–2030	MSA, LEZ VB
2.1.1.3	Žemės sklypų parengimas investicijoms, inžinerinių tinklų ir susisiekimo komunikacijų ir kitos ekonominei veiklai reikalingos infrastruktūros įrengimas	Ekonominei veiklai parengtų žemės sklypų plotas, ha (50,00)	2021–2030	MSA
2.1.1.4	Atšakos nuo 1520 ir 1435 mm vėžės geležinkelio, krovos į geležinkelio transportą įrengimo pramoninės ir sandėliavimo paskirties teritorijose sąlygų sudarymas ir rėmimas	Įrengtų geležinkelio atšakų skaičius, vnt. (1)	2021–2025	MSA
2.1.1.5	Savivaldybės investicinio patrauklumo didinimo priemonių įgyvendinimas	Įgyvendintų priemonių skaičius (1)	2021–2030	MSA
2.1.2 uždavinys. Sudaryti prielaidas plėtoti smulkiąjam ir vidutiniam verslui, ugdant verslumą ir stiprinant verslui teikiamas viešąsias informavimo, konsultavimo ir finansinės paramos paslaugas				
2.1.2.1	Verslo konsultavimo ir informavimo, verslumo ugdymo paslaugų plėtra	Išplėtotų, sukurtų naujų paslaugų skaičius, vnt. (3)	2021–2030	MTVIC
2.1.2.2	Marijampolės savivaldybės verslų duomenų banko sukūrimas	Sukurtame duomenų banke suformuotų įrašų apie ūkio subjektus (fizinių asmenų, juridinių asmenų) skaičius, asm. (2.000)	2021–2025	MSA
2.1.2.3	Nekilnojamojo turto mokesčio, žemės mokesčio ir valstybinės žemės nuomos mokesčio tarifų sistemos tobulinimas, siekiant pritraukti investuotojus ir skatinti ekonominę veiklą	Savivaldybės tarybos sprendimas dėl investuotojams patrauklios ir skatinti ekonominę veiklą skatinančios mokesčių tarifų sistemos patvirtinimo (1)	2021–2022	MSA
2.1.2.4	Dalyvavimas įgyvendinant regiono specializacijos kryptių įgyvendinimo planą	Įgyvendintų regiono specializacijos kryptių įgyvendinimo skatinimo priemonių skaičius, vnt. (1)	2021–2030	MSA
2.2 tikslas. Padidinti turistinį savivaldybės patrauklumą				
2.2.1 uždavinys. Sudaryti prielaidas didinti atvykstamojo turizmo apimtį				
2.2.1.1	Savivaldybės turizmo rinkodaros	Įgyvendintų turizmo	2021–2030	MTVIC

Eil. Nr.	Priemonės pavadinimas	Priemonės įgyvendinimo vertinimo kriterijus	Priemonės vykdymo laikotarpis	Atsakinga institucija
	priemonių plėtra	rinkodaros priemonių skaičius (vidutinis metinis), vnt. (4)		
2.2.1.2	Pažintinių maršrutų plėtojimas ir rinkodara (t.sk. maršrutuose esančių objektų ir infrastruktūros pritaikymas turizmui)	Sukurtų ir išplėtotų pažintinių maršrutų skaičius, vnt. (10)	2021–2030	MSA, MTVIC
2.2.1.3	Su turizmu susijusios infrastruktūros gerinimas ir kūrimas	Modernizuotų ir įrengtų infrastruktūros objektų skaičius, vnt. (10)	2021–2030	MSA
2.2.1.4	Turizmo objektų informacinės infrastruktūros, pritaikytos įvairioms tikslinėms grupėms, plėtra	Modernizuotų ir įrengtų informacinės infrastruktūros objektų skaičius, vnt. (10)	2021–2030	MSA
2.2.1.5	Edukacinių programų kūrimas ir rinkodara	Sukurtų edukacinių programų skaičius, vnt. (6)	2021–2030	MTVIC

Eil. Nr.	Priemonės pavadinimas	Priemonės įgyvendinimo vertinimo kriterijus	Priemonės vykdymo laikotarpis	Atsakinga institucija
3 PRIORITETAS. DARNI APLINKA				
3.1 tikslas. Mažinti visuomenės ir ūkio neigiamą poveikį aplinkai				
3.1.1 Didinti savivaldybės gyventojų aplinkosauginį sąmoningumą				
3.1.1.1	Neformalaus aplinkosauginio ugdymo programų įgyvendinimas	Įgyvendintų ugdymo programų per metus, vnt. (5)	2021–2030	MSA
3.1.1.2	Visuomenės dalyvavimą aplinkosauginėje veikloje skatinančios mobilios programos („Marijampoliečio programėlės“) sukūrimas ir rinkodara	Sukurtų mobiliųjų programų skaičius, vnt. (1)	2021–2030	MSA
3.1.1.3	Gamtininkų centro sukūrimas	Sukurtų įstaigų skaičius, vnt. (1)	2021–2030	MSA
3.1.2 uždavinys. Plėtoti žaliąją savivaldybės infrastruktūrą				
3.1.2.1	Darnaus judumo priemonių įgyvendinimas	Įgyvendintų (t.sk. iš dalies) darnaus judumo priemonių skaičius, vnt. (20)	2021–2030	MSA
3.1.2.2	Dviračių takų infrastruktūros plėtojimas	Sukurtų ir išplėtotų takų ilgis, km (4,00)	2021–2030	MSA
3.1.2.3	Savivaldybės kelių tinklo plėtojimas pagal teritorijos bendrojo plano sprendinius	Nutiestų naujų kelių su patobulinta danga / patobulinta danga atnaujintų vietinės reikšmės kelių ilgis, km (30,00)	2021–2030	MSA
3.1.2.4	Gyvenamųjų vietovių rekreacinių, gamtinio karkaso teritorijų, kultūros ir gamtos paveldo objektų kompleksinis plėtojimas	Žaliųjų erdvių ploto padidėjimas, proc. (10,00)	2021–2030	MSA
3.1.2.5	Daugiabučių kiemų aikštelių atnaujinimas	Atnaujintų daugiabučių kiemų aikštelių skaičius, vnt. (150)	2021–2030	MSA
3.1.2.6	Vaikų ir suaugusių fizinio aktyvumo infrastruktūros plėtojimas	Įrengtų / atnaujintų vaikų ir suaugusių fizinio aktyvumo infrastruktūros objektų skaičius, vnt. (20)	2021–2030	MSA
3.1.2.7	Modernių viešojo transporto priemonių	Įsigytų priemonių	2021–2030	MAP

Eil. Nr.	Priemonės pavadinimas	Priemonės įgyvendinimo vertinimo kriterijus	Priemonės vykdymo laikotarpis	Atsakinga institucija
	įsigijimas	skaičius, vnt. (15)		
3.1.3 uždavinys. Plėtoti išteklius tausojančią ir aplinką saugančią komunalinių paslaugų infrastruktūrą				
3.1.3.1	Vandens gerinimo įrenginių savivaldybės vandenvietėse statyba	Naujų / atnaujintų vandens gerinimo įrenginių skaičius, vnt. (15)	2021–2030	SV
3.1.3.2	Vandentiekio ir nuotekų tinklų savivaldybės gyvenamose teritorijose rekonstrukcija ir plėtra	Nutiestų / rekonstruotų vandentiekio ir nuotekų tinklų ilgis, km (35,00)	2021–2030	SV
3.1.3.3	Lietaus nuotekų tinklų plėtra	Nutiestų / rekonstruotų lietus nuotekų tinklų ilgis, km (20,00)	2021–2030	MSA
3.1.3.4	Individualių vandens tiekimo ir nuotekų tvarkymo sistemų plėtojimo atokiose teritorijose skatinimas	Įrengtų individualių vandens tiekimo ir nuotekų tvarkymo sistemų atokiose teritorijose skaičius, vnt. (100)	2021–2030	MSA
3.1.3.5	Šiuolaikinių atliekų surinkimo aikštelių ir konteinerių įrengimas	Įrengtų atliekų surinkimo aikštelių skaičius, vnt. (270)	2021–2030	MSA
3.1.3.6	Maisto ir virtuvės atliekų surinkimo sistemos įdiegimas	Įdiegtų maisto ir virtuvės atliekų surinkimo sistemų skaičius, vnt. (1)	2021–2030	MRATC
3.1.3.7	Sklandaus CŠT paslaugų infrastruktūros perėmimo ir veiklos tęstinumo užtikrinimas	Sklandaus CŠT paslaugų infrastruktūros perėmimo ir veiklos tęstinumo užtikrinimo programa, vnt. (1)	2023–2025	MŠT
3.1.3.8	Šilumos gamybos ir tiekimo infrastruktūros plėtojimas, prioritetą teikiant atsinaujinantiems energijos ištekliams	Atsinaujinančių energijos išteklių (biokuro) dalis bendrame kuro balanse, proc. (100,00)	2025–2030	MŠT
3.1.3.9	Gatvių apšvietimo įrenginių ir tinklų atnaujinimas	Modernizuotų apšvietimo įrenginių dalis, proc. (90,00)	2021–2030	MSA

Eil. Nr.	Priemonės pavadinimas	Priemonės įgyvendinimo vertinimo kriterijus	Priemonės vykdymo laikotarpis	Atsakinga institucija
4 PRIORITETAS. PATRAUKLIOS KAIMO VIETOVĖS				
4.1 tikslas. Užtikrinti darnų žemės ūkio vystymąsi				
4.1.1 uždavinys. Sudaryti sąlygas plėtoti konkurencingą žemės ūkį				
4.1.1.1	Kaimo vietovių melioracijos statinių rekonstravimas	Rekonstruotų objektų plotas, ha (1.200,00)	2021–2030	MSA
4.1.1.2	Bešeimininkų tvenkinių ir juose esančių hidrotechninių statinių privatizavimas	Privatizuotų bešeimininkų tvenkinių skaičius, vnt. (8)	2021–2025	MSA
4.1.1.3	Vietinių žemės ūkio produkcijos gamintojų duomenų banko sukūrimas ir rinkodara	Sukurtas duomenų bankas, vnt. (1)	2021–2025	MSA
4.1.1.4	Savivaldybės švietimo, sveikatos ir socialinių paslaugų įstaigų viešųjų pirkimų tobulinimas, siekiant paskatinti vietos gamintojų produkcijos realizavimą	Parengtos rekomendacijos dėl savivaldybės švietimo, sveikatos ir socialinių paslaugų įstaigų viešųjų pirkimų vykdymo (1)	2021–2022	MSA
4.2 tikslas. Padidinti kaimo vietovių infrastruktūros patrauklumą ir saugumą				
4.2.1 uždavinys. Gyventojų poreikiams pritaikyti kaimo vietovių viešąją infrastruktūrą				
4.2.1.1	Gyvenvietes kertančių kelio atkarpų	Asfaltuotų kertančių kelių	2021–2030	MSA

Eil. Nr.	Priemonės pavadinimas	Priemonės įgyvendinimo vertinimo kriterijus	Priemonės vykdymo laikotarpis	Atsakinga institucija
	asfaltavimas ir apšvietimo sistemų diegimas	atkarpų ir/arba įdiegtų apšvietimo sistemų, ilgis, km (25,00)		
4.2.1.2	Bešeimininkius statinių ir užterštų teritorijų tvarkymas bei pritaikymas visuomenės poreikiams	Sutvarkytų ir (arba) pritaikytų objektų skaičius, vnt. (10)	2021–2030	MSA

5. STRATEGINIO PLANO ĮGYVENDINIMO SVARBIAUSIOS NUOSTATOS

Bendrosios nuostatos. Marijampolės savivaldybės plėtros strateginis planas įgyvendinamas, vadovaujantis Lietuvos Respublikos vietos savivaldos įstatymu, Strateginio planavimo savivaldybėse rekomendacijomis bei Strateginio planavimo Marijampolės savivaldybėje organizavimo tvarka (toliau – Tvarka).

Strateginio planavimo savivaldybėje sistema. Savivaldybės strateginio planavimo sistemą sudaro strateginio planavimo dokumentai, jų tarpusavio ryšiai, ryšiai su valstybės ir regionų planavimo dokumentais, savivaldybės teritorijų planavimo ir finansiniais dokumentais bei savivaldybės institucijos ir įstaigos, atsakingos už strateginio planavimo dokumentų parengimą, tvirtinimą, įgyvendinimą, vertinimą ir atsiskaitymą už šių dokumentų įgyvendinimo rezultatus ir jų viešinimą.

Savivaldybės strateginio planavimo dokumentai:

- Savivaldybės strateginis plėtros planas, kurį tvirtina Savivaldybės taryba;
- Savivaldybės atskiros ūkio šakos (sektorius) plėtros programos, kurias tvirtina Savivaldybės taryba;
- Savivaldybės strateginis veiklos planas, kurį tvirtina Savivaldybės taryba;
- metiniai veiklos planai, kuriuos tvirtina: Savivaldybės administracijos ir seniūnijų metinius veiklos planus – Savivaldybės administracijos direktorius, Savivaldybės biudžetinių įstaigų, suderinęs su Savivaldybės administracijos padaliniais, – biudžetinės įstaigos vadovas.

Savivaldybės institucijos ir įstaigos, atsakingos už strateginio planavimo dokumentų parengimą, tvirtinimą, įgyvendinimą ir jo stebėseną, atsiskaitymą už šių dokumentų įgyvendinimo rezultatus ir jų viešinimą:

- Savivaldybės taryba (atsakinga už strateginio planavimo savivaldybėje organizavimo (Savivaldybės strateginio planavimo dokumentų ir jų įgyvendinimą detalizuojančių planavimo dokumentų rengimo, svarstymo ir tvirtinimo, įgyvendinimo stebėsenos, numatytų pasiekti rezultatų vertinimo, ataskaitų dėl planavimo dokumentų įgyvendinimo rengimo ir svarstymo, Savivaldybės gyventojų įtraukimo į jų rengimą, svarstymą ir įgyvendinimo priežiūrą, viešinimo ir kt.) tvarką);
- Savivaldybės administracijos direktorius (atsakingas už strateginio planavimo dokumentų projektų parengimo, pateikimo tvirtinti Savivaldybės tarybai, įgyvendinimo ir ataskaitų parengimo procedūrų organizavimą);
- Savivaldybės biudžetinės įstaigos (atsakingos už informacijos apie planuojamą įstaigos veiklą ir lėšų poreikį, reikalingas investicijas, vertinimo kriterijus ir jų reikšmes bei veiklos (pagal patvirtintas programas) ataskaitų parengimą ir pateikimą programos koordinatoriams).

Strateginio plėtros plano įgyvendinimo stebėseną, tikslinimą ir atsiskaitymą už įgyvendinimo rezultatus. Strateginio plėtros plano ataskaitos rengiamos kas 3 metus. Ataskaitas rengia ir tvirtina Savivaldybės strateginio planavimo darbo grupė (toliau – SPDG). Pritarus SPDG, ataskaitos teikiamos tvirtinti Savivaldybės tarybai.

Plano įgyvendinimo laikotarpiu strateginis plėtros planas gali būti tikslinamas. Strateginio plėtros plano pakeitimus rengia ir tvirtina SPDG, gavusi įstaigų ar asmenų pasiūlymus dėl plano tikslinimo. Pritarus SPDG, strateginio plėtros plano pakeitimo projektas teikiamas tvirtinti Savivaldybės tarybai.
